

Jus regale montanorum.

(Constitutiones juris metallici.)

1300.

Wenceslaus II. Boemiae rex praeclarus, cum non posset pervincere, ut codex legum civilium quibus omnes regni incolae tenerentur, jussu ejus conscriptus comitiis probaretur, leges saltem quibus metallici uterentur, conscribendas curavit. Inde ortum est „Jus regale montanorum“ seu „Constitutiones juris metallici,“ argentifodinarum Chutnensium cultoribus praecipuis institutae atque editae. Quod quidem juris corpus exemplo a Instituti-
onibus Justiniani petito in quatuor libros distributum est, singulis libris in capitula vel titulos digestis.

Qui codicem hunc Juris metallici conscripsit, absque dubio nullus alius est, quam ille „vir sapiens et providus, magister Gozzius de Urbe Vetere, utriusque juris tam canonici quam civilis professor idoneus,“ quem Wenceslaus rex ad conficiendas et conscribendas leges civiles cardinali Matheo Rubeo mediante in Boemiam vocaverat.

Codex manuscriptus antiquissimus saec. XIV., membranaceus promiscue et chartaceus, in archivo celeberrimae regiae montanae civitatis Montis Kutnae asservatur, cujus contextum diligenter exscriptum hic exhibemus.

In eodem codice manuscripto reperitur versio germanica, a magistro Johanne de Gelhawsen temporibus Caroli IV. confecta.

Právo královské horničie.

(Knihy práv horníkům vydaných.)

Jus regale montanorum vergente saeculo XV. in sermonem boemicum accuratissim^o est translatum. Exemplum quod exstat antiquissimum, reperitur in bibliotheca Musei regni Boemiae; datum autem est anno 1478; alterum ab anno 1490, servabatur apud Josephum Jungmannium; tertium ab anno 1528, reconditum est in bibliotheca c. r. universitatis Pragensis.

In exscribenda interpretatione secuti sumus exemplar bibliothecae universitatis Pragensis, paucis novationibus exceptis cum exemplare Museali congruum.

Jus Regale Montanorum incipit.

Wenceslaus Dei gratia secundus, rex Bohemiae, qui primo regnum Poloniae Deo auxilium parante ipsi regno Bohemiae coadjunxit, montanis suis per regnum Bohemiae universis, gratiam suam, et hunc librum, et in eo veram juris montanorum cognoscere veritatem.

Sequitur prooemium libri hujus.

Pater ingenite, fons totius bonitatis, qui ut humanum genus perfecte uniretur, leges sacratissimas per ora principum divinitus protulisti, auge in nobis supplicibus Tuis ejusdem gratiae virtutem, ut sic fidelibus montanis nostris (quorum non solum regnum nostrum, immo universus orbis terrarum jam laboribus consolatur) leges edere valeamus, quod nobis ad salutem ipsisque proficiat ad quietem et ineffabili nomini Tuo ad gloriam et honorem; sic enim oportet prius animas, deinde linguas fieri eruditas. Ergo more solito ejus auxilio invocato, qui Pater est luminum et omnium luminationum principium et a quo omnia data optima fluunt, donaque perfecta descendunt: statuimus, cunctos montanos, quos Magnificenciae Nostrae regit judicium, sub hiis juris praeceptis, scilicet honeste vivere, alterum non laedere, jus suum unicuique tribuere, honeste conversari. Sed tamen cum cottidie contra leges agitur et mali male facere non verentur, ideo ne maleficia maneat impunita neque facti perversitas praesuntoribus transcat in exemplum, necessitate constringimur, noxios appetitus sub juris regulis limitare, ut mali metu poenae boni efficiantur, ac boni juris praemio meliores; nihil enim obedientia prodesset humilibus, si contemptus contumacibus non obeset; sic ergo nostrum propositum inchoemus. Quam intentionem

(Počínají se knihy práv horníkům vydaných od slavné paměti Václava druhého, mezi králi českými v počtu šestého, krále českého.)

Královské pozdravenie.

Václav druhý, Boží milostí šestý král Český, kterýž najprvé království polské moci Bohem puojčenú témuž království českému přivinul neb přispojil jest, horníkům svým všechném po království českém milost svú, a tyto knihy, a v nich pravú práva horničieho poznati pravdu.

Předmluva knih práva horničieho.

Otče nerozený, studnice vše dobroty, kterýžto aby lidský národ dokonale živ byl, práva přeposvátná skrze ústa knížat božsky vydal jsi, přispořiz v nás poddaných Tvých též Tvé milostivé moci, abychom tak věrným našim horníkům (jichžto pracemi neb dielem netoliko království naše, ale i vesken okršlek země těší se) spravedlivě práva mohli vydati, aby nám napřed k spasenie a jim ku pokoji prospievalo a nevýmluvnému jménu Tvému ke cti a slávě; neb tak mají dřieve duše a potom jazykové býti naučeni. Protož obyčejnú vášní jeho požádajice pomoci, jenž jest Otec světél a osvěcenie všech počátek a od něhožto všecka dáníe nejlepší plovú a darové dokonali sstupují: ustanovujem, aby všichni horníci, kteréžto Velebnosti Našie moc zpravuje, tato práva podnikli: najprvé aby počestně živi byli, druh druhu neškodili, právo jeho což komu slušie, každému dávali, příznivě s sebou obcovali, jeden druhého neurážeje. Avšak že ústavně proti právóm děje se a zlí zle činiti nestydí se, protož aby zlá děnie neostala bez pomsty, ani skutku převrácenost drzým neb smělým šla ku příkladu, potřebú býváme snuzeni, škodlivé žádosti pod pravidlem práva sevřieti, aby zlí strachem pomsty dobří byli učiněni, a dobří odplatú práva polepšeni; nebť by nic poslušenství pokorným platno nebylo, byť po-

hanc semper ponimus: Omne quidquid prius imperfectum aut confusum videbatur, hoc expurgare et perfectum ex imperfecto lucidius declarare. Cumque ex pluribus nobis quaestionibus per nostros montanos conquerendo propositis, instanter justitiam postulantes, multa collegerimus, tam propter juris ignorantiam quam propter defectum jurisque confusionem correctione digna, sed legislatione clariore utique non indigna. Volentes ergo in hoc libro, cui nomen speciale adscribimus „Jus Regale Montanorum,“ omnem juris supplere defectum, et quidquid in jure veteri dubietatis fuerit, apertius enodare ac illuminatam omnibus desiderantibus doctrinam juris tradere montanorum; subtiliter intuendo, quod omnis res per divisionem melius aperitur, eo quod divisio cujuscunque operis animum legentis incitat, mentemque intelligentis praeparat, memoriamque artificiose reformat: idcirco hoc opus nostrum ad intelligentiam ampliorem in hos quatuor libros duximus distingendum, ut omnes, quorum interest scire haec jura, veteribus obmissis ambagibus, veram in eis juris prudentiam montanorum speculentur, et quod deinceps nostri juris illuminati beneficio per legitimos ipsius juris tramites ad justitiam faciendam sine devio salubriter gradientur.

Omne autem jus montanum, quo utimur, aut pertinet ad personas, aut ad argentifodinas, vel ad concessionem, petitionem et eorum coherentiam.

L i b e r p r i m u s .

Cap. I.

Sed primo de personis videamus; parum est enim jus nosse, si personae, quorum statutum est intuitu, ignorentur.

Cap. II.

De personis in argentifodinis opportunis.

Superest primo videre propter notitiam juris montanorum de singulis personis in argentifodio opportunis.

§. 1. Et sunt principales personae urburarii, jurati, iudices et magistri montium, habentes a Nostra Regia Majestate potestatem reos judicandi; demum sunt scriptores urburac. §. 2. Sunt et aliae personae mediocres, ut scansores, mensores, carpentarii et custodes, qui etiam ab hoc jurati dicuntur, ut utilia faciant et inutilia praetermittant, et quidquid infra terminos ipsis commissos sinistri viderint vel audierint, magistris montium et

tupa neposlušným neškodila; protož takto náš úmysl počneme. Jedno umenie toto vždy pokládáme: všecko, cožkoli dřiev nedokonalé neb smiešené a zmatené zdálo se, to vyčistiti neb zpravití a dokonalé z nedokonalého jasněji vylíčiti. A když ze mnohých žalob, skrze naše horníky žalobně nám vypravených, snážuž žádajících spravdnosti, mnohá jsme byli práva sebrali tak pro umenie práva, jakožto pro nedostatek a práva smiešenie hodná opravovanie a práva jasnějšího dánie ovšem nenehodná: protož chtějice v těchto knihách, jimžto jméno zvláštne připisujeme „Právo královské horničie,“ každého práva doplniti nedostatek, a cožkoli v starém právč bylo pochybenie, otvoriťjie vypravití a osvícené neb jasné všem žádajícím naučenie práva horničieho vydati; vtipně zvevřevše, že každá věc skrze rozdelenie lépe bývá oznámena, a že rozdelenie každého diela úmysl čtúciho zbuzuje, mysl rozumného pripravuje a pamět umělého napravuje: protož toto dielo naše k rozumnosti širší na tyto čtvery knihy umienili jsme rozděliti, aby vsichni, jimž příslušie tato práva uměti, staré opustice onyly, pravú opatrnost práva horního v nich spatřovali, a aby potom osvíceni jsúce dobrodiním práva našeho, po upřímých tohoto práva stezkách k činěnie spravdnosti bez pochybenie chodili.

A poněvadž všeliké právo horničie, jehož požíváme, nebť příslušie k osobám, neb k dolóm a propojčkám neb podanie, a ku požádanie neb žalobám a jich příslušnostem:

P r v n í e k n i h y.

Kap. I.

Protož najprvé o osobách vizme; neb malát by věc byla poznati právo, kdyžby osoby, jichžto se právo dotýče, nebyly poznány.

Kap. II.

O osobách t. úřednicích potřebných při horním dielu.

Protož najprvé potřebie jes věděti pro poznanie práva horního o všech i o každých osobách při dielu stříebra dobývanie potřebných.

§. 1. A jsúť přední osoby t. *urburéri*, německy jenž *obecně* slovú *mincmajstrové*, úředníci diela královského, *přísežní* t. *konšelé*, *súdce* neb *rychtáři* a *pergmistři*, majice moc od *Naší Královské Velebnosti*, jiné súditi; potomť jsú *písařové* *urburní*. §. 2. Jsúť pak i jiné osoby přednie, jakožto *lezci*, jenž *obyťcejně* slovú *štajgeri* nebo *přihledači*, *měřiči*, *tesaři*, jenž *obecně* slovú

Čtvy
knihy
horní
lov:

Kto sl-
votní
na h

colonis denunciarent et accusent, quorum testimonium in hiis sufficiens atque validum approbatur. §. 3. Sunt postea coloni principales, qui vulgariter gewerken dicuntur, et secundarii, et tertii, et deinceps, qui vulgariter lehenhewer dicuntur, ad quos lucrum et dampnum illarum argentifodinarum, quas excolunt, principaliter dinoscitur pertinere. §. 4. Praeterea sunt et aliae multae personae, quorum coloni utuntur opera supradicti, de quibus infra suis locis plenius edicetur.

Cap. III.

De urburariis et regimine ipsorum.

Tractaturi divina favente gratia de urburariis, de quibus parum vel nihil usque ad haec tempora scriptum est, cum tamen nihil sit de contingentibus obmittendum, luculentam trademus doctrinam.

§. 1. Urburarii autem dicuntur ab urbura, quam ipsis tota fide committimus gubernandam, ut universum populum montanum nobis acceptabilem reddant atque gratum (cujus defensorem nos constituit Oriens ex alto), ab omni injuria conservent, a quibuslibet noxis defendendo, discordiasque sedent inter suos subditos, ubique concordiam reformando; cur enim ad arma et ad rixas procedere patiantur, quos possunt sua jurisdictione compescere in quiete, ut dictus populus suis laboribus et nostrae rei publicae utiliter valeat insudare, argentifodium nostrum in omni parte liberaliter excolendo, et unusquisque pacifice possideat et quiete, quod sibi sors dederit divina; de suis itaque possint laboribus sub regali protectione merito jocundari, non, ut quod quisque vigilans laboransque lucri invenerint, alterque dormiens negligensque sine ratione occupet violenter, quia laborantibus, et non negligentibus nostris intendimus legibus subvenire, nec quemquam alterius locupletari jactura juxta legitimas sanctiones jus patitur naturale. Sed cum homo dignissima sit creaturarum, eo quod sibi competit uti ratione, optamus omnia haec fieri praevia ratione, quae virtutum omnium dicitur esse mater, prout auctoritate eminentissimi moralis philosophi Senecae receptum est dicentis: quod virtus est filia rationis, iterumque scribentis imperatori Neroni, a rationis regimine exorbitanti: si vis omnia tibi subjicere, te subijce rationi; multos enim re-

*cimrmané, a strážni t. hutmanové, kteřížto proto slovú přísězní, aby užitečné věci činili a neužitečné opúšťeli, a cožkoli mezi mezemi jim poručenými scestného viděli-by neb slyšeli, to aby hormistróm a gverkóm zvěstovali a obžalovali, jichžto svědecstvie v těch věcech dostatočné a hodné tvrdí sc. §. 3. Jsúť potom těžaři horní prvotní, jenž obecně *kvorkové* slovú, a druzí i třetie a dále, jenž obecně slovú lénhavěři a česky podaní, k nimžto zisk a ztráta těch doluov stříebra, kteréž dělají, prvotně slušie a předně. §. 4. Potomťjsú jin é osoby mnohé, jichžto horní těžaři předpovědění požívají, o nichž doleji na svých miestech plněji vypovíme.*

Svd
přis
hor.
jsú

Kap. III.

O urbureřích, t. starostách diela královského a o jich súdném právu a úřadu.

Chtějice popřieniem Božské milosti o urbureřích, totjižto diela královského starostách, praviti, o nichžto málo a téměř nic až do těchto časuov psáno jest, poněvadž z příhod nic nemá býti opuštěno, světlé vydati naučenie.

§. 1. Slovút zajisté urbureři od urbury, to jest dielu, dielu královského, kteréžto celú vierú poručíme (jim) k spravovanie. aby veškeren lid horničie, nám libý a vzáctný, (jehožto obrancí nás z výsosti Vyšlý ustanovil jest), ode všeho bezpravie bez úrazu zachovali, ode všech škodlivých věcí je obraňujice a sváry mezi poddanými ukrocovali, vsudy svornost napravujice; nebo pročby se jim dopúšťeli utiekati k brani a k súdom, kteréž mohú mocí uklidu práva (svého) ukrocovati, aby řečený lid díla svého a našeho obecného dobrého užitečně mohl pílén býti, doly stříebrné naše se všech stran svobodně dělaje, a aby jeden každý pokojně vládl tiem a s odpočinitiem, což by jemu dalo Božské štěstie, a z prací robot svých mohl by se pod královskú obranú hodně těšiti; ale ne tak, když kdokoli bdě a pracuje co zistného nalezl by, jiný zmeškalý spě bez rozumu aby sobě to osobil násiliem; nebo tēm, jenž pracují, ale ne zahálečóm mínime právy našimi pomáhati; aniž komu, aby zbohacen byl cizí škodú, vedle řádných ustanovenie právo přirozené strpí. Ale poněvadž člověk najduostojnější jest stvořenie, protože jemu příslušie rozumu požívati, žádáme, aby ty vsecky věci byly jednány s předcházející rozumností, kterážto slove máť všech ctností, jakožto z řeči zveličeného mravného mudrce Seneky vzato jest, řkúciho, že ctnost jest dcera rozumnosti; a opět kdežť píše k Nerovi ciesaři Římskému, vystupujícimu od správy rozumnosti

Proč
urb

Kterac
býti iji

ges, si ratio te reget. Patet ergo, quod cum ratione regentes veri regiminis tramite nequeunt deviare. Expedi itaque bonis rectoribus diligenter in omni regimine custodire, ne nimium humiliter cum suis subditis conversando, ipsorum vilescat auctoritas, eo quod ex aequali conversatione contemptus nascitur dignitatis; neque ex nimia autoritate sibi reddant populum onerosum, cum importuna asperitas ab obedientia populum exorbitare compellat; sic omnia, quae cum ratione praevidentur, feliciori exitu terminentur. Postremo autem praecipimus omnibus nostris officialibus hanc curam esse praecipuam, ut libertatem, quam sibi a suis superioribus conservare desiderant, etiam suis inferioribus bona custodiant voluntate. Ne autem inferiores ex eo contra superiores in aliquo se extollant, regalis gratiae praecipimus sub obtentu, quatenus ipsi honorando ac obediendo superiores omni reverentia vereantur, ita ut inferior gradus agnoscat meritum potioris, quia ordo rationis confunditur, si unicuique honor debitus non servatur. Hoc enim edictum summam continet aequitatem et sine cujuscumque indignatione justum; quis enim spernabitur idem jus sibi fieri, quod alteri facturus est?

Cap. IV.

De officio urburariorum.

§. 1. Ad officium urburariorum principaliter dinoscitur pertinere, de omnibus utilitatibus et circumstantiis montium prospicere vigilanter, utilitatemque regiam praecipue tamquam pupillam oculi summa providentia custodire, ne per desidiam, dolum vel versutiam cujusquam in praedudicium publicae utilitatis aliquid machinetur. §. 2. Pertinet etiam ad officium eorum, fere omnia jura montium conferre, cum distinctione tamen, quam infra de magistris montium plene dicemus. §. 3. Habent etiam ex suo officio potestatem, omnibus magistris montium more solito statuere juramenta, et ipsos si in suo officio negligentes fuerint, remove, si coloni in ea parte inventi fuerint desides et remissi. §. 4. Est etiam eorum officii cum juratis montium de victualibus, aliisque rebus in montibus necessariis provide ordinare, prout communi utilitati melius noverint expedire, corrigendo diligenter omnia, ex quibus culturae montium posset impediti aliquid exoriri, ita ut fidelitatis ipsorum constantia possit in Nostrae Serenitatis praesentia dignis favoribus merito commendari.

řka: Chcešli všeccky věci sobě podrobiti, podrob se samého rozumnosti; neb mnoho budeš spravovati, bude-li tě rozumnost spravovati. Protož vědomét jest, že ti, ktož se rozumností spravují, od stezky pravé správy nemohú poblúdití. A tak užitečnost jest dobrým správciem pilně mieru v každé správě zachovati, aby příliš pokorně s poddanými svými obcující své moci nezlehčili; neb z čelednieho a rovného obcovanie potupa se zarozuje duostojenstvie; aniž také přílišným ukruťenstviem čiňte sobě lid obtiežený; neb nehodná ukruťnosť pripuzuje lid z poslušenstvie vystúpati; a tak všechny věci, kteréž jsou s rozumností přezvěděny, s šťastnějším průchodem konají se. A posléze prikazujem všem našim úředníkóm o to zvláště pečovati, aby svobodu, kterouž sobě od svých vyšších žádají zachovati, taktěž svým nižším a poddaným dobrou vůlí zachovávali. Ale aby nižší z toho proti svým vyšším v ničemž se nepozdvíhali, pod zachovááním královské milosti prikazujeme, aby oni své vyšší ctíce a jich poslúchající vši poctivostí ve cti měli, tak aby nižší stupeň poznal zaslúžení a hodnost pořádku vyššího; neb řád rozumnosti bývá pohaněn, když jednomu každému dlužná poctivost nebývá zachována. To zajisté ustavenie svrchované drží v sobě rovenstvie a spravedlnost bez každé nelibosti, kto zajisté vzhledá, aby se jemu též právo dalo, kteréž on má činiti jinému?

Ktera
poddan
mieti k
sit

Kap. IV.

O úradě mincmajstruov neb urbureřuov a hoffmistruov, co na jich úrad přísluši.

§. 1. K úradu pak urbureřuov předně a prvotně přísluši, aby o všech užitecích a příslušnostech horniech bedlivě opatrovali a zvláště užitku královského, jakožto zřietedlnice oka, svrchovanú opatrností ostřiehali, aby skrze jich obmeškání nižádný lstí neb chytrostí k škodě obecnému užitku něco neposobil. §. 2. Slušit také na jich úrad, aby bez mál všecka práva hornie rozdávali, avšak s rozdílem, jakožto potom o pergmistřích a propuojičkách plněji povíme. §. 3. Majít také z svého úradu všem pergmistróm obyčejem zvyklým vydávati přísahy, a je, ač budú v svém úradu zmeškanliví, ssazovati; ačby kverkové s té strany, tojtjižto skrze jich netbáníe nalenení léní a netbanliví byli. §. 4. Jestit také úrad jich, aby s přísěžnými horními o ztravách a o jiných věcech na horách potřebných opatrně zjednávali, jakož poznají, žeby se lépe obecnému užitku hodilo, opravující s pilností všecky věci, jimžby díelo hornie mohlo kudykoli míti překážku; tak aby ustavičnost jich věrnosti Naší Jasnosti mohla hodnými příznivostmi pochválena býti.

Ssaz
pergmi
pro nec
vost .
kuc
Urbure
čujite c
vách
třebáci
nic

Cap. V.

De jurisdictione urburariorum.

Nam juxta sanctiones Romanorum principum receptum est, jus dicentis esse officium latissimum, quod quandoque exercetur extra judicium, quoniam judex debet resistere violentiis hominum; ideoque vigor judiciarius est in medio constitutus, ne quis auctoritate propria sumere valeat ultionem, sed apud iudices suam injuriam juris rationibus prosequatur. De hoc autem officio quod exercetur extra judicium, satis dictum est supra „de regimine et officio urburariorum.“ Quandoque etiam iudicis officium exercetur in iudicio, et tunc urburariorum jurisdictionem respicit contentiosam, quod iudicium redditur invitum in vitium; de qua jurisdictione in praesenti titulo est dicendum.

§. 1. Est autem haec jurisdictionis potestas iudicandi a Nostra Regia Serenitate concessa. Sed certe ubi majus imminet periculum, ibi cautius est agendum. Unde volumus firmiter statuendo, ut urburarii quicumque pro tempore fuerint, nulla excusatione aliquali suffragante, coram viro clarissimo camerario nostro et juratis montium praestent publice juramentum, quod nostras leges, statuta et constitutiones pro omnibus suis viribus manteneant et defendant; nihil enim valet jus, in aliquo esse loco, nisi sunt personae, quae jura tueantur; et quod non aliter quam secundum ea in omnibus causarum processibus iudicent et procedant. §. 2. Sane urburariorum jurisdictionis est iudicare solum ea, quae ad montanum dinoscuntur iudicium pertinere; de forensi autem iudicis jurisdictione in hoc libro nihil dicemus, sed tantum ea, quae montani sunt iudicii, prosequemur. §. 3. Sancimus etiam deinceps firmiter observari, ne urburarii vel iudex quem sibi substituerint, iudicio praesideant montano, nisi ad minus praesto fuerint duo iurati. Tutius tamen erit, ut quando plures habere poterint, advocare, nam firmum et integrum est iudicium, quod plurimorum sententiis confirmatur. Et secundum sententias juratorum tenentur urburarii iudicare, a quibus legitime non fuerit provocatum. §. 4. Item debent esse a violentia et a cupiditate remoti, eo quod violentia est legibus inimica, et acceptio munerum est praeradicatio veritatis. §. 5. Merito etiam commendantur urburarii, quibus nec furor, nec ira, sed ratio dominatur; non enim ira viri Dei iustitiam operatur. Nec enim iudex debet iudicare furoris tempore, sed cum est in mentis tranquillitate. Laudabilis est ergo in iudicantibus illa cautela, in qua totum ratio agit, et ira et furor nihil sibi vendicat; nam re-

Kap. V.

O súdnom právu urburéruov a hoffmístruov.

Ale poněvadž podle ustavenie Římských kniežat prijato jest, že úřad toho, ktož právo vyřiká, jest najširší, co se druhdy děje kromě saudu, neb dlužen jest saudec opřítí se násilie lidskému; a protož moc súdcova jest v prostředce ustanovena, aby žádný svú moci sebe nemstil, ale aby před súdci svého bezpravie duvodem práva dovedl. Ale o tom úřadu, kteréhož požívají kromě saudu, dosti povědieno jest svrchu: „*O úřadu a správě urburéruov.*“ Druhdy také úřad súdce děje se v saudu, a tak moc súdná urburéruov znamená rozsúzenie o saudu všelijaké pře na ně slušné; neb saud neslušný obrací se v hřiech. A o té moci saudné tuto má býti praveno.

§. 1. Jestíť pak ta súdná moc súzenie od Naší Královské Jasnosti puojčená. Ale zajisté ktezť více nastává nebezpečenstvie, tuť sluší opatrněji činiti. Protož chceme pevně ustanovujice, aby urburéři, kteřížto za času budú, bez pomoci všelijaké výmluvy před mužem převzáctným komorníkem naším a přísěžnými horskými nebo konšely činili přísahu zjevně, aby naše práva a ustanovenie všemi mocmi svými rukú drželi, totjižto zpravovali a jich bránili; nic zajisté platno není, žeby právo bylo na některém miestě, lečby osoby byly, kteréž by těch práv hájily; a aby nejnak než podle nich ve všech pódoviech při súdily a vedly. §. 2. Moc zajisté súdná urburéruov jest súditi toliko ty věci, kteréž slušejí k horniemu saudu, nebo o súdné moci trhové, totjižtož městské, ničehož nic v těchto knihách nepovíme, než jedině o těch věcech, kteréž k súdu horniemu příslušejí, vypravíme. §. 3. Ustanovujem také, aby potom zachováno bylo pevně, aby ani urburéři, ani súdce, kteréhož by oni miesto sebe ustanovili, nesedali na súdě súdit horniech přie, lečby při nejmenším při tom dvě přísěžná byla. Jistějíť však bude, čím by jich více jmieti mohli, aby jich přivolali; nebo pevný a celý jest saud, kterýž smysly mnohých jest potvrzen. A vedle smysluov neb nálezuov přísěžných dlužni jsú urburéři súditi, od nichž se nestane žádné odvolanie. §. 4. Takéť mají od násilí a lakomstvie býti zdáleni, protože násilí jest nepřietelkyně právóm, a přijímánie daruov jestíť přestúpenie pravdy. §. 5. Hodně také chváleni bývají urburéři, jimžto ani hněv ani náhlost, ale rozumnost panuje; nebo hněv muže Božie spravedlnosti nečiní. Aniž také súdce súditi má v své náhlosti, ale když má mysl uklizenú. Protož chvalitebnát jest opatrnost v těch,

O úřadu
kromě

Co slú
sú

Urbur
na
mínce
číníte

Co ma
urb

Hoffmí
seř ni
bez l

Urbur
te ve
sežný
le

Súdice
býti le
násiln;
vivý.
Súdice
dar

stringenda est sub ratione potestas, nec quidquam agendum, priusquam concitata ad tranquillitatem mens redeat, eo quod commotionis tempore justum putat esse omne id quod fecerit. Ideoque deliberatio omnibus est necessaria, quae indiscussos hominum calores poterit refrenare. Et sic boni urburarii commendationem Dei ac hominum promerendo ab omnibus illicitis se temperent, solumque aequitati et justitiae studeant inhaerere, litigantibus aequitatem in omnibus suis processibus observando. §. 6. Illud etiam pluries recepimus nostrorum voce lacrimabili montanorum, quod urburarii, quibus nostram urbura certis conditionibus et pro certa locavimus pensione, ipsos pro suo metallo et laboribus sudore plenis angariarunt precibus inportunis, quibus propter ipsorum potentiam resistere non audebant; cum iidem urburarii affirmarent, se hoc velle in subsidium obtinere magnae perditionis, quam illo anno in urbura paterentur ac pro magnis servitiis, quae Nostrae compellerentur impendere Majestati. Unde cum inportunae preces potentum pro manifesta violentia judicentur, tales urburarii in ipsorum dampnis lucra sectantes quaerunt praedam potius quam subsidium in subjectis. Ne illud de cetero fiat, penitus prohibemus, volentes, ut quicumque urburariorum deinceps alium quicumque commisisse fuerint manifeste convieti, integraliter laesis ablata restituant, et tantundem nomine poenae per nostrum camerarium virum clarissimum dare ad nostram cameram compellantur, ut quos provisus modus aequitatis non arceat, severitatis rigor comescat regiae ultionis. §. 7. Bonae discretioni convenit urburariorum, in suo officio tales iudices et officiales habere, quorum sibi fidem et industriam aestiment approbatam, et qui non sint hominibus onerosi; alioquin ipsis inproperabitur verecunde, quod malorum hominum usi sunt opera, et praecipue, quod non carent scrupulo societatis occultae, sed cum possint, manifesto facinori desinunt obviare; unde caute sibi consulant in hac parte, quia semper dominus bonus vel malus secundum suam familiam judicatur.

Cap. VI.

De officio juratorum.

Nostrae benignitatis sollicitudo remediis invigilat subjectorum, nec cessamus inquirere, si quid sit in nostro argentifodio corrigendum; ideoque labores voluntarios appetimus, ut quietem aliis praeparemus. Consideratione exactissima perlustrantes, omnem ordinationem pacis et tranquillitatis status in montibus maxime juratorum ex officio dependere, et ideo quid-

ješto súdie, v nichžto všetky věci jedná rozumnost, a lněv ani náhlost nic sobě nepřivlastňuje; neboť slušie snuziti moc pod rozumnost a v lněvě nic nejednati, leč prvč mysl popuzená k svému úklidu bude navráćena; neb v čas rozlněvámie mnoie člověck, což koli činí, by spravedlivé bylo. A protož rozmyšlenie každému jest potřebno, kteréžto nerozsúzené lidské horlivosti muože ukrotiti. A tak dobří urburéři Božicho i lidského pochválenie zaslúžice, ode všech neslušných věci mají se zdržeti a toliko rovenstvie a spravedlnosti pilně se přidržeti mezi stranami, kteréž se súdie, rovenstvie ve všech jich pówodech neb súdiech zachovajice. §. 6. Toto jsme také slýchali mnohokrát našich horníkuov hlasem plačtivým, že urburéři, jimžto urburu naši pronajímali jsme pod určeným nájmem, snuzovali jsú je pro jich stěiebno a roboty potuplné prosbami násilnými, jimžto pro jich moc nesměli jsú se opřieti; nebo ti urburéři jistili jsú, že by to chtěli jmieti na pomoc veliké ztráty, kteréž jsú toho léta na urburč trpěli, a za veliké služby, kteréžto připuzeni jsú naložiti Naší Velebnosti. A po něvadž násilné prosby mohútných za zřiemé násilé bývají súzeny, takoví urburéři o svých škodách zisky postihajice hledají více lúpeže nežli pomoci poddaných. To aby se potom nedálo, ovšem přísně zapoviedáme, chtějice, aby, kteříž by koli z urburéruov potom čeho takového se dopustili a zřejmē byli usvědčeni, úplně těm, kteréž jsú utiskli, pobrané věci navrátili, a tolikéž újmēm pokuty skrze našeho komorníka, muže přeslavného, dáti do naše komory buďte připuzeni, aby těch, jichž poznalého rovenstvie obyčej nekrotí, krutost královské přísnosti pomstú skrotila. §. 7. Dobřet rozšafnosti urburéřské příleží v svém úřadu takové úředníky jmieti, jichžto viera a opatrnost před nimi byla dokázána, a kteříž by nebyli našim lidem těžci; jinak budef jim prokováno hanebně, že zlých lidí posluchovámie požívali jsú, a zvláště žet nejsou bez domněnie tovařistvie tajného, protože mohúce se zjevnému hřiechu opřieti, i neoprú se; protož přitom sobě opatrně radte; nebo vždycky pán dobrý nebo zlý po své čeledi súzen bývá.

Povaha de
brých zpráv
horských.

Hoffmajstř
neb urburč
byli nájmē:
dřeve.

Pokuta nási
ných urburč
Fuov.

Mincmajstř
peújite ab
měli dobrč
horníky na
horách.

Kap. VI.

O úřadu a súdném právu přisežných a konšeluov horských.

Našie dobrotivosti pečlivost bedlivá jest vždycky k opatrovámie poddaných, aniž přestáváme uptávati se, bylo-liby co na našich horách opraviti hodné; a protož prací dobrovolných žádáme, abychom odpočinutie jiným připravili. Spatřovámie přepilným obcházevěse poznali jsme, že každé zřiezenie pokoje a klidného stavu na horách najvíce z úradů přisežných po-

quid eis contrarii fuerit in hac parte Nostrae secure referant Majestati; nam relationes juratorum nostrorum libenter audimus, ne ex eo eorundem decrescere videatur auctoritas, si preces eorum a Nostris aditibus repellamus. Sed illud aegre non recipiant, quod eos quandoque pro sua voluntate arduis ac diversis praepediti negociis in continenti expedire non valemus, sed prudenter advertant, quod etiam juxta legitimas sanctiones convenit, unumquemque secundum sua tempora expectare, ut possit pro suis negociis responsum congruum reportare.

§. 1. Qualiter autem jurati in suo ordine se habere debeant, cordi nobis est, propter bonum statum montium, plene in subsequentibus declarare. Dicuntur autem jurati a juramento, quod nobis praestant pro omni fidelitate et justitia facienda. Sed quia grave est fidem fallere, unde ad hoc officium meliores et justiores, qui ex omni populo haberi poterint, volumus ordinari solummodo per nostram vel viri clarissimi camerarii nostri providentiam specialem, nec etiam per aliquos alios deponantur, neque in suis processibus aut defectibus ad alios recursum habeant vel respectum, et tot eligantur, quot populum sibi subditum possint regere eleganter. §. 2. Non enim pater cum filio, vel frater cum fratre, aut socer cum genere simul sint in ordine juratorum; nihil enim contrarii infert diversitas personarum, ubi est fidei unitas. Sed enumeratae saepius personarum diversitatem faciunt inter juratos propter sui cohaerentiam pullulare, et ideo praecavendum est futuris periculis, ne unitas dictarum personarum diversitatem generet inter juratos. Eya quam pretiosa res est, uniuscujusque universitatis juratos unanimes et unius esse voluntatis ad omnem justitiam exequendam, quia unita virtus quam plurimum potest, et certe ad pugnam unanimiter aggredi, victoriam parit; plus enim quandoque proficit collectio paucorum in unum, quam singularis divisio plurimorum. §. 3. Item nec nefantes, qui ab omnibus legitimis actibus excluduntur, volumus aequaliter ordinari, quia loco ignominiae est apud indignum dignitas; cum utique unum quemque criminisum non dignitas, sed poena non debeat concomitari. Et si ignoranter ordinati fuerint, aut infamiam jam contraxerint ordinati, eos in hoc casu praecipimus per suos conjuratos vel camerarium nostrum, virum clarissimum, ratione cognita, subito removeri, ne una morbida ovis totum gregem inficiat; et vero turpis est pars, quae suo non congruit universo. Unde universi diligenter attendant, quia dicit lex humana: infamiam quae tibi abominanda sit, ut casum oculorum vitare debes, quia non potest justitia cum scelerato homine habere commercium.

cházi; a protož což by jim koli odporého při tom bylo, to aby bezpečně vznesli na Naši Velebnost; nebo vznášeníc přisežných našich rádi slyšíme, aby z toho jich moc nezdála se býti umenšena, kdyžbychom prosby jich od našich přistúpenie otehnali. Než toho at neberú neduživě, že jich druhdy k jich vuoli, pilnými a rozličnými zaměstnání jsúce neprázdnostmi, naspěch nemuožeme odbyti; ale opatrně at pozorují, že také podlé pravých ustanovenie slušie jednomu každému podle jeho časuv sečkati, aby mohl o svých potřebách hodnú odpověď zase přiněsti.

§. 1. Ale ktorak přisežní v svém úřadu mají se jmieti, v srdci nám jest, pro dobrý stav hor úplně v podepsaných řečech vyličiti. I slovút přisežní od přísahy, kterúž nám činí, aby všicku vieru celú zachovali a spravdlnost dokonalu činili. Ale že těžké jest vieru zklamati, protož k tomu úřadu lepší a spravdliivější, kteříž mohou býti ze všeho lidu, chceme aby byli usazeni toliko skrze naši aneb přeslovútného muže, komorníka našeho, zvláštní obmyslnost; ani také skrze koho jiného mají býti ssazováni; aniž v svých běžích a nedostatcích k jiným mají se utiekati neb zřenie jmieti; a aby jich tolik bylo vyvoleno, kolikož by jich lid sobě poddaný mohli zpravovati výborně. §. 2. A v tom volení otec s synem, ani bratr s bratrem, ani synovec s strýcem, ani sestřenec s ujcem, ani test s zetěm, ani šíře s svakem mají spolu býti v úřadu přisežných; neb žádného protiventstvie odporého nepřináší rozličnost osob, kdežt jest viery jednota; ale již jmenované osoby často rozličnost činie mezi přisežnými pro svú přibuznost zruosti. A protož slušie se vystřichati budúcích zlých příhod, aby jednota osob řečených rozličnosti nečinila mezi přisežnými. O kterak předrahá věc jest jedné každé obci, když má přisežné jednomyslné a jedné vuole k vyvedenie všelijaké spravdlnosti; neb jednostajná moc mnoho muože; k boji zajisté jednomyslně jiti plodief vítězstvie, neb více druhdy prospievá malá jednota nežli zvláštnie rozdělenie přemnohých. §. 3. Také lidé zlé pověsti, kteřížto ode všech pravých skutkuov jsú odlúčeni, nechcem, aby kterakkoli na ten úřad byli usazeni; neb miesto ohavnosti jestit duostojenstvie u nehodného; poněvadž jednoho každého prohřešilého ne duostojnost, ale radše pomsta má následovati. A pakli nevědomě usazeni budú aneb zlé pověsti dopustí se, již jsúce usazeni; tehdá prikazujem v té příhodě je skrze své spolupřisežné nebo komorníka našeho, muže přeslovútného, příčinu poznajíce, ihned ssaditi, aby jedna neduživá ovce všeho stáda nenakazila; a zajisté hanebnýť jest díel, kterýžt se nesjednává s svú celostí. Protož všickni pozorujte pilně, žef die právo lidské: Zlé po-

Kde hornie mají ortel bráti a žaloby konati a k komu mají se utiekati.

Kterak se konšelé mají jmieti v svém úřadu. Proč konšelé slovú přisežni.

Kto má konšely horské saditi. Kto má moc ssaditi. K komu mají se utiekati.

Koliko jich má býti konšel.

O svornosti konšelské.

O zlopověstných konšelích.

O ssazenie konšelství ex opposito.

§. 4. Ad officium autem juratorum inter cetera dinoscitur pertinere, omnes dictare sententias et proferre ac prolatas, nisi legitime appellatum fuerit, per judicem executioni mandare, qui in hac parte per juratos regitur, sicut cardine ostium gubernatur. Unde in dictandis sententiis solum Deum habeant prae oculis, nulli contra justitiam parcendo, sed sine exceptione personarum unicuique tribuant, quod suum est. §. 5. Non sint in malis casibus vel causis pauperibus misericordes, quibus si parcunt, tanto ipsos nequiores reddunt, quanto justiores sibi in malo favere sentiunt. Si autem simus pauperibus in justitia debitores, ne aliis injustitiam faciamus, nam aequalitas est in judicio litigantibus observanda, et sic non debemus in malis causis pauperibus in aliorum praejudicium misereri. §. 6. Cavent sibi jurati summopere, ne levitate, amore, odio, favore, praemio, metu, furore, aut alio aliquo casu ducti justam sententiam pervertant, et fructum illius commutent in damnationis amaritudinem. §. 7. Nec in dicendis sententiis debent esse praecipites, eo quod grave nimis est in re dubia certam ferre sententiam, sed semper inquirent cum instantia veritatem. Nam veritas saepius exagitata magis splendescit in lucem; fructus enim divinus est justitiam saepius recenseri. §. 8. Sane ad ampliorem veritatis illuminationem in arduis et magnis negotiis cum imminet necessitas, debent jurati montis juratos civitatum et seniores de populo advocare, nam quod a pluribus inquiritur, facilius invenitur, nec hoc pro injuria sibi adscribant, quod quandoque unius deterioris consilium excessit consilium multorum meliorum; non enim omnes in omnibus, sed certi pro certa meliores et deteriores inveniuntur; et sic debent inquirere veritatem cum instantia studiosa, quae semper perficit, quod optat. §. 9. Sed tamen ex certis didicimus argumentis, totum jus montanum esse per contrarias interpretationum sententias conturbatum, eo quod fragilis est memoria hominum, nec adeo valitura, ut possit juris sapientiam tenaciter sine scriptis memoriae commendare. Et ideo frequentius accidit in judicio, ut illud, quod hodie judici et juratis placet, cras in similibus casibus statim incipit displicere. Et ita magis de voluntate hominum, quam de juris praeceptis dependent judicia, in magnum ipsorum salutis periculum et animae detrimentum. Nam qui recte judicat, non suae voluntati obtemperet. Secundum vero jus scriptum bonus iudex et jurati nihil ex proprio faciunt arbitrio, sed secundum leges et jura pronunciant, nam in iudicando cordi magis debet esse custodia veritatis, quam voluntatis obedientia. §. 10. Unde desiderantes huic in morbo salubre remedium adhibere, statuimus hoc edicto in perpetuum valituro, urbu-

česti, kteráž tobě v ohavnosti bude, varovati se máš jakožto bavenie oči; nebť nemuož spravedlnost s člověkem prohrěšným činiti společnosti. §. 4. K úřadu pak přísežných mezi jinými věcmi toto má příslušetí: Všecky nálezy tvořiti a vyřáďeti, a vynešené skrze rychtáře skutečně dověsti, lečby skrze odvolanie hodné byli zastaveni; kterýžto rychtář v té věci skrze přísežné spravuje se, jakož dvěře stěžeji zpravují se; protož v tvoření nálezuoV samého Boha mčjte před očima, žádnému proti spravedlnosti neodpůstějíce, ale beze všeho vyřímání osob jednomu každému dajte, což jest jeho. §. 5. Neřvájte také ve zlých přech chudým milosrdní, jimžto jestliže odpůstějí, tiem je nešlechctnější činí, čímž spravedlivějšich řižeň sobě ve zlém čiji. Ale my jsme chudým povinni spravedlnosti, tak však, aby chom jiným nespravedlnosti nečinili; nebo těm, jenž se súde, máť rovenství zachováno býti; a ak nemáme ve zlých přech nad chudými k škodě jiných se litovati. §. 6. Nade všecko přísežní vystřihajte se, aby lehostí, milováním, nenávisť, přízní, odplatú, bázní, milostí neb kterou jinú příhodú vedeni jsúce, spravedlivého nálezu nepřevracovali a užitku jeho nezměňovali v hořkostzatracenie věho. §. 7. Aniž u vypovídání nálezuoV mají býti kvapní, protože příliš těžké jest, v nejisté při jistý vyněsti nález. Ale ždycky s pilností ptajte se na pravdu; nebo pravda častěji řemietaná více se blšti v svělo; užitek zajisté Božský est spravedlnost častějie přečítati. §. 8. A zajisté k širšimu pravdy uptání a přesvědčenie u velikých a vysokých přech, kdyžby nastala potřeba, mají přísežní hory přísežné z měst starši zlidu přivolati; neb což se od mnohých hledá, snázef e nalezá. Aniž sobě toho za bezpravie připisujte, že druhdy ednoho nižšího rada přesáhne radu mnohých vyšších; neb zajisté ne všichni ve všech věcech, ale určení v určených věcech lepší a horši bývají nalezeni. A tak mají se uptávati pravdy s snažnú pilností, kterážto vždycky dokonává, čeož žádá. §. 9. Ale však z jistých duvoduov jsme naučeni, ie všecko právo horničie skrze odporné smysly výkladuoV armúceno jest, protože křehká jest pamět lidská, aniž tak est statečná, aby mohla pravá múdrot pevně bez písem v paměti se zachovati, a protož často se přihází v saudu, že o, což se dnes súdeci a přísežným líbí, zítra v týchž příodách počíná se nelíbiti, a tak více od vuole lidské nežlí od řikázanie práva pocházejí saudové na veliké nebezpečenství ich spasenie i škodu nenabytú jich duší. Nebo ktož saudí, nemá své vuole požívati aneb následovati; ale podle práva psaného máť súdeiti. A tak dobrý súdece a přísežný nic z vlastního úmyslu nečiní, ale podle práv nálezy vynášeji; nebo

Co sluší na konšely jeltkož k nálezóm.

Konšelč nelehčete při.

Konšelč suřte spravedlivé pro bázeň a pro přížeň.

Konšelč nevynášejte kvapně orteluoV.

Konšelč v těžkých přech přivolajte přísežných z města a starších z lidu.

Konšelč suřte podle práv psaných a ne podle své vuole.

rarios, juratos, judices et magistros montium non aliter judicare, quam nostris legibus est expressum et bonis moribus, qui nostris non contrariantur legibus, hactenus est servatum; nam diuturni mores consensu utentium approbati legem merito imitantur. §. 10. Querelis enim frequentius subditorum nostrorum et querulosis clamoribus excitati compellimur, in hac parte praeterita emendare, et in quantum possumus, adversus futura cavere, ne nostrae fiant leges ludibrio, debitoque frustrentur effectu, si nostri subditi ob defectum justitiae priscis gravarentur angariis, cum in ipsorum perturbemur incommodis et prosperitatibus utique prosperemur. Adjicientes cum deliberatione matura, ab omnibus inviolabiliter observari, ut quotiescunque a sententia urburariorum, juratorum vel judicum, executione aut a quocunque gravamine fuerit appellatum provocatumve, quod ad nullum alium aliosve, quam ad Nostrae Serenitatis vel viri clarissimi camerarii regni nostri audientiam de cetero appelletur provoceturve; eo, quod de cetero jura montanorum decrevimus decentius, quam alicubi, in nostra camera remanere, et ad nostram regalem providentiam omnem juris editionem, interpretationem et declarationem amodopertinere, nulli personae in hac parte vel civitati praejudicium et injuriam irrogantes, eo quod nulli facit injuriam, qui utitur jure suo. Sicut enim in subjectorum nostrorum commodis nos decet esse sollicitos, ita etiam nostris juribus invigilare nos convenit, ne dum ipsorum dispendiis providemus, in nostri regni videamur juribus negligentes. Ex qua re judicum ambiguitates, quas ex causarum quaestionibus evenit exoriri, aures recipiunt nostrae, si non a nobis juris interpretatio mera procedit? Vel quis legum aenigmata solvere et omnibus aperire videtur idoneus, nisi is, cui soli post Imperatoriam Majestatem per regnum nostrum legis esse latorem concessum est? §. 11. Eradicatis igitur hujusmodi ridiculosis ambiguitatibus, nobis solis competit, cum simus lex animata, in regno nostro leges condere ac conditas declarare. Quis enim tantae superbiae fastidio tumidus est, ut regalem in hac parte sensum contempnat, nobis invitis sibi tantam regiae dignitatis gloriam usurpando? Sed nos, qui sumus aequitatis et justitiae amatores, ut unusquisque suis terminis sit contentus, nolumus esse in hac parte in nostri regni honoribus negligentes, generaliter omnibus nobis in eo contradicentibus hoc edicto perpetuum silentium imponendo. §. 12. Item jurati sententias ad ipsorum maniloquium suspensas, debent celeritate, qua poterunt, expedire, nec simulent sub virtute praestiti juramenti propter odium vel favorem aut metum se dubitare, ubi non dubitant ac dubitandum non est, imo tenentur

v súzenie viece má býti k mysli ostřihánie a zachovánie pravdy nežli poslušcnstvie vuole. Protož žádajice tomu neduhu zdravé lékařstvie přiložiti, ustanovili jsme túto výpověď na věky sstatú a statečnú, aby urburěři, přísěžní, súdece, hormistři neb permistři jinak nesúdili, než jakž jest našimi právy vpraveno, a dobrými obyčeji, kteřížto našim právuom se neprotivie, až dosavad jest zachováno; nebo dávní obyčejové přivolením těch, ježto jich požívají, potvrzení, s právem hodně se sjednávají. §. 10. Žalobami také poddaných našich a žalobnými pokřiky jsúce zbuzení, připuzeni jsme v té straně minulé věci opraviti a jakž muožeme, proti budúcím se ostřieci, aby naše práva v posměch nebyla a hodného nebyla zbavena účinka, jestližeby naši poddaní pro nedostatek spravedlnosti dřevními byli obtěžováni útsky; poněvadž v jich nehodách býváme zamúcení a v štěstie ovšem šťastni býváme. Přidávajice s dospělým rozmyslem, aby ode všech bylo zachováno: ač kolikrát koli od nálezu urburěruov, přísěžných, súdci, v zvodu neb od kteréhož koli obtieženie stalo by se odolánie, aby k nižádnémn jinému aneb k jiným než k Našie Jasnosti nebo muže přeslovútného, komorníka královstvie našeho, přeslyšenie potom dálo se odolánie; nebť jsme usúdili, aby již potom práva horníkóm slušněji nežli kde jinde v naše komoře zuostala, a aby k Našie královské obmyslnosti všeho práva vydánie, vykládánie a vyličenie od nynějšího času potom vždy příslušelo, nižádné osobě v té mieře neb městu škody neb bezprávie nečinie; nebo ižádnému bezprávie nečiní, ktož požívá práva svého. Neb jakož zajisté o pohodlnostech našich poddaných slušie nám pečlivým býti, též také právóm našim pobdieti nám příslušie, abychom, když jich škody opatrujem, v našeho královstvie práviech nebyli bychom vidieni obmeškali. I pročby súdci omylnosti, kteréž z pohádek při přiházejí se vycházeti, uši naše přijemale, jestližeby od nás pravý výklad práva nepocházal? Áneb kto by neszázky práv rozplésti mohl a všem vidien byl oznámiti hodnější, než jedno ten, jemuž po ciesařské velebnosti po královstvie našem puojčeno jest býti zákonitelem, totjižto zákonuov neb práv ustanovitelem? §. 11. Protož rozpletúce takové posměšné omylnosti, na nás samé slušie, poněvadž jsme právo živé, v královstvie našem práva tvořiti a tvořená vyličovati. Neb kto zajisté jest tak veliké pýchy stydkostí nadutý, aby v té mieře královský úmysl potupil, bez naše dieky sobě tak veliké duostojnosti slávu osobuje? Ale my, jenž jsme rovenstvie a spravedlnosti milovníci, aby jeden každý na svých mezích dosti měl, nechcem býti v tom v našeho královstvie poctivostech zmeškali, obecně všem, kteříž nám v tom odmlúvají, tiemto ustanoveniem věčné mlčenie usta-

Urburěři
súďte podľa
práva.

O ortelech a
na koho se
horníci mají
odvolávati s
ortelem a vy-
kládánie prá-
va.

dare operam efficacem, ut lites finem debitum sortiantur, parcendo in hac parte litigatorum laboribus et expensis. §. 13. Si autem ipsos ex necessitate et causa rationabili non immerito dubitare contigerit, ex tunc sententia suspensa ad maniloquium statim in figura ejusdem judicii in praesentia ibidem omnium juratorum, antequam motum suum ad alios actus divertant, districte de verbo ad verbum per notarium judicis conscribantur, ne obscurare possit oblivio veritatem, et sic eadem legatur sententia juratis a maniloquio universis. Et sententia sic scripta diligenter in tabula dicti notarii reservetur, ne aliqua dubitatio, sicut pluries accidit, ex eo in posterum oriatur. Si vero sententiam sic suspensam jurati necessario deficient declarare, tunc sicut jam dictum est, ad nostram aut camerarii nostri praesentiam prorogetur. §. 14. Spectat insuper ad officium juratorum, urburariorum et judicum, cum omni pietate, quae mater est boni operis, pauperes defensare ab insultibus superbiorum; alioquin in obprobrium justitiae ac ipsorum sine misericordia frequentius opprimerentur, et nos ex eo regimen eorum correctione condigna arguere compelleremur. §. 15. Item curare debent praedicti, ut de victualibus et aliis rebus omnibus ad montem necessariis justum sit pretium et mensura, ita ut propter debitam ordinationem sub regimine ipsorum manere populus merito delectetur. §. 16. Debent etiam curare de aedificiis, ne quid fiat in viis publicis, praeterquam ad utilitatem montium, quo homines cum curribus, eques vel pedes pejus valeant pertransire, et quod decenter aedificia ordinentur. §. 17. Nec illud pertranseat otiosum, quatenus exacta diligentia propter montium statum perfectum et sui famam laudabiliorem statuunt rigide et procurant, prohibita et illicita sine exceptione qualibet personarum (ubi nulla subest necessitas) uniformiter ab omnibus hominibus evitari, referendo se ad bonarum consuetudinem civitatum. Nam omnis decor cujusque civitatis praecipue in his tribus consistit, ut sit populosa, aedificiis decorata, foederumque tenacissima. Sed cum mons in Chutna prae ceteris montibus argentifodii propter sui excellentiam in multis prerogativa gaudeat civitatum, volumus juratos ibidem esse plurimum sollicitos et intentos ad augmentum populi et ad aedificiorum decorem, sed ad hoc potissime, ut statuta ipsorum sine spe alicujus veniae tenacissime observentur. Latum enim pandet delinquentibus sinum, qui errata non corrigit, ut juxta canonicas sanctiones quaedam sunt culpa, in quibus culpa est, relaxare vindictam. §. 18. Speramus, quod deinceps ad ea juratorum nostrorum discretionis procedat examen, quae utilitatem justitia fecundent (et justitiam utilitate decorent), ut utilitas

novujice alebo ukládajice. §. 12. Také prísežní nálezy do jich raného mluvenie odložené majú rychlosti, ktorúž môžu, vypósobiť, aniž zamýšľajte pod mocí učiněné přísahy pro nenávieť, nebo pro přiezeň, nebo pro strach by v tom měli pochybenie, v čemž nepochybují, aneb kdež nemá býti pochybováno; nébrž dlužní jsú statečnost přičiniti skutečnú, aby pře k slušnému konci byly přivedeny, hovějice v tom súdeřuov súdících se pracem a nákladóm. §. 13. Pakliby se jim z núze a z přičiny rozumné v nejisté věci pochybovati přihodilo, tehdy nález odložice do raného rozmluvenie, ihned v spusobu téhož saudu v přítomnosti tudiež všech přísežných dřieve než hnutie svá k jiným činóm obrátie, pilně slovo od slova skrze písáře súdcova buď popsán, aby zapomenutie nezatmělo pravdy, a tak týž list neb nález čten buď pilně přísežným všem v rané radě, a nález tak napsaný pilně ve dskách řečeného písáře zachován buď, aby izádné pochybenie, jakož se často přihází, z toho potom nevzniklo. Pakliby nálezu tak odloženého přísežní nemohli nikoli vylíčiti, tehdá, jakož již jest povědieno, do naše neb komornika našeho přítomnosti buď prodleno. §. 14. Slušíť nad to k úřadu přísežných, urbureřuov a súdci se vši milostivosti, kterážto jest máť dobrého skutku, chudých brániti od nátiskuov mocných lidí, jinak na pohaněnie spravedlnosti i jich, bez milosrdenstvie častěji by byli utiskováni, a my proto jich správu nehodnú opravovániím hodným musili bychom tresktati. §. 15. Takéť mají pečovati dřieve řečení o ztravách i o jiných všech věcech k hoře potřebných, aby cena spravedlivá byla, i váha, i miera, tak aby pro jich hodné řiezenie pod jich zpravú lid bydlel v utěšenie hodně. §. 16. Majít také pečovati o stavenie, aby nětco nebylo staveno na cestách obecních, na silnicích, jimiž by vozové, jiezdni i pěši, měli překážku (lečby to stavenie bylo k užitku hor); a to stavenie aby slušně zřiezeno bylo. §. 17. Aníž tuto buď prázdne pomínuto, aby snažnú pilností pro dokonalý stav hory a pro své jméno a pověst chvalitebnější ustanovili kruté a zpusobili, aby od zapověděných a neslušných věcí bez všelijakého osob přijemánie, kdežť není žádná potřebnost aneb núze, všichni jednostajně a pilně se vystřihali, tahnúce se k obyčejóm dobrých měst; nebo všecka okrasa každého města předně na těchto třech věcech záleží, aby bylo lidné, staveniem ozdobné a smluv předrželivé. Ale poněvadž hora v Kutně nad jiné hory stříbrných (hor) doluov pro velebnost svého povýšenie ve mnohých věcech předávnými nad jiná města raduje se: protož chceme, aby přísežní tudiež byli velmi pilni a snažni ku přispořenie lidu a k okrase stavenie, a k tomu najstatečnjie, aby ustanovenie jich bez naděje vše-

Nálezové
budte bez přil-
lišného odta-
hování.

Pochybujili
konšelé o ná-
lezu, odložte
do jitra.

Nemohú-li
konšelé ortel
vynésti, vzne-
ste na krále.
Konšelé haj-
te chudých,
soudě se s
mocným.

Konšelé pe-
čujte, aby
ztrava neby-
la draho ce-
něná.

Nedajte sta-
věti na ce-
stách.

O zápovědi
neřáduov.

Vyvýšeni a
svoboda mě-
sta hory
Kutny.

fecunda et justitia sit decora, et universus populus montanus felici ipsorum ductus regimine preservetur a noxiis et optatis semper proficiat incrementis.

Cap. VII.

De officio et jurisdictione judicis montani.

Nunc de officio et potestate judicis montani videamus. Judex dicitur, ut ait Isidorus, quasi jus dicens populo, sive quod jure disceptat. Jure autem disceptare est juste judicare. Non est judex, si non est in eo justitia. Unde qui recte judicat, stateram in manibus gestat, lances aequo libramine appendendo, ne quidquam judicium verum subvertat, sed tantum secundum jura pronuntiet; magis enim legibus, quam suae voluntati judex obtemperare debet, quoniam non est solidum aedificium, ubi voluntas posuit fundamentum.

§. 1. Sed oportet judicem cuncta rimari, et ordinem rerum plena inquisitione discutere, quousque sibi rei veritas appertius declaretur. Et ideo cautus sit judex, ne absolvendum condempnet, aut condempnandum dimittat, nam utrumque malum est; sed tamen magis est insontem perimere, quam nocentem dimittere. §. 2. Sed quia veritas rerum gestarum erroribus non viciatur, et ideo judex id sequitur, quod plene apparet ex fide eorum, quae coram eo probantur, et sic judex secundum allegata secure pronunciet et probata. §. 3. Illud etiam observandum est judici, ut in eundo facile se praebet, divitibus et pauperibus in suis necessitatibus aequaliter auscultando. Ita placatur Deus, et ipsius judicantis fidelitas in conspectum principis et omnis populi virtutum radiis elucescet, nam summatim jus reddere debet, ut suo ingenio auctoritatem augeat dignitatis. §. 4. Requiritur etiam in iudice moralis maturitas et constantia perfectorum, quia quanto quis majoribus praestet, tanto honestior esse debet. §. 5. Nunquam etiam debet judex vultu sui animi motum litigantibus revelare; non est constans judex et perfectus, cujus animi notum vultus detegit. §. 6. Insuper debet esse judex pacificus, et tantam in se ordinationem habere, quod omnes motus ipsius obediant rationi, quae universa recte disponit et nihil inordinatum relinquit.

lijaké milosti prepevně byla zachováána. Široké zajisté otvierá prestupitelóm lóno, kdožt poblúzených činuov neopravuje, a podle duchovných ustanovenie některé jsú viny, v nichžto vina jest oslabiti pomstu. §. 18. Nadějem se, že potom k těm věcem přísěžných našich opatrnosti procházeti bude zkušenice, kteréž by užitek spravedlnosti plodný činily a spravedlnost užitek ozdobovaly, aby užitek byl plodný a spravedlnost okrášlená, a veškeren lid horský šťastným jich veden jsa zpravovániem zachován byl od škodlivých věcí a žádanými vždy prospieval přísorky.

Moc zdpověť
konšelské.

Kap. VII.

O úřadu a popravě súdece nebo rychtáře horského.

Již nynie o úřadu a moci horského súdece neb rychtáře vizme. A saudce, jakož die Isidorus, slovet jakožto saud aneb právo pravě lidu, anebo že právem saudie. Právem pak súditi, jestiť spravedlivě súditi; protož nenief súdece, v němž nenie spravedlnosti. A protož ktož právě súdie, nosit váhu v rukú, mísky vážné rovným vážením přivěšuje neb převažuje, aby izádná věc saudu pravého nepodvrátila; poněvadž má toliko vedle práva nález vyňáseti; neb súdece má viece práv nežli své vuole následovati, nebť to není celistvé stavenie, kdežt sama vuole základ pokládá.

Co jest súdece. Co slovi právem súditi. Súd spravedlivý jest jako váha.

§. 1. Ale máť súdece všecky věci zvěděti a řád věcí nebo při pilným rozeznati uptáním, dokudž jemu té pře pravda nebylaby otevřenějie vyličena. A protož opatren buď súdece, aby toho, ktož má býti zproštěn, nepotupoval, potupeného neb odsúzeného nepropúštěl aneb nezproštoval; neb jest obé zlé, avšak větší zlé jest, nevinného odsúditi nežli vinného propustiti. §. 2. Ale že pravda dálých věcí bludy cizími se neposkvřuje, a protož súdece toho následuj, což úplně dokáže se z viery těch věcí, kteréž jsú před ním dovedeny, a tak súdece podle duvoduov a líčení bezpečně nález vynášej. §. 3. Totof také slušie súdci zachovávat, aby v jitie snaden se vydal bohatým i chudým, v jich potřebách zároveň je vyslychaje; nebť tak bude hněv Božie ukrocen a věrnost súdece před obličejem kniežete i všeho lidu ctnostnými papršky se prosvietí, neb jednostajné chudým i bohatým práva dopomáhánie a nedlenie hodným duomyslem přisporuje súdci moci duostojenstvie. §. 4. Takéf na súdci přislušie mravná dospělost a stálost dokonalých věcí; nebo čímž kto nad většými věcmi usazen jest, tiem poctivějši býti dlužen jest. §. 5. Nikdy súdece tváří úmysla svého hnutie nemá súdeřóm, totjiz súdicím-se zjeviti, nebť nenie stály a dokonalý súdece, jehož úmyslu hnutie tvář odkrývá.

Súdece má vyptávat se na při před výnosem.

Súdece súť vedle svědomie.

Súdece buď hotov v jitie i chudému i bohatému.

Súdece buď mravný a stály.

Nebývej hněvivý.

§. 7. Item debet esse cautus judex, ut omnia, quae coram eo aguntur, in actis de verbo ad verbum sub bono testimonio juratorum praesentium per notarium redigantur, et praecipue sententias, quae ad juratorum maniloquium prorogantur, conscribi faciant diligenter. Sit etiam cautus, ut omnia acta originalia remaneant apud ipsum. §. 8. In eo etiam sit cautus judex, ut in omni causa, priusquam in ea procedat, de facto plenius instruat, quia ignorantia facti quandoque in judicio facit peritissimos deviare. §. 9. Volumus, ut omnia, quae supra dicta sunt de urburariis quoad processum judiciorum, judex etiam in sua persona studeat adimplere; et si quid ibi minus dictum sit de jurisdictione urburariorum, per hunc titulum suppleatur, ut utrobique tractatus eo completior habeatur. §. 10. Nec illud possumus pertransire, quando judicem in principio introitus sui ad iudicium coram juratis montium jurare oporteat, sicut dictum est supra de urburariis, et omnes illos articulos in juramento urburariorum expressos manutenere et inviolabiliter observare. §. 11. Statuimus etiam, ut si judex cum aliquo aliquibusve causam habeat, vel pater judicis materve ejus, aut frater, sororve ejus, non ipse judex tunc iudicio praesideat, quia periculosum est sub suspecto litigare; sed debet sibi substituere aliquem ex juratis, qui nullatenus parti alteri sit suspectus, per quem aequa lance inter eos litigium terminetur.

Cap. VIII.

De magistris montium.

§. 1. Magistri montium dicuntur eo, quod super omnes officiales et laboratores in montibus sibi commissis curam gerunt et magisterium principale. §. 2. Unde prospicimus firmiter statuendo, ut nullus deinceps magister montium nisi ex colonis ejusdem montis et per ipsos colonos fidelis, expertus et idoneus eligatur, qui ad minus XXXII. partem monte habeat in eodem. §. 3. Cui urburarii ad omnem utilitatem nobis colonisque fideliter faciendam debent statuere juramentum, et si non frequenter, quod saltem semel qualibet septimana personaliter intret foveas, argentifodinas sibi commissas, nisi legitime tunc fuerit praepeditus; quidque ibidem fuerit, defectus vel errores utiliter corrigendo. §. 4. Et de futurae septimanae laboribus cum

§. 6. Nad to súdce máť býti pokojný a tak velikú na sobě zriegenost jmiati, aby všecika jeho hnutie poslúchala rozumnosti, kteráž všeciky věci právě pósitoie, aniž čeho nezřizeného pozuoostavuje a neřádného. §. 7. Také súdce buď opatren, aby všeciky pře, kteréz se před niem dějí, od slova do slova pod dobrým svědectviem přísěžných přítomných skrze pisáře kázal věrně v knihy popsati, a zvlášť nálezy, kteréz do rané rady od přísěžných bývají odkládány. Buď také opatren, atby všecika acta, totjižto popsané prvotně, u něho byla zuostavena pro zprávu jeho i obranu. §. 8. V tom také buď súdce opatren, aby v každé při dříve, nežli ji bude súditi, kterak se jest dála, úplně byl naučen; nebo nepoznání skutku druhdy v súdu učinie, že najdospělejší poblúdie. §. 9. A chcemeť, aby ty všeciky věci svrchupověděné o urburěřích, jelikožto k pôvodóm súduov, súdce také o své osobě pilen byl naplniti; a ačby to tam méně povědieno bylo o súdném právu urburěřuov, tiemto praveniem buď doplněno, aby v obojiem jeden úřad druhého naučení požival vedle řádu svého, aby obojí měli zprávu dokonalejší. §. 10. Aniž toho muožeme pomínúti, že súdce neb rychtář na počátku přijetie toho úřadu před přísěžnými hor přísahati musí, tak jakož povědieno jest svrchu o urburěřích, a všeciky ty kusy v přísaze urburěřuov vypověděné, rukú držeti a zachovávatí neporušitedlně. §. 11. Ustanovujem také, jestližeby súdce nebo rychtář s kým nebo s kterými při měl, neb otec, máťe, sestra, strýc nebo ujec jeho, ten súdce aby v tom súdě neseděl; neb nebezpečnét jest před zle domnělým súdci súditi se; ale miesto sebe máť ustanoviti někoho z přísěžných, kterýž by nebyl zle domnělý některé straně, skrze něhožto rozsúzeniem rovným mezi nimi saud dokonán byl by.

Kap. VIII.

O hormistřiech, to jest o pergmistřiech.

§. 1. Hormistři nebo pergmistři slovúť od toho, že nade všemi úředniky a dělniky na horách jim poručenými péci nésti mají a mistrovstvie prvotné. §. 2. Protož prikazujem pevně ustanovujice, aby potom izádný nebýval pergmistrem, lečby z kverkuov neb z těžaruov té hory byl, a skrze kverky věrný, zkušeny a hodný byl vyvolen, kterýž by najméně druhý a třicátý díel měl v té hoře neb v tom dolu. §. 3. Jemužto urburěři naši ke všemu jednánie užitkuov našich i jeho spolukverkuov mají vydati přísahu o věrné činěnie, a aby, ač ne často, ale aspoň jednú na každý týden vcházal do doluov stříbrných sobě poručených osobně, lečby tehdá hodnú příčinú byl zaneprázdněn; a tu což by koli viděl nedostatku

Súdce nebji lidí, ale buď pokojný.

Súdce má sepsati při před výnosem a přiepsuov sobě nechati.

Súdce uptaj se před výnosem pilně.

O urburěřích.

Rychtář horský učin přísahu.

Súdce nesud, když prietel jeho který má se před nim oě súditi.

Kto má pergmistrem býti a kto jej má voliti.

Pergmistr učíu přísahu, lez do doluov, klad košty, pečuj o dělniky.

suis officialibus debet provide ordinare, et in omnibus suum officium ad utilitatem colonorum legaliter exercere, ita quod in argentifodio sibi commisso nihil inordinatum penitus relinquatur. §. 5. Ceterum si in his deses inventus fuerit et remissus, volumus, ut statim eo ammoto coloni alium ex eis idoneum eligant et legalem. Porro si coloni circa haec inveniuntur voluntarie negligentes, errorem magistri montium sua negligentia approbando, quia error, cui non resistitur, approbari videtur: tunc urburarii per se ibidem magistrum montis statim instituunt, quem melius nostris et colonorum utilitatibus noverint expedire, dantes eidem juramentum ad omnia, quae supra dicta sunt, fideliter peragenda. §. 6. Prohibemus etiam, ne ipsi magistri montium in argentifodinis sibi commissis deinceps alicubi concedant aliquas concessiones vel fines, qui vulgariter dicuntur orter, sine colonorum licentia speciali, nec ultra per eosdem sibi terminum deputatum excedant aliquo modo. Quidquid autem contra dictam formam concesserint, ipso jure nullius penitus firmitatis existat, quia fines mandati diligenter sunt servandi. §. 7. Nostri autem argentifodii ammonitio nos ammonet, unam odibilem consuetudinem, imo potius corruptelam circa magistrorum montium salubriter emendare, qui in magnum praedictum totius argentifodii et non inmodicam nostrae reipublicae laesionem, in omni concessione aliquam partem seu frequentius octavam sibi retinent, illorum de eadem concessione colonorum sumptibus et laboribus excolendam, dicentes coram hominibus in publico, se velle dictas partes excolere suis sumptibus et expensis, ut eo melius possint in hac parte suam versutiam paliare. Sed astuta vulpes non fallit in hoc ingenium venatoris; unde cupientes talem vulpinam astutiam penitus submovere, statuimus, ut nullus magistrorum montium de cetero ullam partem in omnibus concessionibus, ubi concedunt, etiam suis expensis aut alienis, aut alio quocunque modo ipsis alios in eadem parte substituendo sibi recipiant excolendam, ne sub praetextu liciti aliquid illiciti committatur, et ne propter tales novas adinventiones nostrum argentifodium desoletur. Si quid vero contra hanc sanctionem nostram attemptatum fuerit, omni jure careat et effectu. Magister autem montis incidens hoc edictum, cum infamia deponatur, nunquam ad aliquem magistratum vel aliquod aliud officium in montibus spem de cetero habiturus; nam maliciis hominum occurrendum est, ne videantur de suis iniquitatibus gloriari. §. 8. Porro cum unum sit necessarium, ut agentes et consentientes pari poena constringantur, mandamus eos, qui concessionem receperint eo modo in praedictum libertatis omnium montanorum, per hanc

neb poblúzenie, aby užitečne opatřil. §. 4. Ont také má o děláních budúciho téhodne s svými úředníky opatřně zjednávatí a ve všech věcech svoúj úřad k užítku kverkuov spravedlivě působiti; tak aby v dole jemu poručeném ničehož nezřiezeného ovšem nebylo pozuostaveno. §. 5. Pakliby v těch věcech léný nalezene byl a netbanlivý, chceme, aby ihned jej ssadiece kverkové jiného z nich hodného k tomu vyvolili a spravedlivého. Byli-li by pak kverkové při tom nalezene dobrovolně zmeškanliví, poblúzení aneb nestatečnosti pergmistra svého svou netbanlivosti posilňujice, poněvadž netbanlivost, kteréž se neodpirá, potvrzuje se: tehdy urbureři sami tudiež ihned pergmistra mají ustanoviti, kteréhož lépe našim a kverkovským užítkóm poznali by býti hodnějšího, daďuce jemu přisahu ke všem věcem, kteréž jsú svrchu povědieny, věrně činěnie. §. 6. Také zapoviedáme, aby pergmistři v dolech jim poručených potom nikdy žádných propojiček nepropojičeli neb mezi, kteréž německy ort slovú, sami bez zvláštneho vědomie kverkuov, aniž dále mimo cil od nich jemu ukázaný vystup žádným obyčejem. A očby pak koli proti řečené spuosobě propuojčil, tiem právem žádné ovšem pevnosti nemá býti; neb přikázanie mezi mají pilně býti zachovávana. §. 7. Našich také hor napomenutie nás napomiená ustavičně, jeden nelibý a ohyzdný obyčej, nébrž více porušenie při pergmistřiech napraviti, kteříž k velikému bezprávie všeho dolu a k nemalé našeho obecného dobrého urážce, v každé propojičce, kdežto propojičejí některý diel, ale častěji diel osmý sobě zachovávají, tak však, aby v též propojičce náklady těch kverkuov a pracemi vydělan byl, praviece před lidmi zjevně, že sami chtie řečené diely dělati náklady svými a ztravami, aby tiem lépe s té strany svú chytrost přikryti mohl. Ale chytrá liška nezklamát v tom lovce svého. Protož žadajice takovú liščí chytrost ovšem odlúčiti, ustanovujem, aby izádný pergmistr potom izádného dielu ve všech propojičkách, kdež propojičí, také svými náklady neb cizimi, aneb jiným kterýmkoli obyčejem sebe miesto jiným s té strany porúčeje, sobě nepřijímal k vydělanie, aby pod omluvu a přikrytiem slušného nětco neslušného nebylo učiněno, a aby pro takové nové nálezý naše hory nebyly opuštěny. Pakliby co proti tomuto našemu ustanovenie bylo učiněno aneb se pokúšeno, práva ovšem prázdno buď i skutku. A pergmistr přestúpě to ustanovenie a upadaje v ten nález, s pohaněniem úřadu svého buď zbaven, nikdy k žádnému pergmistrství ani k kterému jinému úřadu na horách měj nádeje budúcně; nebo zlostem lidským slušiet se opřieti, aby nebyly vidieny chlubití se z svých nepravosti. §. 8. Dále

Kto má moc ssaditi pergmistra.

O nedbanlivosti kverkuov.

O obnově pergmistra.

Pergmistři nepropuojčujte ortuov bez vědomie kverkuov.

Pokuta.

Chytrost pergmistra při propojíčkách.

Pokuta.

Králova vina na pergmistry.

nostram saluberrimam constitutionem eisdem concessionibus, sive bonae sive viles fuerint, ipso jure esse privatos, omneque lucrum quod exinde habuerit idem magister montium, tam ab ipsis colonis, quam magistro montium per virum clarissimum, camerarium nostrum, cum duplo extorquendum et nostrae camerae irrogandum, ut poena docente discant, quam grave sit, regalem offendere majestatem. §. 9. Sed ubicunque fuerit concedendum, colonis multitudine expensarum se nolentibus onerare, quia tutius est paucis idonee interesse, quam multis se ingerere periculose: tunc magister montis in unum omnes suos convocet colonos, die et loco eis assignatis, in quibus commode valeant interesse; et si omnes tunc venerint vel ad minus de duabus schichtis, et una XXXII. parte excipientes in monte vel laneo illo vel etiam concessione, si adeo magna fuerit, quantum pro sua voluerint retinere cultura: quidquid tunc superfuerit ibidem sine colonorum detrimento aut periculo excolendum, illud magister montis secure concedat, proprietate sibi a colonis statuta, et ad terminum deputatum. §. 10. Si autem nollent vel neglexerint convenire, vel si convenientes in concedendo, aut de proprietate eis danda, aut ad quem terminum, concedatur, noluerint vel nequiverint concordare, eo quod naturaliter negligitur, quod communiter possidetur: ex tunc urburarii nostri vel magister montis ibidem illa concedenda pro majori proprietate et ad breviorum quem potuerint terminum audacter concedant; interest enim nostra, ne quis nostro argentifodio abutatur. §. 11. Sane si aliquis, vel aliqui colonorum in eodem loco praesentes non fuerint, quod ad dictum tractatum merito fuerint evocandi, nec vocentur: quidquid tunc vocati illis absentibus stauerint, absentibus non vocatis, in suis partibus nullum praejudicium generabit, si ordinationi ipsorum noluerint consentire, quia, quod omnes tangit, ab omnibus approbandum est, et ideo plus obstat contemptus unius absentis in hac parte, quam multorum contradictio in praesenti. §. 12. Si autem unus vel plures ex colonis quibuscunque modis fuerint absentes, ita quod commode vocari non possint, vel difficilis sit eorum vocatio: volumus taliter se absentibus legitimos statuere procuratores, qui in omnibus tractatibus argentifodinarum ubicunque coloni fuerint, suppleant vices eorum, ut si universitas suorum colonorum agat, vel ab aliquo conventa se defendat, quod cum eisdem intersint, ne argentifodium nostrum ob alicujus absentiam retardetur; unde talium deinceps absentia non obstante, iudices et magistri montium in omni tractatu et iudicio procedant, in quantum de jure fuerit procedendum. §. 13. Porro si legitimo quis detentus fuerit impedi-

poněvadž jednoho jest potřebie, aby činicie i povolujícíe rovná pomsta skrotila, prikazujeme, aby ti, kteřížto jsou ty propojičky přijali tiem obyčejem na bezpravie svobody všech horníkuov, skrze toto naše přespasitedlné ustanovenie těch propojiček, buďte drahé neb laciné, týmž právem aby byli zbaveni; a veškeren zisk, kterýž by odtad měl ten pergmistr od těch kverkuov, jakožto i od pergmistrstvie, skrze muže přeslovútného komorníka našeho dvénásobně má býti pobrán a do naše komory obrácen, atby pomstú byli naučeni, jak těžké jest, rozhněvati královskou velebnost. §. 9. Ale kdežby se koli mělo dieti propuojení, kdež by kverkové množstvím nákladuov sebe nechtěli obtiežiti, poněvadž bezpečněji jest v malé a nemnohé věci se uvázati: tehdá pergmistr v jednotu všecky své kverky svolaj, den a miesto jim uložie, v němžto podobně mohli by se sjíti; a jestližeby tehdy všichui přišli, aneb najméně jich ze dvou šichtú, a tak vynmúce druhý a třicátý díel v hoře neb v tom lénu, nebo také v propojičce, ačby tak veliká byla, což by k svému chtěli ostaviti dělání a zachovati: což koli v ta doba ostane tudiež bez těch kverkuov škody nebo ujmy k dělání, to pergmistr bezpečně propuojič podle vlastnosti jemu od kverkuov ustavené k cíli určenému. §. 10. Pakliby nechtěli aneb zmeškali se sjíti, aneb ač by se sejdúce v propojičce nebo o zvláštности, kteráž by jim měla dána býti, nebo k kterému cíli propuočena, nechtěliby nebo nemohliby se srovnati, protože od přirozenie bývá obmeškáno, což se od mnohých vuobec vládne: tehdá urbureři naši nebo pergmistr tudiež ty propojičitedlnosti k větší vlastnosti jakž mohú a k kratšímu cíli propůjčte; slušit zajisté na nás, aby hor našich ižadný zle nepožíval. §. 11. Pakliby kteří z kverkuov na tom miestě přítomně nebyli, kteřížby k říčenému jednání hodně měli povoláni býti a nebyliby povoláni: tehdá cožkoli povolání bez nich by ustanovili, nepřítomných nepovolajíce, v jich dielech ižadné bezpravie neb škoda se nestane, nebudú-li chtieti přivoliti k jich zjednání; nebo cožt se všech týče, ode všech má býti pochváleno neb pojištěno; a protož viecef překážie potupa jednoho nepřítomného s té strany, nežli odpor mnohých v přítomnosti. §. 12. Pakliby jeden z kverkuov neb jich více kterýmž koli obyčejí nebyli přítomní, tak žeby podobně nemohli přivoláni býti aneb nesnadné bylo-by jich povolání: chceme, aby tak se pokrývajícím zvláštne ustanovili poručníky, kteříž by ve všech jednáníech stříbrných doluov, kdež koli kverkové byli by, naplnili jich miesto, aby, kdyžby obec jich spolukverkuov co vedla aneb od něho jsúc narčena bránila se, aby s nimi přítom byli, aby hora naše pro něčí nepřítomnost nebyla zmeškána; protož

Pokuta.

Připropuojení
ce pergmistr
svolaj kver-
ky.

Nepuojdú-li
kverkové k
obesláníe.

Co jední
kverkové učí-
nie bez dru-
hých, neníe
stálé.

O nepřítom-
nosti kver-
kuov.

mento, et mittat nuntium idoneum, apud judicem vel magistrum montis suam absentiam expurgando, illi solum suffragetur necessitas excusandi. Non enim negligentibus subvenitur, sed rerum necessitatibus praepeditis, cum ab omni lege urgens necessitas sit excepta. Quoad judicia hoc quod dicitur, hic locum habere sancimus, sed quoad tractatus, qui habentur pro utilitate montium promovenda, in quibus mora consuevit esse periculosa, nullius absentia, dummodo vocatus aut vocati fuerint, excusetur; non enim debet in his absentia paucorum redundare in dispendia plurimorum. §. 14. Ad aeternam etiam statuimus memoriam, ad multasque discordias evitandas, ut omnes deinceps concessionibus cum proprietate et termino sub bono testimonio conscribantur; nam magistri montium sine scriptura non possunt quandoque omnium quae faciunt recordari; omnium enim habere memoriam, et in nullo penitus peccare, magis divinitatis est, quam humanitatis. Itaque magistrorum montium fides salvatur, litigantium jure in hac parte integro permanente. Quorum omnium clarior intellectus infra libro tertio de concessionibus Deo propitio nobis adventurus est. §. 15. Debent insuper magistri montium prospicere diligenter, ut sub ipsis laborantibus pretium debitum et debito tempore persolvatur; alioquin ipsis laborantibus in ipsorum praesentia pretio requisito, aut coram ipsorum nuntio et uno colono, ad hoc per ipsos magistrorum montium legitime destinatis, solutionem celeriter instantia studeant ordinare vel partes, pro quibus laboraverint, more solito appropriare; summa diligentia praecavendo, ne alicui pro aliquibus debitis suum metallum occupent, quam pro communi expensa montana. §. 16. Item sciant universi urburarii, magistri montium et coloni, nullos de cetero cum metallo penitus remunerandos, exceptis rectoribus bulgarum, divisoribus et separatoribus metalli et horarum pronuntiatoribus; hos solos remunerari volumus cum metallo. Verumtamen a magistris montium omnibusque aliis donatoribus, in his et aliis omnibus donationibus haec temperamenti aequitas observetur, ut quibus tribuunt, competens subsidium conferant, et quibus tollunt, gravia dampna non inferant. §. 17. Imo etiam esse debet consideratio pietatis, ut pauperibus laboratoribus tale pretium computetur, de quo valeant sustentari, ne propter defectum alimentorum necesse cogantur, rapere aliena; et utique alimentorum administratio deflectiva familiares fures efficit et latrones, a quibus magistri montium sibi custodiant studiose. Non obmittentes de omnibus circumstantiis montium septimanis singulis a custodibus, carpentariis et a quibuscunque poterint, inquirere veritatem, et errores corrigant et manuteneant utiliter ordinata, expedite providendo

takových potom nepřítomnosti bez překážky sůdce a pergmistři ve všem jednání a sůdu jednajte, jakož z práva má jednáno býti. §. 13. Pakliby hodnú kto zadržán jsa překážku posla hodného, před sůdci nebo pergmistrem svú nepřítomnost vymlúvaje, tomú samému zpomoci má potřebnost výmluvy; nebť zmeškalým nebývá spomoženo, ale potřebami hodnými zaneprázdněným, poněvadž pilná potřeba od každého práva jest vyňata. Jelikožto k sůdom tomu, což se tuto praví, miesto ustanovujem, ale ve všech svoláníech, kteréž mievají pro vypósobenie užítka horského, v nichžto dlenie zvyklo jest býti škodlivé, aby žádného nepřítomnost, když jedno povolán neb povoláni byli by, nebyla vymlúvána; nemáť zajisté v těch věcech nepřítomnost mála obrátiti se na škodu mnohých. §. 14. K věčné také ustanovujem paměti a k uvarování mnohých sváruov a sůduov, aby všechny potom propojičky zvláštnosti i cílem pod dobrým svědectviem popsány byly; nebo pergmistři bez písma nemohú druhdy všech věcí, kteréž činie, pamatovati. Všechny zajisté věci jmieti paměť a v ničemž ovšem nepohřešiti neb nepochybíti, více slušie na Boha nežli na člověka. A tak viera pergmistruov zachována bývá tiem popsáním a právo sůpeřuv, totjižto sůdicích-se, v té míře vcele zuostává. Jichžto všech jasnější rozum dole v třetiech knihách o propojičkách Božským smilováním nám má přijíti. §. 15. Majít nadto pergmistři opatrovati pilně, aby těm, ktož pod jich zpravú a mocí dělají, mzda dlužná a v čas uloženy byla placena; jinak kdyžby dělníci před nimi požádali své mzdy aneb před jich poslem a jedním kverkem, kteréhož k nim pošli pergmistrové, majít pilnú rychlostí těm dělníkóm mzdu jich zaplatiti, aneb tále, v nichžto dělají, jim vzdáti zvyklým obyčejem; avšak mají se vystřiehati svrchu psanú pilností, aby ižádnému pro jeho dluh jeho rudy nestavili, kromě pro obecní náklad horský. §. 16. Také vězte všichni urburéri, pergmistři a kverkové, aby žádnému rudú neplatili, kromě opravitelóm hutí vodných měchuov, rozdělitelóm a rudy přeběračóm a hodin ohlasitelóm; chceme, aby ti sami darování byli rudú. Avšak od pergmistruov a všech jiných dařiteluov v těch i v jiných ve všech darováníech tato rovnost skrovnosti buď zachována, aby, komuž dávají, slušnú pomoc dávali, a jimžto berú, aby těžkých škod nečinili. §. 17. Nébrž máť býti milostivě opatrováno, aby chudým dělníkóm taková mzda byla uložena, jížto mohli by se vydržeti a živiti, atby pro nedostatek pokrmuov připuzeni nebyli nuzně chvátati cizích věcí; a zajisté nedostatečné přidávání pokrmuov činí čeledíny zloděje a lotry, od nichžto pergmistři vystřihajte se snažně. Ne-

O témž z
hodné přiči
ny.

Komuž perg
mistr tále
propuočji, mř
jo s svědky
zapsati.

O mzdě děl
nikuov.

Dělníkóm
bud placeno
penězialeso
rudú.

Bud jim pla
ceno slušné,
aby nekradli.

de lignis, ferramentis, funibus et omnibus aliis rebus in argentifodio opportunis, et ubicunque rotae fuerint, omnem providentiam adhibeant, ut nulla negligentia necessarios labores retardet. §. 18. Est etiam coram eis omnium expensarum computatio facienda, ne inutilis fiat expensa, vel utilis aut necessaria obmittatur. §. 19. Ad ipsorum autem spectat iudicium, leves injurias circa effusionem sanguinis in locis sibi commissis irrogatas inter suos subditos iudicare. Et de concessionibus potestas ad ipsos pertinet iudicandi, nisi tunc propter difficultatem causarum et personarum eminentiam majus requirant tribunal. §. 20. Item quicumque aliquas partes quocunque modo alienaverit, ipsis magistris montium eas resignet, ut accipientem de eisdem partibus investiant, prout ordo juris exoptulat et requirit; alioquin investiendus illarum partium possessione carebit, ne aliquid juris sibi esse acquisitum sine resignatione et investitura poterit allogare. §. 21. Bene ergo convenit magistros montium, tot ac diversis laboribus oneratos, dignis praemiis consolari, nam omne opus levius fieri solet, dum ejus praemium cogitatur, cum vere spes praemii solatium sit laboris. Volumus singulis magistris montium septimana qualibet septem denarios grossos, prout veteribus dudum jam placuit, computari; insuper in solemnibus festivitatibus more consueto juxta lucrum argentifodinarum, quibus praesunt, contenti, ut praedictum est, subsidio, non in metallo, sed in denariis consolentur. Hoc ideo, quia magistri montium cum ceteris officialibus in his festivitatibus consueverunt cum magna avaritia totum enucleare metallum, veris colonis tantum furfura relinquendo. Itaque gaudium istorum in moerorem convertebatur colonorum, quod de jure stare non debuit. Sed Nostrae Serenitatis provisio semper invigilans commodis subjectorum, decrevit urburios una cum scriptoribus urbrae has donationes aequali aequitatis temperamento utrobique ordinare, ut nulla de hiis quaestio vel disceptatio amplius hebeatur. §. 22. Pluries etiam auribus nostris innotuit, per lapides manuales dictarum festivitarum urbrae nostrae non modicum decrevisse, quibus urburarii una cum scriptoribus urbrae contra fidem nobis debitam dicebantur (quamvis forte sic non esset in nostrum dispendium) amisisse. Sed cum nobis innata pietas in odore bonae famae magis, quam infamia delectetur, suos subditos quaerens praesenti constitutione in hac parte immaculatos a tali falsae suggestionis infamia conservare: hoc edicto etiam statuit inviolabiliter observandum, quod nullus magistrorum montium plura officia vel plures quam unum habeant magistratum, ne dum ad utrumque festinet, neutrum bene peragat;

opúšťajice ničehož ze všech okolkuov a príslušností horských, na každý týden od strážných neb hutmanuov, od tesařuov neb cimrmanuov a od kterýchž koli mohli by se pravdy upatí, aby bludy a nedostatky napravorovali a užitečně zjednané rukú drželi, t. zpravovali, snažně obmýšlejice a dobývajice lesu, želez, provazuov i všech jiných věcí k dolóm potřebných, a kdežt koli kola budú, všicku opatrnost přičiňte, aby žádná zmeškalost potřebného diela nezmeškala. §. 18. A máť před nimi vešken počet nákladuov býti vydáván, aby daremní nákladové nebyli činěni a potřební opúštění. §. 19. Příslušet také k jich soudu viny, kdyžto druhému z jich poddaných lehké bezpravie učiní aneb bez krve prolítie urazí. Semť také příslušie moc o propojčkách súditi, lečby pro nesnáž pře a osob povyšenje vyšší stolice měla hledána býti. §. 20. Také ktož koli z kverkuov táluov svých kterýmkoli obyčejem chce odbyti, tehdy ty tále má vzdáti pergmistróm, aby toho, ktož chce přijieti, uvedli, jakož toho pořádek práva žádá. Jinak uvedený ten, ktož je má přijieti, těch táluov byl by zbaven, aniž co práva sobě dobytého bez odevzdánie a uvedenie sobě moci bude dovesti. §. 21. Protož dobřet příslušie pergmistróm, jenž jsú tak mnohými a rozličnými pracemi obtieženi, ať by hodnými odplatami byli utěšeni; neb všeliká práce lehčeji nésti se obvyká, když se na její odplatu myslí. A poněvadž naděje odplaty utěšenie jest práce, protož chceme, aby každému pergmistru týden každý sedmdesátých grošuov, jakož se starým dávno líbilo, bylo účtěno a dáváno, a nadto na slavné svátečnie hody obyčejem zvyklým vedle užitkuov neb ziskuov doluov stříbrných, kterýmiž pergmistři vládnú, slušnú, jakož předpovědieno jest, pomocí mají býti utěšeni, ne na rudě, ale na penězích. A to proto pravíme, nebo pergmistři s jinými úředníky horními na ty hody zvykli jsú s velikým lakomstvím nejlepší vylupovati neb vybierati rudu, pravým kverkóm toliko otrusky ostavujice, a tak radost těchto v žalost obracovala se kverkóm, a to z práva státi nemohlo jest. Ale Našie Jasnosti obmyslnost, vždy jsúc bedlivá pohodlnostem poddaných, ustanovila jest, aby urburéri spolu s pisaři urbury ta dávanie střidmosti rovné rovnosti s obú stranú sjednávali, aby ižádná sváda neb hádanie o těch věcech potom nebývalo. §. 22. Často také ušima našima oznámeno jest, že na ty hody skrze rozdávanie hantštanuov našie urbuře nemálo scházelo, jimžto urburéri i s piesaři urbury proti viře nám dlužné praveny jsú povolovati, ač toho snad nebylo s našie škodú. Ale poněvadž nám přirozená milostivost raději u vuoni dobré pověsti a jména dobrého svých úředníkuov kochá se, nežli v jich pohaněnie, své poddané

Pokud mají moc propuojčovati.

O přijímánie a vzdávánie táluov.

O záplatě za pergmistrovsku práci.

Kto a pokud má platiti pergmistróm.

Rozdávánie hantštanuov pergmistróm.

absurdum est namque juxta legitimas sanctiones, si promiscuis actibus rerum turbentur officia. Et quoad hunc articulum, praesentem constitutionem ad omnes montium officiales volumus cum omnibus suis conditionibus prorogari.

Cap. IX.

De scriptoribus urburae.

Juxta ordinem jam praemissum de scriptorum officio summe necessario nostram urburae scribentium videamus, quorum assertioni propter juramentum per ipsos nobis praestitum fides exactissima adhibetur.

§. 1. Unde bene congruit rationi, ut non solum boni, sed meliores nobis ad hoc officium ordinentur, et ipsis juramentum in praesentia camerarii nostri, viri clarissimi, nostro nomine statuatur, quod legaliter suum exercent officium, et procurent, quod tam nos, quam nostri montani in omnibus sibi commissis conserventur indempnes; nec cuiquam ex eorum officio praejudicii aliquid generetur, sed justorum roborati constantia, nulliusque errore concussi, aut favore, aut blandimento seducti a veritatis deviant ratione, salubriter animadvertendo, melius esse pro veritate pati supplicium, quam capere pro adulatione praemium, sed solum ad Nostram respectum habeant Majestatem. §. 2. Ideoque summis vigiliis studeant insudare memoriae praeteritorum, scientiae praesentium et providentiae futurorum, ut in hiis omnibus circumscripti, quotienscunque ad ipsos tamquam ad regale registrum quaestio deferatur, de omni metallo suis temporibus sublato in montibus et expensis montium sciant nos, et alios, quorum interest, indubitabiliter expedire, ut et ipsi, quorum assiduis laboribus tam utiliter, quam decenter nostra respublica procuratur, per nostram munificentiam tamquam virtutum praemia merentes, dignis beneficiis consolentur, ita quod de regia provisione merito gloriantur. §. 3. Volumus insuper, firmiter statuendo, quotienscunque in montibus specialis vel nobis in subsidium indicitur contributio generalis, juratos nostros scriptores habentes experientiam plenam omnium montium et lucrorum per argentifodiam universum, cum juratis montium ipsis contributionibus interesse, fideliter praecavendo, non ut secundum odium vel favorem, sed ut unusquisque juxta suam contribuat facultate-

hľadajíce tiemto ustanoveniem v té mieře neposkvrnené od takového falešného ponuknutie a zlé pověsti zachovati: túto výpověď ustanovila jest, aby bylo bez porušení zachováno, aby ižádný z pergmistruov více úřaduov neb pergmistrství než jednoho nemieval; aby, kdyžby k oběma kvapil, ižádného dobře nezuosobil. Ohavné zajisté jest podle pravých ustanovenie, kdyžby smiešenými činy zamúčení byli úřadové. A jelikožto k tomuto ustanovenie chceme, aby všickni horští úředníci se všemi jeho povahami zavázáni byli příslušetí.

Kap. IX.

O úřadu písaře urbury, to jest díelu královského.

Podle řádu již pověděného o úřadu písařův velmi potřebném, kteříž naši urburu popisují, vizme, jichžto svědectvie pro přísahu od nich nám učiněnou viera přeplná přidána bývá.

§. 1. Protož dobřeť příslušie rozumnosti, aby netoliko dobří, ale i lepší nám k tomu úřadu byli zjednáni, a jim přísaha v přítomnosti komorníka našeho, muže přeslovutného, naším jménem buď ustavena, tak aby řádně svuoj úřad vedli a zpuosobovali, aby tak nás, jakožto i naše horníky ve všech věcech jim poručených bez škody zachovávali; a aby ižádnému z jich úřadu ižádné bezprávie se nedálo, než aby spravedlivých jsúce posilnění stálostí, ižádným bludem nebyli utiskováni, aneb příezní aneb pochlebenstvíem svedeni od rozumnosti pravdy nepochybovali, spasitedlně anebo zdravě snabdějíce, že lépe jest pro pravdu trpěti muka, nežli přijemati za pochlebenství odplatu; a tolikoť k Našie Velebnosti mají zřenie jmiati. §. 2. A protož svrchovanými bedlivostmi pilni pracovati buďte o paměť minulých věcí, vidomie přítomných a obmyslnost budúcích, aby v těch ve všech věcech jsúce opatrní, kolikrátby koli k nim, jakožto k královskému pravidlu otázka byla přinesena, o všeliké rudě za jich času zdvižené na horách a o nákladiech hor uměli by nás i jiné, na něžto slušie, bez pochyby zpraviti, atby oni i ti, jichžto ustavičnými pracemi tak užitečně, jakožto slušie, naše obecné dobré jedná se, skrze naše obdarování, jakožto svých ctností mzdy zasluhující, hodnými dobrodinstvími byli utěšeni, tak aby z královské obmyslnosti hodně se chlubili. §. 3. Chceme nadto, pevně ustanovující, aby kolikrát koli na horách zvláště nebo nám na pomoc vzpovědiena byla berně obecně, přísežní naši písařové, kteříž mají plnú známost všech hor i užítkuov po všech dolech, s přísežnými horskými při těch berniech bývali, věrně se vystřiehající, aby ne podle nenávisti aneb příezní, ale aby jeden každý vedle svého statku berni dal, nebo

O svědectvie písaře urburního.

Kto má býti písařem urburním a o jich přísaze.

Oč má pečovatí.

Kto jej má vopravovati.

Písař urburní vybíraj berni na horách.

tem; nam ab universis aequale pondus facilius toleratur. Unde cauti sint in hac parte scriptores, quatenus unus ex ipsis a principio istis intersit contributionibus usque in finem; per ipsos enim de omnibus hiis, ut aequaliter ordinentur, perfecte scire volumus veritatem. Ideoque hoc statuitur, quia certe caret suspicione negotium plurimorum consiliis confirmatum. §. 4. Verum quia omnibus placere non possunt, cum ex officio suo teneantur, multos non solum arguere, sed etiam increpare: quare ipsos in nostram protectionem digne recipimus specialem, firmiter praecipientes regiae gratiae sub obtentu, ne aliquis ipsos, cujuscunque prae eminentiae fuerit aut dignitatis, in rebus vel personis praesumat aliquo modo perturbare. §. 5. Sunt et alii simplices scriptores, solum montium scribentes expensas in diversis locis hinc inde sibi commissis, quorum institutionem, praeter in hereditariis montanis, ad nostros volumus urburarios pertinere, praedictorum tamen juratorum scriptorum consilio requisito, quibus illi tenentur subesse propter rationem expensarum montium septimanis singulis faciendam.

Cap. X.

De officio scansorum.

Cordi nobis est, omnem onerosam multitudinem juris beneficio refrenare, quae nihil confert commodi vel honoris, sed solum rebus necessariis insudare, proferentibus fructum suis temporibus honorosum.

§. 1. Unde decrevimus, nullos de cetero nisi nostros generales in montibus esse scansores; illos quorum abusus ante constitutionem hanc in diversis pauperum oppressionibus frequentabatur, penitus abolentes. Generales vero volumus esse scansores, quos urburarii pro communi utilitate nomine nostro statuent, ad magis duos, nisi tunc assiduitas laborum et dilatio argentifodinarum, de necessitate unum, vel duos ipsis adjungi requirant; super quo urburariorum conscientiam oneramus, quatenus hic et alibi inutili multitudine rescata, nostrorum montium cultores relevent in sumptibus expensarum; peccatum est, fieri per plura, quod expediri poterit per pauciora. §. 2. Dicuntur autem scansores, propter scandendi frequentiam, quia officium eorum est, diu noctuque perscandere montana universa, sub virtute praestiti juramenti in argentifodinis corrigere ad communem utilitatem omnia corrigenda. Et ubique concessionem aut fines invenerint concedendos, magistrum montis ibidem vel custodes loco ipsius (si copiam ejus habere non poterint) admoncant manifeste, quatenus illa concedenda infra quartam horam diei noctisque proxime ve-

ode všech rovně berně snázce se snášejí. Protož opatrní v tom buďte písařové, aby jeden z nich při té berni býval od počátku až do skonání; neb skrze ně o všech těch věcech aby rovně řízeny byly, chceme dokonalú zvědět pravdu. A protož toto jest ustanoveno, nebo nemá zlého domnění, což účinku mnohých svolením potvrzuje. §. 4. Alčžet se všem líbiti nemohú, poněvadž z úřadu svého mnohé dlužni jsú netoliko tresktati, ale i jim zláti: protož je v naši obranu zvláštní přijímáme, prikazující pod zachováním královské milosti, aby ižádný, kteréhož by koli byl povýšenie nebo duostojenstvie, jich na statcích nebo na osobách nesměl kterak koli zamúcovati. §. 5. Jsú i jiní sprostní písaři, toliko horní popisující náklady na rozličných místech onde i onde jim poručenných, jichžto usazování kromě na dědičných horách chceme aby na urbureře naše slušalo, s radú však předřečených přísěžných písařuv, pod něžto oni mají slušeti a jich dlužni jsú poslúchati pro počet nákladuv horních, kterýž mají na každý týden činiti.

Svoboda písaře urburiho na statku i na osobě.

O dolních písařích.

Kap. X.

O úřadu lezcuv neb dolních přihledačov, jež slovú štajgeri.

V srdci nám jest, všecko těžké množstvie dobrodiním práva skrotiti nebo staviti, kteréžto nic nepřinášie pohodlé ani počestnosti, ale toliko o věcech potřebných pilnost jmiati, kteréž plný užitek časy svými přinášieji poctivosti.

§. 1. Protož ustanovili jsme, aby ižádných potom kromě našich obecních na horách nebývalo štajgeruv; ty, jichžto zlý užitek před tímto ustanovením v rozličných utiskováních chudých obecn byl jest, ovšem zahlazující; než chceme aby obecní byli štajgeri, kteréžto urbureři pro obecní užitek jménem naším ustanoví, a najvíce dva, lečby tehdy ustavičnost prací a rozšírenie dolu z potřebnosti jednoho neb dva jim přidati požádaly; a v tom urbureřuv našich obtěžujeme svědomie, aby zde i jinde neužitečné množstvie ujmúce neb odtnúce, našich hor kverky oblehčili na nákladiach ztrav; neb hřiech jest zajisté, aby se dalo skrze mnohé, což muož spôsobeno býti nemnohými. §. 2. A slovúť štajgeri nebo lezci pro časté lezenie, neb na jich úřad slušie, dnem i nocí všechny hory proleztí, pod mocí učiněné přísahy v dolech opravovati k obecnému dobrému všecky věci, kteréž mají opraveny býti. A kdež koli meze neb propojčky propuočitedlné našli by, tehdá permistra tudiež aneb strážné miesto něho (když přítomnosti jeho jmiati nemohú) napomeňte zřejmě, aby ty věci, kteréž mají propuočeny býti, ve čtvrti dne a

Štajgeri toliko obecní buďte a ne zvláštní.

Kto je volí a ssadí, někdy jich muož více býti.

Od šeho slovú štajgeri.

Oč mají pečovati.

nientem concedant. Alioquin ipsi scansores de licentia urburrariorum dictos fines concessionisque laboratoribus conferant expeditius pro majori proprietate, qua poterint, ac termino breviori, ne nostrum argentifodium ulla parte vacuum remaneat et incultum; nullas partes sibi, ubicunque concesserint, aliquatenus reservando, ut sic ab ipsis omnis mala suspicio sublevetur. §. 3. Est etiam eorum officii, ad mandatum urburrariorum de confiniis quaestiones inter conterminarios exortas, tribuendo unicuique, quod suum est, mensura debita definire, veritatem sine opinione summa prudentia ponderando, ne de falsa mensura, sicut visum est alias, inposterum arguantur, sibi et aliis quorum interest, dampnum cum infamia contrahentes; nunquam vero confinia vel aquam per lapidem dividendo aestiment judicare. §. 4. Item ut audacia in hac parte auctoritate temere litigantium compescatur, volumus urburrarios ex utraque parte compellere litigantes, de sua pecunia, non cum metallo, scansorum laboribus aequaliter respondere. §. 5. In uno autem casu, quem infra de mensoribus ponemus, nulla scansoribus potestas competit cognoscendi, prout ibi plenius edicemus. §. 6. Sed cum officium scansorum graves et assiduos requirat labores, ad hoc eligantur personae habiles expertae, quae possint per se ipsas et sciant ipsum officium, prout status montium requirit, utiliter exercere, quibus urburrarii ad omnem fidelitatem, utilitatemque sicut ceteris officialibus statuent juramentum.

Cap. XI.

De officio mensorum.

§. 1. Officium mensorum a sapientibus introductum est, de confiniis quaestiones inter conterminarios mitigandas, quae nisi per menses poterant mensura debita diffiniri. §. 2. Sed omnes de terminis vel confiniis diffinire ad officium scansorum pertinent, ut jam dictum est, quaestiones; praeterquam in hoc casu, si quis in pendenti vel jacenti alicujus montis mensurati meatum invenerit alienum, et dubitetur, an idem meatus sit extra mensuram in campo libero, an infra mensuram montis ejusdem; in (quo) casu litigantes ad invicem unanimiter tres eligant viros communes idoneos et discretos, et quartum urburrarii superaddant eisdem, qui neutrobi ulla partes habeant, ad istam discordiam finiendam. §. 3. Si vero isti quatuor sic electi praestito juramento quid faciant, hinc inde fide-

noci (t. v šesti hodinách najprv přístiech) propuojčili. Jinak ti sami štajgeři s dopuštěniem urburéruov řečené meze a propojčky dělníkom slušným budú moci podati aneb propuojčiti, vypósobice k větší zvláštnosti a k cili kratšimu, jakž budú moci, aby naše hory na izádné straně prázdne aneb pusté nezuostaly bez těženie, t. bez pavovanie; a v těch podániech neb propojčkách aby nikoli sobě dielu t. táluov nezachovávali, aby tudy a tak od nich všecko zlé domněnie bylo odlúčeno. §. 3. Slušiet také na jich úřad, aby k přikázanie urburéruov o steku mezi neb o končinách pře mezi spoluzemníky vzniklé hodně rozeznajíc skonali, jednomu každému dávajíce, což jeho jest, pravdu svrchovanú opatrností bez domnívání vážice, aby z křivé neb falešné miery, jakož jinde jest vidieno, potom nebyli tresktáni, sobě i jiným, jichž se dotýče, škody se zlu pověsti neb pohaněnie dobudúce; nikdy také konci mezi nebo vody skrze kámen celý domnívajte se právě súditi. §. 4. Také aby smělost s té strany všeťechně se svářících t. súdicích byla ukrocena, chceme, aby urburéři s obú stranú připudili svářície, to jest ktož se pře o své pomezie, tak aby lezcuov neb štajgeřuov penězi, ale ne rudú za jich práci odbývali. §. 5. Ale v jedné příhodě, kterúž dole o měřičích povieme, izádné moci štajgeři nemají rozsuzovati, jakož tam plněji vypovieme. §. 6. A poněvadž úřad štajgeřuov těžkých a ustavičných potrebuje prací, protož k tomu vyvoleny buďte osoby hodné a zkušené, kteréž by mohly a uměly samy od sebe ten úřad, jakž žádá stav horský, užitečně vésti; jimžto urburéři ke vši vieře a užitku, jakožto i jiným úředníkom, ustanovie přísahu.

O propojčkách, kdy a kterak mají se konati.

Co mají moc rozsuzovati.

Čeho se mají varovati.

O záplatě štajgeřuov.

Při čem štajgeři moci mají.

Kto mají býti štajgeři.

Prísaha štajgeřuov.

Kap. XI.

O úřadu dolových měřičuov.

§. 1. Úřad měřičuov od múdrých uveden jest, jimižto pře o končinách neb o spoluzemnicích mezi pomeznicíky bývají ukrocovány, kteréž pře nic jinak než skrze měřiče hodnú mierú mohú konány býti. §. 2. A tak všecky pře o mezích neb končinách a pomezích konati na úřad štajgeřuov, jakož již jest povédieno, příslušie; kromě v této příhodě, ačby kto z visuté nebo ležaté strany při hoře měřené, kteréž dělají, jenž obecně v lintu neb hantu slove, jiný gank t. pramen nalezl, a bylo by pochybenie, jestli ten gank neb pramen kromě miery v poli svobodném čili v miere té hory; v též příhodě súperové, t. svářící-se, jednomyslně mají sobě tři muže voliti, obecně hodné a múdré, a čtvrtého urburéři mají k nim přidati, kteřížto s žádné strany žádných táluov ne-

liter mensurando, unicuique litigantium justitiae complementum, trahentes zonam ipsius superius in cespite ab altiori parte meatum; et si sic per talem mensuram non possint elicere veritatem: tunc in profunditate argentifodinarum illarum facto transitu de meatu ad meatum, quidquid tunc dicti quatuor menses per mensuram directam vel angularem elicitam veritate inter litigantes sententiando, aut ipsos amicabiliter concordando duxerint statuendum, ab ipsis partibus sine qualibet contradictione inviolabiliter observetur. §. 4. Metallum autem, si quod medio tempore fuerit sublatum apud communem hominem, sequestretur, ut lite finita victrici parti detur, prout juris ratio exigit et requirit.

Cap. XII.

De carpentariis.

§. 1. Carpentariorum usum approbamus in montibus esse quam plurimum opportunum; quorum officium est, de periculo, quod ex casu lapidum, cistarum, aut compressione montium vel modo posset alio quolibet imminere, cum omni ingenio sagaciter, providere robustis firmando sustentaculis, quidquid in argentifodinis ruinosum appareat et caducum, ita ut periculum imminens tam personis, quam montibus ipsorum diligentia evitetur, et omnia pro utilitate colonorum, quorum in hac parte sint oculus, ordinent et disponent. §. 2. Sed inter cetera tamquam indagatores seduli praecavent, ne metatus jam inventi vel metallum, ut mali homines facere consueverunt, cujusquam dolo vel astutia occultetur. §. 3. Debent etiam carpentarii per urburarios ad hoc vocati interesse cum scansoribus ad quaestiones confiniorum aequo iudicio decidendas; nam ipsorum experientia plurimum in hiis quaestionibus operatur. §. 4. Juramentum autem ipsis carpentariis ab urburariis statuatur, quia nolumus alicujus jurati officialis autenticum esse testimonium, nisi ab urburariis receperit juramentum. §. 5. Omniaque displicentia debent magistris montium accusare, et quotienscunque per urburarios requisiti fuerint, sicut alii officiales, de omnibus montium displicentiis meram debent dicere veritatem.

měli by, aby tu při konali. §. 3. Pakliby ti čtyři tak volení učiníce přísahu, aby učinili s obou stranů věrně měřice jednomu každému z svářících a dopomohli plnosti spravedlnosti, a když by svrchu po drnu táhnúce provázek neb šnuoru od vyššie strany pramene nebo ganku, tak skrze to nemohli zvědět pravdy: tehdy v hlubině těch doluov učiníce pruochoď od pramene do pramene, neb od ganku do ganku, což koli pak ti čtyřie měřiči skrze mieru upřiemú neb úhelnú zvědúce pravdu, mezi těmi súdeři pravým nálezem neb přátelskú smluvú uložíe, toť má od jich stran bez všelijaké odpory bez porušení býti zachováno. §. 4. Bude-li pak která ruda v tom čase zdvižena u obecného člověka, máť býti k věrné ruce složena, aby po skonání pře svítězilé straně byla dána, jakož rozum práva toho žádá a chce.

O rudě sekané v čas mětění.

Kap. XII.

O úřadu tesařuov, totiž cimrmanuov.

§. 1. Tesařský úřad že jest velmi pohodlný na horách, chválíme neb dokazujem; jichžto úřad jest, o nejistotě, kteráž z padání kamení, kašten neb tarasuov neb opažování neb stišťění hor aneb obyčejem jiným kterým koli mohla by nastati nebezpečnost, se vším vtípem múdře opatřiti, pevnými utvrzujícími podporami, cožkoli v dolech bořitedlného zdálo by se a padlého, tak aby nebezpečnost nastávající též osobám aneb dělníkóm, jako i horám, jich bedlivú opatrnost před pádem a škodú byla se vyvarována, aby všecky věci k užitku kverkuov, jichžto v té míře jsú oko, řiedili a pósito. §. 2. Než mezi jinými opatrnostmi tuto mají jako věrní opatrovatelé a přehledači zvláštní jmieti opatrnost, aby pramen neb ruda nalezená nižádnú lstí, úkladem neb chytrostí nebyla skryta, jakožto zlí lidé zvykli jsú činiti. §. 3. Majít také cimrmané skrze urbureře k tomu jsúce povoláni, spolu s štajgeři (přítomni býti), když pře o pomezie mají súdeem jednány a konány býti; neb jich svědomost v pravém rozeznání těch při velmi spomáhá a mnoho jedná. §. 4. Přísaha pak těm tesařóm od urbureřuov buď vydána, neb sic nechceme, by kterého úředníka příjemné bylo svědecstvie, jedné lečby od urbureřuov přijali přísahu. §. 5. Ti také tesaři majít všecky věci nehodné na pergmistry vznášeti, a kolikrát koli od urbureřuov byli by otázáni, jakožto i jiní úředníci, o všech nehodách horních plnú a jistú mají pověděti pravdu.

Kradenie rudy aneb zafarování.

Cimrmané povolani seřte na soudu.

Přísaha cimrmanuov.

O čem mají pečovatí.

Cap. XIII.

De custodibus.

§. 1. Custodes dicuntur a custodia, quam jurant urburariis in primo ipsorum introitu, omnia utiliter exercere. §. 2. Eligantur autem per colonos habiles ad hoc officium fideque digni; et quicumque colonorum aliquem custodem urburariis ad juramentum praesentaverit faciendum, unam tricesimam secundam partem pro ipso in eodem argentifodio, in quo custodiet, obligabit; eo quod longe tutius est pingnori incumbere, quam in personam agere; ut si ille custos in aliquo deliquerit vel officium suum exercuerit negligenter, et ipsum pro noxia non praesentaverit, ex tunc perdita sit pars taliter obligata; ipsum autem custodem praesentando, partem suam sine diminutione aliqua liberabit. §. 3. Volumus etiam, ne aliquis recipiatur ad aliquam custodiam, nisi cum idonea cautione. §. 4. Sunt custodes argentifodinarum superius et inferius; sunt custodes etiam fabricarum, de quibus per ordinem dicamus vel videamus. §. 5. Primo ad curam custodum super argentifodinas pertinet, custodire omnia, que in caverna sunt, et ut omnes labores ibidem decenter fiant, adhibere operam diligentem, in introituque sectorum omnes operarios numerare, si eorum numerus habeatur completus, et in exitu eorum apud quemlibet quaerere cum effectu, ne metalli aliquid educatur; statim quidquid negligentiae viderit, aut dampni, vel erroris, magistris montium accusando, ut provideant, ne amplius talia committantur. §. 6. Custodes intra argentifodinas circa eis commissa, sicut jam dictum est de custodibus superioribus, diligentem custodiam adhibeant et cautelam maxime, ut completus numerus laborantium habeatur, ut negligentibus tantum defalcetur in pretio, quantum temporis neglexerint in labore; quia secundum leges humanas tam pretium, quam tempus recipit divisionem. §. 7. Videant etiam, ut laboratores ad deputata opera mittantur habiles, satisque fortes, ne coloni in hac parte per aliquid defraudentur. §. 8. Neque duabus schichtis continuo permittant aliquem laborare, ne continuatione temporis cogatur deficere in labore. §. 9. Tenenturque omnem laborem in argentifodinis modo debito ordinare, universos operarios ad continuum laborem incitando. §. 10. Volumus fabricarum custodes sicut superiores, de quibus jam dictum est, cum omni fidelitate suum officium exercere, et ut caveant, ne acuatoribus, qui vulgariter scherp dicuntur, ferra montana ad fabricas deferentibus, a fabricis, sicut consueverunt, aliqua penitus violentia inferatur, sed pauperibus ut divitibus pro utilitate montium aequaliter fabricentur. §. 11. Provideant etiam, ne

Kap. XIII.

O úřadu strážných neb hutmanuov a o jich urukovanie.

§. 1. Strážnit slovú od ostřiehánie, kteréžto v prvním svém přístupu přísahaji urburěrom, tu ostrahu užitečně vésti věrně, právě a pilně. §. 2. Majít k tomu úřadu voleni býti od kverkuov slušní a viery hodní; a kterýžkoli z kverkuov kterého hutmana podal by neb přivedl urburěrom k učinění přísahy, tehdy ten kverk má díel druhý a třicátý, t. jednu třidcátú za toho hutmana neb strážného zastaviti v tom dolu, kdež strážným bude; protože mnohem bezpečněji jest, na základu spolebnúti nežli na osobě postihati, aby, jestližeby ten strážný v něčem zhřešil nebo úřad svůj puosobil netbanlivě, a ten kverk nepostavil jeho ku právu pro zavinění. aby proto ihned ztracen byl díel zastavený; pakli jeho postaví, tehdy ten svůj díel bez meškání vysvobodí. §. 3. Protož chceme, aby izádný nebyl přijat k izádné stráži leč s hodným zaručením. §. 4. Jsút pak rozliční strážní doluov, t. svrchní i dolní; jsút také strážní kováren, o nichž pořád povieme. §. 5. Najprvé ku péči strážných u dolů neb nad doly příslušie, ostřiehati všech věcí, kteréžto v kavnách jsú, a aby všeckna díela tudiež slušně dála se, přihledati s snažností; a když havěři lezú do dolu, všechny dělníky zčísti, jestli jich počet plný; a když tíž dělníci z dolu lezú, každého pilně přehledati, atby ničehuož rudy nebylo odneseno; a což koli zmeškalozi uzřel by a škodného neb poblúzenie, to ihned má vzněsti na permistry, aby opatřili tak, aby se těch věcí více nedálo. §. 6. Strážní pak dolejší, kteřížto v dolech jsú, mají věrně a pilně opatrovati, což jim jest poručeno, jakož již povědieno jest o strážných vyšších; zvláště pak a nade všecko pilnú stráž přičiňte a péči, aby plný počet dělníkuov jmien byl, aby zmeškálým toliko sražováno bylo na mzdě, kterak mnoho času zmeškali by na práci; nebo podle práv lidských tak mzda jakožto čas přijímá rozměření. §. 7. Vizte také, aby najímáni byli dělníci rozumní, silní a pilní k určeným díelóm, aby kverkové s té strany izádným během nebyli zklamáni. §. 8. Aniž po dvě sichtě ustavičně dopúštějte izádnému dělati, aby ustavičností času dielem se nepřemohl dříve času. §. 9. Dlužní jsú také všecko díelo v dolech obyčtejem slušným řediti a všech dělníkuov k ustavnému díelu ustavičně ponúkati. §. 10. Chceme pak, aby strážní kováren o nádobách horních jakožto hořejší, o nichž již jest povědieno, se vši pilností svůj úřad vedli a aby se varovali, aby ostřičóm, kteříž německy šerfer slovú, železa hornie do kováren nosícím od kováruov, jakožto obvykli jsú, izádné ovšem ná-

Kto má moc hutmana voliti.

Dvojit jsou hutmané. Oč mají pečovatí.

O dolejších hutmanech.

Kteraké dělníky hutmané mají najiemati.

Žádný havěř nedělaj pořád dvú šachet.

Pilnost hutmanova.

carbones inutiliter consumantur, considerando diligenter, quot currus carbonum septimanis singulis in fabrica deponantur; et quod fabri, qui ad fabricandum mittuntur, ad hoc sint habiles et experti, nullusque fabrorum per duas schichtas laborare continue permittatur. §. 12. Tenentur insuper custodes, omnes negligentias fabrorum suis superioribus accusare, ut tantum eis pretii defalcetur, quantum debiti temporis neglexerunt.

Cap. XIV.

De colonis.

§. 1. Sunt coloni principales, secundarii et tertii et sic deinceps. §. 2. Principales vero colentes sunt montes, laneos et stollones, quos ab urburariis susceperunt. §. 3. Qui autem ab istis aliquem laneum vel concessionem suscipiunt, secundarii coloni vocantur. §. 4. Tertii autem coloni sunt, qui a secundariis colonis laneos vel concessionem suscipiunt, et sic deinceps. §. 5. Coloni autem a colendo dicuntur, eo quod montes colunt, de quorum jure infra de concessionibus tractatus clarior apparebit.

Cap. XV.

De procuratoribus.

§. 1. Procuratores sunt, qui negotia aliena mandato dominorum administrant. §. 2. Et sunt procuratores partium, et procuratores solummodo expensarum. §. 3. Procuratores partium sunt, habentes plenum mandatum omnia faciendi de partibus, quae veri domini facere possint, si in personis propriis essent praesentes; et tales procuratores ordinari debent in praesentia magistri montis et ad minus duorum concolonorum. §. 4. Sed sunt procuratores tantummodo expensarum, qui vulgariter besteller dicuntur; isti vero procuratores pro dominis suis non solvendo expensarum, non possunt eis perdere suas partes, nisi hii, quibus debetur expensa, ipsam requirant in praesentia magistri montis vel per nuntium ejus, et unum concolonum, ad hoc per ipsum magistrum montis specialiter deputatos.

silé se nodálo, ale aby tak chudým jako i bohatým jedno-
stajně pro obecni užitek byla kována. §. 11. Opatřujte také, ^{Péči o uhlé.} aby uhlé neuzitečně nebylo páleno, snabdějice neb zname-
najice pilně, koliko vozuov uhlé na vsáký týden u kovárny
složilo by se; a aby kováři, kteříž na kovanie bývají po-
sláni, byli unělí, hodní a zkušeni; a ižádnému z kováruov
nebuď dopušťeno, by ke dvěma šichtoma ustavičně dělal.
§. 12. Pilnost nadto mějte strážní, všecky zmeškalosti i jiné
nehody kovárské svým vyšším zvěstovati, aby toliko jich
mzdy na penězích bylo sráženo, kterak jsú mnoho dlužného
času zmeškali.

Kap. XIV.

*O těžařích horních, jenž obecně slovú kverkové, jichžto náklady
hory se dělají neb zpravují.*

§. 1. Jsúť kverkové, to jest těžaři prvotní, druzí i třetie.
§. 2. Prvotní zajisté jsú, jichžto náklady dělají se hory, lénové
neb štoly, kteréžto od urburéruov přijali jsú. §. 3. Kteříž
pak od těch některý lán neb lén neb propojičku přijmú, druzí
kverkové slovú. §. 4. Třetie pak kverkové slovú, kteříž od
druhých kverkuov lány neb propojičky přijímají, a tak dále.
§. 5. A slovúť kverkové neb těžaři od těženie, jako sedláci
těžie dědiny, též tito hory, o jichžto právě řeč potom jasněji
se dole okáže, když o propojičkách bude praveno.

Od čeho
slovú kver-
kové.

Kap. XV.

O poručnicích dieluov nebo táluov a o jich nákladech.

§. 1. Poručníci jsú, kteřížto cizie věci prikázáním pá-
nuov jednají, a jsú dvojí. §. 2. Jedni jsú poručníci dieluov
aneb táluov, druzí jsú poručníci toliko nákladuov. §. 3. Po-
ručníci dieluov jsú, kteříž mají plné prikázanie, aby učinili
o tálech všecko též, což by mohli vlastní páni těch táluov uči-
niti, kdyžby tu svými osobami byli přítomni; a ti poručníci
majít býti ustavováni před permistry a při nejmenším v pří-
tomnosti dvě spolukverků té hory. §. 4. Poručníci pak ná-
kladuov, kteréž německy slovú besteller, tiť toliko mají místo
pánuov vydávati náklady na dielo táluov svých pánuov; a ti
poručníci, jestližeby za své pány nákladuov nezaplátili, pro-
toť pánóm svým táluov nemohú ztratiti, lečby ten, jemuž
dlužen jest ten náklad, toho nákladu dobýval před perg-
mistrem neb skrz posla jeho a jednoho spolukverka, k tomu
od téhož permistra zvláště vydaných.

Dvoji jsú po-
ručníci.

O poruční-
cích nákla-
duov.

Cap. XVI.

De fabris.

§. 1. Fabros principales, quondam totius nostri argentifodii turbatores, praesenti constitutione compescere cupientes, de inutilibus turbatoribus per nos efficere argentifodii promotores, firmiter statuendo, ut ipsis fabris omne pretium desertum singulis septimanis semper feria tertia subsequenter septimanae ante meridiem persolvatur. §. 2. Alioquin inpignorare poterunt tantum pro illius septimanae et adhuc unius proxime praecedentis pretio deserto, si ipsorum magistri, quorum interest, haec intercipere noluerint et sedare. §. 3. Et hunc articulum ad omnes operarios montium esse volumus generalem, ut tantum pro pretio deserto duarum septimanarum continue praecedentium valeant inpignorare, non alias, quam in septimana proxime subsequenti. §. 4. Illud autem de cetero nullatenus admittentes, ut fabri vel alii montium operarii alicui potenti, vel qui solvendo non est aptus, vel etiam suo amico, per quartam partem unius anni, et quandoque magis aut minus exspectent de pretio deserto, credentes tunc ipsum pretium eis in certum inpignoratione nostrorum montium obtinere; quod fieri non patimur, quia negligentia unius in dampnum alterius redundare non debet. §. 5. Cujuscumque autem negligentia fit justa impignoratio, ille suis concolonis tenebitur omne dampnum, quod inde sustinuerint, restaurare, et magister montis ibidem auctoritate praesentis constitutionis se de omnibus partibus suis, ubicunque eas habuerit, intromittat, de ipsis tam fabris, quam colonis satisfaciendo, ut poena docente discant universi, quam grave sit regiam offendere sanctionem. §. 6. Idem fiat de nona parte fabrili (scilicet, quae cedebat ipsis loco totius pretii, sed jam est immutatum), si cujus negligentia facta fuerit impignoratio supra dicta. §. 7. Volumus etiam, in festivitatibus consuetis fabris, ut eo sint in laboribus prouiores, non in metallo, sed in denariis, laute dari lapides manuales. §. 8. Quidquid insuper eis contrarietatis emerit aut defectus, urburarios aut juratos vel simul utrosque pro eo accedant, rationabiliter exhortando, quatenus infra quatuordecim dies ipsis omnes defectus suos studeant emendare; sin autem, quod sibi in aliis fabris provideant, cum ipsi sub talibus defectibus non possint amplius nec valeant laborare. §. 9. Magistri autem fabrorum caute sibi provideant in hac parte, tales fabros assumendo, per quos nec conventiculae, neque conspirationes contra nostram rempublicam aliquibus machinationibus celebrentur; in his sic de cetero se habentes, ne offensam paucorum

Kap. XVI.

O kováriech, jenž obecně slovú pergšmidové.

§. 1. Kováře prvotní, někdy všech našich hor buřiče, přítomným ustanovením skrotiti žádající a z neužitečných buřičuov skrze nás hor našich spomocníky učiniti, pevně ustanovujeme, aby těm kovářóm všecka mzda zaslúžená na každý týden vždycky v úterý najprv příštího druhého téhodne před polednem byla zaplacená. §. 2. Jinák základy bráti moci budú pro toho téhodne mzdu zaslúženú i jednoho přednieho téhodne, jestližeby jich mistři, na něž příslušie, toho sstavití nechtěli a krotiti. §. 3. A tohoto ustanovenie tento artikul chceme, aby ke všem dělníkóm horským byl obecen, aby toliko za mzdu zaslúženú dvú týdnú pořád minulých mohli bráti základy a jinak nic, nežli v témdni najprv následujícím. §. 4. Toho však chceme, aby potom nikoli nebylo dopuštěno, aby kovári neb jiní horní dělníci kterému mocnému neb komu, ještof nemuož platiti, nebo také svému příteli za čtvrt léta a druhdy déle a druhdy méně čekali mzdy zaslúžené, věřice, žeby tehdy tu mzdu sobě na jisto základuov braním našich hor mohli obdržeti. Tohoť my nechcem strpěti, nebo zmeškánie jednoho na škodu druhého nemá býti obraceno. §. 5. A kohož koli pak zmeškáním spravedlivé se stane základuov bránie, ten svým spolukverkóm dlužen bude všecku škodu, kterúž by pro to trpěli, nahraditi, a permistr tudiež moci tohoto přítomného ustavenie ve všecky jeho tále, kdež by je koli měl, bude se moci uvázati, a z těch taktěž kovářóm, jakožto i spolukverkóm dosti učini; ať pokuty učiněním naučí se všickni, kterak těžké jest královské přestúpiti prikázanie. §. 6. A též buď a děj se z devátého dílu kovářského, stane-li se jeho zmeškáním základu bránie svrchu dotčené. §. 7. Chceme také, aby na hody svátečnie obyčejné kovářóm, aby tiem hotovější byli k dílu, ne na rudě, ale na penězích štědře dáni jim byli hantštanové. §. 8. A nad to což by se jim protivného přihodilo aneb který nedostatek, tehdá k urburěrom nebo k přísežným aneb k obojím přistupte spolu, o to rozumně napomanúce, aby ve čtrnácti dnech jim všecky jich nedostatky byli pilně opraveni; pakliby toho neučinili, ale ať sobě jiných kováruov dobudú, poněvadž by oni pod takovými nedostatky nemohli více aniž chtěli dělati. §. 9. Mistři pak kovářští opatrněť mají říediti s té strany, aby takové kováře přijímali, skrze něžto by ani zrocenie ani která šibalstva nebyla jednána proti našemu obecnému dobrému kterými koli úklady; v těch věcech tak se majíce, atby přestúpenie nemnohých nemusilo býti rozšířeno na pomstu mnohých;

Fantováníe
pergšmiduov

Fantováníe
dělníkuov
pro mzdu za
držení.

Pokuta pro
neplaceníe
s š kodami.

O oblepšová
nie mzdy
pergšmidóm

Komu maj
žalovati z ne
dostatkuov.

O rocenie
neb šibalstvu

extendi oporteat in plurium ultionem; nam manifestum est, quantum dampni negligentia ex talibus orta conspirationibus jam obtulerit et offert in posterum, si duraverit in futurum, tracta de praeterita conjectura. §. 10. Unde omnes conventiculas et conspirationes illicitas non solum inter fabros, sed inter quaslibet societates regiae gratiae sub obtentu ac nostrae mansuetudinis lege penitus prohibemus. §. 11. Ejusdem gratiae sub obtentu urburariis, iudicibus et juratis montium firmiter injungentes, ut omnes fabrorum magistros ipsosque fabros et quoslibet alios, istius acquissimae constitutionis temerarios transgressores, quas invenire poterunt, nostro camerario viro clarissimo, sine dilatione qualibet studeant praesentare. §. 12. Quodsi ipsius copiam habere non poterint, tunc in proximiorum munitione nostris montibus ipsi malefactores sub fide custodia, donec ad praesentiam camerarii observentur; incongruum est enim Nostrae Magnificentiae a talibus talia sustinere. §. 13. Si quis vero fabrorum sine aliqua conventionem fabricaverit camporum cultoribus XIV diebus, adhuc, si ipsis visum fuerit expedire, possunt sibi de alia fabrica providere, persoluto prius primis fabris pretio deservito; et quod haec faciant sine omni dolo et animo defraudandi. §. 14. Si autem ultra XIV dies apud primos fabros sibi permiserint fabricari, postmodum ab eis non possunt cedere legitima sine causa, nonnam partem fabrilem, si ad lucrum pervenerint, de jure ubicunque postmodum fabricaverint, persolvendo. §. 15. Sed si inter diversos camporum cultores hoc inito pacto, ut cui primo mons fuerit mensuratus, ceteri pro certa proprietate apud suos laneos remaneant, fabri etiam nonnam partem fabrilem per montem universum sic mensuratum jure obtinebunt, fabricantes ad laneum principalem; semper enim fabricae remanet nonna pars fabrilis fabricanti laneo, de quo mons fuerit mensuratus. Nam res inter alios acta aliis non praejudicat, sicque juri fabrorum pactum non praejudicat colonorum. §. 16. Fabris autem hereditariis, qui quandoque lucrum habuerunt, nunc autem lucro cessante pro sua voluntate jus fabricandi non permissum resignare; merito ubi quandoque emolumentum fuit, et nunc oneris sarcina residet.

Cap. XVII.

De metalli divisoribus.

§. 1. Est autem officium divisorum, sublevationis tempore totum metallum in unum vel plures cumulos comportatum, in debitas partes dividere. §. 2. Primo autem ponendo ante omnia urburae partem octavam, secundo nonnam partem fabrilem

nebot zjevné jest, kterak mnoho škody zmeškalost z takových vzniklá šibalstvie již přinesla jest a přinesti by potom mohla, ačby trvala budoucně, jakož se domníváme z časuo v minulých.

§. 10. Protož všecka rotná scházene a šibalstva neslušná netoliko mezi kovári, ale mezi jinými všelijakými tovariši pod zachováním naše královské milosti tímto našim krotkosti právem ovšem zapoviedáme. §. 11. Též milosti pod zachováním urburéróm a súdciem a přiscežným horským přísně příkazující, aby všecky mistry kovárské i ty kováre i všecky jiné, kteříž by toto přespravedlivé naše ustanovenie všetečně přerušili, kterěz mohli by nalezti, aby našemu komorníku muži přeslovútnému pilni byli vydati bez prodlenie všelijakého.

§. 12. Pakliby jeho přítomnosti jmieti nemohli, tehdy na nejbližší tvrzi od hor našich ti zločince pod věrnú stráží až do přítomnosti komorníka buďte zachováni; nebť není zajisté slušné Našie Velebnosti od takových takové věci trpěti.

§. 13. Pakliby který kovář bez všelijakého nájmu neb úkolu koval těžařóm polí neb kverkóm za čtrnácte dní, ještě, bude-li se jim zdáti užitečné, mohúť sobě i jinú kovárnu zjednati, prvě zaplatíce prvním kovářóm mzdu zaslúženú; a to aby činili beze všielsti a bez úmysla zklamánie.

§. 14. Pakliby přes čtrnácte dní u prvniích kováruov dopustili sobě kovati, potom od nich nebudú moci odstúpati bez příčiny hodné; devátý díel kovárský, ačby k zisku přišel, z práva, kdež by koli potom kovali, zaplatíce.

§. 15. Pakli mezi rozličnými polí těžaři tato vešla by smlúva, komuž by najprvé hora byla měřena, jiní za jistú zvláštnost při svých lániech aby zuostali; kovári také kovárský devátý díel po vše hoře tak měřené obdržíe, kteříť kuji k lánu prvotnímu; nebo vždy kovárni zuostane devátý díel kovárský, ktož kuje lánu, od něhožto hora byla by měřena; nebo věc mezi jinými jednaná jiným neškodí, a tak právu kovárskému nepřekážie smlúva kverkuov, t. horniích těžařuo v. §. 16. Kovářóm pak dědičným, kteříž druhdy zisk měli jsú, ale nynie již že zisk přestal, i chtěli by k své vuoli práva kovánie vzdáti, tohot nedopúštíme; nebot hodné jest, kdež jest někdy byl užitek, atby i nynie těžkost břemene osedla.

Zápověď a pomsta roce nie a šibalstva.

Kverci mohú zjednati jiného perkšmida dřivo v 14 dní.

Po čtrnácte dnech nemohú jiného zjednati bez příčiny.

Dělá-li kovái do kterého lánu a bude-li potom hora měřena, bude i v té dělati.

Nechce-li perkšmid kovati.

Kap. XVII.

O rozdělitelech rudy a úřadu jich.

§. 1. Jestit pak úřad rozděliteluo v rudy, když jest čas rudy zdvihánie, aby oni všecku rudu na jednu neb na mnohé hromady snesenú na hodné díely rozdělovali. §. 2. Najprvé přede vším odložice osmý díel urbuře, druhé devátý díel ko-

quae ex concessionibus nobis debetur, quarto proprietates si quae sit, residuumque metallum in quatuor schichtas colonis aequaliter dividatur. §. 3. Si autem defuerit sedecima pars et proprietates, statim post nonam fabrilem residuum metallum in quatuor schichtas, ut dictum est, dividatur sub virtute praestiti juramenti; nihil magis aut minus in multitudine vel in bonitate metalli propter odium vel favorem alteri partium, quam debitum, tribuendo. §. 4. Si quis vero divisorum transgressor hujus constitutionis inventus fuerit, ab officio suo cum infamia perpetua deponatur. §. 5. Volumus etiam divisores sportas divisionis habere per totum argentifodium aequales et ab antiqua consuetudine approbatas. §. 6. Ac tempus et horam divisionis, prout requirit ipsorum officium, cum omni diligentia observare, ita ut nihil possit ipsorum negligentiae imputari. §. 7. Qualiter autem divisores cum metallo remunerandi sint, supra de officio magistrorum montium satis dictum est.

Cap. XVIII.

De bulgarum refectoribus.

Nullum argentifodium, etiamsi existat hereditarium, bulgarum refectorem habeat specialem, sed solum illum, quem urburarii toti argentifodio praefecerint generalem, ne propter diversa officia confusio oriatur; qui praestito juramento fideliter suum adimpleat officium et perfecte; istum etiam remunerari volumus cum metallo.

Cap. XIX.

De horarum pronuntiatoribus.

§. 1. Ad evidentiam istius tituli plenior sciendum, omnes horas diei noctisque apud montanos in quatuor horas tantummodo distinguendas. §. 2. Item prima hora (*ern*)-*tagschicht*; secunda vero hora *lesern-tagschicht*, tertia vero (*ern*)-*nachtschicht*, quarto vero *lesern-nachtschicht* etiam vulgariter appellatur. §. 3. Et initium istarum cujusque quatuor horarum per universum montem pronuntiator proclamatur ipsas omnibus publicando, ut tam diurni, quam nocturni actus apud laboratores universos in omnibus aequaliter observentur. §. 4. Et prohibemus, ne quis laborantium continue per duas schichtas laboret, ne deficiat in labore, et haec tenentur custodes argentifodinarum cum omni diligentia praecavere; et similiter ipso appetiendus est cum metallo.

vársky, tretie šesťnásť diel, ktorýž z propuojček na nás slušie; čtvrté, jsú-li ktoré zvláštnosti, a ostatek rudy na čtyri šichty kverkóm rovné buď rozdeleno. §. 3. Pakliby se nedostalo šesťnásťého dielu a zvláštnosti, ihned po devátém dielu kovárského ostatek rudy na čtyri šichty, jakož řečeno jest, buď rozdeleno pod moci prijaté přísahy; nic vice ani méně na dobrotě neb na množstvie rudy pro nenávisť neb pro přiezeň druhé straně, než co má býti, dávajte. §. 4. Paklí který rozdělitel bude shledán přestupitelem toho ustavenie, s úřadu svého s pohaněním a se zlú pověstí věčně buď ssazen. §. 5. Chceme také, aby rozdělitelé koše rozdělování měli rovné po všech dolech a starodávním obyčejem potvrzené. §. 6. Čas také i hodinu rozdělování, jakožto žádá jich úřad, se vši pilností aby zachovávali, tak aby nic jich zmeškání nemohlo býti připsáno. §. 7. Kterak pak rozdělitelé rudú měli by obdarováni býti, povědieno jest již o úřadu permistruov.

Přísaha jich.

Korby buďte rovné a jednodostajné.

Čas rudy dělání.

O jich záplatě.

Kap. XVIII.

O opravitelech vodných měchuov.

Nižádný také duol, by byl pak dědičný, měchuov opravitele neměj zvláštnieho, ale toho toliko, kteréhož by urbureři všem dolóm ustanovili obecnieho, aby pro rozličné úřady smiešenina nevznikla. Kterížto přísahu učiníce mají svůj úřad plniti věrně a právě. A chceme, aby také ten obdarován byl rudú.

O jich přísaze a záplatě.

Kap. XIX.

O zvěstovačích hodin horských.

§. 1. K pilnějšímu oznámenie tohoto nápisu máť býti vědieno, že vsecky hodiny dne a noci u horníkuov na čtyri hodiny dělníkóm toliko mají děleny býti; tak že, jakož přes den a noc jest čtyrmezcieta hodin, a v těch jest čtyřikrát šest hodin, taktěž dělnici v těch čtyřmezcieta hodinách čtyřikrát se měnie, neb se dostane každým dělníkóm jedno za šest hodin dělati. §. 2. A tak první hodinu Němci jmenují *erntageschicht*, t. ctitele dennieho dielu; druhú pak hodinu jmenují *leserntageschicht*, t. vyplatitele dennieho dielu; třetie hodinu *ernnachtschicht*, t. ctitele nočnieho dielu; čtvrtú jmenují *lesernnachtschicht*, t. vyplatitele nočnieho dielu. §. 3. A počátek každé těch čtyr hodin po všie hoře zvěstovač provolá, všem je oznamuje, aby tak denní, jakožto noční diela při všech dělniciech ve všech věcech rovně v časech byla zachováána. §. 4. A zapoviedáme, aby žádný z dělníkuov ustavičně dvú šichtú, t. dvú čtvrtí dne a noci nedělal, aby brzo nessel na diele; a tohot se strážní mají vši pilností vystřiehati; a tomut také mzda má býti rudú placena.

První hodina.

Druhá.

Třetí.

Čtvrtá.

Žádný nedělaj pořád dvú šicht.

Cap. XX.

De metalli separatoribus.

Metalli vero separatores dicuntur, qui metallum concutiendo in partes minutas separant sive enucleant bonum a malo; quos magistri montium et coloni eligant, quos sibi noverint meliores, satisfaciendo ipsorum laboribus cum metallo.

Cap. XXI.

De juvenibus.

Statuimus, ut juvenibus in cornu vertibuli laborantibus certum pretium in denariis sicut ceteris laborantibus statuatur, non quantum ipsi rapere seu subtrahere poterunt, permittantur; omnibus magistris montium et colonis suarum partium sub obtentu firmiter injungentes, quatenus hanc nostram constitutionem de cetero inviolabiliter manteneant et observent.

Cap. XXII.

De metalli emptoribus.

§. 1. Reprobamus unam detestabilem conspirationem, quam quidam ex metalli emptoribus contra nostram rempublicam retroactis temporibus sic frequentius injecerunt, ut quidquid primus ipsorum in emptione metalli a debito longe distans pretio exhibeat, tunc secundus superveniens tamquam exhibitionis illius ignarus exhibuit statim minus, et sic de aliis. Itaque veri emptores istorum versutia dubii effecti recesserunt nihil emendo. Ipsi autem venditores affecti tedio compellebantur ipsum venale metallum pro multo minori, quam valebat, pretio venundari, in non modicum nostrae urburae ac totius argentifodii praejudicium et gravamen. §. 2. Ne hoc de cetero fiat, hac nostrae mansuetudinis lege sub obtentu nostrae gratiae prohibemus, et transgressores omnium bonorum suorum publicationem cum infamia patiantur, irrevocabiliter ipsa bona nostrae camerae irroganda, quatenus poena ipsorum alii terreantur similia perpetrare. Gaudcant boni et electi, ab ipsorum consortio reprobos sic evelli, ne talium ignominia maculentur. §. 3. Insuper metalli emptoribus omne jus et iudicium confirmamus, quod in gazis seu conflatoriis suis ex antiqua et approbata consuetudine usque ad haec tempora habuerunt, dummodo argentum, si quod conflaverint, ad cambiendum deferant ad monetam.

Kap. XX.

O přeběračích rudy.

Rudy pak přeběrači neb odměšitelé slovůt, kteříž rudu ztlukúce na drobné kusy rozdělují dobrú od zlé; kteréžto přeběrače pergmistři a kverkové mají moc voliti, kteřížby se jim zdáli býti lepší, a majíť jim rudú platiti.

Kto je má voliti. O jich záplatě.

Kap. XXI.

O pacholciech t. hašpleřích na točidle t. j. rumpále dělajících.

Ustanovujem také, aby pacholkóm na rohu rumpálu dělajícím určená t. jistá mzda na penězích jakožto jiným dělníkóm byla uložena, ne tak, aby sobě co kto z nich mohl uchvatnúti neb ukrásti, když by mezi ně vrženo bylo; neb toho nechceme dopustiti, všem pergmistróm i kverkóm pod zachovániem jich taluov pevně prikazujícíe, aby toto naše ustanovenie potom vždy neporušitedlně drželi a zachovávali.

O záplatě jich slušné, aby nekradli.

Kap. XXII.

O rudokupcích t. o erckaffeřích.

§. 1. Zamietáme jedno ohyzdné šibalstvo, kteréžto proti našemu obecnému dobrému někteří z erckaffeřuov v časech minulých takto častěji jsú vedli, aby, cožkoli první z nich v kupování rudy daleko od hodné ceny podal by, tehdy druhý přistúpě jako podání toho nevěda podal ihned méně, a tak i o jiných. Pro něžto pravi erckaffeři, chytrostí oněch mylní, to jest pochybující jsúce učiněni, částokrát jsú odcházeli nic nekupujícíe. A tak ti prodavači tak velikú trápeni jsúce teskností bývali jsú připuzeni tu prodajnú rudu za mnoho menší cenu, nežli jest stála, prodati, na veliké naše urbury a všeho dolnieho diela bezpravie a obtieženie. §. 2. I aby se toho potom nedálo, tímto naše krotkosti právem pod zachovániem naše milosti zapoviedáme, a ti, ktož to přestaupie, aby svých všech statkuov byli zbaveni s věčným pohaněniem, a ti statkové bez naděje navrácenie do naše komory obráceni buďte, aby jich pokutú jiní zděšeni byli a takových zlostí nesměli páchat. Protož radujte se z toho dobří a vyvolení, že od jich tovarišstva nešlechetni budú odlúčeni, aby jich pohaněniem nebyli poskvrněni. §. 3. Nadto erckaffeřóm všeho práva a súdu potvrzujem, kteréžto v hutech neb v zdýmadlech svých z dávného pochváleného obyteeje až do těchto časuov měli jsú, když toliko stříebro, kteréž by sdýmali, totjiž spustili neb sehnali, do vechsle přinesú do mince.

Chytrost erckaffeřuov kři kupování.

Pokuta na takové chytré.

Potvrzenie jich práv.

(Konec prvních kněh práva královského horničieho.)

Incipit

Libers e c u n d u s

gloriosissimi Principis et Domini Regis Wenceslai
munifici Regis Bohemiae.

Cap. I.

De jure argentifodinarum.

Hic nos vocat alio ratio, ut post primum librum, quem Deo propitio de jure edidimus personarum, librum secundum juxta formam promissi de jure argentifodinarum similiter prosequamur. Unde rem in praesenti non minimam aggredimur, imo in omni pene Corpore juris montanorum effusam, et tam montium, quam stollonum plene materiam explicantem. Ideoque primo nosci oportet, quod jus montanum aut consistit in acquirando, vel in retinendo, aut in recuperando, vel in minuendo, de quibus singulis per ordinem videamus.

§. 1. Sed primo de modo acquirendi, scilicet quomodo quis quid acquirat. Et certe jus acquiritur per occupationem, concessionem, emptionem, locationem, donationem, cessionem, et per omnem actum, per quem in personam transfertur dominium alienum, prout manifestius in sequentibus apparebit. §. 2. Per occupationem hoc modo jus acquiritur. Cum quis spe ductus montanorum, quae solum montes excolit et montanos ad laborem incitat, in campo libero, in quo ubilibet et cuilibet est licitum laborare et metallum quaerere, spatium ad argentifodinam occupat faciendam, statim hoc jure montanorum suum facit et adeo forte in eo jus acquirit, quod ab eo non poterit, dummodo ibidem continue laboret, sine juris ordine amoveri. §. 3. Idemque jus omnibus ibidem vel in alio quocunque campo libero laborantibus concessum est, ita tamen, quod argentifodinae ad minus per unam mensuram, quae vulgari montanorum lachter dicitur, distent ab invicem, sic ut utrobique vertibulum, quod vulgari rum bawm dicitur, commode verti possit. §. 4. Concessione vero sic jus acquiritur, ut quicumque laborantium primo fortuna sibi favente meatum invenit, ipsum ab urburiis vel a meatuum concessore suscipiat, dando eisdem tantum unam XXXII. partem more consueto, nec ultra ad partes aliquas coarctetur; statimque scribi se cum die et hora diei procuret, dando scriptori unum grossum denariorum, nec sub obtentu nostrae gratiae ad aliquod aliud donarium compellatur. §. 5. Quod si quaerens meatum suspicere, non possit habere copiam concessoris: tunc ab uxore sua, aut filiis,

Počínaj se
d r u h é k n i h y
práva královského horníkom daného.

Kap. I.

O právu horských doluov.

Již nás nyní volá jiný rozum, abychom po prvniech knihách, kteréž milostí Boží složili jsme o právu horských osob, již knihy druhé vedlé způsobu zaslíbenie o *právu horských doluov* taktéž vypósobili. Protož nyní k nemalé věci přistupujeme, nébrž ve všem takměř těle práva horského roztrúšené, a takéž hor jakožto i štol úplně způsob vypravující. A protož slušief najprvé věděti pilně, že právo horské neboť záleží na *dobývání*, anebo na *zachování*, nebo na *nabývání*, neb na *uměnění*, o nichž každém pořád vizme.

§. 1. A najprvé ale o obyčejí *dobývání* t. kterak kto čeho dobývá. A dobývat se zajisté právo skrze osobenie, t. osazenie, skrze propójčenie, skrze kúpenie, skrze najetie, skrze dáníe, postúpenie, směnění, a obecně skrze všeliký účinek, skrze kterýžto na osobu cizí, totjiž jinú, převedeno bývá panstvie, jakožto dole zjevněji se okáže. §. 2. Skrze *osobenie* pak neb *osazenie* tiemto obyčejem právo se dobývá: Když někto z horníkuov naději veden jsa, kterážto sama hora těží a horníky k dielu zbuzuje, na poli svobodném, kdežto každému i všady dopuštěno jest dělati a rudy hledati, miesto k učinění dolu sobě osobie, a ihned to právem horničím své činí a tak silného práva na tom sobě dobu- de, že od něho nebude moci, když jedno ustavičně dělal by, bez práva řádu odlúčeno býti. §. 3. A též právo všem tudiez neb na jiném kterémkoli poli svobodném dělajícím jest puojčeno, tak však, aby dolové přinajmenším na jednu mieru, ješto německy slove *lachtr*, to jest *látr*, vzdáleni byli od sebe, tak aby s obú stranú rumpál slušně mohl se točiti. §. 4. *Propojíčku* pak takto se právo dobývá: Když ktož koli z dělníkuov najprvé štěstím jemu přejícím *gank*, t. *pramen* nalezl by, ten od urburěuov, totjižto od propójčitele pramenuov přijieti má, dada jim toliko druhý a třicátý diel obyčejem zvyklým, aniž viece má k dielom kterým nucen býti. A tent má hned způsobiti, aby napsán byl se dnem a hodinú dne, dada piesaři toliko jeden groš desátný; aniž ten k jinému dáníe má puzen býti pod zachovániem naše milosti. §. 5. Pakliby hledající ten pramen přijieti nemohlby jmieti přítomnosti pre-

O právu do-
bytém skrze
osazenie.

Právo krá-
lovské.

O právu do-
bytie skrze
propojíčku.

O koho má
býti žádáníe
propojícky
táluov.

vel a quocunque, quem loco sui concessor domi relinquet, meatum suscipiat, sic jus suum integre confirmando. §. 6. Sed si nullus dictorum appareat, tunc de jure suo coram aliquibus juratis aut etiam aliis fide dignis publice protestetur; et nullum periculum sibi tunc generabitur, cum non sit in mora, juxta illam regulam juris: Quod per me non stat, mihi imputari non debet; sed tamen meatum suspicere tenetur, quando citius habere poterit copiam concessoris. §. 7. Sint tamen in hoc cauti urburarii vel quicumque loco ipsorum fuerint in hac parte, ad dimittendum cum inventore illius meatus nuntium expertum, qui fide videat oculata, an eundem in sua argentifodina meatum habeat, quem suscepit. §. 8. Qui autem argentum primo redactum ex metallo suscepti meatus obtulerit concessori: si primus inventor fuerit in illo campo, ex utraque parte argentifodinae suae integer laneus emensuretur, ut haec praerogativa alios incitet ad laborem; et in illis duobus laneis nullus alius sine permissu ejus laborare praesumat, nisi tunc spes sit de meatibus alienis, et velit quis praestito juramento sine omni dolo ac fraude, et praecipue sine primi inventoris praejudicio pro alienis meatibus laborare; et si invenerit eundem meatum jam susceptum, quod ibidem laborare sine omni contradictione cesset, ammodo et recedat. §. 9. Sed secundo, tertio et quarto, vel deinceps meatum suscepto-ribus in qualibet parte argentifodinae medius tantum laneus mensuretur, cum conditionibus jam praemissis. §. 10. Consuetum est etiam inter istos meatuum inventores conterminarios inseri tale pactum: ut si cui primo mons fuerit mensuratus, quod alii apud suos laneos pro certa, sicut inter ipsos convenit, remaneant proprietate, quia pacta ex conventionem legem accipiunt. Vel sic quandoque conveniunt: quod plures vicinae argentifodinae uni inter eas, de qua major spes montem mensurandi habeatur, subjiciantur hoc modo, ut remaneant apud suos laneos pro certa proprietate, ut dictum est, ubicunque, sive in principali sive in subjectis ei argentifodinis, primo mons fuerit mensuratus; nam difficile est, gravibus acquisita laboribus sine spe aliqua meliorationis relinquere. Has autem conventiones sic approbamus, ne per ipsas urburae nostrae praedictum aliquod generetur, neque ullus aliquam proprietatem ratione dictarum conventionum, antequam ibidem mons mensuretur, audeat extorquere. §. 11. Et caveant universi sub amissione omnium suarum partium diligenter, ne aliquod metallum sublevent vel educant, antequam mons eis mensuretur, sine urburariorum licentia speciali. §. 12. Sed et hoc sciendum est, quod per illum, qui meatum primo suscepit, aliis suis concolonis acquiri jus adeo firmum, ac si meatum

puojčiteľa: tehdá od ženy jeho nebo synuov neb od kteréhož kolivěk, kohož by propojčitel miesto sebe doma pozuostavil, pramen t. gank přijmi, tak právo své cele zachovaje. §. 6. Pakliby žádný z těch se neukázal, tehdá o svém právu před některými přísežnými aneb také před jinými viery hodnými zjevně má se osvědčiti; a tak izádná nebezpečnost nevznikne, poněvadž nebyl by v zmeškání, podle oné řeholy práva: Což mnú nestojí neb neschází, mněť nemuož býti připsáno; ale však gank nebo pramen dlužen jest přijieti, jakž najspíš bude moci jmieti přítomnost propojčitele. §. 7. Než urburěři buďte v tom opatrní, aneb ktož koli byl by miesto nich v té miče, aby poslali s nalezatelem pramene toho posla zkušeného, jenžby věru očitě opatřil, má-li ten pramen v svém dole, kterýž jest přijal. §. 8. Pakliby kto stříebra najprvé udělaného z rudy přijatého pramene podal neb přinesl propojčiteli: bude-li první nalezač v tom poli, s obú stranú dolu jeho celý lén neb lán jemu přiměřen buď, atby to předání zbudilo jiné k dělánie; a v těch dvú lénú neb lánú izádný jiný bez dopuštění jeho dělati nesměl, lečby tehdy naděje byla o jiných prameních, a chtěl by někto, učině přísahu, beze všie lsti a úkladu a zvláště bez prvního nalezače bezprávie t. škody, na jiné prameny dělati; a najde-li týž pramen již přijatý, tehdy aby beze všie odporosti dělati přestal a odešel. §. 9. Ale druhému, třetímu, čtvrtému neb dále, kteříž prameny nalezájí a přijímají, na každé straně dolu puol toliko lánú buď přiměřeno, s výmluvami. §. 10. Obyčejno jest také mezi těmito pramenuov nalezáči spoluzemními, že činie takovúto smlouvu: Jestližebý komu hora byla najprvé měřena, aby jiní u svých lánúov za určenú zvláštnost zuostali, jakož by mezi sebou smlúvili, nebo smlúvy z sjednání právo přijímají. Druhdy pak takto se smlúvají, že mnozí bližší dolové jednomu z nich, o němž větší naděje má se hory měření, poddadie neb podvolé se tiemto obyčejem, aby zuostali při svých láních v určené vlastnosti, jakož již jest povědieno, i kdež kolivěk, buďto v prvotním dolu neb v poddaných jemu dolech, najprv hora byla by měřena; neboť nesnadné jest, těžkými pracemi dobyté věci opustiti bez některaké naděje polepšení. Takovéť pak smlúvy tak tvrdíme t. chválíme, aby naše urbuře nižádné bezprávie nevzniklo, aniž kto které zvláštnosti pro ty smlúvy prvé, nežliby tudiež hora byla měřena, směj dobývati. §. 11. A varujte se všichni s pilností pod ztracením všech svých táluov, aby izádné rudy nezdvíhali ani vynášeli dřieve, nežby jim hora byla měřena, bez zvláštnieho dopuštění urburěruov. §. 12. Ale i to vědieno buď, že skrze toho, kterýž pramen najprvé přijímá, jiným spolukverkóm

Nepřítomnost propojčitele.

Výstraha propojčický lstivě na škodu jiných.

O propojčice prvím verkóm.

Požádání propojčický lstivě na škodu jiných.

Dělání na krykorth.

Svolenie právo lomí.

Moc první propojčický.

etiam singuli suscepissent, nisi quod ille principalis susceptor virum quemque ex colonis debet cum suis partibus nominare; nec quemquam partes ibidem habere, quam qui per ipsum fuerit nominatus. §. 13. Si autem aliquem vel aliquos cum suis partibus nominandum nominandosve ob dolum aut oblivionem non nominaverit: ex tunc illi injuriam suam contra nominantem coram urburariis prosequantur; quia multoties isti novi inventores plures partes donant et vendunt, quam habeant, ideoque conantur alios in suis partibus defraudare; et hoc omni ingenio debent urburarii praecavere, dando operam, ne deinceps talis malitia pertranseat impunita.

Cap. II.

De montium mensuratione.

Ad istius tractatus evidentiam pleniorum primo sciendum est, quod omnis mons mensuratus septem contineat laneos in directum, in parte vero pendenti, quod in vulgari montanorum dicitur hangendez, quartum dimidium habet laneum, et in parte jacenti, quod ligendez vocatur, habet laneum tantum unum; quivis autem laneus septem mensuras, qui vulgariter dicuntur lachter, in se continet.

§. 1. Sic autem ad mensuram montium pervenitur: Si aliquis praemissorum inventorum ad meatum a concessore susceptum antedicto susceptionis ordine in omnibus observando, juratos meatuum sectores petierit secundum examinandumque et ad montem, si dignus fuerit, mensurandum, quod sibi ad minus duos sine intervallo dari mandamus; qui intrent argentifodinam meatum secando eundem, diligenterque omnes ibidem circumstantias intuendo, quod meatum sic cum metallo inveniant et relinquunt, quod sit dignus mensura, quodque metallum ibidem per eos sectum, et in gaza, id est in conflatorio examinatum det ad minus ultra expensam gazae unum fertonem fulminati argenti. §. 2. Si his omnibus sic concurrentibus ad requisitionem urburariorum saepe dicti jurati, sub virtute praestiti juramenti ibidem montem merito pronuntia-verint mensurandum: statim mons aliquibus juratis civitatum et montis praesentibus mensuretur per urburarios; hac protestatione praemissa, ut quocumque zona tracta fuerit, et si meatus postea alias se extendat, quod nobis jus nostrum ibidem in laneis nostris salvum permaneat et illaesum; ac unicuique montium incipiendo in medio vertibuli, qualibet parte quartus dimidius laneus mensuretur, deinde unus laneus nobis, unus civilis et unus dominorum similiter mensuretur. §. 3. Si tamen haec mensura propter vicinitatem alterius mon-

jeho dobývá se právo tak pevné, jakoby pramen také všichni přijímali, jediné že ten prvotní prijímač jedného každého z kverkuov má s jeho diely t. tály jmenovati; aniž kto dieluoov jmieti bude tudiež, než ktož skrze něho jmenován bude. §. 13. Pakliby kterého neb některých s jich diely maje jmenovati, pro lest nebo pro zapomenuťie nejmenoval: z toho oni bezprávie svého proti jmenujícíemu před urburéri žalujte; neb mnohokrát tito noví nalézači více dieluoov dávají i prodávají, nežli jich mají; protož usilují, aby jiné jich dieluoov zbavili; a toho vši pilností mají se urburéri uvarovati, snažnosť pričínice, aby potom taková zlost nepominula bez pomsty.

Ktož žádá propojčky, jmenuj kverky.

Výstraha urbureróm při propojčce.

Kap. II.

O měření hor a láníech jich.

K plnějšímu oznámenie tohoto pravíme: Najprv má vědieno býti, že každá hora měřená sedm lánuoov drží na přímo; na straně pak *visuté*, jenž německy slove *hangendiez*, puol čtvrtá má lánú, a na straně *ležaté*, kteráž *ligendez* slove, má toliko jeden lán; každý pak lán sedm měř, jenž slovú německy *lachter*, t. *látv*, v sobě drží.

§. 1. Takto pak k měření hor přihodí se: Jestližebý který z dřieve řečených nalezačuov k pramenu od propojčítele přijatému, dřieve řečený řád přijímanie ve všech věcech zachovaje, přísežných sekáčuov pramenuov k zkušenie a k sekánie a k měření hory, ačby hodna byla, prosil, kterážto jemu najméně dva bez všeho prodlenie dáti prikazujem: ti vejduće do dolu, at ten pramen sekají a tu pilně všechny okolky spatřie, aby pramen tak byl s rudú nalezen a osten, žeby duol byl hoden měřen býti, a což tu rudy od nich bude vysekáno, toť má býti v hutí v zdýmadle nebo v peci spaleno a zkušeno, dá-li mimo náklad hutí najméně jeden věrdunk dobrého stříebra čistě přepáleného. §. 2. A když ty všechny věci budú shledány a zjednány, tehdá ti přísežní sekáči, otázáni jsúce od urbureruov našich pod mocí vydané přísahy, vyznají-li, že hodno jest, aby ta hora byla měřena: tehdá hned přivolajíce přísežné z města i hory, měřena buď skrze urburere; toto naporád osvědčice, aby kamžkoli šnuora ztěžena byla by, jestližebý potom pramen jinam se táhl, aby nám právo naše tudiež na láníech našich celo zuostalo a zdravé bez úrazu. A jedné každé hoře, počnúce od prostřed rumpálu, na každú stranu puol čtvrtá lánú buď měřeno; potom jeden lán nám, jeden městský a jeden panský taktéž měřen buď. §. 3. Pakliby ta miera pro blízkost jiné hory měřené s obú stranú, jakož již jest povědieno, nemohla naplněna býti:

Zpuosob měření hor.

Zkušenie rudy dolu měřeného.

Svědectvie přísežných při měření hor.

Právo královské při měření.

Kterak a odkud má měřeno býti.

Ne dostatek miery.

tis mensurati ab utraque parte, ut jam dictum est, adimpleri non poterit: tunc ex una parte omnes septem lanei cum regalibus, civilibus et laneis dominorum cum omnibus tam in pendentem, quam in jacenti, suis juribus mensurentur; illa autem superfluitas in medio illorum duorum montium ex consuetudine jam dudum more utentium approbata, non obstante Iglaviensi constitutione in hac parte, ad nostram urbem dinoscitur pertinere; inventoribus vero juxta suam argentifodinam mensura media relinquatur, in qua stare possint duo homines ordinatim in cornu vertibuli laborantes. §. 4. Quodsi quaestio sit, cum primus inventor plures habeat argentifodinas, an ex illa argentifodina, quam jurati intrabant, meatus susceptus sit: compelletur ipse primus inventor jurare in medio vertibuli ejusdem argentifodinae, quod ex eadem rite ac rationabiliter susceperit meatum eundem. §. 5. Haec regula vera est, si argentifodinae sint juris diversi, scilicet in duobus laneis, aut in uno eodem laneo sint meatus diversi; alias jurare minime compellatur. §. 6. Item tracta zona quidquid infra mensuram relictum fuerit in instrumentis montanis sive ferreis vel ligneis, totum novis inventoribus remanebit. §. 7. Sed quodsi in laneo uno in pluribus argentifodinis rite susceptum meatum inventor habeat cum metallo: tunc debent jurati, si in prima argentifodina sufficiens non fuerit metallum ad mensurandum, intrare secundam aut tertiam vel quotquot in illo laneo argentifodinae fuerint; et in quacunque illarum metallum sufficiens ad mensurandum invenerint, de illa erit merito mensurandum, eo quod inventor per totum illum laneum jus habet plenum in meatu suscepto. §. 8. Potest etiam inventor per totum illum laneum suam profunditatem, quae vulgariter dicitur zol, ampliare et prolongare, suumque meatum purgare. §. 9. Et in quacunque argentifodina secare poterunt jurati, prout utilius fuerit visum expedire; nam favores ampliare et odia restringere nostrae convenit aequitati. §. 10. Verum tamen si jurati eundem meatum sic examinatum nulla mensura dignum invenerint: tunc proximo cum justitia petenti jurati meatum sectores modo simili sicut superius concedantur, omne jus, omnemque in persona istius, sicut in primo petitore providentiam observando; et hoc deinceps in omnibus juratos sectores meatum potentibus regulariter observetur. §. 11. Sed detestanda quorundam perversitas abstinere nesciens a vetitis nec debito modo gaudere permissis, praemature, cum necessarios adhuc non habeant, petunt juratos, ut per hos primos se dicant et necessario juratos petentibus praeferrantur; quorum hoc modo malitiis obviamus, firmiter statuendo, ut nulla ad futurum tempus, sed tantum ad praesens referatur concessio

tehďa s jedné strany všech sedm lánuov s královskými, městskými a panskými lány se všemi, tak na visuté jako na ležaté straně, svými právy měřeny buďte; a ten *ivršar* t. *zbytek* prostřed těch dvů hor z obytčejce již dávno zvyklostí požívajících potvrzeného, bez překážky ustanovenie Jihlavského s té strany, k naší urbuře máť příslušet; než těm, ješto jsú pramen nalezli, podle jich dolu puol miery t. látru buď ostaveno, na niež by dva človeky pořád státi mohla, na rohu rumpálu dělajíce. §. 4. Pakliby otázka byla, kdyžby první nalezač více měl doluov, z toho-li dolu, do kteréhož běchu přisežní vešli, pramen byl by přijat: připuzen má býti ten první nalezač přísieci na prostředku rumpálu téhož dolu, že z téhož právě a rozumně přijal jest ten pramen. §. 5. A tato řehola t. zpráva jestit pravá, ačby dolové byli práva rozličného t. na dvě lánú, anebo byli-li by rozliční pramenové v témž lánú; jinak nebuď puzen přísahati. §. 6 Také když tažena bude šnuora, cožkoli pod měřú ostaveno bude na horniech nádobách, buďto železných nebo dřevěných, všeckoť těm novým nalezačóm zuostane. §. 7. Pakliby v jednom lánú v mnohých (dolech) právě přijatý měl pramen s rudú: tehďa přisežní, nebude-li dosti rudy v prvniem dole, mají k mieře jíti do druhého neb do třetieho aneb kolikž koli bude doluov v jednom lánú, a v kterémž koli z nich rudy dosti k měření nalezli by, z toho bude hodně měřeno, protože nalezač po všem tom lánú má plné právo v pramenu přijatém. §. 8. Muož také nalezač po všem lánú svú hlubinu, kteráž německy *žuol* slove, šířiti i dlíti, a svooj pramen čistiti. §. 9. A v kterémž koli dolu budú chtieti, mohút sekati přisežní, kdež se jim bude zdáti najužitečnějše; neb příznivosti šířiti a nenávisti úžiti naše příslušie spravedlnosti. §. 10. Avšak jestliže přisežní týž pramen tak zkušěný shledají, žeby nebyl miery hoden: tehďa najbližšímu s spravedlností prosícímu, jenž bude žádati přisežných sekáčúov pramenuov obytčejem nápodobným, jakožto svrchu, pójčeni buďte, všecko právo a jiné všecky věci na tohoto osobě, jakožto na toho prvnieho prosicieho, opatrnost zachovávajíce; a to potomť všecko máť býti řádně zachováno na všech, kteříž koli budú žádati přisežných sekáčúov pramenuov. §. 11. Ale hanebná některých převrácenost neumějíc se zdržeti od zapověděných věcí, ani hodným obytčejem radovati se pójčěným, dřive času, když ještě nenie jim třeba, žádají, aby jim přisežní vydáni byli sekáči, chtějíce, aby tiem prošením první byl a nad jiné, jenž by potřebně těch přisežných prosili, byli přednešeni, to jest předloženi; jichžto zlostem tiemto obytčejem odpieráme, pevně ustanovujíce, aby ižadné to puojčenie přisežných nebylo měřeno k budúcímu

Zbytek mezi horami měřenými urbuře příslušie.

Bude-li nalezač více doluov jmiti, odkud má býti měřeno.

O nádobách horniech.

Přijme-li kto v jednom lánú pramen, k kterémužto lánú mnozí právo mají.

O žuole.

Výstraha přisežných při měření.

O těch, jenž měření žádají rudy nemajíce.

juratorum; quia fraus et dolus alicui patrocinari non debet.

§. 12. Numquam vero ei, qui vi aut clam aliquam particulam alicujus meatus subreptam veris colonis a concessore suscipiat, insciis et invitis aliquid juris acquiritur, et jus ei ex hoc acquiri multi veteres concesserunt; quorum errorem corrigimus in hac parte, ne nosmet ipsos erroris laqueo innodemus, juxta illud: Qui alium cum potest ab errore non revocat, se ipsum errare demonstrat. Dicentes, sic meatum istum suspicientem contrectando fraudulenter rem alienam, furtum sine contradictione qualibet perpetrare, secundum legitimas sanctiones, sic furtum legaliter diffinientes: Furtum est contractio fraudulenta rei alienae, quae invito domino fit. Ergo ex eo nullum jus consequitur, imo poenam; nec consuetudo ipsum salvare poterit in hoc casu; quia licet consuetudinis ususque longaevi non sit vilis auctoritas, non est tamen adeo valitura, ut legi divinae furtum prohibenti possit praejudicium generare.

§. 13. Omnibus autem rite peractis, ut praedictum est, dentur mensuratoribus duodecim denarii grossorum, qui valent unum fertonem usualis argenti, qui ante hanc nostram monetam eisdem dabatur, prout veteri jure montanorum fuerat institutum.

§. 14. Haec vero partes sunt nostrae urburae attinentes in monte quolibet mensurato: Primo una octava sine omni expensa, quae urbura appellatur, ante ac postquam fuerit mensuratum; cujus pars tertia post mensurationem cedit dominis, in quorum hereditate mons ille fuerit mensuratus. Postmodum vero similiter post mensurationem cedit nobis una schichta in nona parte fabrili, in qua nos cum ceteris colonis aut fabris tenemur omnes sumptus facere et expensas, exceptis collectis, quibus nostras partes urburae sequentes non volumus onerari; sed post mensuram cedunt nobis quinque tricesimae duae partes, computata in illis quinque XXXII partibus tricesima secunda parte, quae datur pro meatuum susceptione. Insuper cedit nobis una sedecima pars sine omni expensa in omnibus concessionibus, quae fiunt in montibus mensuratis, et in lanceis regalibus, in lanceis dominorum, et in superfluitatibus, exceptis lanceis tantum civilibus ac montanis hereditariis, in quibus dicta sedecima pars locum non habet; sicut enim veteres partem dictam sedecimam instituerunt, hic ipsam nunc ex vera scientia confirmamus, et non injusta deinceps, sed justa nobisque debita appelletur; nulli ex eo injuriam aliquam irrogantes. Nonne licet nobis de possessionibus nostrae camerae, prout voluerimus, ordinare? Sed hoc de novo non instituimus, imo inventiones a montanis veteribus approbamus, ac unicuique bene expedit, apud semetipsum pensare, si nostra voluerit colere sic montana; nam vo-

času, ale toliko ku prítomnému; neb úklad a lest nemá izádnému spomáhati. §. 12. I zdali tomu, ktož mocí neb tajně některý dielec pramene pravým kverkóm ukradený od propójčiteľa přijal by bez jich vědomie a bez vuole, mohl sobě tiem co práva dobytí? jakož jsú mnozí staří pravili, že tudiež muož dobytí, a mnohým jsú práva popřáli; jichžto blud treskeíce opravujeme s té strany, abychom sebe sami osidlem bludu nezapletli, podlé řeholy onoho práva duchovnieho: Ktož jiného, když muož, od bludu nedovede, sám se blúdití okazuje. Právie, že ten pramen tak přijimající osobuje sobě věc cizí; a tak krádež zjevně čině, by měl právo obdržeti, nenieť podobné, podlé spravdivých ustanovenie, takto krádež správně vypisujících: Krádež jest osobenie cizí věci lstivé, kteréžto bez vuole pána té věci bývá. Protož z toho žádného práva nedosáhá, alebrž pokuty; aniž bude moci jeho zachovati obyčej v té příhodě; nebo kakžkoli obyčejje a vášně dávné nenie malá moc, avšakt nenie tak dostatečná, aby právu Božiemu krádež zapoviedajícimu mohla bezpravie učiniti. §. 13. A když všecky věci tak právě a řádně dokonány budú, jakož jest předpovédieno: tehdy má dáno býti měřicóm dvanácte desátných grošuv, ješto stojí za jeden věrdunk obecného stfiebra, kterýžto před túto naši mincí jim dáván byl, jakož bylo starým právem horničím ustaveno. §. 14. Titot jsú pak dielové k naše urbuře příslušející v každé hoře měřené: Najprvé jeden osmý diel beze všeho nákladu, kterýžto urbura slove, prvé i potom, když bude měřena; jehožto třetie diel po změření dostane se pánóm, na jichžto dědicstvie ta hora bude měřena. Potom pak po měření dostane se nám jedna šichta v devátém dielu kovárském, na kterýžto my s jinými kverky neb kovári dlužni jsme všecky náklady činiti a potrawy, kromě berní, jimižto našich dieluov, kteříž urbury naše následují, nikterakž nechceme obtiežiti; ale po mieře mají se nám dostávati pět ze dvú a třicati dielech, (včtúc v to) druhý a třicátý diel, ten, kterýž dáván bývá za přijímánie pramenuov. Nad to dostává se nám jeden šestnáctý diel beze všeho nákladu ve všech propojčkách, kteréžto bývají na horách měřených a na lániech královských a na lániech panských i na zbytečných, kromě lánuov toliko městských a hor dědičných, v nichžto řečený šestnáctý diel miesta nemá; neb jakož jsú staří řečený šestnáctý diel ustanovili, též jeho nynie z pravého vědomie potvrzujeme, a ne nespravdivý, ale spravdivý a nám dlužný aby potom nazván byl, žádnému v tom bezpravie nečinice izádného. I zdali nám neslušie z vládařstvie, t. z sbožie naše komory, jakž bychom chtěli, řediti a jednati; ale tohoť znova neustavujem, alebrž dávnie nálezy od starých horníkuov tvr-

Co slove
krádež.

O záplatě
měřicúov.

Co příslušie
urbuře
v hoře.

lentibus et consentientibus non infertur injuria. Insuper omnes lanei regales, dominorum lanei et superfluitates nostrae sunt, solumque haec partes nostram sequuntur urbura, quando ipsam pro certa pensione vendimus vel locamus.

Cap. III.

De jure montanorum competenti in hereditatibus dominorum, in quibus montes fuerint mensurati.

§. 1. Sciendum est vero, quemlibet montem in hereditate, in qua fuerit mensuratus, sine cujuslibet contradictione sedecim areas jure montium obtinere, et tantum spatii pro pecoribus ipsorum pascendis, quantum unus homo cum arcu semel poterit sagittare. §. 2. Insuper de nemoribus ac silvis ejusdem hereditatis, in qua mons mensuratur, omnia illa ligna gratis montani recipiant, quae quantum in argentifodinis fuerint opportuna. §. 3. Item nec de conflatoriis sive gazis in eadem hereditate fundatis ad ullum censum ab aliquo compellantur; nam haec praerogativa dicitur montanorum. §. 4. Sed e converso dominorum jus est recipere tertiam partem illius octavae partis, quae urbura nominatur, et in monte mensurato unam tricesimam secundam partem, quae dicitur pars agrorum; ut sic qui in uno gravatur, in alio relevetur.

§. 5. Sicque omnibus ad utilitatem recte dispositis secundum verum montanorum ordinem et discretis, jam incipientibus montanis de suo labore fructum colligere prooptatum, frequentius tamen hunc fructum consuevit aqua prosiliens de montibus impedire; ideoque multae subtilitates ad hanc coercendam aquam a veteribus inventae sunt, quae quotidie per modernos subtilius emendantur, unde laudabiliores in eo veteribus inveniuntur moderni, quia factum subtiliter emendans primo est laudabilior inventore. Fiunt enim in profunditate argentifodinarum fossae, quae vulgariter sump vocantur, vel congeries cum cespitibus tamquam parietes, quae vulgariter tham dicitur, ut ibidem aqua in unum locum profluens congregetur, ex eodem loco cum rotis aliisque studiosis instrumentis assidue extrahenda, ne suo defluxu vicina demergat montana, quodque ibi laborantes aqua sic retenta sine impedimento in siccum valeant laborare. Consueverunt etiam contra impetum aquae in argentifodinis relinqui interstitia, tamquam fortes pariete, quae vulgariter striff vocantur, quae praecipimus sub obtentu

díme, a užitečnéť jest jednomu každému u sebe samého považiti, chtěl-liť-by naše hory tak těžiti; nebo chtějícím a povolujícím nedějeť se bezprávie. Nadto všichni lánové královští, panští lánové a zbytkové našit jsou; a tolikoť ti dielové naše následují urbury, když ji za určený nájem prodáme neb pronajímáme.

Na kterých
dielech jeť
urbura.

Kap. III.

O právu, kteréž horníci mají na panských dědicstvích, na nichž hory bývají měřeny.

§. 1. Slušiet také věděti, že každá hora na dědicství neb na dědině, na níž byla by měřena, bez odporosti čiež kolivěk šestnácte městišť horským právem drží, a tolikéž prostanstvie ku pastvě jich dobytka, jako by mohl jeden člověk lučistěm jednu dostřeliti. §. 2. A nadto z hájuov a lesuov téhož dědicství, v němž hora měří se, ta všecka dřeva darmo horníci berťe, kterýchž toliko v dole bylo by potřebi. §. 3. Také ani z dýmadel, totjižto z hutí, v témž dědicství založených ižádného úroka platiti od žádného nuceni nebudťe; neb toto předání sloveť svoboda horníkuov. §. 4. Ale zase panské právo jestiť bráti třetie diel toho osmého dielu, kterýž urbura jmenuje se, a v hoře měřené jeden druhý a třicátý diel, kterýžto sloveť diel polí. A tak ktož na jednom obtiežen bývá, na jiném bývá pozdvižen.

Z hutí nemají útročit na panských dědinách. Svoboda horníkuov. Co sloveť urbura?

§. 5. A tak když všechny věci k užitku právě přivedu a zpuosobeny budú podle pravého řádu horského, a opatrní horníci když již počnú z své práce užitek sbierati přezádúci, i že častokrát tomu užitku zvykla jest voda, z hor se vyřinúc, překážeti; a protož mnohé vtipnosti k té vody vyvažování staří jsou vymyslili, kteréžto na každý den skrze nováky vtipnějie bývají polepšovány; protož chvalnější v tom nalezení bývají nováci nežli staří; nebo ktož vtipně polepší učiněné věci, chvalitebnější jest nalezače prvnieho. Nebť zajisté dělají v hlubině doluov jámy, jenž žump slovú, to jest skládenie na hromadu drnové jakožto stěny, a tuť německy sloveť žump a česky tuoně neb topidlo, aby na tom místě voda v jedno miesto tekúci shromáždila se a z téhož místa rumpály neb hašplemi a koťy i jinými vtipnými nádobami ustavičně aby byla těžena, aby svým tokem blízkých hor nevytopila, a aby tudiež dělající, když voda tak zadržána bude, bez překážky na suše dělati mohli. Navykli jsou také proti násilnému prúdu vody v dolech ostavovati příhrady z prken jako silné stěny, kteréžto německy

O zdělanie žumpuov.

O srazenie vody dolní.

nostrae gratiae et omnium bonorum, ac sub poena in ipsorum violatores jam dudum statuta, firmiter custodiri. §. 6. Si autem aqua alicujus lanei concessionumve profluendo extra suum locum vicina inebriet montana aut submergat: tunc coloni de parte submersura hoc urburariis denuntient sine mora, petentes ad praevidendum sic argentifodium submergentem aquam mitti juratos, ut videant cum omnibus circumstantiis veritatem. §. 7. Et si aquam invenerint sic submergere conquerentes, tunc statim urburarii colonis, de quorum argentifodio profluit aqua submergens, denuntient continue proximis tribus diebus, ut dictam aquam infra eosdem tres dies exhaurire incipiant cum effectu; alioquin argentifodium cum aqua submergente colonis approprient submersuris, aut sub dampno et periculo ipsorum aqua submergens extrahatur. §. 8. Si autem aqua communis sit ita, quod non possit discerni, quae alios inebriet aut submergat: tunc utraque pars cogatur suam aquam extrahere, ne defluat, et in suo receptaculo retinere, ut sic noxa aquis discretis ab innoxia dinoscatur, fiatque judicium de aqua nocente, ut proxime jam dictum est. §. 9. Nec tamen haec interdum omnia suffragantur, ut lucrum possit expensis colentium et laboribus respondere, quod propter aquam sic prosilientem argentifodium desoletur; sed ne res ex toto pereat, melius est, ut argentifodium desolatum pro jure nostro, id est pro sola octava parte urburae, jure hereditario concedatur, de maturo tamen civitatum et montis consilio juratorum; et sic jure hereditario potest concedi unus solus laneus, vel plures, aut unus mons totus cum omnibus laneis suis, etiam cum laneis et superfluitatibus nostris, cumque laneis civium ac dominorum. Interdum etiam plures montes simul et semel, quandoque etiam successive jure hereditario pro sola urbura conceduntur. §. 10. His autem hereditariis concessionibus tam montium quam stollonum, jurati civitatum aliquando irrationabiliter contradicere non verentur, volentes gaudere quadam praerogativa in suis laneis speciali, cum tamen jure ita cautum sit, ut quod quisque juris in alterum statuerit, ipse uti debet eo; unde laneos civiles in hac parte praerogativa gaudere non patimur ampliori, quam nostris laneis indixerunt et septem laneis ad montem quemlibet mensuratis, juxta illud: Patere legem, quam ipse tuleris. Numquid si jurati suos laneos nunquam vellent excolere, nos carere nostra urbura deberemus? cum utilitati privatae sit publica utilitas utique praeferenda; maxime cum nulla necessitas aut causa legitima, quare suos laneos non excolant, ipsos sufficiat excusare, sed acquitate suadente ipsorum negligentia in hac parte nostrae urburae nullum poterit praepjudicium generare.

štrýf jmenují, totjižto sraženie vody, kteréžto prikazujem pod zachovaním naše milosti i všech statkuov a pod pokutú, na jich bořitele již dávno ustanovenú, pevně ostřiehati. §. 6. Pakliby voda některého lánú nebo propojiček, vyplývající z svého miesta, blízké hory zatopovala: tehdy kverkové z strany zatopené to urburěóm zvěstujte bez prodlenie, prosíce, aby k opatřeníe dolu tak topící vodu posláni byli přísežní, aby opatřili se všemi okolky pravdu. §. 7. A jestliže by nalezli tu vodu, žalující tak potopující, tehdy hned urburěfi kverkóm, z jichžto dolu teče voda potopující, zvěstujte ustavně po najbližšie tři dni, aby řečenú vodu v těch dnech třech tahnúti počeli skutečně; jinak duol s vodú potopující kverkóm přivlastněte potopeným anebo na škodu a nebezpečnost jich voda potopujícíe bud vytažena. §. 8. Pakliby voda obecnie byla, tak žeby nemohlo rozeznáno býti, která by druhé potopila: tehdá kverkové obú dolú přinucení buďte svú vodu vytahnúti, aby netekla, ale v svém žumpu aby držána byla, aby tak mohlo býti rozeznáno, z kterého dolu voda tekúcí druhý duol topí, a máť súzeno býti o vodě škodlivé, jakož svrchu jest povědieno. §. 9. A druhdy pak i ty vsecky věci nespomáhají, aby zisk kverkuov mohl se přirovnati nákladóm, a tak bývá duol opuštěn; i aby pro vodu tak tekúcí duol nebyl zpuštěn, a aby to ovšem nezhyulo, lépe jest, aby ten duol zapuštěný za právo naše, totjiž za osmý díel urbury naše, právem dědičným byl propojčen, avšak s dospělú radú přísežných města a horních; a tak právem dědičným muož býti propojčen jeden sám lán nebo jich více aneb jedna celá hora se všemi láný svými, taktěž i s láný i s zbytky našimi a s láný městskými a panskými. Druhdy také mnohé hory spolkem i pojednú, a druhdy pak jedna po druhé bývají propojčovány za samú urburu t. za díel královský právem dědičným. §. 10. Těm pak dědičným propojčkám takéž hor jako štol přísežní města druhdy nerozumně odpierati nestydie se, chtějíce se radovati některakým předáním zvláštním na svých lániech, ano však právem ubezpečeno jest tak: Cožkoli kdo ustanoví práva na jiného, aby dlužen byl sám téhož požívati; protož v též mieře nechceme trpěti, by městští lánové širší svobodu měli, nežli jsú oni našim lanóm uložili a sedmi lanóm k hoře každé měřeným, vedle slova onoho mudrce Římského: „Trp zákon, kterýž ty sám vydáš.“ Zdali ačby přísežní svých lánúov nikdy těžiti nechtěli, my naše urbury měli bychom nemieti? poněvadž užitku zvláštniemu užitek obecní má předložen býti; a najvíce proto, poněvadž ižádná núze, ani která hodná příčina, pročby svých lánúov netěželi, nemuož jich dostatečně vymluviti, než podlé rady spravedlivé

Zatopen
zich dcBude-li
chyber
která v
druhú l
pie.Dolové
stění na
spadaO zpuš
hor a dc
právem
dičským
počenný
samu ur

Unde quotiens deinceps lanei civiles tanto tempore inculti remanserint, quod debite nobis adjudicentur: de ipsis sicut de laneis aliis praecipimus iudicium exerceri; nam ubi eadem est ratio, et idem jus statuendum est. §. 11. Sed si laneos suos excolere jurati voluerint, statim cum vicinis suis conterminariis, qui jure praemisso suas susceperint concessionem, aquam incipiant exhaurire; alioquin de ipsis conquerentibus, sicut de aliis, fiat justitiae complementum. §. 12. Vere nec juratorum congruit aequitati, homines, qui bona fide sine cujusdam contradictione jam per tres annos aut plures vel pauciores in suo argentifodio laboraverunt, et tunc primo cum metallum invenerunt, impetere aut a suis juribus submovere; cum tamen jure montanorum sit cautum, ut si aliquis dicat jus sibi competere etiam in quocunque argentifodio, et alter illud argentifodium legitime a vero concessore suscipiat, statimque continue illud excolendo sine contradictione sex possideat septimanis: in tantum jus extinguitur prioris, quod secundo susceptori de eo jure deinceps nullam movere poterit quaestionem, nisi tunc legitimo detentus impedimento jus suum prosequi non valeret; quia vigilantibus, et non dormientibus jus proficit montanorum, eo quod in cultura montium mora quam plurimum sit dampnosa. §. 13. Statuimus etiam, omne hereditarium argentifodium vera mensura vel limitibus distincte ac rationabiliter limitari, et nihil extra illam mensuram vel limites jure sibi in rupturis aut quibuscunque rebus aliis vendicare, nisi proprietatem de submersis montanis, quae suam extrahendo educendove aquam poterint exsiccare. Digni enim praemio sunt, qui submersa vel desolata montana suis expensis et laboribus reddunt fructuosa. §. 14. Sed tamen ista montana propter irrefrenabilem aquam interdum contigit resignari; unde statuimus resignari hoc modo: quod denuntientur urburariis feria quarta ante meridiem, quatenus sabbato proximo subsequenti ante meridiem suscipiant illud argentifodium cum aqua, ut juris est, exhausta; et sic omnis fieri debet resignatio. §. 15. Et taliter argentifodium suum resignantes equos, funes et omnia alia ad extrahendam aquam necessaria retinebunt, sed solam rotam cum omnibus sibi conclavatis ac aedificiis pro necessitate argentifodinarum constructis ibidem relinquunt. §. 16. Qui autem aquam in suo loco non resignaverint, ut dictum est, equos cum funibus ac omnibus aliis attinentiis jure perdunt, et adhuc si eorum aqua aliis montanis submersionem minatur, extrahenda est eorum sub periculo et expensa.

jich zmeškánie v té miere naše urbuže ižádného bezprávie nebude moci zploditi a prinesti. Protož kolikrát potom lánové městští taci dluhý čas zuostali by netěžení, aby hodně nám přisúzení byli, a o nich, jakožto o lánicích jiných, přikazujem, aby saud činěn byl; nebo, kdež týž jest rozum, i též právo máť býti ustaveno, poněvadž v podobných přech týž saud má býti zachován vedle práv řádných. §. 10. Pakliby přisežní své lány těžiti chtěli, ihned s susedy svými spoluzemními, kteřížto právem předepsaným své přijali běchu propojičky, vodu počnete vyvažovati skutečně; jinak na ně žalujícím, jakožto o jiných, staň se plnost spravedlnosti. §. 12. Aníž zajisté slušie na spravedlnost přisežných lidí, kteřížto dobrou věru beze vsí odpornosti již po tři léta, neb vice neb méně, v svém dolu dělali jsú, i tehdy, když najprvé rudu nalezli jsú, na ně sahati a od jich práv je odlučovati; poněvadž právem horničiem jest zapovědjeno, aby, kdyžby kto řekl, že má právo také v kterém koli dolu, a jiný ten duol správně od pravého (prijalby) propojčitele, a ihned ústavně jej dělaje beze vsie odpornosti držel jej šest neděl: tak velice uhašeno a umrtveno bývá právo onoho prvnějšieho přijímače, že druhému přijímači o témž právu potom žádné nebude moci činiti otázky, totjižto žaloby, lečby tehdy, správnú zadržán jsa překážkú, práva svého provesti nemohl; nebo bdícím a nespanlivým právo prospievá hornikuov, protože v těženie hor dlenie, totjiž meškánie, příliš bývá škodlivé vsie obci. §. 13. Ustanovujem také, aby každý dědičný duol pravú měřú neb mezemi rozdělen a rozumně vyměřen byl, a aby přes tu mieru neb meze ničehuož sobě práva v lomích t. v bořeninách neb na kterýchkoli jiných věcech neosobovali, kromě zvláštnosti z hor zatopených, z nichžto vytahnúce neb vyvedúce vodu, budú moci osušiti; neb ti zajisté hodniť jsú odplaty, kteřížto zatopené, totjižto zpuštěné doly, svými náklady a pracemi činie užitečné. §. 14. Ale tyto hory pro nepřemoženie vody druhdy se přiházie, že bývají vzdávány tiemto obyčejem: aby vzneseno bylo a zvěstováno urburěřóm v středu před polednem, aby v sobotu najprvé příští před polednem přijali ten duol s vytěženú vodu, jakož jest právo; a tak každé dieti se má otevzdánie. §. 15. A kteříž tak otevzdávají svoú duol, tiť mají koně, provazy i všecky jiné věci k vytahování vody potřebné sobě zachovati, ale samo kolo se všemi věcmi jemu přibytými i s staveními pro potřebu dolu postavenými, tudiež ostavie bez pohnutie. §. 16. Kteríž by pak vody na svém místě neotevzdali, jakož řečeno jest, koně i provazy i se všemi jinými příslušnostmi právem tratie; a ještě, jestliže ta jich voda jiným horám zatopením hrozí, máť býti vytěžena jich škodú a nákladem.

Dolové
štěnění
spacKtož le
jimá, t
vodu
súšŽádný
hej na
od kve
nalezSpusti-
první l
a přijn
druzí
první
tratPokudž
komu
vyměře
tud jeh-
živaj.
nitČas a
čej d
vzdánie
luovKterých
maji k
s dolem
stípiPokuta
ktož c
spustie
dú nel
luov z
stíc

Cap. IV.*De stollonibus.*

§. 1. Quandoque tamen omnes hominum subtilitates non proficiunt ad aquam superius extrahendam, quando ipsa praevallet vicina montana omnia submergendo; tunc primo solent in pede montis stollones in montanis fieri montuosis ad submergentem aquam inferius educendam. §. 2. Et sunt tantum duo genera stollonum, quibus universi utuntur montani; est enim stollo hereditarius, et stollo quaerens, et est proprie proprium istorum duorum stollonum, aquam educere et ventum inferre; alioquin nomen stollonis nullatenus habere merentur. §. 3. Dicitur stollo linea illa sive acies, de qua sectores in argentifodinis secant metallum, secundum quod se extendit meatus linealiter procedendo, de quo ad praesens nihil, sed de ipso in tertio libro de concessionibus edicemus. §. 4. Stollo autem hereditarius est aquaeductus subterraneus ad montana vetera exsiccandum propter metallum ibidem submersum; dicitur autem hereditarius, quasi perpetuus, propter diuturnitatem, ad diversitatem aliorum simplicium montanorum, quae sunt quasi momentanea illius respectu; sed quoad hereditariam successionem omnia montana sunt hereditaria, quia transeunt ad heredes. §. 5. Sed quia magna utilitas ex stollonibus frequentius procuratur, difficilibus tamen expensis et laboribus excoluntur: unde consuetum est eos privilegiare tantis proprietatibus tam in montibus mensuratis, quam in campo libero, quando montes non sufficiunt mensurati, quod fructus possint laboribus merito respondere, colentesque ad tanti laboris molem dignis consolationibus invitare. Sed sicut omnia jura sua sibi manuteneri integra desiderant et illaesa, sic etiam abuti non debent in praejudicium nostrum, taliter sibi concessis assiduis laboribus insudando, ne regia utilitas in aliquo plus debito retardetur, alioquin privilegium merentur amittere; nam de jure merito privilegium et maxime his tollitur, qui abutuntur in praejudicium rei publicae sibi tradita potestate. Unde omnes stollonarii diligenter considerent modum proxime infra scriptum, secundum ipsum procedentes in stollonibus excolendis, nobis ac ipsis omnia jura competentia cum conditionibus adjectis inviolabiliter observando; nam bonae fidei congruit humanae, adimplere ea, quae inter se homines statuerunt. §. 6. Hoc autem inodo sunt stollones hereditarii excolendi: ut primo et principaliter stollonarii decenter elevent aquaeductum, purgando ejus canaliam diligenter, ne aliquo aqua profluens obstaculo retardetur, ad omnem etiam utilitatem

Kap. IV.

O právu dvojjích štol, to jest splavidl.

§. 1. A druhdy však všechny lidské vtipnosti neprospievají k vytahování vody zhuoru, že ona přemáhá vždy a topí hory blízko; tehdá teprv obvykují na noze hoře t. na podhoří hor štolý při horách činiti vysokých k vyvedení vody zatopujícíe. §. 2. A jsou toliko dvě pokolení štol, jichžto všickni požívají horníci; jestiž zajisté štola dědičná a štola hledajícíe; a těch dvou štol jestiž vlastně vlastnost, vodu vyvoditi a vietr uvoditi; jinak jména štol nikoli nejsou hodny jmieti. §. 3. Slovet také štola ta dlúhost neb špic t. pramen, z něhož havěří rudu vysekují v dolech, tak jakž se ztabuje pramen dlúze nebo přímě jda; o niež nyní nic, než v třetíech knihách o propójičkách vypovíeme. §. 4. Štola dědičná pak jestiž svedenie vody pod zemí pro vysušení starých hor a pro dobývání rudy zatopené; a slovet dědičná jakožto věčná pro dlúhověčnost, pro rozdiel jiných prostých štol, kteréžto jsou jako okamžení proti nie; ale k dědičnému nápadu všechny hory jsou dědičné, neb připadají na dědice. §. 5. Ale že veliký užitek z těch štol častokrát bývá přivozen, nesnadnými však náklady a pracemi těžkými bývají dělány: protož obyčejno jest je obdarovati takovými zvláštnostmi, tak na horách měřených, jakožto na poli svobodném, kdyžto skrze se hory nestatčují měřené, aby užítkové mohli se hodně srovnati pracem t. nákladom, a dělníky k tak veliké práci a tesknosti hodnými utěšovániami a obdarovániami zbu-zovati. Ale jakožto žádají, aby všechna jich práva celá byla zachována a bez úrazu: též také nemáie jich zle požívati na škodu a bezprávie naše, takové jim puojčených ustavičnými pracemi se potiece, aby královský užitek v čem více než slušie, zmeškán nebyl, jinak zvláštnost práva hodni jsou ztrá-titi; nebo z práva hodně zvláštnie právo najvíce těm odjímá se, kteréžto zle užívají moci sobě dané na bezprávie neb škodu obecnieho dobrého. Protož všickni štolovníci pilně zna-menajte obyčej najblíže dole psaný, podle něho jdúce v dě-lání štol, nám i sobě všechna práva příslušná s výmienkami přidánými neporušitedlně zachovávajice; nebť dobře vieře lidské příslušie naplniti ty věci, kteréž jsou lidé mezi sebou u-stanovili. §. 6. Tíemto pak obyčejem štolý dědičné tězeny neb dělány mají býti: aby najprv a prvotně štolníci slušně zdvihli vody-vedenie, čistíce jeho žlaby pilně, aby voda tekúcí ižádnú zástavú nebyla zadržána; a také aby ke všemu užítku hodnému okna k světlu byla vypravena; nadto při-

Dvoje št

Co slov
štola.Co slov
štola dě
dičnáOd čeho
ve dědiO nápadu
luov.Štolník
buďte d
pilni po
zbavení
práva svéKteraký
obyčejie
štolý m
dělány l
dědičn.

debitam fenestris luminaribus expeditis; insuper requiritur, ut quolibet anno ad minus, si plus non poterint, compleant unam mensuram cum stollonis capite procedendo, et hoc manifeste debet per rei evidentiam apparere; his itaque adimpletis suum stollonem sine cujusquam infestatione cum justitia possidebunt. §. 7. Si vero defecerint in praedictis vel aliquo praedictorum: omni jure, quod in ipso stollone habebant, praesentis constitutionis oraculo sint privati. §. 8. Nec tamen erimus contenti, cum multae proprietates stollonibus tribuantur de processu unius solius mensurae per totum integrum annum, si alii diligentiores cultores infra illud tempus potuissent ulterius processisse. Unde bene congruit nostris urburariis vigilantibus studio his diligentiam adhibere, ne in hac parte videntibus oculis defrauderent; et ad majorem cautelam faciant singulis annis stollones, de quibus suspicio habetur, per scansores vel carpentarios generales sub bono testimonio consignari. §. 9. Quod si stollonarii per annum integrum vel plus in suo stollone cessaverint laborare, ac post illud tempus resumptis laboribus jus pristinum in eodem stollone per hunc modum sibi vellent restaurare: ad quod dicimus, quod jus semel extinctum hoc modo non poterit reintegrari, nisi denuo eisdem ab urburariis suo ordine concedatur; nec eis proderit, quod illa proclamatio non est facta in ecclesia de argentifodio desolato iterum excolendo; nam infra eundem annum haec est denuntiatio facienda. §. 10. Unde non reprobando jura vetera, sed interpretando statuimus in hac parte, ut omne argentifodium per unum annum continuum incultum cum omni jure ad nostram urbura revertatur, nec ullus autoritate propria in eo aliquod jus sibi deinceps audeat vindicare; et etiam iste est juris veteris intellectus, alioquin esset contrarium sibi ipsi, cum dicat, quod quicumque per continuum annum mensuram ante caput sui stollonis expleverit laborando, canalina mundaverit, aquaeductus fenestrasque bene expeditur luminare, omni jure suum stollonem possideat, ipso alias sine denuntiatione aliqua est privatus; quia nec stollonarii, nec etiam aliqui montani illud jus per denuntiationem possunt recuperare, quod jam per negligentiam perdidierunt, quia non negligentibus, sed laborantibus jus subvenit montanorum. §. 11. Sufficit autem illam denuntiationem tantum semel proficere pro omni argentifodio desolato. §. 12. Quocumque vero tempore postea inventum fuerit desolatum, ab urburariis nostris, sine aliqua alia denuntiatione, aliis cultoribus conferatur, prout nostrae melius reipublicae viderint expedire. Alias sequeretur, ut si post denuntiationem illud argentifodium per septem vel octo dies tantummodo coleretur, eo iterum postea desolato

slušie, aby každý rok najméně, ačby více nemohli, naplniti jednu mieru s štolovú hlavú před se jdúce, a tof se zjevně má dělati a zřejmě okázáno býti; a tyto věci když se tak naplnie, svú štolú bez překážky všelijaké spravedlivě vlásti budú. §. 7. Paklily scházeli na dřieve řečených věcech aneb na které z nich: tehdá všeho práva, kteréžto v té štole mějicchu, rčením přítomného ustavenie jsúc a mají býti zbaveni. §. 8. Aníž však na tom dosti budem jmiati, poněvadž mnohé vlastnosti jsú štolám přidány o vydálenie jedné samé miery přes veškeren celý rok, jestližeby jim pilnější dělníci v témž času mohli dále projiti, t. více udělati. Pročež dobřet příslušie našim urburěrom bedlivú snažností těm věcem pilnost přidati, aby s té strany vidúce očima nebyli zklamáni; a k většimu vyvarování kažte po všechna léta štolý, o nichž jest zlé domnění, skrze štajgeře neb tesaře obecnie, totjiž cimrmány, s dobrým svědecstvím ohledati a znamenati. §. 9. Paklily štolníci přes celý rok neb více v své štole přestali dělati a po tom času počnúce dělali zase, i chtěli ty dřevnie právo v té štole jmiati skrze tento obyčej: k tomu dieme, že právo jednu uhašené tiemto obyčejem nebude moci vcele navráceno býti, lečby jim znova od urburěruov svým řádem bylo propuojčeno; aníž jim prospěje, že to provolánie nestalo se jest v kostelech o dolu zpuštěném, jenžby měl opět dělán býti, neboť v tom roce má býti učiněno to provolánie. §. 10. Protož netupice práv starých, ale vykládající s té strany, ustanovujeme, aby každý duol v celém roce nedělaný, ustavičně se všim právem k naše urbuře se navrátil, aníž kto vlastní mocí v tom dolu kterého práva směj sobě potom osobovati; a tent jest také starého práva rozum; jinak bylot by odporno samo sobě, poněvadž praví, že ktož kolivěk přes celý rok mieru před hlavú své štolý vyplnil by dělaje, žlaby čistil, vody-vedenie a okna svietedná dobře vypravoval by, všim právem svú štolú vládni; jinak ji bez provolánie všelijakého zbaven jest; nebo ani štolovníci, ani také kteří horníci toho práva nabyti nemohú skrze provolánie, kteréž jsú již ztratili skrze zmeškánie, neb ne zmeškanlivým, ale pracujícím právo horničie spomáhá. §. 11. Než dosti buď na tom opovědění, aby jednú toliko provolánie prospělo každému dolu spuštěnému. §. 12. Kterýž pak koli čas potom bylby nalezen zpuštěný, od urburěruov našich beze všeho jiného opovědění neb provolánie jiným kverkóm buď podán t. propójčen, jakož lépe našemu obecnému dobrému viděti budú prospěti užitečně. Jinak pošlo by z toho, že, kdyžby po provolánie ten duol za sedm dní neb za osm dní toliko dělán byl, a potom opuštěn, aby opět nové bylo provolánie, a tak až bezčíslně šla by ta

Tracenic
práva štolý
dědění.

Ktož práva
štolý ztratí,
musí ho znova
dobyvati.

O pustém
dolu.

nova fieret denuntiatio, et sic usque in infinitum denuntiationes procederent, quod esse non debet. §. 13. Sed has duas regulas deinceps generaliter volumus observari: prima est, ut denuntiatio aliquibus argentifodii cultoribus semel facta, nunquam plus eisdem cultoribus innovetur. Secunda est, ut quodcumque argentifodium per unum annum integrum desolatum fuerit, sine omni denuntiatione et contradictione aliis laboratoribus conferatur, quos lentescere propter spem lucri laborandi assiduitas non permittit. §. 14. Si quis autem in cultura stollonum suam fortunam voluerit experiri, primo cum urburariis nostris, assumptis aliquibus civitatum et montium juratis, de proprietate in libero campo, in montibus jam mensuratis et in rupturis sibi expresse conveniat assignanda; quam in privilegiis super his dandis cum omnibus suis conditionibus distincte statuimus declarari, et magnis lapidibus ipsius metas sub bono juratorum ac aliorum virorum idoneorum testimonio ad perpetuam rei memoriam limitari; amputantes hoc modo multas quaestiones, quae cottidie de stollonum limitibus ventilantur. §. 15. Sed postquam stollonarii suum stollonem elevando decenter circa aquaeductum incoeperint laborare: statim eis tale jus acquiritur, ut nullus eis invitis infra limites sui stollonis ausus est integro cespite laborare. §. 16. Si autem stollo in tantum profecerit, quod sua virtute profunditatem unius lanei et medii vel ad minus decem mensurarum valeat exsiccare ac ventum inferre: tunc primo nomen veri stollonis meretur habere, nullusque deinceps audeat in laneis vel rupturis ad eundem stollonem pertinentibus laborare ultra aquam, sine stollonarium licentia speciali. §. 17. Quamdiu autem sic defecerit desiccare, poterit unusquisque in laneis et rupturis de mandato tamen urburariorum ubilibet laborare, dummodo lanei et rupturae stolloni conscripti nullatenus lanientur. Nam stollones non ad hoc conceduntur, ut abile ad colendum argentifodium desoletur, sed ad culturam inutile reformetur. Unde cautos volumus esse nostros urburarios in hac parte, ne quid talium in praejudicium nostrae urburae attemptetur. §. 18. Sane si stollonarii novum metallam invenerint infra suam mensuram, tamen extra montes et lancos sibi appropriatos et dudum jam mensuratos: ibidem ipsis mons mensuretur ad inveniendum nostros lancos et civiles; nullo enim modo aliquem stollonem nostrae benignitatis privilegiis confirmamus, nisi salvo jure nostro civiumque nostrorum. §. 19. In septem autem laneis ipsis aut ad montem principalem mensuratis omne jus stolloni concessum, tam in pendentem, quam in jacentem libere retinebunt. §. 20. Hoc itaque statuimus, si mons taliter mensurandus infra limites stollonis

provolanie, ještoť to býti nemá. §. 13. Ale této dvě řehole, t. zprávě, potom chceme obecně aby byly zachované: První jest, aby provolanie některým kverkóm dolu jednu učiněné nikdy více týmž kverkóm nebylo obnovováno. Druhá řehola jest, aby kterýžkoli duol přes jeden celý rok byl by opuštěn, beze všeho provolanie t. opovědi a odpornosti, jiným dělníkóm aby dán byl, jimžto oslabnutí pro naději zisku práce a dělání ustavičnost nedopustí. §. 14. Pakliby kto chtěl v dělání štol svého štěstie pokusiti, najprv s urburéri našimi, přijmúce některé městské a horničie přísežné, o vlastnost na svobodném poli, na horách již měřených, i na lámání neb zboření, sobě zjevně zjednaj, která by se jemu měla dostat; kterážto v zvláštních zápisiech na ty věci daných se všemi výmienkami rozdielně, ustanovujem aby vylúčena byla, a velikými kameny jejie meze, pod dobrým svědomím přísežných a jiných hodných mužov, k věčné paměti mají býti znamenány; neb tiem mnohé pře o meze štolnie budú ufaty, kteréžto na každý den větrně běžie. §. 15. Ale když již štolníci svú štolu zdvihnúce slušně při vyvedenie vody počali by dělati: ihned jim takové právo dobývá se, že izádný bez jich vuole v mezích jich štol nebude smieti na celém drnu dělati. §. 16. Pakliby štol tak hluboce byla udělána, že svú moci prospěla by k hlubokosti jednoho lánú a puol anebo najméně deset měr mohla by osušiti a vietr vnášeti: tehdá tepruv jméno pravé štolý hodna jest jmiati, a izádný potom nesměj po lániech neb na zbořenínách k té štole příslušejících dělati nad vodú, bez štolníkuov odpuštění zvláštnieho. §. 17. A dokudžkoli nedostane se jie tak osušiti, moci bude jeden každý v lániech i v zbořenínách, z prikázanie však všech urburériuov, kdež kolivěk dělati, když jedno lanové a zbořeniny štole připsanie nikoli více nebyli by bořeni. Neb štolý nebývají k tomu propojčeny, aby duol hodný k dělání zpuštěn byl, ale aby neužitečný jsa k dielu a k těženie byl napraven; protož chceme, aby urburéri naši s té strany byli opatrní, atby takové věci na škodu naše urbury se nedály. §. 18. Pakliby štolníci novú rudu našli v své míře a mezích, avšak kromě hor a lánuov jim pojčenených a přivlastněných a již dávno měřených: tudiez jim hora buďměřena k nalezení našich lánuov i městských; nižádným zajisté obyčejem které štolý naše dobrotivosti zápisy nepotvrzujeme, leč s zachováním práva našeho a měšťan našich. §. 19. V sedmi pak lániech jim k hoře prvotně měřených všecko právo štole puojčené, tak na visuté jakož na ležaté straně, svobodně obdrží. §. 20. A toto také ustanovujeme, jestliže hora, kteráž tak má měřena býti, v mezích štolý mohla by slušnú mieru doplniti: cožkolivěk nám

Provolanie dolu nemá býti opětováno.

Který duol rok stojí pust, muož jiným propojčen býti.

Ktož chce štolý dobývání přijiti na zkušenie, takto má býti právo dobyto.

O právu štolníkuov.

Co slove štolá právé a o její svobodě.

Najdú-li štolníci rudu novú krom hor jim puojčenených v svých mezích.

Obdrženie práva štolníkuov v lánú a hantu. Král má též právo v zbytkách štolních jako lánových.

possit mensuram debitam adimplere: quidquid nobis juris in superfuitatibus competit, etiam infra stollonis limites reservantes. §. 21. Statuimus etiam, ne urburarii nec quisquam alius ipsis stollonariis ponat scriptores et scansores aut aliquos alios officiales, sed generales nostri scansores in omni argentifodio jus habeant scandendi, qui nostro nomine, ut omne argentifodium debite excolatur, respiciant diligenter; interest enim reipublicae, ne quis etiam rebus propriis abutatur. §. 22. Cuicumque stollo confirmatus fuerit, idem jus in eo habeat magistratus; nisi tunc sua negligentia exigente alius, tantum ex ipsis stollonariis, ordinetur. Neque alios divisores metalli et refectores bulgarum, quam generales juratosque delectentur habere. §. 23. Cum vero stollonarii cum suo stollone pervenerint ad civilem laneum, qui colitur, nec ipsis appropriatus est: civibus etiam invitis transire ipsum possunt de jure, et quidquid transeundo cum una mediocri zappa ultra se zappare poterunt, ipsorum est; ac ex profunditate simili modo acquisitum etiam ipsorum est; nec lucrum ex eo aliud consequuntur, nisi tunc cives ipsum stollonem propter aquam educendam, ventumque inferendum habuerint necessarium, quamdiu tunc cum stollone in ipsorum laneo morabuntur, quartam partem solvunt stollonariis expensarum. §. 24. Quid si plures hereditarii stollones ad unum argentifodium protahantur, certe profundior et profundius exsiccans, suum jus suamque proprietatem prae ceteris stollonibus obtinebit, et toties areas sedecim, quot montes ipsi stolloni fuerint deputati.

Cap. V.

De stollonibus quaerentibus.

§. 1. Circa stollones autem quaerentes, sic se urburarii debent habere: ut cum juratis de civitate ad minus duobus et totidem de montibus eundem campum, ubi stollo fuerit inchoandus, videant studiose, si conveniat nostrae reipublicae propter campum aquosum aut alia qualibet de causa ibidem stollonem instaurari; ex tunc ipsum volentibus inchoare urburarii secure conferant cum nostro et nostrorum civium jure salvo, ac collatio cum omnibus suis conditionibus super eo expressis privilegiis conscribatur. §. 2. Haec vero sunt jura stollonem colentium supradictum, ut postquam elevatus fuerit, in anteriori parte quartum dimidium laneum habeant ante caput ipsius, et post eum tantundem, in quibus ab aliquo impediri non poterint, nec alicui in eisdem jus competit laborandi. §. 3. Sane si stollonem eundem in tantum produxerint, quod ad profunditatem unius lanci evidentiter valeat desiccare, ex

práva v zbytcich príslušie, takéz v štolních mezach zachová-
vajúce. §. 21. Ustanovujeme také, aby urburéri ani ktokoli
jiný tým štolníkovi usazoval písare a štajgefe zvláštnie aneb
které jiné úředníky, ale obecní naši štajgeři v každém dolu
mějte právo lézti, kteřížto naším jmenem, aby každý duol
slušně byl dělán, s pilností opatřte; slušiet zajisté obecnému
dobrému, atby žádný svých také vlastních věcí zle nepožíval.
§. 22. Komuž pak koli štola byla by potvrzena, tent má prá-
vo, atby v ní byl permistrem; lečby tehdy proviněním svého
zmeškánie jiný, však z těch štolníkuov, byl usazen. Aníž
jiných rudy děliteluov a opraviteluov vodných měchuov,
nežli obecních a přísežných, mají jmieti. §. 23. A když
štolníci s svú štolú přiberú se k městskému lánu, kterýž
těží se neb dělá, a nenie jim přivlastněn: tehdy také bez
měšťan dieky a vuole mohú jej z práva projiti, a cožkoli
procházejíce jednu středmú kratcí nad se moci budú do-
byti, jicht jest; a z hlubokosti také týmž obyčejem do-
byté také jich jest; aníž zisku jiného dosáhnú kterého, lečby
měšťané té štoly pro vody vyvedenie a větru vnášeníe měli
potřebnost; a tehdy, dokudž štolu v jich lánu budú obývati,
čtvrtý díel platiti budú štolníkóm nákladuov. §. 29. Pakliby
více štol dědičných k jednomu dolu přitáhlo, jistě hlubšie a
hlúbe osušujíc své právo a svú vlastnost před jinými štolami
obdrží, a tolik šestnácti městišť, kolik hor k té štole bylo by
přihoděno.

Štolníci ne-
mějte zvlášť-
ního písare
ani štajgeře.

Kto muož
býti štolním
permistrem,
rudy rozdě-
litelem, mě-
chuov opra-
vitelem.

Dobří-li se
štolníci
k městskému
lánu, kterýž
jim nenie při-
vlastněn.

Kap. V.

O štole hledajície, kterak se urburéri mají jmieti.

§. 1. Při štolách pak hledajících takto se urburéri
mají jmieti: aby s přísežnými města přinajmenším se dvěma
a tolikéz z hor, to pole kdežby štola měla počata býti, ohle-
dali pilně, byloliby hodné našemu obecnému dobrému pro
pole vodné neb pro jinú kterou příčinu, tudiez štolu vy-
praviti; a pak ji tým, kteříž budú chtěti zaraziti, urburéri
bezpečně podajte t. propuojčte, tak našeho jako i měšťan našich
práva s zachováním; a podánie se všemi jeho povahami na
to vypověděnými, zápisy buď zapsáno. §. 2. Tatot jsú pak
práva svrchu řečenú štoly dělajících: aby, kdyžby zdvižena
byla, puol čtvrtá lánu měla před hlavú svú a po nie tolikéz,
v nichžto od izádného nemá jim překážieno býti, aníž komu
právo v týchž příslušie dělati. §. 3. A jestližby tu štolu
na to provedli, aby k hlubokosti jednoho lánu zřejmě mohla
osušiti: tehdy potom izádný v žádném miestě, kteréž projdú

Práva štoly
hledajície a
osušujície.

tunc nullus in omni loco, quem suo pertransierunt aquaeductu, nunc de novo colere debet, ipsis invitis. Quamdiu vero taliter desierit exsiccare, liberum sit unicuique, post eos tamen, extra quartum medium laneum, ubi maluerit laborare. §. 4. Sed si fortuna favente in stollone meatum invenerint mensura dignum, impletis omnibus his, quae circa inventores novorum montium requiruntur, scilicet ut meatum rite susceperint, dando concessori unam tricesimam secundam partem, argentumque conflaverint, urburariis praesentando, quodque jurati ad petitionem ipsorum de mandato urburariorum meatum secuerint, et metallum in gaza ad minus unum fertonem boni argenti dederit fulminati: tunc jure communi mons eis cum omnibus conditionibus mensuretur; et si qua ibidem fuerit superfluitas, nostra erit; omneque jus in eo monte nobis competit in partibus nobis debitis, cum una schichta nonae partis fabrilis, sicut in aliis novis montibus, sine stollone simpliciter mensuratis. §. 5. Item si ex transverso meatum cum stollone invenerint, possunt sibi monte mensurato procedere ulterius ex transverso, iterumque novos meatus quaerere, totiesque eis mons de novo mensurabitur, quotiens novum meatum invenerint mensura dignum. §. 6. Ad quemcunque autem laneum pervenerint cum suo stollone, eundem poterint pertransire cum omnibus conditionibus, quae in hac parte stolloni hereditario sunt concessae. §. 7. Possunt etiam stollonarii infra metas sui stollonis alium stollonem concedere pro quarte parte lucri de sua proprietate ei, prout voluerint, assignando. Et hoc quidam dicunt tertium genus stollonum esse. §. 8. Statuimus etiam, ut si stollonarii hereditarii invento metallo per unam mensuram cum stollone processerint, concedant, quidquid post illam mensuram invenerint concedendum, vel ipsi suas acies ibidem informent. §. 9. Alioquin nostri generales concessores concedant omnia, quae post illam mensuram invenerint concedenda; non obstante antiquo sermone montanorum, dicentium, „se tantum diligere habere pecuniam in terra absconditam, ac si ipsam in cista reconditam jam haberent“, non attendentes in his utilitatem publicam privatae regulariter praeferendam; nam omnes homines ad augmentum reipublicae sunt asstricti. Ipsa enim proficiente ejus subditi proficiunt universi, et e converso ipsa deficiente desinunt proficere subjecti, quia destructo principali accessoria destruuntur; prout evidentissimum apparuit argumentum in divinae recordationis magnifico rege, domino Ottocaro glorioso principe, patre nostro, cujus vita cunctis actibus claruit virtuositas, in tantum, quod etiam suis temporibus sibi in virtutum operationibus nullus mundi principum poterit coaequari; nam sicut in

neb minú svým vody-vedením, nynie i znova těžeti nemohú bez jich vuole. Dokudž pak koli osušovati nebude, svobodno buď jednomu každému ponich však za puol čtvrtá lánu dělati. §. 4. Pakliby popřiením štěstie v štole pramen nalezli hodný miery, naplnice všecky ty věci, kteréž při nalezatelích nových hor příslušejí, t. aby pramen právě přijali, dadúce propojčíteli jeden druhý a třicátý diel a stříbro, ačby které sdýmali, t. sehnali, dadúce urbureřóm, a aby přísežni k jich prosbě, z prikázanie urbureřuov, pramen sekali, a ruda v huti přinajmenším jeden věrdunk dobrého stříbra dala by páleného: tehdy právem obecním hora se všemi povahami svými buď jim měřena, a byl-liby který zbytek, nášť bude, a všecko právo nám v té hoře příslušie v dielech nám dlužných, s jednu šichtú devátého dielu kovárského, jakožto na jiných nových horách bez štol prostě měřených. §. 5. Pakliby na přieč pramen s štolú nalezli, mohú horu sobě vyměřice bráti se dále na přieč, a opět nových pramenuov hledati; a tolikrát jim hora znovu měřena bude, kolikrát pramen nový nalezli by miery hodný. §. 6. K kterémuž pak koli lánu s svú štolú přišli by, tent budú moci projíti se všemi povahami, kteréžto v té mieře aneb s té strany štole dědičné jsou puojčeny. §. 7. Mohú také štolníci v mezích své štolý jinú štolu propuojčiti, za čtvrtý diel zisku z své vlastnosti jemu, jakžby chtěli, přidati; a tot někteří pravie býti třetie plémě štol. §. 8. Ustanovujem také, aby, když štolníci dědiční naleznuć rudu přes jednu mieru s štolú rudy přešli by: propojčete, což koli po té mieře mělo by propojčeno býti, nebo sami své orty osadte. Jinak naši obecní propojčitelé propojčete všecky věci, kteréž po té mieře nalezli by propojčitedlné, bez překážky davnú řečí horníkuov pravících, že „tak velmi milujeme jmieti peníze v zemi skryté, jakožto ty, ješto mají v truhle skryté,“ nepozorujice v tom, že obecní puožitek zvláštní věci správně má předložen býti; nebo všickni lidé k přispořování obecního dobrého jsou zavázáni. Když zajisté obecnie dobré prospievá, i jeho poddaní všickni prospievají; a zase, když ono scházie, přestávajit přespievati i poddaní; nebo když se zkazí předeek, i pristupkovét se zkazie, totjiž příslušnosti; jakož najzřiemější ukázal se jest duovod na zbožné paměti velebném králi a pánu, panu Otagarovi, slavném kniežeti, otcí našem, jehožto život stkvěl se jest všemi skutky ctnostnými tak velmi, že také za jeho časuov jemu v činech ctnosti izádný z kniežat světa nemohl se jest vrovhati; nebo jakož v jeho šťastném zpravování a prospěchu všecko královstvie jeho i bydlitelé královstvie ve všech sbožích prospievachu

Najdú-li štolníci pramen miery hodný, má jim hora býti měřena pod výminkami.

Pakli najdú na přieč.

Přijdú-li štolníci kterému lánu, mohú jej propuojčiti.

Štolnicímohú propuojčiti jinému štolu v svých mezích.

Vychvalování krále Otagara a Čechuov.

ejus felici regimine ac profectu totum suum regimen et incolae regni in omnibus divitiis profecerant et honoribus abundanter, et sic e converso proh dolor! omnis gloria regni Bohemiae cum hominibus a maximo usque ad minimum, donec ad tempora nostri regiminis, corruerat et defecerat in defectu, quia nullus erat, qui tunc rempublicam gubernaret; et nisi rumores isti de Bohemia dicebantur: „ecce mucro furit, ignis vorat, manus rapit, pupillo non parcitur, nec excipitur vidua, sacris reverentia non exhibetur,“; tunc primo doluerunt incolae regni rempublicam corruisse, quia non sentitur profectus hominis, nisi cum prodesse desinit. Nos autem temporibus nostris cum summis vigiliis et summa providentia, annuente Deo, cujus gratia nunquam nos deserit, firmiter ut speramus, in tantum profecimus, rempublicam nostram feliciter gubernando, ad totum regnum nostrum, tam in spiritualibus, quam in temporalibus reformantes, ita ut jam veteris expers gravaminis in pace quiescat. Unde nullus sanae mentis ignorat, rempublicam privatorum commodis praeferendam, in qua salus tot hominum et tranquillitas procuratur, et ideo nulli mirentur, si nostra utilitas in montibus sicut alibi privatorum commodis praeferatur. §. 9. Hoc autem dubium declarare intendimus in hac parte, scilicet, si meatus cum metallo infra montem mensuratum et stollonem hereditarium inventus fuerit mensura dignus et monti principali septem, nobisque nostris regalibus laneis extra metas stollonis tantummodo mensurans; civium ac dominorum lanei infra metas stollonis, dummodo alius mensuratus non impediatur, mensurentur; alioquin in vanum mensuras haec clausula praeoccuparet, nostro ac nostrorum civium jure salvo; nam verba cum effectu sunt intelligenda. §. 10. Quidquid autem de septem principalibus laneis infra metas stollonis fuerit mensuratum, cedit stolloni; nam haec mensura non fit aliunde, nisi ut lanci civium et nostram sequentes urbem cognoscantur. §. 11. Nolumus etiam per aliquem stollonem in superfluitatibus nostris, quae nobis de novo cederent, si stollo non esset, aliquid praecedentium generari, sed de his, sicut de laneis nostris et civium nostrorum inquisitio fieri debet studio diligenti. §. 12. Item si stollonarii cum stollone quaerente non ex transverso, sed directa meatus linea procedendo metallum invenerint: ab illo loco in quo metallum inventum fuerit, inantea mons ipse mensuretur cum omnibus laneis, ut supra dictum est. §. 13. Si idem stollo jus suum obtinuit exsiccando ad minus per unam mensuram, et quod canalina, aquaeductus et fenestrae luminaria ad omnem utilitatem fuerint expeditae: tunc residuum, quod infra elevationem primam stollonis et montem fuerit mensuratum, totum stollonariis rema-

hojně i ve cti; a též zase pohřiechu všecka sláva královstvie Českého s lidmi od největšieho až do najmenšieho, až do času zpravovanie jeho našeho, klesla bieše a v sjiťi sešla, neb izádný nebieše tehdy, kto by obecne dobrě zpravoval, a jedné tyto pověsti o Čechách se praviechu: „Aj meč prchá, oheň pálí, ruka lúpi, sirotku se neodpúštie, vdově se neshovievá, k svatým a posvátným věcem poctivost se nezachovává!“; tehdy tepruv obyvatelé královstvie želeli jsú, že obecnie věc klesla; neb nečijeme prospěchu lidského než tepruv, když prospievati přestává. My pak za časuov našich svrchovanými bedlivostmi a obmyslnú opatrností, s pomoci Boží, jehožto milost nikdy nás neopúštieľa aniž opústi, jakož se pevně nadějeme, tak velmi prospěli jsme, věc naši obecni šťastně zpravujice a všecko královstvie naše tak v duchovních jakožto v časných věcech napravujice, tak že obec z starého oddělena jsúc obtieženie v pokoji odpočívá; protož izádný zdravé myslí nepochybuje, že obecnie věc zvláštním užitkóm má předložena býti. — §. 9. Toto pak pochybovanie vylíčiti mínime s této strany, totjižto kdyžby pramen s rudú v hoře měrené a štolě dědičné nalezen byl miery hodný: tehdá té hoře sedm lánúov přednich, totjižto prvotních, a nám naše královské lány ven z mezi štolý toliko vyměriece, měšťan a pánuov lánové v mezích štolý, kdyžby jediné jiná hora měrená nepřekážela, měreni buďte; jinak nadarmo tato řeč listy zaměstknala by, totjiž: Našeho a našich měšťan práva s zachovááním; nebo slova s skutkem mají rozumina býti.

§. 10. Cožkolivěk pak z sedmi prvotních lánúov v prameních a v mezích štolý bylo by měreno, dostanef se štolě; nebť tato miera nebývá odjinud, jediné aby lánové měšťan a kteříž naše urbuře příslušeji, byli poznáni.

§. 11. Nechceme také, by skrze kterou štolu v zbytcích našich, kteřížto nám znova dostali by se, kdyžby štolý nebylo, stalo se které bezprávie, ale o těch, jakožto i o láních našich a městských, uptánie máť se státi pilnú snažností.

§. 12. Také kdyžby štolníci s štolú hledající ne naprieč, ale priemú měřú se berúce rudu našli: od toho miesta, v němž by ruda byla nalezena, napřed hora jim buď měrená se všemi lány, jakož jest svrchu povědieno.

§. 13. Pakli jest ta štolá své právo obdržela, osušujic při najmenšiem přes jednu mieru, a kdyby žlabové, vody-vedenie a okna světedlná ke všemu užitku byla vypravena: tehdá ostatek, což níže prvnieho vyzdviženie štolového a hory bude měreno, všecko štolníkóm ostane, našeho a našich měšťan práva s zachovááním.

§. 14. Pakliby štolá osušujic a jinými věcmi, jakož jest předpovědieno, práva štolý nemohla obdržeti: tehdá prostě s obú stranú miesta toho,

Potupa a zlá pověst sešla o Čechách někďajších.

Výklad oně řeči, totjižto: Našeho a našich měšťan práva s zachovááním.

Co přísluší urbuře v mezích štolý a co měšťanóm.

Skrze zbytečnú štolu královskú nemá se hyndrunk státi

Najdú-li štolníci rudu uprimo se berúce, odkud jim miera byti měřena.

Pakli ta štolá osušuje, pokud tehdá právo mají štolníci.

Pakliby ta štolá práva neměla, přc neosušování.

nebit, nostro in eo et nostrorum civium jure salvo. §. 14. Si autem stollo exsiccando, et aliis, sicut prius dictum est, jus stollonis deficeret obtinere, extunc simpliciter ex utraque parte loci illius, ubi metallum inventum fuerit, sicut aliis nobis inventoribus, quartus medius laneus mensuretur. Demum lanei nostri, civium et dominorum, eodem ordine mensurentur. Ex utraque vero parte dictae mensurae deinceps sit liberum omnibus ibidem volentibus laborare; quia non parat impedimentum, quod de jure nullum sortitur effectum.

Incipit

L i b e r t e r t i u s
Gloriosissimi Principis Domini Wenceslai
regis Bohemiae.

Cap. I.

De concessionibus.

Nunc ad concessionum materiam transeamus, quarum cura inter ceteras regni nostri sollicitudines pluribus noctibus nos reddit insomnes, diurnos etiam diversis cogitationibus occupando, eo quod ad litigantes civiliter quaestiones mundi fere majores ex ipsarum controversiis frequentius oriuntur. Nec fas est hoc probare, quod tam juris canonici, quam civilis ratio manifestat, dicens quoad litigantes, majorem esse quaestionem inter duos pauperes de modico cespite terrae, quam inter duos reges de uno integro regno. Nam contingit saepius, quod inter pauperrimos montanos nihil certi habentes, ubi nocte prima caput suum reclinent, aut unde die adveniente victui suo tribuant alimentum, arduae quaestiones de concessionibus oriuntur, ad multarum marcarum millia se extendentes. Ideoque pluries nobis contingit, dies ac noctes cum omni lucubratione degere, quatenus tam divitibus quam pauperibus nostris montanis in tot causis arduis laborantibus aequa lance justitia observetur. Nam secundo libro satis dictum est de stollonum concessionibus, aliorumque hereditariorum argentifodiorum, quae solum per urburarios conceduntur.

§. 1. Sed nunc de simplicibus videamus concessionibus, quae fiunt in laneis nostris, in laneis dominorum et in superfluitatibus per urburarios supradictos. Fiunt etiam haec concessionibus per magistros montium et colonos principales in septem laneis ad montem quemlibet mensuratis, et in omni argentifodio, cum adeo suum argentifodium ampliaverint, quod difficile sit eis

kdežto ruda jest nalezena, jakožto jiným novým nalezačóm, puol čtvrtá lánú měreno buď. Potom lánové naši, měšťan i pánuov, týmž řádem měreni buďte. S obú pak stranú řečené miery potom buď svobodno všem tudiež chtějícím dělati, nebt překážky nečiní, cožt z práva izžádného nemá účinku.

Počínají se

t ř e t i e k n i h y

**práva královského od štědrého krále Václava
slavné paměti horníkom daného.**

Kap. I.

O propojičkách, jenž sloví lénšafty.

Nynie k zpusobu propojiček, totiž podávání, pojďme, jichžto péče mezi jinými královstvie našeho pečlivostmi mnohé noci učinily jsú nás nespíce, denní také činy rozličnými myšleními zaměstnávajíce, protože jelikožto k těm, ješto se městsky súdie neb světsky, otázky takměř z světa najvětšie z jichž odporností častokrát vychodie. Aníž jest slušné toho dovoditi, což tak práva duchovníeho jako světského rozum oznamuje, řka těm, ježto se súdie, že většii pře bývá mezi dvěma chudýma o malý drn země, nežli mezi dvěma králoma o jednom celém královstvie. Nebo přiháziet se, že mezi přechudými horníky, ještě nic jistého nemajícimi, kdeby noci přístie svú hlavu sklonili aneb odkudby v den přicházející živnosti své dali pokrm, tak mnohé pře o propojičkách vznikují, k mnoha tisíce k hřivnám se ztahujíce; a protož mnoho nám se přiházie dní i noci s tesklivostí vésti, aby tak bohatým jakožto chudým našim horníkom v tak vysokých přechpracujícím rovnú váhú spravedlnost byla zachována. Nebo v druhých knihách dosti praveno jest o štolních propojičkách i jiných dědičných dieluov, kteréžto toliko skrze urburéře podávají se.

§. 1. Ale nynie o prostých vizme propojičkách, kteréžto bývají na lániech našich, na lániech panských a na zbytciech skrze urburéře svrchu pravené. A bývají ty propojičky neb podávání skrze pergmistry a kverky prvotnie na sedmi lániech k hoře každé přiměřených a v každém dolu, když tak daleko svuoj duol rozšířili by, žeby těžko bylo jim veškeren duol těžeti svými náklady a ztravami, vyberúce sobě z něho lepšie,

Kto má m.
propojčova

totum excolere suis sumptibus et expensis, eligentes ex eo melius ac quantum sibi ipsis voluerint ad colendum, residuum vero pro quota parte lucri, prout inter eos convenerit, concedatur. §. 2. Jure autem montanorum concessio est de persona pro quota parte lucri concessae rei translatio aliam in personam. Istae vero concessionibus modis variis conceduntur, quandoque pro media parte lucri, quandoque pro tertia, aut quarta, et sic ultra et infra, prout argentifodium fuerit fructuosum et inter se conveniunt contrahentes; aliae vero multae concessionibus his conditionibus inseruntur, sicut plenius infra dicemus. §. 3. Sed cum a capite edenda sit ratio de concessionibus, primo quae fiunt per urburarios in laneis nostris et superfluitatibus videamus, in quibus principaliter est regia utilitas attendenda, ne causa alicujus lucri privati, neque effectu consanguinitatis aut favoris, aut dilectionis, aut etiam timoris alicujus personae pro minori proprietate quam liceat, conferantur; nam ut eo major proprietas nobis de nostris laneis et superfluitatibus derivetur, volumus eos easve concedi perpetuo, vel quamdiu temporis utifrui poterint, recepturi, dummodo eis minime abutantur; quia privilegium meretur ammittere, qui abutitur sibi tradita potestate. §. 4. Volumus etiam ex innata nobis pietate nostris subditis in quibuscunque valeamus illicitis gravaminibus providere, statuendo, ut quidquid urburarii nostri rite ac rationabiliter tempore suo concesserunt sine dolo, in nulloque nostrum praejudicium aut gravamen, alii urburarii eisdem aliisque in urbura succedentes, nullatenus hoc valeant revocare; nam bene convenit humanae rationi, ut socius laboris sit et consors consolationis; cum indignum sit, ut eo ammodo, qui rem inutilem suis laboribus reddidit fructuosam, sine ratione condigna sibi alium subrogare, cum tamen rem culpa carentem in dampnum non conveniat evocari. §. 5. Si autem aliqui montani suo argentifodio abusi fuerint, sive sit hereditarium sive non, vel quocunque nomine censeatur: urburarii statim de eo mediatis juris rationibus se intromittant. §. 6. Interest enim nostra, ne quis suo argentifodio abutatur; abutuntur autem sic cultores argentifodio suo: si ipsum eo modo non excolunt, ut deberent, aut metallum clam subtraxerint, aut plus debito tempore meatum inventum fraudulenter occultaverint cum metallo; item si justam urbura non dederint, cum partibus ipsam sequentibus, aut aliquas partes nobis debitas occultarent, et specialiter proprietatem nobis debitam non solvendo. §. 7. Omnia tamen haec corrigi volumus juris ordine observato, nec quicquam patimur sine juris ordine condempnari. §. 8. Si vero aliquis vel aliqui colonorum aliis insciis et ignaris delinquerint in praemissis vel aliquo

kterak mnoho budú chtieť sami k ťeženie, ostatek pak za
 jistý diel zisku, jakož medzi sebou smluvili by, propóčujúce.
 §. 2. Právem pak horničím propojička jest přenesenie pro-
 póčené věci na jinú osobu za určený diel zisku. A ty pro-
 pojčky rozličnými obyčejí propóčují se; někdy z polovice
 zisku, druhdy z třetiny neb z čtvrtého neb z pátého dielu,
 a tak výše nebo níže, jakož duol byl by užitečný, a mezi
 sebou projednávající smluvili by; a mnohá jiná podanie s tě-
 mito výmienkami dějú se, jakož plnějie dole povieme. §. 3. Ale
 poněvadž od hlavy má se počieti rozum, najprvé o propojčkách,
 kteréž bývají skrze urburere na láních našich a na zbytcích,
 vizme, v nichžto prvotně královský užitek má šetřen býti,
 aby ani příčinú kterého zisku zvláštneho, ani přichylností,
 příbuzenství neb přiezni, neb milováním, neb také bázni ně-
 které osoby za menší vlastnost, nežliby slušelo, podávání ne-
 byli; nebo aby tiem většie vlastnost nám z našich lánúov
 a zbytkuov přicházela, chceme, aby je propóčovali k věč-
 nosti, nebo kterak dlúbo přijímači mohli by jich požívati,
 kdyžby jich jedně zle nepožívati; nebo zvláštnie právo hoden
 jest ztratiti, ktož moci sobě dané zle požívá. §. 4. Chtějice
 také z přirozené nám milostivosti naše poddané, v kterýchž
 koli věcech muožeme, před nehodnými obtěžováními opatřiti,
 ustanovujeme, aby, což koli urburéri naši právě a rozumně
 času svého beze lsti propuočili by, ne k naše k škodě neb
 obtieženie jiní urburéri, těch nebo jiných na urbuře potom
 následujícíe, nikoli aby toho nemohli odolati; neboť dobře
 příslušie lidské rozumnosti, aby tovariš práce byl také účast-
 ník utěšenie; poněvadž nehodné bylo by, aby toho odvrhúce,
 kterýž věc neužitečnú učinil užitečnú robotami svými, bez
 rozumu hodného na jeho miesto jiného vsadili, poněvadž však
 věci, kteráž viny nemá, v škodu neslušie obracetí. §. 5.
 Pakliby kteří horníci svého dolu zle požívati, byť pak byl
 dědičný nebo nic, nebo kterým koli jménem jmenován byl
 by: urburéri naši ihned podle rozumu práva veň se uviežte.
 §. 6. Slušiet zajisté na nás opatřiti, aby žádný svého dolu
 zle nepožíval. Zleť pak požívají kverkové dolu svého takto:
 jestliže jeho tiem obyčejem netežie, totižto nepavují, jakož
 dlužni jsú, nebo ač rudu tajně kradli by, nebo ačby déle
 nežli slušné jest, pramene nalezeného s rudú lstivě tajili;
 také tratie, ačby spravedlivé urbury nedávali s diely jí při-
 slušejícími, nebo ačby některých dieluov nám dlužných zatajo-
 vali a zvláště zvláštnosti nám dlužné neplatiece. §. 7. Avšak
 chceme, aby tyto všecky věci opraveny byly s zachováním řádu
 práva, aniž chceme přezřieti t. strpěti, by kto bez řádu práva
 byl odsuzován, totiž potupen. §. 8. Pakliby kto neb kteří

Co slove
propojička.

Propojička
urburénuv
na láních
a zbytcích
královských

Což prvnejí
urburéri pro
póčie, ná-
méstkové
jich toho ne
rušte.

Užívají-li
horníci zle
dolu svého
buď jim odja

Tiemto obyč
ejem tratie
kverkové
právo na ho
rách.

Kverkové
tratie tále.

praemissorum, ex eo nolumus universitatem condemnari colonorum, dummodo ipsi non consentiant, ne illud delictum ratum habeant; quia posse resistere adversis, et non facere, est ipsis consentire, et in hac parte ratihabitio retro trahitur et mandato comparatur. §. 9. Placuit etiam veteribus, quatenus unusquisque montanus hoc modo jus suum salvum in montibus mensuratis, laneis et concessionibus conservaret: Si coloni montis mensurati omnes septem laneos excolerent cum tribus argentifodinis, laneos autem pro certa proprietate concessos, cujusque nominis censeantur, cum una argentifodina et tribus aciebus, et concessionem cum una sola acie solummodo colerent. Sed moderni multo perspiciores veteribus, modum alium complectentes videntur annuere in praesenti, unumquemque laneum argentifodina propria excolendum et cum tot aciebus, quot in eo sine colonorum impedimentis poterint informari. §. 10. Idemque de aciebus in concessionibus observetur; nam quod a pluribus quaeritur, facilius invenitur; hoc ipsumque rei experientia manifestat; nam multa millia marcarum in terra usque in diem novissimum inutiliter quievissent et adhuc quiescerent, si in omni argentifodio non concederentur concessionem, lanei et acies indistincte, tracta de praeterito conjectura. Unde opinionem modernorum in his magis rationabilem approbantes statuimus laneos et concessionem concedere et acies, non obstante colonorum contradictione qualibet, informari; laneonarii enim sectores multa inutilia montana assiduo suo labore ac modicis expensis faciunt fructuosa. §. 11. Istae vero concessionem quandoque fiunt pure, quandoque conditionaliter, quandoque etiam ad certum diem; fiunt etiam quandoque particulariter. §. 12. Pure autem hoc modo fiunt concessionem: cum perpetuo conferuntur, vel quamdiu coloni ipsis utifrui poterint, et si venerint cum sua concessionem vel acie ad meatum ordinarium, quidquid ibi exsecuerint de metallo, id ipsorum est. §. 13. Quam cito autem coloni principales transeundo ad ipsos pervenerint, tunc statim eos recedere oportebit, quia regulariter concessores in hac parte sunt laneonariis potiores. §. 14. Nisi tunc quidquid cum sua acie lucrari possent, in concessionem sibi facta specialiter sit expressum; hoc modo esset eis jus adeo forte acquisitum, quod nulli de suis aciebus cedere cogerebantur. §. 15. Sed hanc clausulam, scilicet „quidquid cum sua acie lucrari poterint,“ in praesudicium principalium colonorum concessionem inferri deinceps penitus prohibemus, etsi ipsi coloni magistro montis concedendo potestatem dederint generalem; nisi tunc inseatur „de colonorum licentia speciali“; nam plus valet, quod specialiter injungitur, quam quod generaliter imperatur, ipsis-

z kverkuov bez vědomí jiných shřešili v předeepsaných věcech neb v které z nich, nechceme, byt pro to všickni byli odsúzeni a potupeni, když jedno k tomu jsú nesvolili aniž svolují; neb ktož muož opřieti se a zbrániti zlým věcem a neopře se, tent jim povoluje a vinným se čini; nebť nenie bez vady tajného tovarišstvie, ktož hříechu se nechce opřieti; a v té mieře přezhenie táhne za se a prikázani rovná se.

§. 9. Líbilo se jest také starým, aby jeden každý horník tiemto obyčejem právo své zdravé zachoval na všech lániech měřených i propojčkách: Kdyžby kverkové hory měrené všech sedm lánuov se třmi doly dělali, lány pak za určenú vlastnost propuojčené, kterýmžkoli jmenem jmenovaly by se, aby jedniem dolem a trojími orty, totižto úhly, a propojčenie, totiž podanie, jedniem toliko ortem samým dělali by. Ale nynější, mnohem vtipnější starých, jiného obyčje se chytivše, vidělo se jest jim svoliti nynie, aby jeden každý lán dolem vlastním těžen a dělán byl a s tolika orty, kolikož by v něm bez překážky kverkuov mohlo napraveno býti.

§. 10. A též o ortiech na propojčkách buď zachováváno; neb ruda, kteráž se od mnohých hledá, snáze se nalezá; a toť samo zkušenie též věci oznamuje; neb mnoho tisícnuov hřiven odpočívalo by v zemi až do dne saudného neužitečně, a ještě by odpočinuly, kdyžby v každém dole nebyli propojčováni lánové, propojčky a ortové nerozdílné, berúce z minulého času dovtip. Protož z toho duomysl nynějších v těch věcech rozumnější tvrdíce ustanovujeme, aby v lániech a propojčkách způsobeni byli orti, totižto úhlové, což jich hodně muož býti, bez překážky kverkuov a všelijaké odpornosti; lanovi zajisté sekáči, to jest lénhavěři, mnohé neužitečné hory ustavičnú svú práci a malými náklady činie užitečné.

§. 11. Tyto pak propojčky někdy bývají prostě, druhdy s povahami, totižto s výmienkami, a druhdy také k určenému dni neb času, a druhdy stranně anebo dielně. §. 12. Prostě pak tiemto obyčejem dějí se propojčky: Když věčné byvají podány, anebo jakž dlúho jich kverkové mohli by požívati, a kdyžby přišli s svú propojčkú nebo ortem k prameni pořádnému, cožkoli tu rudy vysekali by, toť jich jest.

§. 13. Kterak brzo pak kverkové prvotní berúce se přišli-by k nim a dodělali-by se jich: tehdá oni hned zase budú musiti postúpiti; nebo s té strany propojčitelé správně jsú mocnější, nežli lénšaftnici. §. 14. Lečby v podání bylo vymieněno, což by v ta doby svým ortem mohli dobyti, to aby jich bylo; tiem obyčejem bylo by jim právo tak silné dobyto, že ižádnému z svého ortu postúpiti by nuceni nebyli. §. 15. Avšak tu vymienku, totiž „co by svým ortem mohli dobyti,“ na škodu

Pokuta pře-
stupníkúv
svolujících.

Kterak hor-
níci mají
své právo na
láních za-
chovati.

O propojč-
kách na or-
tiech.

O rozličnosti
propojčků.

O propojčce
naprosto.

O duršlaku

Výmienka.

que sic volentibus non infertur injuria, nam unusquisque renunciare poterit juri suo; sed inter laneonarios haec clausula maxime locum habet, ut eo proniores in laboribus perseverent. §. 16. Item concessores consueverunt laneonariis dare funes et coreum ad extrahendum suam aquam et derivandum ad generalem aquae haustum principalium colonorum; sed in his optima est cautela: Primo declarare contrahentium voluntatem, quia pacta ex conventionem legem suscipiunt; si vero nihil inter contrahentes de his dictum est, tunc generalius est, concessores laneonariis modo praedicto in funibus et coreo providere, quia ubi est emolumentum, et onus esse debet. §. 17. Tenentur insuper aquam principalem, ne ipsos in laboribus suis impediat, retinere; unde valde cautum erit, haec omnia sub bono testimonio declarare, ut unaquaeque pars suis terminis sit contenta; alioquin super quaestionibus inde exortis stabitur solius testimonio concessoris. §. 18. Sed tamen visum est concessores solos in hujusmodi testimonio saepius vacillare, juxta illud: Vae soli, cum ceciderit; non habet sublevantem! ideo ad majorem veritatis doctrinam statuumus hoc edicto, magistros montium de cetero concessionem nullas concedere, nisi ad minus uno praesente suo colono vel uno jurato, scilicet scansore, carpentario vel custode, qui cum ipso concessore simul perhibeant testimonium veritati; quia quae infirmari possunt, praecavere debent; nam istae quaestiones plures ad magnam summam pecuniae se extendunt. Quare circa eas semper cautius est agendum, ut omni parte fraudibus hominum occurratur, indemnitati litigantium consulendo, ne suppressa veritate innocentia feriat.

Cap. II.

De conditionalibus concessionibus.

Conditionales vero concessionem sunt, quae cum hac clausula conceduntur: Ut quam cito laneonarii ad ordinarium meatum pervenerint, ab ipso recedant, nullo ad eos transitu expectato; quod in puris concessionibus locum non habet, quia in illis laneonarii, antequam ad eos fiat transitus, suum faciunt, quan-

prvotným kverkóm v propojičkách vmčšovati, také ovšem zapovídamo, by pak také sami kverkové dali moc obecní perk-mistrovi propójčovati; lečby tehdy to bylo vylučeno „z zvláštního dopuštění kverkuov;“ nebť více muož, což se zvlášťe poručie, nežli což se obecně prikazuje, a jim tak chtějícím neděje se bezprávie; nebo jeden každý právo své muože otevzdati; ale mezi lénhavěři tato výmienka největší miesto má, aby tiem hotovější v pracech setrvali. §. 16. Také propójčitelé obyklí jsú lénhavěřom dávati provazy a kuože k vytahování jich vody a převedenie do obecního vody-žumpu prvotních kverkuov; ale v těch věcech nejlepší jest ubezpečenie aneb opatrnost: najprvé vylíčiti stran vuoli; neb smlúvy z sjednávání právo berú; pakli mezi stranami smlúvajícími se o těch věcech řeno nenie, tehdá obecnějie jest, aby propójčitelé lénhavěřom nebo přijímačóm i provazy i kůže vydávali; nebo kdežt jest puožitek, tuť má býti i břiemě, t. náklad. §. 17. Dlužni jsú nad to vodu prvotní držeti, aby jim v jich pracech nepřekážela; protož velmi bude i bezpečno i opatrnó, ty všecky věci pod dobrým svědomím vylíčiti, aby jedna každá strana dosti na svých mezích měla; jinak o přech z tohoto vzniklých věřeno má býti svědecstvie samého propójčitele. §. 17. Ale poněvadž vídáno jest propójčitele samy y takových svědecstvích častějie pochybovati, podle oné řeči Šalomúnovy: Běda samému člověku (sic) kterýžto když padne, nemá, ktoby ho pozdvihl! protož k většímu naučení pravdy ustanovujeme túto výpověď, aby permistři potom žádných propojček nepropojčovali, leč najméně v přítomnosti jednoho svého spolukverka neb jednoho přisežného, neb štajgeře neb cimrmana neb hutmana, kteřížto s tiem propuojčitelem spolu by mohli svědecstvie vydati pravdě; nebo kteréž věci zemdleny mohú býti, máť se jich vyvarováno býti; nebo tyto pře mnohokrát k veliké summě peněz ztahují se. Protož při nich vždyckny má opatrněji činěno býti, aby z každé strany lstivostem lidským odpora byla uložena a razeno bylo k neškodnosti svářících-se, atby pod utlačením pravdy nevinnost nebyla urážena.

Kap. II.

O propojičkách lénhavěřuom pod výmienkami neb povahami.

Propojčky pak pod výmienkami neb pod povahami jsú, kteréž s túto výmienkú propójčují se: Aby jakž brzy lénhavěři neb ti přijímači přišli by ku pramenu pořádnému, aby ihned od něho odešli a odstúpili, žádného k nim pruochodu nečekajíce; a ta výmienka v prostých propojičkách miesta

tumcunque poterint de metallo medio tempore exsecare, ut jam praedictum est; et ideo fit, ut tardi montium cultores provocentur vigilantius ad laborem; alias male ageretur de nostra republica, si unusquisque pro sua nostrum argentifodium coleret voluntate.

Cap. III.

De concessionibus ad certum tempus.

Sed ad certum diem fiunt concessiones, cum conceduntur ad festum Nativitatis Domini aut Pascae aut Carnisprivii, et sic de aliis; statimque die adveniente concessiones exspirant. Si autem infra diem laneonarii aliquod impedimentum sustinerint per negligentiam principalium colonorum, quia non tenuerunt aquam laneonarios submergentem aut fecerint aliquod opus in argentifodio, quare ipsos a suis laboribus cessare oportuit usque ad ejusdem consummationem: id ipsum vero tempus sic neglectum post diem transactum eis integraliter est supplendum, ita ut utrobique plena justitia tribuatur. Alioquin in potestate esset principalium colonorum, laneonarios sectores faciendo aliquod maliciose opus inutile, a suis concessionibus usque ad statutum terminum submovere. Quod praecipimus ipsi nullatenus non nocere, sed totum tempus neglectum sic volumus ipsis integraliter adimpleri; eo quod melius est, jura ipsorum inviolata custodire, quam post causam vulneratam remedium invenire.

Cap. IV.

De concessionibus particularibus.

Sunt insuper quaedam concessiones particulares, ut si unus solus, aut etiam duo tantum ex colonis suas partes pro quota parte lucri concesserint excolendas; et si illis cultoribus postea displicuerit laborare in eisdem concessionibus, illud denunciare tenentur suis concessoribus, quatenus se suis partibus intromittant; alioquin perditis partibus quocumque modo ex ipsorum negligentia, ad omne interesse concessoribus constringentur. Quam regulam in omnibus similibus casibus praecipimus observari; adjuvari enim nos beneficio convenit, non decipi; alias posset unusquisque laneonarius aliusve quicumque hoc modo suum concessorem suis partibus defraudare; unde maliciis hominum occurrendum est, ne videantur de suis iniquitatibus gloriari.

nemá; nebo v těch lénhavěři prvé nežliby k nim byl pruo-
chod, cožkoli mohli by toho času rudy vysekati, toť své
činie, jakož již dříve jest praveno; a toť se proto děje, aby
léní kverkové zhuzeni a ponuknutí byli k bedlivějšímu hor-
dělání; jinak zlet by se dalo o naší obci a obecném dobrém,
kdyžby jedenkaždý duol svuoj k své vuoli dělal.

Kap. III.

O propojičkách do určeného času propuojčených.

Ale k určenému dni neb času bývajít propojičky, když
propuojčují se do hodu Narozenie Pána našeho, neb do Velké
Noci neb do Masopusta, a tak o jiných; a ihned den příští
propojičky vyjdú. Pakliby přede dnem lénhavěři anebo při-
jímači některakú překážku trpěli skrze zmeškání prvotních
kverkuov, že jsú vody nedrželi lénhavěře vytopujície, anebo
dělali by některaké dielo v dolu, pro něž oni od svých prací
musili by přestati až do téhož diela dokonání: tehdy ten
čas tak zmeškalý také po dni minulém jim úplně má nahra-
žen býti, tak aby obojím plná spravedlnost byla dána. Jinak
v moci bylo by prvotních kverkuov, lánovnie sekáče neb lén-
havěře, dělajície zlobivě některaké dielo neužitečné, od jich
propojiček odstrčiti až do dne uloženého. To prikazujem,
aby přijímačóm dielo a překážka oněch nikoli neškodila, ale
aby veškeren čas tak zmeškalý byl jim vcele naplněn; nebť
lépe jest, atby práva bez porušení byla zachována, nežli po
ranění pře lékařstvie nalezati.

Kap. IV.

O propojičkách stranních nebo zvláštních.

Jsúť nadto některé propojičky strannie, kdyžto jeden
sám nebo také dva toliko z kverkuov své diely za některý
diel zisku propójčili by k vytěžení; a kdyžby těm kverkóm
potom nelíbilo se dělati v týchž propojičkách, toť jsú zvěsto-
vati dlužni svým propójčiteluom, aby se v své diely uvázali;
jinak ztratili-liby se dielové kterýmkoli obyčejem z jich
zmeškání, tehdy dlužni budú svým propuojčitelóm všecko
zaplatiti. Kterúžto řeholu t. pravidlo při všech podobných
příhodách prikazujem zachovati; hodnět zajisté jest a při-
slušie dobrodiním nám spomocnu býti, ale ne zklamánu býti;
jinak mohl by každý lénšaftník neb lénhavěř, neb jiný který
koli přijímač tiem obyčejem svého podacieho a propójčitele
jeho doluov zbaviti lstivě; protož zlostem lidským slušiet se
opříti, aby nebyli vidieni chlubiti se z svých nepravostí.

Zbytečn-
ortův ne-
škodí kve-
kóm než
lénhavěři

Cap. V.

De concessionibus per magistrum montis factis sine scitu colonorum.

§. 1. Sane si magister montis concesserit aliquam concessionem colonis insciis et sine ipsorum licentia speciali: statimque postquam hoc statuerint, infra unum diem tenentur hanc concessionem, si voluerint, reclamare, laneonariis denunciando sectoribus, ut in illa concessione ulterius non laborarent; alias sciant se expensas, quas ibidem fecerint, una cum laboribus perdituros. §. 2. Si autem ab illis laneonariis scienter proprietatem a magistro montis statutam receperint, tunc ulterius concessionem per magistrum montis sic factam propter ratihabitionem non poterunt reclamare; quia quod semel placuit, amplius displicere non potuit. In his vero concessionibus ratihabitio retrahitur et mandato comparatur. §. 3. Sed si cum hac protestatione praedicto modo proprietatem receperint, sic dicentes: Hanc proprietatem recipimus salvo jure nostro, si quod nobis contra laneonarios videtur competere: tunc nullum ipsis ex receptione dictae proprietatis praejudicium imminebit, vel possunt totum metallum impetere, vel laneonarii si non sunt solvendo, caveant bonis fidejussoribus, totum metallum, si in causa ceciderint, reddituros. Tamen circa praedictas fidejussorias cautiones est cautela maxima adhibenda, quando unum metallum super aliud cumulatur, ac minus ascendit. §. 4. Et si tunc laneonarii aliquo modo subterfugere quaerunt iudicium, et statim ex eo suspecti habentur: tunc metallum erit apud communem hominem sequestrandum, qui ipsum conservet parti, quae in causa obtinuit victoriam principali. §. 5. Idem dicendum erit, si laneonarii suspecti non fuerint, sed tamen fidejussores idoneos habere non possunt, ut metallum apud securum et idoneum hominem sequestretur, ut victricis parti tempore victoriae tribuatur. §. 6. Providendum etiam est studiose, ne innocentes homines, sicut consuetum est quandoque fieri, in interdictione sui metalli ab aliquibus suis calumniatoribus indebite molestentur. Unde statuimus, ut, quicumque alteri suum metallum interdicens, antequam coram iudice aut magistro montis principalem moverit quaestionem, voluerit impedire: jurare teneatur ibidem ad sanctam crucem, quod illud metallum non interdicit malitiose aut animo calumpniandi. Nullatenus, qui hoc iuramentum recusaverit, audiatur; pium est enim in hac parte, pauperibus hominibus providere, qui quandoque carent fidejussoribus, et aliunde non habent nisi de eodem metallo circa partes suas sumptus

Kap. V.

O propojičkách učiněných skrze pergmistra bez vědomie kverkovského.

§. 1. Jestližeby pergmistr propójčil komu který propojčku bez vědomie kverkuov a bez jich odpuštění zvlášt-nieho: ihned jakžby to zvěděli, v jednom dni dlužni jsú a mají tu propojčku, ačby chtěli, odolati, lénšaftním zvěstujícíe havéřóm, aby v té propojčce více nedělali, jinak aby věděli, že každý náklad, kterýž by tudiež učinili, spolu s pracemi ztratíe. §. 2. Pakliby od těch lénšaftníkuov vědomě vlastnost od pergmistra ustavenú kverkové vzali, tehdy potom propojčky skrze pergmistra tak učiněné pro přezřenie nebudú moci odolati; nebo což se jest jednu líbilo, potom se jest nemohlo nelibiti; v těch zajisté propojčkách přezřenie za se tíhne se a prikázání se přirovnává. §. 3. Pakliby s tímto osvědčením dříve řečeným obyčejem vlastnost přijali takto řkúce: Tuto vlastnost přijímáme s zachováním práva našeho, ač které nám proti lénšaftníkuom vidělo by se příslušet: tehdy nižádné jim z přijetie řečené vlastnosti bezprávie nenastane; neb se mohou všie rudy chytiti, neb lénšaftníci, nejsou-li bohatí, uručte dobrými rukojměmi, všicku rudu, ačby při ztratili, navrátiti. Avšak při ujišťování dříve řečených rukojemství máť opatrnost převeliká jmiena býti, když jedna ruda na druhú hromazdí se a příliš vstupuje. §. 4. A jestliže v ta doby lénšaftníci některým obyčejem saudu ujíti hledají, ihned z toho zle domnělí jmieni jsú; a tehdá ruda má býti u obecního člověka položena, a tent jí zachová straně, kteráž při obdrží prvotnie. §. 5. Též má řečeno býti, kdyžby lénšaftníci ve zlém domnění nebyli, ale však rukojmí hodných jmieti by nemohli, aby ruda u jistého a hodného člověka byla oddělena, aby v čas vítězství straně zvitězilé byla dána. §. 6. Opatřeno také má býti snažně, aby nevinní lidé, jakož obyčejno jest druhdy bývati, stavováním své rudy od druhých falešných žalobci neslušně nebyli trápeni. Protož ustanovujeme, aby, ktožkoli druhému jeho rudu zapovídaje neb stavuje, chtělby překážeti, dříve nežli před sudci neb pergmistrem hnul by při: dlužen bud tudiež na svatém kříží přísieci, že té rudy nezapovídá zlostně a úmyslem bezprávi a útisku. A ktož by této přísahy odepřel, nižádným obyčejem nemá slyšán býti; milostivé zajisté s té strany jest, chudé lidi opatřiti, kteřížto druhdy nemají rukojmí a odjinud nemají, jediné z té rudy, na své diely nákladuov činiti, ačby nadarmo nebyli trápeni. Máť také přísaha tato výmienku držeti, aby

Kdy propojčka pergmistra stáť jest.

Opatrnosť přijímacíu

O lénšaftních zle domnělých.

Nemají-li rukojmí, hleďte rudu u člověka.

O stavování rudy.

Ktož rudu stavuje, máť přísieci, že beze lsti stavuje.

facere et expensas, ut inaniter non vexentur. Debet etiam juramentum hanc clausulam continere, ut interdicens metallum causam suam coram magistro montis aut iudice proximo adveniente iudicio prosequatur; alioquin sic metallum interdictum libere absolvatur. Nam super omnia cordi nobis est, pauperes eripere ab iniquis insultibus superborum; hoc idem sub obtentu gratiae nostrae, omnibus officialibus nostris ac iudicibus imperantes. §. 7. Pro communi tamen expensa unicuique laboratori metallum est licitum occupare sine quolibet juramento, prout supra de officio magistrorum montium satis est dictum. §. 8. Noverint insuper universi montani, quod non patimur ab aliquo interdicti sectionem montium et laborem, nisi tunc ob rem publicam fiant interdicta jam praedicta; sed unusquisque ob spem juris sui labore nullatenus prohibetur, quin jus quod habeat iudicio declaretur. §. 9. Sane si a concessoribus argentifodum, in quo concessionem fuerint, amittatur aut alio modo quolibet in alium transferatur: nihilominus laneonarii sectores pro eadem proprietate omnique jure sicut prius in suis concessionibus remanebunt; quia res inter alios acta aliis non praepjudicat, et etiam res transit cum suo onere et honore. §. 10. Si vero istae concessionem sunt concessae, postquam lis cum suis concessoribus fuerit inchoata, non valent, quia lite pedente nihil innovandum est; unde in hoc casu concessionem ad victorem cum laneo retransseunt principali. §. 11. In omni autem concessionem causa, in qua magister montis testis principalis requiritur, nolumus ipsum iudicio praesidere, quia nullus in eadem causa iudex et testis esse potest. §. 12. Innata nobis pietas semper commodis invigilians subjectorum, non patitur nos conniventibus oculis pertransire cujusdam dubii errorem, imo urburariorum et concessorum injuriam et violentiam manifestam, quam multis irrationabiliter intulerunt: Cum quidam laboribus aliorum invidentes peterent sibi conferre talem laneum, quem desolatam dicebant, statimque exeuntes illum laneum, cum primo veri cultores vix exivissent et quandoque aliqui ex ipsis sub terra adhuc in eodem laneo laborarent, volentes sine aliquo juris ordine occupare. §. 13. Cum tamen jure cautum fuerit, ne tales lanci concederentur, nisi primo mitteretur unus ex juratis, qui videret, si tanto tempore jacuerit incultus, quod aliis merito conferretur; tunc primo secundum illius jurati protestationem erat talis laneus conferendus. Unde Iglavienses a nobis in hac parte argui merito meruissent, quod propter defectum juris tot errores usque ad haec tempora vigerunt, quia jura montium in his scriptis publice iudici et juratis in Chutna debuerant tradidisse, ut unusquisque jus suum osten-

ten, ktož zapoviedá rudu, před pergmistrem neb sudci v najbliž přístiem saudu svú při provodil; jinak ruda, ješto zapovéděna jest, tak buď propuštěna. Nebo nade všecko jesti nám v srdci, abychom chudé vyprostili od nepravých utiskání pyšných lidí; totěž pod zachováním naší milosti všem úředníkóm a súdciem našim prikazujice. §. 7. Pro obecni však náklad horní jednomu každému dělníku rudu slušné jest staviti beze vsí přísahy, jakož svrchu o úřadu pergmistruov o tom dosti jest povédieno. §. 8. Vězte přes to všickni horníci, že nechceme, aby kto zapoviedal sekání hor a diela, lečby ta doby pro obecni věc byla zápověď již řečená; ale jednomu každému pro naději práva svého dělati nikoli bráněno nebud, dokavadž, kto by právo měl, saudem nebylo by vyličeno. §. 9. Pakliby od propójčiteluov duol, v němž by propojíčky byly, ztracen byl nebo jiným obyčejem kterýmž koli na jiného přenesen byl: nicméně lénsaftní havěři za tůž vlastnost i za všecko právo, jakož prvé, v svých propojíčkách ostanú; nebo věc mezi jiným činěná nepřekážie jiným; a také věc jde s svým břemenem i se ctí. §. 10. Pakli ty propojíčky jsú propojčeny po početi pře s propójčiteli, tehdať v saudu neostojí; nebo pře, dokudž v duovodiech jest, nic nemá býti obnovováno; protož v té příhodě propojíčky k vítěziteli i s lánem navracujit se prvotním. §. 11. V každé pak při propojček, v nižto pergmistr má býti svědek prvotní, nechceme, aby on na saudě seděl; nebo izádný v též při nemuož súdci i svědkem býti. §. 12. Přírozená nám milostivost vždycky k užítkóm bdieti poddaných netrpí nás, bychom my mhúravýma t. ponukajícíma očima pomínuli bludu jednoho pochybenie, nébrž urburéruov a propójčiteluov bezprávie a násilé zřejmého, kteréžto mnohým nerozumně činili jsú: Kdyžto někteří, jiných pracem závidiece, prospěchu sobě podati takového lánu, kterýžto zpuštěný praviechu, a ihned vejdúce do téhož lánu, když jedině právě spolukverkové sotně byli vyšli a druhdy někteří z nich pod zemí ještě v témž lánu dělali jsú, chtíce jej beze všeho řádu práva osaditi. §. 13. Poněvadž však právem bylo by ubezpečeno, aby taková lánové nebyli propuojčováni, lečby prvé jeden z přísěžných tam poslan byl a ohledal by, takliby veliký čas ten lán ležel nedělaný, aby jiným hodně byl propójčen: tehdať tepruv vedle toho přísěžného vysvědčenie má býti takový lán podán. Protož Jihlavští v té miefě od nás tresktáni hodně zaslúžili jsú býti, že pro nedostatek práva tak mnozí bludové až do těchto časov trvali jsú, protože práva hornieho napsaného zjevně súdci a přísěžným na Hory Kutny nevydali jsú, aby každý bez strachu právo své mohl ukázati. Anížť práva skrytá býti

O slušn
stavění r

Žádný n
zastavov
diela h
nieho.

Ztrati
propójčít
duol, le
šaftní
v svém p
ostanu

Pergmi
na sau
když sv
neb v :
při súdie
O bezpr
ném pi
puojčová

Nepravé
děni ort

Práva m
býti zjev
Tresktá:
Jihlavský
o práv zc
zenie.

disse intrepide potuisset; nec jura abscondita esse debent, sed in publico, quia omnes homines jura scire debent, ut universa prohibita declinent, et permissa sectentur. Quid enim illis de Chutna jura Iglaviensium abscondita profuerint, ex quo ipsis plenam copiam facere recusarunt, nisi quod pauperes afflicti laboribus et expensis quandoque quasdam sententias retulerunt, nec ipsi Iglavienses debito modo jura poterant defensare! Quia parum prodest, in aliquo loco jura esse, nisi sint personae, qui jura manuteneant et defendant; nam leges et plebiscita per vim sunt coactae. Sed nos cupientes omnia in statum debitum revocare, hoc consultissimo prohibemus edicto, ne urburarii aut concessores deinceps laneos aliquos praedicto modo conferant aut concedant, sed hunc modum concedendi in illis concessionibus de cetero volumus observari. §. 14. Sane tamen, quia secundum illas quatuor horas sive schichtas diei et noctis, sicut primo libro de horarum pronuntiatione dictum est, quae cum augmento et defectu diei et noctis instabiliter varientur, non possumus ad videndum de laneis concedendis horam diei stabilem et immutabilem assignare: unde si petat aliquis conferre sibi aliquem laneum desolatum, mittant primo urburarii aut concessor unum ex juratis, qui videat prima hora diei, id est infra missam primam et missam summam et in hora vesperarum, dummodo non sit vigilia et dies celebris, et si his duabus horis eundem laneum jam petatum invenerit desolatum, et si hoc coram urburariis aut concessore per suum juramentum fuerit protestatus: tunc primo ille laneus ipsis petentibus, si digni fuerint, concedatur, et si hoc non fecerint in fraudem suorum concolonorum. Nam multi, cum ipsos ordo tangit laborandi, insciis suis concolonis dimittunt argentifodium suum inculatum, et denuo ipsum ab urburariis aut concessore suscipiunt, ut per hanc astutiam suos possint excludere concolonos; quam astutiam penitus reprobramus, quia fraus et dolus nulli patrocinari debent. Quidquid autem contra dictum modum laneos concedendi fuerit attemptatum, ipso jure sit irritum et inane; non enim jure nostro labores justorum impii occupabunt. §. 15. Proxime autem jus dictum de laneis conferendis etiam in camporum culturis, si coloni ex eis meatum suum rite et rationabiliter a concessore susceperint et ipsis sit laneus mensuratus, praecipimus observari, qui statim ipsis lanceo mensurato jus lanci consequuntur; sed aliae culturae camporum, quam cito vacaverint, occupantibus conceduntur, dummodo non in vigiliis et diebus celebribus occupentur. §. 16. Si cui autem concessio aliqua concedatur, gaudeat eo jure, quod sibi concessor dixerit

maji, alebrž zjevná; neb všickni lidé dlužni jsú práva věděti, aby jedenkaždý zapovědných věcí se varoval a dopuštěných následoval; nebo co jsú horníkuom z Kutny práva Jihlavská skrytá prospívala, poněvadž jsú jim plného přípisu vydati odpierali, jedno že chudí, trápeni jsúce pracemi a náklady, druhdy některé jich nálezky přinesli jsú, aniž oni Jihlavští sami mohli jsú slušným obyčejem práv svých hájiti; nebo toť jest málo, že v některém miestě jsú práva, lečby osoby byly, kteréž by ta práva zachovávaly a jich bránily, totiž jimi se spravovaly; nebo práva a obecní nálezové mocí mají přinucena a hájena býti. Ale my, žádajice všecky věci v slušný stav navrátiti, túto najurazenější zapoviedáme výpovědi, aby ani urburéri, totiž propuoječitelé, potom viac lánuov neb lénšaftuov izádných dřieve řečeným obyčejem nepodávali, ani propoječovali; ale tento obyčej propuočování v těch propoječkách potom chceme, aby zachován byl. §. 14. Ale však že podle těch čtyř hodin, totižto šichet dne a noci, jakož v prvých knihách o zvěstovačích hodin horských jest povědino, kteréžto s přibýváním a ubýváním dne a noci měnie se neustále, nemuožeme k opatrování o láních a podáváníie hodiny stálé ve dne a neproměnné uložit: protož bude-li kto prositi, aby jemu podán byl některý lán zpuštěný, tehdy najprvé urburéri aneb ten propuoječitel pošlú jednoho z přísežných do toho dolu, aby opatřil v hodinu první, totiž mezi ranú mší a velikú mši, a druhé v hodinu nešporní, kdyžby jediné nebyla vigiljí a den sváteční; a jestliže po tě dvě hodině ten lán již prošený nalezl by zpuštěný, a jestliže to před urburéri aneb před propoječitelem pod svú přísahú vysvědčil byl, tehda tepruv ten lán jeho prosicím, ačby hodni byli, buď propoječen; a ačby toho neučinili na lest svých spolukverkuov. Nebo mnozí, když se jich řád dojde k dělání, tehdy bez vědomie svých spolukverkuov nechají dolu tak netěženého, a potom prosie zaň urburériuov, totižto propuočitele, a tak jej přijímají, aby skrze tu chytrost své mohli vysaditi spolukverky, kteréžto chytrost ovšem zamietáme; nebo lest a úklad izádným nemají spomáhati. A cožkoli proti řečenému obyčejí propočování lánuov byloby se pokúšieno, samým právem nestalé buď a marné; nikoliť zajisté právem našim práci spravdivých nešlechetni osazovati nebudú. §. 15. Najbliže pak právo povědéné o podáváníie lánuov také v poli těženích, kdyžby kverkové z nich pramen svůj řádně a rozumně od propočitele přijali, a jim byl by lán odměren, prikazujem, aby bylo zachováno; nebo ihned, když jim lán bude odměren, práva lánu dosáhnú; ale jiná tězenie polí, jakž brzy prázdna budú, osazujícím propočena buďte, když jedno ne

Kterým obyčejem mají se děti pro pojíčky.

Chytrost ha věská při spuštění a ztečení ortuov.

Propojčky polí mají té právo, jako v láních.

deputandum. §. 17. Sed si concessor nihil dixerit concedendum, sed simpliciter unam concessionem concesserit: tunc apud illam concessionem infra tria quartalia unius mensurae nulla alia concessio concedatur; quod jus etiam in aciebus concessis locum deinceps volumus obtinere; nam ubi eadem est ratio, idem jus statuendum est. §. 18. Verum si aliquod vertilabrum alicui concedatur, quod in vulgari montanorum Haspel dicitur, prout inter se contrahentes convenerint, excoletur. §. 20. Sed si inter eos nihil sit dictum, ex tunc principales coloni secundariis tenentur in coreo et funibus subvenire, et aquam, ne ipsos in labore impediat, exhaurire; sed isti de vertibulo debent aquam suam ad aquae haustum colonorum principalium derivare; dignum est enim, ut qui lucrum sentit, debeat etiam gravamini subjacere.

Cap. VI.

De emptione et venditione.

Cum nihil antiquitatis ignorandum sit: ac nosci conveniat rei, de qua acturi sumus, originem et naturam, ut ejus intellectus facilius habeatur. Quam ob rem veraciter sciendum est, emendi vendendique originem a permutationibus coepisse. Olim non erat nummus, sed unusquisque secundum necessitatem rerum utilibus inutilia permutabat; quoniam plerumque evenit, ut quod alteri superest, alteri desit. Sed quia non facile concurrebat, ut cum tu haberes, quod alter desideraret, invicem illi haberent, quod tu accipere velles: placuit veteribus huic difficultati remedium adhibere, statuendo, ut ex aere forma publica sub certa quantitate et qualitate percussa emendi et vendendi de cetero usus esset, nec ultra utrumque merces, sed alterum pretium vocaretur. Verumtamen cum emptio et venditio correlativa sint, nec unum sine reliquo esse possit: de ipsis pariter videamus, quamvis ad hunc tractatum diversimode se habeant, cum emptio per modum acquirendi consueverit regulariter se habere, sed venditio per modum minuendi.

§. 1. Contrahitur autem emptio et venditio, si contrahentes in unum convenerint certo pretio constituto; nam sine pretio nulla procedit venditio. §. 2. Non tamen pretii numeratio, sed conventio profuit emptioni, quamvis nondum sit pretium numeratum, nec arrha quidem data fuerit; nam quod

v vigiliách neb na den sväteční jich neosedú. §. 16. Pakli komu propojička ktorá bude podána, raduj se tiem právem, ktoréžby jemu propojčiteľ za uložené vypovéděl. §. 18. Pakliby propojčiteľ nic nefekl propuojčuje, než sprostně ty propojičky propojčil by: tehdy při té propojičce ve třech čtvrtech jedné miery t. latra nižadná jiná propojička nemá býti propojčena; kteréžto právo také na ortiech propuojčených chceme aby také potom miesto obdržalo; nebo kdež týž jest rozum, též právo buď ustaveno. §. 19. Pakliby komu které vrtidlo, totiž rumpál, propuojčeno bylo, jemuž obecně hašpl říekají, t. jedno všecko miesto aneb hlubokost, kudyž celý provaz jde: tehdy jakž mezi sebú strany smlúvajicie sjednají a umluvie, tak buď těženo. §. 20. Pakliby mezi nimi nic nebylo řečeno, tehdá prvotní kverkové dlužní jsú druhým kožemi a provazy pomáhati, a vodu, kteréžby jim překázela, vytahovati; ale tito z hašple dlužní jsú svú vodu do vody-požeradla t. prvotních kverkuov žumpu převoditi; hodnět zajisté jest, aby, ktož zisk čije, měl také obtieženie podniknúti.

V kterémž právo komu se propojči, toho poživaj. O právu propojčenie sprostě bez výmienky.

O propojičce hašple.

První kverkové dajte provazy i kuože druhým, leť to vymienie.

Kap. VI.

O prodávání a kupování.

Poněvadž nic dávnieho nemá nevědieno býti: poznati příslušie ty věci, o nichž praviti máme počátek i přirozenie, aby jich rozum tiem snáze jmien byl. Pro něžto v pravdě slušiet věděti, že kupování a prodávání vzalo jest počátek od směňování. Někdy zajisté ne tak peněz bieše, ale jeden každý podle potrebnosti věci sobě neužitečné za užitečné věci směňováše; nebo častokrát se přiházie, že čehož jednomu zbývá, toho se druhému nedostává. Ale že ne vždycky snadně se jest scházelo, aby, kdyžby ty měl, čehožby jiný žádal v odplatu, aby onen měl, což by ty vzieti chtěl: protož líbilo se jest starým této nesnázi lék hodný přidati. I ustanovili jsú, aby z kovu ráz obecní pod jistú jakostí a velikostí byl, a aby potom kupování a prodávání ne s obú stranú, ale s jedné strany kúpe a s druhé strany cena té kúpe hodná byla na penězích řádnú mocí uložena. Ale poněvadž kupování a prodávání jsú věci spoluchodné, aniž jedno bez druhého muož býti: protož o nich spolkem vizme, jakžkoli v tomto pravení rozdielně se mají; neb kupování obyčejem dobývání zvyklo se jest správně jmieti, ale prodávání se má obyčejem umenšování.

§. 1. Dějet se pak kupování a prodávání, kdyžto trhodějce svolé se v určenú cenu, neb záplatu jistú ustanovíce; neb bez ceny a záplaty nejde izádné prodávání. §. 2. Avšak

Rozdiel mezi kupováním a prodáváním.

arrae nomine per emptorem datur, non eo pertinet, quod sine arrha conventio nihil proficiat, sed ut evidentius probari possit contrahentes de pretio convenisse. Quia quod arrhae nomine datur, est solummodo argumentum emptionis et venditionis contractae, et quod venditur, non aliter accipiendum sit, quam si aut pretium solutum sit, aut eo nomine satisfactum, aut etiam fidem habuerimus emptori sine ulla satisfactione, et tunc etiam perfecta est emptio per omnia et completa. Et ex tunc omne incrementum aut detrimentum rei emptae cum sua causa in emptorem transfertur, quae esset futura, si apud venditorem ea res permansisset, idque toto nostro jure ita se habet, nam quia res transit cum suo onere et honore. §. 3. In venditionibus et emptionibus consensum praebere et intercedere palam est; sive contrahentes in ipsa emptione dissentiant, sive in pretio, sive in aliquo alio, emptio imperfecta est; si enim emptor credit se emere partes aliquas in laneo civili et venditor vendat in laneo abbatis: hic in corpore dissentitur, ergo emptio nulla est.

§. 4. Plane si in nomine erratum sit, de corpore autem constat, nulla dubitatio est, quin emptio valeat et venditio, tali dubio non obstante; nihil enim impedit error nominis contractum, si de corpore tantum constet, quia in corpus consensum est. Illud autem imperfectum esse constat negotium, cum emere volenti sic venditor dicit: Quanti velis, quem equum putaveris, aut quanti aestimaveris, habebis emptum. §. 5. Sciendum est enim, obscuritatem pacti nocere potius debere venditori, qui id dixit, quam emptori, quia potuit re integra negotium aptius declarare; nam sermo dubius regulariter interpretandus est in praejudicium proferentis. Semper enim ad communem intellectum verborum recurrendum est, et verba in eo sensu tenere debere, quem solent recte intelligentibus generare; jam non debemus verbum ex verbo, sed sensum ex sensu transferre; quia plerumque dum proprietates verborum attenditur, sensus veritatis amittitur; nam in omni contractu verba deserviunt intentioni, et in jure nimia subtilitas reprobatur. §. 6. Item antequam fit perfecta emptio et venditio, cum adhuc locus sit poenitentiae, potest emptor vel venditor sine poena recedere ab emptione vel venditione; ita tamen impune recedere eis permittimus, nisi jam arrharum nomine aliquid datum fuerit; hoc enim

ne vytčení té záplaty anebo ceny, ale sjednání a stržení dokonavá kupovanie, ačkoli záplata nebyla by načtena ještě, ani závdavek dán byl by; nebo což jménem závdavku skrže kupce dává se, tof nečinie strzenie, ale samo scenenie; než proto závdavek dáván bývá, aby snáže bylo dovedeno, že trlodějce sjednali jsú se o cenu prodané věci. A tak závdavek jest toliko duvod kúpenie a prodanie skonalého a že to, což jest prodáno, nenie jinak toho, ktož jest kúpil, než jakoby to již zaplatil aneb jináče zadosti učinil. Nebo když kto své věci svěřil tomu, ktož ji kúpil, beze všeho zaručenie a dostiučinenie, jižt jest vsie věci dokonalé kúpenie a dostiučinenie. A od toho času vsecko přibytie i ubytie věci kúpené k témuž kupci má přislušet i panství kúpené věci s její při na kupce bývá převedeno, kterážto byla by budúcie, kdyžby u prodáváče ta věc zuostala; a to všim našim právem tak se má, nebo věc jde s svým břemenem i se ctí. §. 3. V prodanie a v kupovanie svolenie trlodějce že má býti, zjevnot jest; nebo jestliže trlodějce dělili by se buďto v kúpenie nebo v záplatě aneb v něčem jiném, kúpenie nedokonalé jest. Protož jestližeby kupec mněl, by kúpil některé diely v lánú městském a prodavač prodal by v lánú opatově: tuť nenie svolen o tělo té věci, protož kúpenie ižádné nenie.

§. 4. Pakliby zřejmē na jménu poblúzeno bylo, ale o tělu sjednáno, ižádnēf pochybenie nenie, než že kúpenie platné a dokonalé jest i prodanie, bez překážky onoho poblúzenie; nict zajisté poblúzení jména nepřekážie strzenie, jestliže o těle té věci známo jest, neb k tělu jest svolen. Ale toť jest nedokonalé strzenie, když kupujícím prodavač die: Zač chceš, a kterak koně šacoval by, aneb zač by shodil, budeš jmieti kúpeno. §. 5. Vědomo však má býti zajisté, že zatemněná neb nerozumná smlúva více má škoditi prodáváči, kterýžto tak řekl jest, nežli kupci; neb jest mohl jasnějše tu věc i cenu povědieti; nebo řeč mylná správně má býti vykládána na škodu vynášejícieho neb toho, ktož ji pověděl. Vždycky zajisté k obecnému rozumu slov slušiet se utiekati a slova v tom rozumu držiena mají býti, kterýžto zvykla jsú právě rozumějícím obyčejně roditi; a nemámeť slovo z slova, ale smysl z smysla vykládati; nebo častokrát, když vlastnost slov bývá pozorována, smysl pravdy bývá potracen; v každé zajisté smlúvě slova přisluhujít úmyslu, a v práviech přílišná vtipnost zamietá se. §. 6. Také prvé, nežli dokoná se kúpenie a prodanie, když ještě miesto jest lítovanie, muožt kupující i prodavač bez pokuty od trhu odstúpiti; tak však dopúštíme jim bez pokuty odstúpiti, ačby již

Co slove kúpenie a ší se koná.

Co slove závdavek.

Což kto kúpil jeho slove jakoby to zaplatil.

Kúpenie nenie stále, le se trlodějci srovnávají kúpenie v záplatě.

Omylné kúpenie.

Poblúzenie jména kúpené věci.

Co slove nedokonalé strzenie.

Smlouva nenie rozumná více škodi prodáváči nežli kupujícímu.

Kterak má se býti rozumiena.

O zvržení trhu mezi trlodějci.

subsecuto, is qui recusat adimplere contractum, siquidem emptor, id perdat, quod dedit; si vero venditor, duplum restituere compellitur, licet nihil super arrhis expressum sit. §. 7. Sed iste modus emendi ac vendendi praecipue in novis inventionibus frequentius locum habet; quia postquam contrahentes emerunt, simul et de pretio convenerunt, soluta jam aliqua parte pretii principalis aut nomine arrharum data: tunc emptor argentifodium illud intret aut alium mittat suo nomine ad videndum, an sibi rem sic emptam expediat retinere, an recedere a contractu et perdere, quod jam solvit; nisi tunc aliud inter se statuerint contrahentes. §. 8. Sane si emptor nolit recedere ab emptione et eodem die pretium complete non solverit: perdet partes emptas cum parte pretii jam soluti; nisi contrahentes tunc inter se aliud fuerint protestati. §. 9. In hoc vero casu quidam versuti per totam illam diem consueverunt fraudulentè sui copiam denegare, quatenus die sic elapso partes emptae ipsis cum persoluta jam pecunia remanerent. Unde si emptor copiam venditoris aut sui procuratoris habere non poterit, eo die hoc publice protestando pecuniam solvendam eidem sub bono testimonio apud aliquem juratum aut alium idoneum virum deponat, venditori, quando voluerit, praesentandum; hoc enim modo jus suum salvum sibi et omnibus remanebit; sed in his vero emptionibus et venditionibus pacta legem ex conventionem partium sortiuntur.

§. 10. Cauti tamen sint in hac parte emptores, quatenus partes emptas, praecipue in novis inventionibus, ubi non est magister montis, statim coram colonis faciant sibi a venditoribus resignari; nam quidam male consueverunt, in novis inventionibus plures partes vendere, quam ipsos ibidem constet habere. §. 11. Ex tunc licet ultimus emptor sit, cui partes emptae resignatae fuerint, praefertur tamen omnibus prioribus emptoribus, quibus partes emptae non fuerunt resignatae. §. 11. Et haec cautela est in omnibus emptionibus partium adhibenda, quia nec emptor nec donatarius in partibus emptis aut donatis illud jus consequuntur, nisi ipsis coram magistro montis a venditoribus aut donatoribus resignentur; quamvis ipsos ad omne interesse, quod eis partes non fuerint resignatae, coram iudice poterunt convenire. §. 13. Si quis vero donationis causa pro minore vendat partes, quam valeant: venditio bene valet. §. 14. Quotiens enim universa venditio donationis causa facta est in totum: dicimus non valere; totiens quotiens autem viliori

jménem závdavku nětco dáno nebylo; neb ktož zavdává i pustí strženie, kupující ztrat to, což jest zavdal; pakli prodávau zvrže, připuzen buď dvénásobní závdavek ztratiti, ačkoli nebylo by nic o závdavcích vmluveno. §. 7. Ale tento obyčej kupování a prodávání zvláště na nových nalezáních častěji má miesto; nebo když již trhodějce stržili jsú a spolu i o záplatu se sjednali, a již díel ceny hlavnie jest zaplacen aneb závdavek dán: tehdy kupující má do toho dolu vjiti nebo jiného svým jménem poslati k opatření, aby ohledal, hodli-li mu se věc tak kúpenau držeti, čili odstúpiti od strženie a ztratiti, což jest již zaplatil; lečby tehdy nětco jiného trhodějce mezi sebou ustanovili. §. 8. Pakliby kúpitel nechtěl od kúpenie odstúpiti a týž den záplaty úplně nezaplatil by: ztratit diely t. tále kúpené, i s tím dielem ceny, kterýž jest zaplatil nebo zavdal; lečby tehdy trhodějce něco jiného mezi sebou umluvili a spolu osvědčili. §. 9. V té pak příhodě někteří zchytrali přes celý ten den zvykli jsú se lstivě pokrývati a své přítomnosti zapřieti, aby, kdyžby den tak pomínul, dielové, totiž tálové, tak kúpení jim s zaplacenými již penězi zostali. Ale že úklad a lest nemá ižádnému spomáhati, protož ustanovujeme, jestližby kupec přítomnosti prodávau nebo jeho poručníka jmieti nemohl, ten den to zjevně osvědče, peníze, kteréž platiti má, jemu pod dobrým svědomím u některého přísežného nebo jiného muže hodného položí prodávající, aby mu dáni byli, když by chtěl. Tímto zajisté obyčejem právo jeho zdravé jemu ve všech věcech ostane. Ale v takových kúpiech a prodajích smlúvy právo z sjednání stran berú.

§. 10. Opatrní však v tom buďte kupující, aby diely kúpené, zvláště na nových nalezáních, kdež není pergmistra, ihned před kverky kázali sobě prodávau otevzdati; neb někteří zlí zvykli jsú v nových nalezáních více dieluov prodávati, nežli jich tu mají. §. 11. Protož, by pak kupec poslední byl, jemuž dielové kúpení byli by otevzdání, přednášie se však a představuje všem kupcuom prvnějším, jimžto dielové kúpení nebyli otevzdání. §. 12. A tato opatrnost máť v každém kupování dieluov býti zachována; nebo ani kupec ani darovaný v dielech, totižto tálech kúpených nebo daných, ižádného práva nedosahují, leč jim těch dieluov kúpených nebo daných před pergmistrem bude postúpeno od prodávau nebo davateluov a otevzdáno. A protož, kdyžby jim nechtěli vzdáti, tehdá ze všech škod, kteréž by vzali pro nevzdání, mohút před súdci pohoněni býti. §. 13. Pakliby kto pro příčinu darování za méně a lacinějie prodal tále, nežliby stály, mocnýť jest prodaj. §. 14. A pakli všecko prodání

Ktož tále kú
pí, ohleda
sobě neb p-
šil k ohledát

Nezap lati-
kúpitel pent
den urden
ztratit tál-
kúpené.

O lstivém
pokrývání
zapřieni.

V prodaji
kupování
svolenie
právo loml

Ktož tále kú
puje, kaž
sobě je př-
kverky ot
vzdati.

Takové ot
vzdání ma
miesto př-
neotevzda
nými.

Pohnání
ze škod p
neotevzda
nie.

Prodá-li k
tále lacinó
mocnýť jes
prodaj.

pretio partes donationis causa venduntur, dubium non est, venditionem valere. §. 15. Quicumque autem in fraudem reipublicae vel creditorum fingit se suas partes aut alias res obligare vel vendere, nihil agit; nuda enim et imaginaria venditio pro non facta est, et ideo nec alienatio ejus rei admittitur; quia plus valet, quod in veritate agitur, quam simulate concipitur.

§. 16. Et est aliud genus acquisitionis: Conductio et locatio; nam ad similitudinem emptionis et venditionis contrahitur, si contrahentes in conductione et locatione convenerunt certa mercede statuta, quia sine mercede nulla procedit conductio. Si itaque inter contrahentes convenerint, ut quanta mercede Petrus rem locandam aestimaverit, pro tanta sit locata, et siquidem ipse qui nominatus est, mercedem definiert: omnimode secundum ejus aestimationem merces persolvatur et res tradatur, ut ad effectum conductio perducatur. §. 17. Sin autem ille, qui nominatus est, sive noluerit mercedem sive non potuerit definire, tunc pro nihilo est conductio, quasi nulla mercede constituta. Quod jus cum locationibus et conductionibus nobis placuerit, non est absurdum, et in emptionibus et venditionibus locum habere.

§. 18. Item quemadmodum in emendo ac vendendo regulariter concessum est, quod pluris sit, minoris emere, et quod minoris sit, pluris emere, et ita invicem se circumscribere: magnum hic in locationibus et conductionibus locum habet; et hoc maxime nos et nostros tangit montanos, eo quod a saeculo non est auditum, tot magnas et pretiosissimas locationes et conductiones contrahi in tam modico terrae spatio, sicut in argentifodio nostro Chutnae, nobis ab origine mundi coelesti providentia reservato. Sed quod creatura non habeat, ut pro meritis respondeat creatori, saltem manibus erectis in coelum gratias agimus pro universis beneficiis; quia sua gratia nos creando in hoc inter cetera beneficia nos beavit, ut quasi omnia regna mundi jam auri argentique fodio exsiccata, sola fertilis Bohemia nostris temporibus suo auro et argento fertiliter irrigaret. Quam ob rem nostris montanis sincere intendimus providere, ut unusquisque sine alterius praejudicio suis terminis stet contentus. §. 19. Sane si contrahentium placuerit voluntati, tales partes expressa mercede ad certum terminum sint locatae; quamcunque enim legem tunc ipsi contractu de communi consensu indixerint, ab utroque contrahentium inviolabiliter observetur. §. 20. In hujusmodi autem obligationibus idem maxime spectare debemus, quod per utramque partem convenerint, ut si quis tunc ipsorum

stane se pod příčinu dání, prodání moci nemá; kolikrát pak hubenější záplatů díelové prodávají se příčinu darování, neníť pochybné, žeť prodaj má moc. §. 15. Pakli kto na přelstění obecného dobrého nebo svých věřiteluov zamysle své díely aneb jiné věci zastavil by anebo prodal, toť neníť mocno; nahé zajisté a zamýšlené prodání za neužitečné se pokládá, a protož ani utracení té věci dopustíte se; neb více muož, což v pravdě děje se, nežli což se pokryté vymýšlé.

O listivén
prodaji ne
zastavé té
luov.

§. 16. Jestli i jiné plémě dobývání: Pronajetie a najetie; neb se děje ku podobenství kupování a prodávání, kdyžto spoludějce s obů stranů sjednají se na určeném nájmu platu, jistú mzdu ustanovíce; nebo bez jisté ceny neb mzdy nejdeť izádné pronajetie. Protož jestliže spoludějce mezi sebou sjednali by se takově, aby za kterak velikú mzdu Petr věc nájemnú šacoval by, za tak velikú aby byla najata, a jestliže ten, kterýž jmenován jest, mzdu uložil by: vedle jeho uloženie mzda ovšem buď placena, a ta věc vydána buď, aby k skutku pronajetie přivedeno bylo. §. 17. Pakliby ten, kterýž jmenován jest, nebo nechtěl mzdy neb nemohl uložiti: tehdy za nic nestuoj pronajetie; neb plat izádnú mzdu neníť ustaven. A to právo poněvadž v najímání a v pronajímání nám líbilo se, neníť neslušné, aby v prodáváních a kupování místo mělo.

O dobytí
práva skr
pronajímá
nie.

§. 18. Také jakož v kupování a prodávání řádně jest dopuštěno, aby, což dražšie jest a většie, laciněji a za méně bylo kúpeno, a což lacinějšího a nižšieho, aby dráže a za více bylo kupováno, a tak vespolek sobě ujímati a opisovati: velikét to v najímání a pronajímání místo má; a toť najvíce nás a našich horníkuov se dotýče, protože od věkuov neníť slýcháno, by toliko velikých a předrahých najímání dalo se na tak malém země prostranství, jakož na dolech našich stříbrných v Kutně, nám od počátku světa nebeskú obmyslností zjeveném. Ale poněvadž stvoření nemá, co by za dobrodinství oddalo stvořiteli svému, aspoň zdvihnuce ruce svoji k nebi, dieky vzdáváme jemu za všeliká dobrodinie; nebo jeho milost nás tvořec mezi jinými dobrodiními v tom nás ozbožnil, kdyžto téměř všecka království světa již zlatá a stříbrná kopání vyschla, sama plodná země česká našich časuov svým zlatem a stříbrem plodistvě obvlažila jest. Pro kterýžto věc naše horníky pilně míníme opatřiti, aby jeden každý bez jiného bezprávie na svých mezích měl dosti. §. 19. Zajisté, bude-li se trhodějci líbiti vůli, taková díelová za určenú mzdu a k určenému času buďte najati. Kteréžkoli zajisté právo tehdy té smlúvě z obecného svolenie uložili by, od obojích trhdějci neporušitelně buď zachováno. §. 20. V takových pak závazcích toho naj-

O nemožná
prodáván
kupování
pronajímá:

Malá věc
druhdy dra
bývá kúpen

Vychvalc
vání těch
hor a díť
Pánu Boh
činění.

Každý mí
dosti na své

O najímá
tíluov.

placiti conventi transgressor fuerit, per judicem ad omnem parti alteri faciendam justitiam compellatur. Si vero locator fuerit, curam habebit, ut conductori manuteneat et conservet omnia, quae promisit; sed si conductor fuerit, ab omni suo jure, quod ex conductione consecutus est, casurus.

§. 21. Item perspicere debet conductor, ut in nullo legem conductionis offendat, vel aliquod jus rei conductae deterius faciat aut fieri patiatur.

§. 22. Termino vero locationis completo omne jus exstinguitur conductoris hoc modo: Si terminus in diem venerit laboribus deputatum, statim proxima proclamatione primae schichtae noctis conductor nihil juris de cetero obtinebit. Si vero dies celebris diem non celebrem locationi pro cetero termino deputato immediate praecesserit, tunc jus conductoris propter vigiliam proxima proclamatione, ultimae schichtae diei scilicet, extinguetur. Quandocunque locationis terminus in diem celebrem fuerit deputatus, quod frequentius evenit, sicut etiam consuetum est urburae nostrae locari usque in diem beatorum Petri et Pauli Apostolorum: tunc in vigilia cum proclamatur ultima schichta diei, omne jus locationis exstinguitur conductorum. Quod jus etiam nos cum nostrae urburae conductoribus firmiter volumus observari; et licet in hac parte legibus absoluti sumus, tamen secundum legem vivere volumus. Quamvis tamen hoc solum de urbura dixerimus observandum, tamen etiam de moneta intelligi debet, et de omni censu urburae nostrae attinenti, ut uno et eodem termino simul ad conductorem transeant, ac simul revertantur.

§. 23. Extincto itaque jure locationis termino, adhuc multae fiebant quaestiones de metallo nondum educto, cum conductorum exsecato laboribus et expensis, cujus esse deberet? ad quod diversi diversimode responderunt. Quidam enim dicebant, et bene, quod omne metallum sumptibus conductorum exsectum, licet nondum emissum, ipsis conductoribus remaneret. Quorum opinio tamen non multum attendebatur; aliis autem contrarium dicentibus, quod nihil juris in eo, nisi emitteretur, haberet. Sed tertii dixerunt, quod de dicto metallo nihil cederet conductoribus, nisi cum ad divisionem publicam perveniret. Ad quod naturalem aequitatem solummodo imitantes respondemus breviter: Ut si generaliter admitteretur, quod conductores sub terra in argentifodio metallum exsectum, nisi tunc impedimento legitimo praepediti, pro sua reconderent voluntate: tam absurditas sequeretur, ut finito termino locationis metallum sic relictum in suis laboribus locationes impediret, extrahendum cum expensis ultimo locatorum. Nec etiam esset consonum aequitati, ut locatores finita locatione gratis tollerent metallum exsectum sumptibus

viece šetriťi máme, což by skrzc obě strany bylo smluveno; a jestližeby kto z nich dobře líbezného sjednání byl přestúpitel, aby skrzc súdece k učinění vše spravedlnosti straně druhé byl připuzen. Pakliby pronajímač byl, péči jmieti bude, aby nájemníku svému držal i zachoval všechny věci, kteréž jest slibil; pakliby byl nájemníkem, ode všeho práva svého, kteréž jest z nájmu dosáhl, máť odpadnutí. §. 21. Také prohlednutí má nájemník, aby v ničemž práva nájmu nepřestupoval, ani kterým obyčejem věci najaté pohoršoval, ani pohoršiti dopauštěl. §. 22. Čas pak nájmu když by vyšel, všechno právo uhašuje nájemníkovu a umrtvuje tímto obyčejem: Jestližeby přišel rok na den dielný, tehdy hned, když najprvé provolání prvnie šichty noční se nájemník nic práva potom neobdržíe. Pakliby den sváteční bezstředně předšel den nesváteční, pronajetie za určený rok uložený, tehdy právo nájemníkovu pro vigiljí prvním provoláním šichty dnové též bude umrtveno. A když koli pronajetie rok na den sváteční byl by odložen, jakož se to často stává, jakož také obyčejno jest, že urburu naši pronajímáme až do dne blahoslavených apoštoluov Petra a Pavla: tehdy u vigiljí když provolává se poslednie šichta dennie, všechno právo pronajímáníe najemníkuov uhašuje se. Kteréžto právo také my chceme aby zachováno bylo naše urbury s nájemníkem; a ačkoli s té strany od práv jsme zproštěni, avšak podlé práv chceme živi býti. A jakžkoli tuto řekli jsme o urbuře aby bylo zachováno, avšak také o rázu mince máť též býti rozumieno i o všelikém platu naše urbuře příslušném, aby jedniem a týmž cílem neb rokem spolu šly k nájemníku, a též se navrátili. §. 23. A kdyžby uhašeno bylo právo pronajetie rokem, ještě mnohé bývachu pře o rudě nevytažené, nájemníkuov pracemi a náklady vysekané, či by měla býti? K tomu rozličné odpovídanie bylo jest. Někteří zajisté praviechu, a dobře, že každá ruda náklady nájemníkuov vysekaná, ačkoli ještě nenie vytažena, avšak má ostati nájemníkuom. Jichžto však dovtip nemnoho šetřen byl pro jiné odporně jim praviecu, žeby k té rudě nájemníci žádného práva neměli, lečby byla vytažena. A třetie pak řekli jsú, žeby z té rudy nemělo se nic dostati nájemníkuom, než ačby k rozdělení zjevnému přišla. A k tomu přirozeného rovenství toliko následujícíe krátce odpovídáme: Jestliže obecně bylo by dopuštěno, aby nájemníci pod zemí v dole rudu vysekanú k své překrývali vuoli, lečby tehdy překážkú hodnú zaneprázdnění byli: tehdy tato neslušnost následovala by, že kdyžby se rok najetie dokonal, ruda tak ostavená nájemníkom v jich pracech překážela by dalšíemu pronajímání; vytažena však býti má naposledy na náklady nájemníkuov.

Ktož smlu
nechrzí, b
k tomu pr
vem přípu
zen.

O nájem
cich tálu

Najem ne
pohoršová
býti.

Kdy se náji
koná.

O rázu mir
a času p
cenie urbu

Když pa
nájmu mi
cie jest ru
nevytážen

Ortel téru

conductorum; nemo enim alterius locupletari debet jactura. Sed si metallum ejusdem septimanae, in qua finitur locatio, emissum non fuerit, hic solum sibi locatione valeant vendicare. Quidquid autem metalli de praecedentibus septimanis ante terminum finitum in argentifodio remanserit, perdidērunt. Et sic omnibus aliis quaestionibus secundum naturalem rationem est breviter conclusum; quam conclusionem deinceps in omnibus locationibus (tiam urburae nostrae praecipimus inviolabiliter observari.

Cap. VII.

De donationibus.

Moribus apud nos antiquitus receptum est, per donationem nobis acquiri possessionem et transferri in personam dominium alienam; nihil enim tam conveniens est naturali aequitati, quam voluntatem domini volentis rem suam transferre in alium, ratam haberi.

§. 1. Est autem donatio rei licitae nullo jure cogente mera et liberalis in alterum facta translatio; et perficitur, cum donator suam voluntatem coram probis viris manifestaverit voluntarie. Ex tunc donatori jure cogente incumbit necessitas, possessionem in personam donatarii transferendi; sed si hoc donator recusaverit, nihilominus donatio plenissimum robur habeat et perfectum, eo quod hanc sibi quodammodo nobilitas legem ponit, debere se, quod sponte tribuit, aestimet, et nisi in beneficiis suis creverit, nihil se praestitisse putet; haecque liberalitas in donatarium pie perfusa debet ipsum donatori ad grata obsequia provocare, ac beneficiorum nunquam esse immemorem perceptorum. Et hic est modus donandi, qui vocatur juris interpretatione donatio inter vivos. §. 2. Est et alius modus donationis, qui propter mortis suspicionem fit, cum quis ita donaverit, si aliquid ei humanitus contigisset, haberet is, qui accepisset. Sed in summa mortis causa donatio est, cum quis magis se velit habere, quam cum, cui donatur, magisque illum, cui donat, quam heredem. §. 3. Sed et majores nostri, divi imperatores, prohibuerunt donationes inter virum et mulierem, ne mutuo amore se invicem spoliarent, famae conjugatorum decentissime consulentes, ne concordia inter eos conciliari pretio videatur, neve in paupertatem melior deciderit, deteriorque ditior ferit. Unde et nos donationem inter conjuges penitus reprobamus, nisi tunc morte donatoris donatio confirmetur.

Anižby také podobné bylo spravdnosti, aby pronajímači po dokonání najmu daro zdvihli, vysekanú na náklad nájemníkuov; žádnýť zajisté nemá bohatěti cizí škodu. Ale jestliže by ruda toho téhodne, v němž se skonává najetie, vytažena nebyla, tu toliko budú moci sobě osobiti pronajímači; a což by pak koli rudy z předešlých týdnouv před rokem skonáným v dole zuostalo, tu jsou ztratili. A tak všem jiným přem podle přirozeného rozumu krátce jest zavřieno; kteréžto zavřenie potom ve všech pronajímáních, také i urbury naše, přikazujeme, aby neporušitedlně bylo zachováno.

Kap. VII.

O právu dání neb darování.

Obytčejí již u nás zdávna přijato jest, že skrze dání nám dobývá se drženie a že panstvie přenášie se od jedné osoby na druhú; neb nic není tak příslušného přirozené rovnosti, nežli vuoli pána chtějícieho věc svú přenesti na jiného, pevnú jmiati.

§. 1. A tak dání jestiť věci slušné bez přinucenie práva i moci púhé neb čistě a svobodné na jiného učiněné převedenie; a dokonává se tehdy, když dávatel svú vuoli zjeví před šlechtnými muži dobrovolně. A z toho slušiet dárci připuzením práva, aby vládnutie na obdařeného převedl. Pakliby toho dárce odpieral, nicméně přes to dání plnú moc má a dokonalú, protože uslechtilost tu právo jakýms obyčejem jest uložila, že mní, což dobrovolně dává, by dlužna byla dáti; a lečby v dobrovolenstviech svých ustavně rostla, mní, by nic nedala. A tato svobodná štědrota na obdarovaného milostivě vylitá má jeho obdarovaného k vděčným službám zbuzovati dávateli, aby dobrodinie přijatých nikdy nezapomínal. A toť jest obyčej dávní, kterýžto slove práva vykládáním dáni mezi živými. §. 2. Jestiť také i jiný obyčej dávání, kterýž se děje pro domněnie smrti, když kto takto dává: jestližeby se jemu událo umřieti, aby tento toto měl. Ale svrčovaně dání pro příčinu smrti jest, kdyžby kto raději sobě měl, nežli tomu, komuž odkazuje, ostavil, ale však raději tomu přeje nežli dědici. §. 3. Ale i větší naši, zbožní ciesařové, zapověděli jsou dávání mezi mužem a ženú aby nebývalo, aby z společného milování vespolek se nelúpili, pověsti dobré manželouv převelmi slušně radiece, aby svornost mezi nimi nezdála se býti zjednána cenú aneb mzdú, a aby lepší v chudobu neupadl a horší bohatěji nebyl; protož i my dání mezi manžely, z něhož jeden bohatěji a druhý chudší bylby učiněn, mezi manžely ovšem zamietáme, lečby tehdy smrti dávatel dání bylo potvrzeno.

Co slove
dání.

O dání
smrti.

Žena nemu
dáti muži
statku leč
smrti, a on
zase též.

Cap. VIII.*De jure cesso.*

De jure cesso tam licito, quam illicito, hic intendimus declarare.

§. 1. Hoc autem modo licite cedantur jura et actiones: si procurator vel tuus aut alius mandato tuo tibi aliquas partes emerit et perfecta emptione venditor illas partes coram magistro montis recuset more solito resignare, et procurator tuus aut mandatarius contra venditorem eundem tibi jura cedat et actiones; statim acquiritur plenum jus agendi; quod licitum in his et in aliis bonae fidei concessionibus approbatur. §. 2. Sed cum emptiones et cessiones litium legitimae prohibeant sanctiones: et nos ligitantibus justitia exigente compellimur providere, ne cum altera pars sibi consentiret contrarium judiciorum exitum, alium potentiolem aut alias inhabilem parti alteri adversarium institueret duriolem; quam ob rem omnes alienationes judicii immutandi causa factas, tam contra bonos mores, quam contra utilitatem totius reipublicae et honorem, hoc edicto penitus revocamus, ne de cetero per aliquem talium aliquid attemptetur.

Cap. IX.*De jure retinendi, recuperandi et minuendi.*

Quia jus acquirendi sine jure retinendi, recuperandi, aut minuendi perfecte non poterit pertractari: unde jura praedicta plene ac plane inveniuntur in praecedentibus tractatibus expedita.

§. 1. Jus enim retinendi in eo consistit, ut quis utatur argentifodio suo in omnibus, ut dictum est. §. 2. Sed jus recuperandi in eo consistit, ut quis violenter de sua possessione sit ejectus, aut ipsi absentem legitima causa aliqua possessio aut res per judicium fuerit abdicata, vel aliquid aliud in ejus praejudicium attemptatum; et qualiter haec sint recuperanda, diligens indagator in praecedentibus tractatibus omnia inveniet pertractata. §. 3. Sed jus minuendi plene (dictum est) supra (de) his, qui non utifruendo suo argentifodio abutuntur; et etiam quando in judiciis condempnantur, plene etiam hoc de emptionibus et venditionibus pertractatur.

Kap. VIII.

O právu postúpenie slušným i neslušným.

O právu postúpenie tak slušným jako neslušným umienili jsme tuto vypraviti.

§. 1. Tiemto pak obyčejem slušně postupují se práva i skutkové, kdyžto poručník tvooj nebo jiný příkázaním tvým tobě některé diely kúpil by, a dokonaje kúpenie, kdyžby prodavač těch dieluoov před pergmistrem odpieral obyčejem zvyklým otevdzdati, a poručník tvooj, nebo příkázanie tvé maje, proti témuž prodavači tobě práv postúpil by i při neb žalob; tehdy ihned tobě plné právo se dobývá, aby se o to mohl súditi. A to jest slušné v těch věcech i v jiných dobré viery postupováními tvrditi se. §. 2. Ale poněvadž kupování a postupování sváruov t. sauduov spravdivá zapoviedajú ustanovenie: i my súpeřóm, totiž súdicím-se, k žádání spravdivnosti připuzeni jsme raditi, aby, kdyby jedna strana počítala sobě odporné súduov vyjitie, jiného mocnějšího aneb jinak druhé straně nehodného protivníka neustanovovala tvrdšíeho; pro kterúžto příčinu všeecka postupování, saudu změnění příčinu učiněná, tak proti dobrým obyčejóm, jako proti užitku obecnie věci i cti, tiemto zapověděniem ovšem hyzdíme a odvoláváme, aby potom skrze kteréhož kolivěk o nic takového nebylo se pokúšieno.

Způsob
vzdání a postú-
pování
buďto osobr
aneb poruč-
níkem.

O kupování
a prodávání
sauduov.

Kap. IX.

O právu obdrženie, nabývání t. nabytie a umenšování.

Jakžkoli o právu dobývání, obdrženie, nabytie i umenšování nebude moci býti praveno, protože ta práva plně a zřejmě v předešlých knihách nalezájí se býti vypravena.

§. 1. Neb právo zajisté obdrženie v tomž záleží, kdyžby kto požival dolu svého ve všech věcech, jakož jest praveno.

§. 2. Ale právo nabytie v tom záleží, kdyžby někto násilím z svého vládnutie neb drženie byl vyvržen a vytištěn, aneb v jeho nepřítomnosti příčinu hodnú některé vládařstvie neb věc jeho skrze saud byla by odsúzena, anebo nětco jiného na jeho bezpravie neb škodu učiněno; a kterak by toho měl nabyti, pilný zpytatel v předešlých rozprávkách všeecky věci nalezne vypravené. §. 3. Ale právo umenšování plně svrchu jest praveno o těch, kteřížto nedělajíce, jakož hodné jest, svého dolu zle užívají; a také, kterak v saudiech bývají odsuzování, o tom úplné jest povědieno tu, kdežto o kupování a prodávání jest praveno.

Na čem zá-
leží právo
dobytie.

O právu u-
menšování

Incipit

Libertus

gloriosissimi Principis et Domini Regis Wenceslai
munifici Regis Bohemiae.

Cap. I.

De ordine judiciario.

Sollicitantibus nobis quam plurimum circa totius regni curas, et inter cetera parum nihil eligentibus meditari, qualiter et quomodo montanis nostris fixum immutabilemque ordinem judicarium confirmemus, ut non per ambages, sicut a retroactis temporibus consuetum erat, sed gradatim per legitimos juris tramites deinceps judicia ordinentur, nam circa ea, quae inordinate fiunt, non potest rationabiliter aliquid agi:

§. 1. Unde quidquid contra ordinem judicarium a nobis editum in hac parte judicatum fuerit aut prolatum, nullius penitus firmitatis existat, juxta legitimas sanctiones legaliter protestantes, sententias contra solitum juris ordinem prolatas nullius esse momenti. §. 2. Imo iudices et jurati nostri transgressores edicti cum omnibus possessionibus suis et personis regiae subjaceant ultioni. Dignum est enim, ut quos ad nostri juris observantiam regalis formido non provocat, saltem medicina correptionis compellat, ut universi poena docente discant, quam sit vitandum, quamque nefandum, statuta regalia profanari.

Cap. II.

De citationibus.

Sed cum citatio sit principium et totius ordinis judiciarii fundamentum, de ipsa tamquam de parte potiori principaliter videamus, quia principium cujuslibet rei potissima pars est, teste domino Justiniano imperatore, sanctissimo legislatore, eo quod bene et competenter universa geruntur, si principium decens fuerit et amabile Deo.

§. 1. Est autem citatio legitima in jus evocatio, et quando fit per iudicem principaliter praecipientem, alterutri partium aut utrisque, quod certo termino compareant coram ipso hinc inde secundum justitiam responsuri. §. 2. Est etiam citatio per iudicis nuntium ad hoc juratum, ut, si citatus, sicut pluries evenit, citationem ad ipsum pervenisse negaret,

Počínajú se
č t v r t é k n i h y
práva kráľovského horníkom daného.

Kap. I.

O rádu saudným horníkuov.

Pečlivosť majice my prevelikú pri všetkých pécech kráľovstvie nášeho, a medzi jinými nicméně když chceme pomysliť, utíká nás péce pilná, kterak a kterým obyčejem horníkom našim stálý a neproměnitelný řád saudný stvrđili bychom a vydali, aby ne pó okolcích, totiž zmatciech, jakož od dávných časuov obyčejno bieše, ale řádně pó správných práva stezkách potom saudové se řiedili; nebo při těch věcech, kteréž se neřádně dějí, nemuož rozumně nic činěno býti.

§. 1. Protož cožkoli proti řádu súdnému od nás vydanému s té strany bylo by súzeno anebo vynášeno, nižádné ovšem pevnosti nebuď, podle pravých ustanovení, správně osvědčujících, že nálezové proti zvyklému práva vypověděni žádné nejsú chvílky t. ku přijetí, aneb izádné moci nemají.

§. 2. Nébrž súdce a přísežní naši, přestupitelé ustanovenie tohoto, se všemi statky svými i osobami kráľovské podlehněte pomstě; nebť hodné zajisté jest, aby, jichžto k nášeho práva zachovánie kráľovský strach nezbuzuje, aspoň lékařstvie tresktánie aby připudilo, aby všickni pokutú učice naučili se, kterak se slušie vystřiehati, a kterak nehodné jest, ustanovenie kráľovská haněti neb tupiti.

Pokuta súdci
proti právu
súdicích.

Kap. II.

O póhoních.

Ale poněvadž póhon jest počátek a základ všeho řádu súdného, protož o něm jakožto o částce prvnější, prvotně vizme; neb počátek všelijaké věci najmocnějšíe částka jest, jakož toho přisvědčuje pan Justinian cesař, přesvátný práv ustanovitel, řka, že dobře a příhodně všecky věci dějí se, když počátek slušný bylby a Bohu milý.

§. 1. Jestíť pak póhon správně ku právu povolánie; a bývát druhdy skrze súdci přítomně prikazujícieho jedné straně nebo oběma, aby v určený rok před ním se okázali v súdě spolu, jedna druhé podle spravedlnosti odpoviedajiec.

§. 2. Druhdy pak bývá a děje se póhon skrze posla súdcova

Co jest puo-
hon.

tunc citantis indubitanter stabitur juramento. §. 3. Hoc autem modo sunt citationes per juratum faciendae: Ut de iudicis citet mandato, nec aliquis nisi legitima ex causa ad iudicium citetur ordinarium eo die, quo ipsum iudicium esse debet; quia tempus et hora non patiuntur tunc plenius deliberandi consilium, nec inermes nostris debemus resistere inimicis, sed egemus tempore, cum actor, in cuius est velle agere, jam dudum se suis munierit munimentis, ut et nos nostras defensiones providentius ordinemus. Unde unusquisque citandus est ad iudicium ordinarium ad minus proxima die praecedente. Et si copia ejus haberi poterit, citetur propria in persona; si autem absens fuerit, aut latitet subterfugiendo iudicium, per eundem nuntium ad domum ejus tunc publice citetur. Tutius est tamen in omnibus arduis causis ad domum fieri citationes hoc modo: Nuntius juratus stabit ante domum citandi, ipsum ad mandatum iudicis aperta voce citando, audientibus transeuntibus et vicinis; nam circa majora cautius est agendum. Statimque nuntius citans executionem citationis notario dicat iudicis, ut ipsam sic ponat in tabulis vel in actis, scilicet quod (talis) ad mandatum iudicis per (talem) juratum nuntium (ponendo diem et horam), ut iudicio compareret (tali) die, ad domum suam fuerit publice citatus, audientibus transeuntibus et vicinis. §. 4. Nullus autem est ita citandus, ut in iudicio compareat die feriato. §. 5. Omnes autem citationes, quae ad iudicium ordinarium fiunt, licet non exprimat, tamen peremptorie sunt citandae.

Cap. III.

Quomodo actor et reus in iudicio comparare debeant et se habere.

Quomodo actor et reus in iudicio comparando debeant se habere, visa citationum forma, videre nunc restat.

§. 1. Et certe actor praesens rei absentis apud iudicem pro tribunali sedentem contumacia accusabit, cum omni instantia justitiam postulando. Reo autem praesente actor instabit, ut suae respondeat actioni. E converso reus actore non comparante, propter ejus contumaciam ab instantia iudicii petet sententialiter se absolvi. §. 2. Si autem actor praesens de reo conqueratur, instanter justitiam exigendo, tunc reus exceptiones, si quas habet, opponat, secundum ordinem infra scriptum. §. 3. Possunt etiam partes comparere in iudicio per procura-

k tomu prísežného, aby, jestližeby pohnaný, jakož se častěji přiházic, zapical, by pónon k němu přišel, tehdy pónonného přísaze bezpochyby má věřeno býti. §. 3. Tímto pak obyčejem mají děti se pónonové skrze posla přísazného: Aby pónonil z saudcova příkázanie, aniž kto má pónán býti k saudu zahájenému leč z hodné příčiny ten den, kterýž má saud býti; nebo čas a hodina nestrpí v ta doba plného rozmýšlenie rady, aniž neoděni jsúce odpierati se máme našim nepřátelóm, ale potřebujeme k tomu času, poněvadž žalobce, v jehož chtění jest při věsti, již dávno svými ohradil se jest ohradami, abychom i my naše obrany opatrněji zřídili. Protož jeden každý má pónán býti k saudu zahájenému při najmenšiem najbližší den předešlý před súdem; a muož-li býti osobně nalezen, máť pónán býti u vlastní osobě; pakliby jeho nebylo nebo se pokrýval saudu utiekaje, tehdy skrze téhož posla má zjevně před domem bydla jeho pónán býti. Ale bezpečněji zajisté jest ve všech pilných přech, aby se pónon dál před domem neb v domu tímto obyčejem: Posel přísazný staněť před domem toho, ktož má pónán býti, pónoně jeho ku příkázání súde zjevným hlasem, aby i susedé i jdúci mimo duom slyšeli; neb při větších věcech vždy slušie opatrněji činiti. A ihned ten posel pónonný učiněnie pónonu má povědieti písaři súdcovu, aby jej tak ve dsky neb v knihy vložil, nebo v aktách, totiž že ku příkázání súde (ten) skrze (takového) posla přísazného (tento) den a (tuto) hodinu pónán jest, aby stál k saudu, a (tento) den a (tuto) hodinu před domem jeho jest zjevně pónán, a to jsú slyšeli pomijející i susedé. §. 4. Nižádný pak nemá pónán býti, aby stál na súde den sváteční. §. 5. A všichni pónonové, kteříž se dějí k saudu zahájenému, ač to nenie vymluveno, zavítit jsú pónonové jmieni.

Kterým obyčejem posel má pónoniti

Pónon poslem.

Žádný nebud pónoněn bez příčiny hodné.

O pónonu člověka pokrývajícího se.

Způsob pónonu.

Pónnaný nestuoj k saudu v den sváteční.

Kap. III.

Kterak žalobce a obžalovaný mají v saudu státi.

Kterým obyčejem žalobce a obviněný na saudě se staviece měli-by se jmieti, viděvše způsob pónonu, již nastává se viděti.

§. 1. A zajisté žalobce přítomný obžalovaného nepřítomného před súdci, na stolici súdné sedícím, potupú neb nestáním má obžalovati, se vsí snažností žádaje spravedlnosti. Pakli obžalovaný jest přítomen, má o to státi žalobník, aby jeho žalobě odpoviedal. A zase nestane-li žalobník, tehdá obžalovaný pro jeho nestánie žádati bude od snažnosti saudu, aby nálezem jeho byl zproštěn saudu. §. 2. Pakli žalobce přítomný žaluje na pónnaného, spravedlnosti snažně žádaje,

Nestane-li žalobník k právu svému

tores sufficienter instructos et coram actis aut urburariis vel magistris montium legitime constitutis, ita tamen, ut procurator, qui nomine absentis agit aut defendit, satisfaciat, dominum rem ratam habiturum, aut iudicatum solvi; quia nemo procurator in re aliena sine satisfactione idoneus esse creditur, si principales personae rem ratam habituram vel iudicatum solvi pro suis procuratoribus, ipsos ab omni satisfactione relevantes, se nullo modo obligarunt. §. 4. Etiam consortes ejusdem litis sine mandato agere possunt, dummodo consortem consortesve suos rem ratam caveant habituros.

5. Et sic jura adaptantur ad ea, quae frequentius in judiciis ventilantur; sed ad ea, quae raro accidunt, ante ipsorum eventum jura adaptari non possunt, sed erit de similibus ad similia procedendum.

Cap. IV.

De judiciis.

Tractatum est supra in praecedentibus de quibusdam praeambulis ad iudiciorum exercitium opportunis; sed nunc de ipsis judiciis per ordinem videamus.

§. 1. Et est iudicium actus trium personarum legitimus, scilicet iudicis, actoris, et rei. §. 2. Actor autem dicitur ab agendo, reus autem non ab reatu, sed a re, quae petitur. §. 3. Omne autem iudicium montanum aut est ordinarium aut extraordinarium. §. 4. Iudicium ordinarium est, cum iudex sedens pro tribunali, infra quatuor sedilia congregatis ibidem aliquibus juratis ac aliis quorum interest, ipsum iudicium processurus in causis more consueto corroborat et confirmat: Hoc enim quaeritur sollemniter a juratis, an eo die et illa hora licite possit iudicio praesidere, et jurati sententiam diem una cum hora esse habiles iudicio praesidendi, eo quod nec dies est feriatus, nec etiam hora tarda; nam iudices tenentur ob reverentiam Dei differe tempore feriato et etiam ante noctis tenebras perficere, quod incumbit eo, quod opportunitas tenebrarum malos homines ad delinquendum efficit proniores. §. 5. Iudicio autem hoc ordine sollemnizato iudex more solito pacem iudicalem omnibus auctorizet, quodque servetur honestas et reverentia iudicialis castis moribus perseveret. §. 6. Et tunc unusquisque per advocatum proponat

tehda obviněný odpory, ač které má, proti němu polož podle řádu dole psaného. §. 3. Mohú také strany státi na súde skrze poručníky dostatečně naučené, a před knihami neb před akty neb před urburérii nebo permistry správně postavené, tak však, aby poručník, kterýž jménem nepřítomného vede při neb jie bránie, uručil, že pán jeho t. žalobce neb obžalovaný to, což on vede, přijme, a bude-li odsúzen, že odsúzený zaplatí; nebo izádný poručník v cizí při bez uručenie nezdá se hodný býti, kdyžto prvotnie osoby nezavázaly jsú se, že, což poručníci jich provedú, to sdržie, a což bude usúzeno, že to zaplatie za své poručníky, tiem je ode všeho urukovanie zprošťujice. §. 4. Také společníci neb tovariši té pře mohú při vésti bez prikázanie, kdyžto jediné společník neb společníci uručie, že to chtie zdržeti, což on vyvede.

§. 5. A tak práva prihotována bývaji k těm věcem, kteréžto častějje v saudiech běžie a opolaji se; ale k těm věcem, kteréž velmi riedko prihážejí se, před jich příchodem práva prihotována nemohú býti, než z podobných ku podobným má bráno se býti, totiž má saud veden býti.

Komuž jest pro poručena, uruč na zdrzenie ortele.

Poručník v cizí při má uručen býti.

0 společnících.

Kap. IV.

O saudiech a řečnících.

Vypraveno jest v předešlých řečech o některých předchozích potřebných k zvyklosti sauduov; ale již nyní o samých saudiech napřed vezme.

§. 1. A jestiť saud skutek tří osob správný, totižto súdece, žalobníka, a obžalovaného. §. 2. Žalobník pak nebo pówod slovet od žaloby a od vedenie, nebt vede při; ale obžalovaný, totižto obviněný, slovet od viněnie, neb jej žalobce vinívá. §. 3. Každý pak horský saud nebot jest pořádný t. zahájený, aneb jest kromě řádu t. nezahájený. §. 4. Saud zahájený neb pořádný jest, kdyžto súdece sedě na saudné stolici ve čtyřech laviciech sbera přisežné některé i jiné, na něžto příslušie, týž saud súditi chtě, obyčejem zvyklým zahájiti káže, tiemto obyčejem: Tiežet slavně od přisežných, muož-li ten den a tu hodinu slušně na saudě seděti; a přisežní usúdie s potazem, že den i hodina jsú hodné k seděnie na saudě, protože ani den sváteční, ani hodina pozdnie; nebo súdece pro poctivost Boží mají čas sváteční ctíti, a také před nočními tmami saud dokonati, protože hodnost temnosti zlé lidi k přestúpenie činí hotovějšie. §. 5. A když pak saud tiem řádem zahájen bude, súdece obyčejem zvyklým pokoj saudný i kážeň všem jmieti má prikázati, a aby zachována byla počestnost i stydlivost saudná s setrváním ctných mravuov.

Od čeho žalobce slove pówod.

Od čeho slove obviněný.

Dvoji jest saud.

vel respondeat, quidquid habuerit querulare, quem unicuique integro homini juste petenti dari praecipimus hoc edicto. §. 7. Sed si duo simul unum petierint advocatum, primus obtineat, juxta illam regulam juris: Qui prior est tempore, potior est jure. §. 8. Est autem officium pietatis, iudices summa diligentia providere, ne per potentes copia advocatorum pauperibus subtrahatur. Ipsi vero iudices ex suo officio dent non habentibus advocatos. §. 9. Quicumque vero semel advocaverit pro tribunali, postmodum petitus in iudicio aut datus per iudicem, advocacionis officium deinceps non audeat recusare; nam quod semel placuit, non potest amplius displicere. §. 10. Tamen advocati compellendi non sunt inviti, contra suos sanguineos et affines usque ad quintam consanguinitatis lineam advocare, neque compatres patrinisque, sed nec contra illos, quibus ratione vendendi aut emendi homagium fecerunt; quod naturali displicet rationi, has personas se ad invicem aliquibus displicentiis provocare. Nec putent aliqui ratione carentes hoc officium respiciendum, cum etiam imperiales constitutiones per ora principum divinitus prolatae, huic officio laudem tribuant et honorem, dicentes: Militant namque patroni causarum, qui gloriosis vocibus confisi laborantium spem et vitam defendunt. Nec minus dicuntur reipublicae et singulari utilitati singulariter providere, quam si pro utilitatibus singulorum clypeis, thoracibus et gladiis uterentur, parentes ac patriam conservando. Verum experientia rei docet, ipsum advocacionis officium esse in omnibus iudiciis opportunum.

§. 11. Permittimus etiam, ut se muniant quibuscunque cautelis et protestationibus, sicut hucusque poterunt praemunire, ne damnum aliquod incurrant pro suis clientibus in iudicio advocando; non enim inde debent dispendium sentire, unde eos decet merito praemium expectare. Insuper iudices non sinant advocatos ratione patrocinii ab aliquo disturbare. §. 12. Haec de bonis et legalibus statuimus advocatis, sed reprobos praevaricatoresque ab omni advocacionis officio excludendos, ne boni malorum consortio inquinentur. §. 13. Si autem partes principales tantae fuerint discretionis et eloquentiae, poterunt pro se personaliter advocare, vena tamen prius a iudice impetrata. §. 14. His itaque peractis advocatus actoris aut ipse actor, si reus non comparuerit termino assignato nec idonee per aliquem excusetur, petat ipsum ad omnem causam, pro qua citatus fuerat, iusticia exigente sententialiter condemnari. Reo tamen legitimis defensionibus reservatis, quae vulgariter *helfredæ* dicuntur, ut si vocatus fuerit ad majus

§. 6. A tehdy jeden každý skrze řečníka propověz i odpověz, cožkoli měl by žalovati, a ten aby jednomu každému člověku celému spravedlivě prosíci dán byl, tiemto ustanovením prikazujeme. §. 7. Pakliby dva za jednoho řečníka prosila, tehdy jej první obdrží, podle oné řeholy práva: Ktož prvnější jest časem, mocnější jest v právě. §. 8. Jestit pak úřad milostivosti, aby saudce svrchovanú pilností opatřili, aby skrze mocné přítomnost řečníkuov chudým nebyla odjímana. Oni také súdece z svého úřadu dávajte řečníky nemajícím. §. 9. A ktož koli jednu řečňovati bude před saudem, potom prošena jsa od strany neb od súdece vydán jsa, potom úřadu řečňování nesměj odpierati; nebo což se jest jednu líbilo, nemuožt se potom nelibiti. §. 10. Avšak řečníci nemají puzení býti bezděky k řečňování proti svým příbuzným a přáteluum, až do toho páteho kolena příbuzenství, ani proti kmotruom ani kmotrám, ani proti těm, jimžto pro příčinu obrany neb opravy manství jsou učinili; nebť se nelíbí přirozené rozumnosti, atby se ty osoby vespolek kterými nelibostmi dráždily. Aníž se domnívajte někteří, rozumu nemajíce, by ten úřad měl za zavržený býti, poněvadž také ustanovenie ciesařská skrze ústa kniežat božsky vydaná tomu úřadu počestnost vzdávaji i chválu, řkúce: Rytěřujit zajisté řečníci a obrance při, kteřížto, v slavné hlasy doufajíce, pracovitých naděje i života bránie. Aníž méně pravi se obecni věci i zvláštneho užítku pohodlí zvláště opatrovati, než jakoby pro užítky každých štietuov neb terčí a plátuov a mečuov uživali, rodiče i vlast zachovávajíce. Protož zkušenie věci učí ten úřad řečňování býti potřebný ve všech saudiech.

§. 11. Dopauštíme také, aby se mohli ohrazovati kterýmiž koli opatrnostmi a osvědčovániami, jakož až dosavad mohli jsou se ohrazovati, aby v škodu některakú nevešli za své strany v saudě řečňujíce; nemajit zajisté škody z toho čiti, odkudž jim slušie hodně odplaty čekati. Nad to súdece nedopúštějte, by kto řečníky zarmucoval pro jich řečňování. §. 12. A toť o dobrých a řádných ustanovujeme řečniciech, ale nešlechetné a nehodné přestúpece velíme ode všeho úřadu řečňování odlúčiti, aby dobří tovarištvem zlých nebyli zprzněni. §. 13. Pakliby strany prvotnie takové rozumnosti byly a výmluvy, tehda moci budú sami za se osobně řečňovati, odpúštěnie však prvé od súdece uprosiece. §. 14. A tyto věci tak dokonajíce, řečník žalobníka anebo sám žalobník, ač obviněný nestál by v čas uloženy, aníž by hodně vymluven byl skrze někoho, máť prositi súdece, aby jej podle spravedlnosti odsaudil pravým nálezem ve vši při, pro kterúž pohnán bieše. Máť však obžalovanému právo býti zachováno ku pravým obranám, jenž němec-

O požádán řečníka.

Prosita-li dva zaň, kterém má dán býti řečník má chudému dá býti.

O vychválenie řečníkuov.

Ohrazován řečníkuov

Svoboda dobrých řečnickuov.

O nešlechetných řečnicích.

Strany samohit bez řečníkuov mluviti.

Nestoji-li obžalovaný ku právu.

tribunal, aut infirmus, aut captus, aliisve causis legitimis detentus comparare non potuit. Et sententiam latam contra absentem ex causa necessaria nocere juris ratio non permittit, sed ostensa legitima absentiae causa, sine aliqua diminutione ad totam causam integraliter reformetur; quia ab omni lege urgens necessitas excusat.

§. 15. Item e converso reus, si actor contumax fuerit, ab instantia judicii absolvatur, actore sibi in expensis legitimis ob illam litem factis sententialiter condemnato; etiam postea ad judicium veniens suis defensionibus uti poterit sicut reus; nam uni licere non debet, quod licebit alteri litigatorum, et cum judicia non debent claudicare. §. 16. Quatuor autem modis jure montanorum quis contumax judicatur: Primus est, si actor aut reus non compareat; secundus vero est, si compareat, et judici non obedit; tertius est, si comparet, sed a judicio illicentiatus recedit; quartus et ultimus, cum uterque comparet, sed actor durante judicio nullam reo objicit quaestionem, et hoc reus protestatus fuerit, judice jam a judicio recedente. Actor ex eo contumax judicatur, reusque ab instantia judicii absolvatur, actore sibi in expensis legitimis condemnato. In omnibus his casibus pro convicto contumax judicatur, si nulla defensione legitima se poterit excusare. §. 17. Tenetur autem actor sequi regulariter forum rei, quia sententia a non judice lata non tenet. §. 18. Et coram quocunque judice competenti judicium fuerit inchoatum, ibidem etiam terminetur; nam juris ordo confunditur, si unicuique sua jurisdictio non servatur, nisi tunc ipsum judicium per appellationem legitimam ad superiorem judicem prorogetur.

Cap. V.

De judicio extraordinario.

Judicium autem extraordinarium est sine solemnitate de vilibus causis vel casibus cognoscere, quae cottidie occurrunt, sicut fabricarum, sectorum et aliorum laboratorum, conquerentium de pretio deservito, ac de aliis quam plurimis causis, quae propter periculum montium nullam dilationem recipiunt, veluti de aqua extrahenda et de metis assidue distinguendis, ne pro dilatione judicii montibus aliquid impedi-

sky slovú helfrede a česky pomocné řeči, jakožto, byl-liby povolán k většie stolici, to jest k vyššiemu soudu, nebo nemocen, nebo jat, nebo jinými správnými příčinami zadržán jsa nemohl by státi. A zajisté ortel neb nález vyneseny proti nepřítomnému z příčiny potřebné rozumnost práva nedopůštie, aby uškodil; ale když ukázána bude správná nepřítomnosti příčina, bez všelijakého umenšenie ke vsi při v cele napraven buď; nebo nuzná a náhlá potřeba ode všeho práva vylúvá.

Hotné přiel
ny nestáli
ku právu.

§. 15. Taktěž zase obviněný nebo pohnaný, nestane-li žalobce, máť od saudu zproštěn býti —; a on také přijda k saudu potom, svých obran moci bude užívati, jakožto i súdeř jeho; nebť nemá jednomu slušeti z súdeřuov, cožby druhému neslušelo, poněvadž saudové kullhati nemají. §. 16. Čtyřmi pak obyčejji právem horníkuov súzen bývá, ktož nestojí ku právu: Najprvé, když žalobník neb obžalovaný nestane k saudu; druhé, když postavě se neposlúchá súde; třetie, ač postaví se, ale otejde od saudu bez odpuštěnie súde; čtvrté a poslednie, když se oba postavíta, ale žalobník ani kto od něho nežaluje, dokudž saud trvá, na obviněného, a to pohnaný neb obviněný osvědčí súdeci, když jde od saudu. Skrže to žalobník súzen má býti za nestalého k sídu a obžalovaný neb viněný od stánie na saudě zproštěn buď, a žalobník jemu v správných nákladiech v té při činěných buď odsúzen. A v těch ve všech příhodách za přemoženého právem aneb za přesvědčeného žalobce má súzen býti, ač izádnú vylúvú hodnú neb obranú nebude se moci vylúviti. §. 17. A dlužen zajisté jest žalobník neb póvod následovati správně saudu súdeře svého, totižto má jeho v tom právé hledati, pod kterýmž sedie; nález zajisté t. odsudek od nesvého súdece vyneseny nedrží, to jest, moci nemá. §. 18. A před kterým koli súdeci saud bude začat, před týmžť má konán býti; nebo řád práva bývá pohanien, jestliže jednomu každému súdeci jeho poprava t. saudné právo nezachovává se, lečby tehdy ten saud skrže správné odvolánie podán byl k vyššiemu právu.

Nestane-li
žalobník k
právu.

O čtyrech
hodných při
činách ne-
stánie.

Ktož chce n
druhého ža
lovati, žaluj
naň v tom
právé, v něm
obývá.

Před kým s
soud začne
tu buď konáť

Kap. V.

O saudu nezahájeném anebo nepořádném.

Saud pak nezahájený bývá bez slavnosti o malých přech, totižto příhodách, kteréž se na vsáký den přiházejí, jakožto o zadržení mzdy kovářuom neb havěřuom neb jiným dělníkuom, anebo o jiných rozličných přech, kteréž pro škodu horskú izádného prodlenie nepřijímají, jakožto o vytahování vody a mezi ustavně rozdělávání, aby pro prodlevánie saudu horám překážky nětco nevzniklo, a aby krátká hodina ne-

menti oriatur, neque laborem longi temporis destruat hora brevis. Haec tamen summarie cognoscendo cum discreta providentia judicentur. In hisque judiciis extraordinariis iudices plenam habeant potestatem iuramentum de veritate dicenda a partibus exigendi, cum ipsis visum fuerit expedire, consideratis conditionibus personarum, ut inter partes quaestiones omnes eo facilius terminentur.

Cap. VI.

De petitionibus actorum.

Petitio autem, prout hic accipitur, nihil aliud est, quam exhortatio ad iudicem facta ratione juris, quod sibi debetur, aut speratur deberi in iudicio obtinendi.

§. 1. Sed primo debet actor aut ejus advocatus iudici factum vel rem gestam exponere, et ex eo sapienter elicere id, quod petat, specificando dilucide rem quam petit; causamque, quare ipsam petat, tenetur actor similiter assignare, in omnibus formam petitionum debitam observando, ne propter ineptam petitionem ab instantia iudicii repellatur.

§. 2. Debet etiam in hoc casu cautus esse actor, ut rem petat cum omni suo interesse, quod est lucrum cessans ac dampnum emergens, aut petat rem simpliciter cum omni sua utilitate et fructibus inde perceptis.

§. 3. Circa haec et alia in iudiciis occurrentia patroni causarum multas protestationes ac intricaciones facere consueverunt, quibus brevitatis causa obmissis, tantum ea quae sunt de necessitatibus montani iudicii, diffinimus, ne sub longo sermone arguamur pauca dixisse; eo quod utilius est pauca idonee effundere, quam multis inutilibus mentes hominum aggravare.

§. 4. Omnium autem petitionum, de quibus inter aliquos agitur de quacunque re, summa divisio haec est: aut quod personales sunt, aut reales. Petit enim unusquisque aut ab eo, qui sibi in aliquo debitus est, ex promisso aut ex pacto; quo casu proditae sunt petitiones in personam, per quas intendit actor adversarium sibi dare aut facere oportere eam rem, de qua inter eas legitime conventum est; aut ab eo quod petit, qui sibi nullo jure personali remanet obligatus, movet tamen alicui de re aliqua controversiam, quo casu competunt in rem petitiones; veluti si rem corporalem quis possideat, quam Petrus suam esse affirmet, et possessor ejusdem rei se dominum esse dicat; si tunc Petrus ipsam rem sicut suam in iudicio petat, erit realis petitio. Simili modo si petat quis, jus sibi esse per foveam aut argentifodium tuum aquam derivandi, aut metallum, aut quid aliud educendi, ventumve per tuum ad suum argentifodium infe-

kazila práce dlúhého času. Tyto však pře, svrchně pozná-
vadlné, s rozumnú opatrností súzeny budte. A v těch sau-
dicích nezahájených súdece plnú moc méj kázati stranám při-
sahati k pravení pravdy, když se jemu zdáti bude podobné,
znamenaje povahy osob, aby mezi pohádkami při tiem snáze
bylo v spravedlnost uhozeno.

Kap. VI.

O požádání puovoduov nebo žaluobcí.

Požádání pak, jakož tuto béřeme, nic jiného nenie,
než napomínání k súdeci učiněné k obdrženie práva na saudě,
kterěz jemu příslušie neb nadějno jest příslušeti.

§. 1. Ale najprvét má žalobník nebo púvod nebo řečník
jeho před súdeci účinek nebo věc, kteráž se dála, řádně vypraviti
a z toho opatrně vybrati to, čehož žádá, oznámě světle věc, kteréž
žádá, a příčiny, proč ji žádá, ve všech věcech zpuosob požádání
slušný zachovávaje, aby pro nehodné požádání od stánie k sau-
du nebyl otehnán. §. 2. Máť zajisté žaluobce v té příhodě opatren
býti, aby věci požádal se všie jejie příslušností, a to jest zisk
přestálý a škoda vzniklá; aneb aby žádal věci sprostně se všim
jejím užítkem i s puožitky odtud přijatými. §. 3. Při těch i jiných
přech neb věcech, kteréž se v saudě přiházejí, řečníci mnohá
osvědčování a zmatky obvykli jsú činiti, kteréžto pro příčinu
krátkosti opustice, toliko ty, kteréž jsú o potřebnostech hor-
ského saudu, chceme vypraviti, abychom pod dlúhú řečí ne-
byli tresktáni, jako bychom málo vypravili; protože užitečnějše
jest hodně málo vypraviti, nežli mnohými neuzitečnými myslí
lidské obtiežiti. §. 4. Všech pak požádání, o nichž mezi stra-
nami v saudě děje se o kterúz koli věc, svrchovaný rozdiel
tento jest: že požádání neb jsú osobnie, aneb věcné. Žádát
zajisté jeden každý nebo od toho, ktož jemu v něčem dlužen
jest, z slibu nebo z úmluvy; a v té příhodě vycházejí ta po-
žádání na osobu, jimižto žalobník mieni připraviti súpře
svého, aby jemu dal tu věc, kterúz jemu slíbil dáti, aneb aby
jemu učiniti musil tu věc, o kterúz mezi nimi správně jest
smluveno; anebť požádá žaluobce na súpři něčeho, kte-
rýžto žádným právem osobným nenie jemu dlužen, než proto
se s ním saudi a činí jemu nesnážku o některé sbožie neb
statek, jakoby příslušalo na věc požádanie; jakožto kdyžby
Václav držal dědinu neb jinú věcí tělesnú vládl, kterúzby
Jan pravil že by byla jeho, a ten vladař řekl by, že jest
vlastní pán té věci; když pak Jan požádá té věci v saudě,
aby mu byla od Václava vrácena, již jest pře věci neb
věcná. A týmž obyčejem požádá-li kto, aby měl právo

Kterak n
žaluobce
súdu přist
piti.

Dvoje je
požádán
osobnie
věcné.

rendi, similiter petitio erit realis. §. 5. Praedictas autem servitutes si ordinari poterunt sine impedimento partis alterius manifeste, ipsas deinceps propter publicam utilitatem privatae regulariter praefereendam, praesenti constitutione a nullo sibi sub obtentu ibidem omnium partium suarum statuimus prohibendas, nec quisquam in sua pertinacia ferendus, qui nihil aliud, nisi ut noceat, laturus est.

§. 6. Frustra enim actoris petitio attemptetur, si reus non possidet rem petitam, nec dolo desiit possidere. Unde ante litis contestationem interrogetur reus, an rem possideat jam petitam; si affirmet, se rem, quam non possidet, possidere, litem super eo sustinens secum contestari: condempnabitur actori ad omne interesse, vel quantum juraverit actor in litem. Sed si reus cum rem petitam possideret, se negaverit possidere: ulterius petitioni actoris non compellitur respondere, sed in eo punitur, quod in actorem, probantem possidere reum rem petitam, possessio ejusdem rei auctoritate judicis transferatur, quamvis ipsam suam esse non probet; quia judicia delusoria esse non debent.

Cap. VII.

De reorum defensionibus.

Sicut enim agentibus contra reos petitiones sunt proditae, simili modo exceptiones reis in defensionis subsidium conceduntur, interdum ad iudicium declinandum et interdum ad petitionem actoris elidendam.

§. 1. Et dicitur exceptio petitionis elisio. Et sicut petitio eliditur per exceptionem, sic exceptio per replicationem eliditur, ac replicatio per duplicationem; ita etiam duplicatio per triplicationem, et sic deinceps. Nomina defensionum diversimode nuncupantur; sed tamen largo modo exceptionis sumpto vocabulo quaevis istarum defensionum exceptio nominatur, quia defendendo intentum partis adversae nititur enervare. Sed omnia haec sciri oportet, ut hujus juris plena experientia habeatur, turpe enim est unicuique ignorare jus, in quo versatur. His vero cognitis reus, si quas habet defensiones contra iudicem aut actorem, proponat, ex quibiscunque causis sibi competere videantur, jus suum viriliter defendendo, quia nulli est juris beneplacitum denegandum, nec cuiquam facit injuriam, jus

skrže tvooj duol vodu z svého dolu provesti aneb rudu aneb nětco jiného vyťahovati, aneb větru skrže tvooj duol do svého vedenie, takž bude požádanie věcné. §. 5. A ty dřieve řečené služby, mohú-li zjednány býti bez zjevné překážky strany druhé, tehdy je potom tiemto ustanovením ustanovujem, pod zachováním tudiež všech dieluov svých, aby jich nebránili činiti pro obecní užitek, jenž má zvláštniemu užítku řádně předložen býti; aniž kto koli v své neustupnosti má trpien býti, kterýžto nic jiného, než aby uškodil, má přinesti.

Požádá-li
kdo, aby m
právo skrž
tvooj duo
vodu vésti

§. 6. Nadarmot zajisté žalobníka požádanie pokúšie se, jestliže obviněný věci požádanú nevládne a nedrží, aniž jest lstí přestal držeti. Protož dřieve, nežli k žalobě bude odpovědieno, má býtí otázan obžalovaný, drží-li tu věc požádanú; a jestliže on die, že by držel tu věc, kteréž nedrží, učini-li odpověď k žalobě: tehdyt má odsúzen býti, aby žaluobci i užítky i požítky navrátil, a což přiseže žaluobce, že jest na saud naložil. A pakli obžalovaný věci požádanú vládna zapří před saudcí, by jí vládl, tehdy ten obžalovaný nenie dlužen žaluobci více k té žalobě odpoviedati, než na tom má přestati: Když žaluobce dovede hodným svědomím, že súpěř jeho tu věc drží, kteréž jest požádal, tehda moci bude súdce súpěřovi prikázati, aby žaluobci bylo navraceno té věci drženie, jakžkoli jest nedovedl, by ta věc jeho byla; nebť saudové klamavi nemají býti.

Kap. VII.

O obranách neb odporách lidí pohnaných nebo obžalovaných.

Jakožto žalobníkom proti obžalovaným požádanie jsú prošla, týmž obyčejem odpory obžalovaným jsú puojčeny na pomoc obrany, druhdy aby mohl súdu ustúpiti a druhdy aby požádanie žalobníka mohl odvrátiti.

§. 1. A slovet odpora požádanie odvráćenie. A jakož požádanie skrže odporu bývá odepřeno neb odraženo, též odpora skrže druhé odvráćenie bývá porážena, a odepřenie skrže odvojenie; tak také odvojenie skrže otrojenie, totiž druhá odpora poráží třetie, a třetie čtvrtú a tak dále až do přestánie a pře zavřenie, když již strany proti sobě odpor klásti přestanú. A tyť odpory mají jména rozličná podle latiny; ale však štědrým obyčejem odpory vezmúce jména, každá z těchto obran slovet odpora; neb jedna strana braněci se úmysl strany odporné mieni zrušiti. Ale všeccky tyto věci musejí vědieny býti, aby toho práva plné zkušenie neb poznánie jmieno bylo; neb hanebné jest zajisté jednomu každému neuměti a neznati práva, v němž přebývá. Tyto pak věci po-

Co slove
odpora.

sibi debitum proseguendo. §. 2. Sed sciendum est, quod omnes exceptiones competentes contra judicem vel ad ejus iudicium declinandum, sunt primo et principaliter opponendae; omnes dilatoriae ante litis contestationem similiter opponantur; postea objiciens non auditur, nisi de novo, quae tunc objicit, se didicisse affirmaverit juramento; quia novo morbo convenit nova antidota praeparari. §. 3. Excommunicatio vero contra judicem vel actorem objici potest et probare in qualibet parte litis; reus autem excommunicatus respondere compellitur, ne de sua malicia videatur commodum reportare, omnibus sibi defensionibus legitimis reservatis. §. 4. Etiam exceptio falsi procuratoris non solum ante sententiam, verum etiam post sententiam potest opponi, qua probata iudicium nullum, nullius momenti controversiae reputantur. §. 5. Si autem reo nulla exceptio competat defensionis, tunc auctoritate hujus constitutionis, calumpnias multorum temere litigantium compescentis, ad reconventionis recurat beneficium, si aliquid quaestionis habuerit contra actorem; non obstante veteri consuetudine, imo potius iniquissima corruptela, ut nullus alium reconvenire possit, nisi prius ab eo per iudicium jam inceptum fuerit absolutus. Volentes ergo errorem, multorum calumpnias detegentem, nostrae pietatis beneficio salubriter emendare, unde statuimus hoc edicto deinceps inviolabiliter observando hunc ordinem in reconventionibus amplectendum: Ut statim actoris petitione proposita, reus actorem reconveniat, quia regulariter ante litis contestationem debet fieri reconventio; postea vero nunquam auditur, nisi reconventionis petitio antea iudici sit porrecta, vel protestatus sit reus de reconventionem in eodem iudicio faciendam.

§. 6. Unde hoc praecipue considerari debet in actore alterius fori, qui in hoc casu forum sortitur alienum, aut sibi denegabitur petitio, si reo non respondeat reconventus. Tamen verius est, quod reo volenti praecise compellitur respondere, juxta illud: Non dedignetur quis eum iudicem contra se habere in reconveniendum, quem pro se habuit in agendo. §. 7. In his vero casibus nullum reconventionis volumus esse lo-

znajíce obžalovaný, ač které má obrany, proti saudci nebo žalobníku propověz, z kterých koli příčin viděloby se jemu příslušetí, práva svého mužsky bráně; nebo dobrodiní práva ižádnému nemá zaprieno býti, aniž komu čini bezprávie, právo sobě slušné veda a provodě. §. 2. Ale vědieno má býti, že všecky odpory, příslušející proti súdci nebo k jeho saudu ustúpení, mají před odpovědí k žalobě najpruv a prvotně předloženy býti na prvním stání; a všecky odpory prodlevadlné před odpovědí k žalobě takéž položeny buďte; neb potom odpieraje nemá slyšán býti, lečby jistil pod přísahu, že jest tepruv znova zvděl ty odporné věci, kteréž tehdy čini; nebo novému nedahu slušie nový lék pripraviti. §. 3. Klatba pak proti súdci neb žalobníku muož býti v odpoře pokládána v každé stránce saudu; ale pohnaný neb viněný, ač pak jest kletý, máť býti připuzen k žalobě odpoviedati, aby z své zlosti nebyl vidien pohodlé přinášeje, a ke všem obranám spravdivým má dopuštěn býti. §. 4. Také odpora proti falešnému neb nepravému poručníku netoliko před saudním nálezem, totižto ortelem neb usúzením, ale i po orteli muož býti položena, kterážto když dovedena bude, saud nižádný, nižádné chvílky zmatkové nebuďte domněni. §. 5. Pakli pohnaný neb viněný nemá ižádných odpor, tehda mocí tohoto ustanovenie, bezprávie mnohých všetečně se súdících skrocujícíeho, ten pohnaný má se uteci, aby žaluobci také pohnal, ač nětco měl by proti žalobníku; bez překážky starého obyčjeje, nebrž radše přenepřavého porušenje, aby žádný žaluobce svého pohnati nemohl, leč by skrze saud již počatý od něho zproštěn byl. Protož chtějící ten blud, mnohých bezprávie zakrývajícíe, dobrodiním naše milostivosti spasitedlně opraviti, z toho ustanovujeme túto výpovědí, kteráž má potom neporušitedlně zachována býti, aby tento řád v zase-pohoněni byl zachovávan a oblibován: Aby ihned, kdyžby žalobník požádanie položil neb propověděl, aby pohnaný neb obviněný svého žaluobci zase pohnal, neboť správně ten pohnon má se zase státi před odpovědí k žalobě; potom nikdy nemá slyšán býti, lečby požádanie toho zase-pohnanie dříve bylo súdci oznámeno, aneb žeby osvděl viněný, že chce svého žaluobci k témuž saudu zase pohnati.

§. 6. Protož tot najviece má býti znamenáno na žalobníka z jiného práva, kterýž v té příhodě práva požievá cizíeho; nebo jemu bylo by odeprieno požádanie, ač, sám jsa pohnán, neodpověděl by pohnanému. Avšak spravdivěť jest, aby připuzen byl skrze saudci, aby viněnému chtějícímu odpoviedal podle onoho řečenie: Nepohrdej ižádný, aby toho měl súdci proti sobě, kteréhož jest měl proti súpeři svému, když jest žaloval.

Odporu n
prvním sou
zjevony
buďte, leč
potom zno
zvděny by
Pře usúzei
jednú, má
potom jed
přesúzovář
býti.
Jaká klat
jest.

Odpor mu
uložen bý
před orteli
proti nepr
vému poru
níku.

Pohnaný
muož pohn:
žalobníka
svého.

A v které
saudě sta
se hosti sp
vedlivé,
témž má
dostí učit
zase žalt
ciemu.

cum: Si reconventionis petitio praejudicialis fuerit petitioni principali, vel si actor agat civiliter, et reus ipsum in reconventionem nitatur criminaliter impulsare, aut e converso si criminaliter actor egerit, reo ipsum civiliter impetente; merito reconventionis beneficium his casibus extinguetur, quia aequalitas est in judiciis partibus observanda, ne reconventio iniquitatis sit vinculum, sed justae petitionis subsidium. §. 8. Unde primo fit litis contestatio super petitione actoris, et consequenter super petitione rei; demum vicissim interrogationes, probationes et allegationes ambarum partium audiantur, et primo pro actore, deinde pro reo sententia proferatur. §. 9. Nec grave cuiquam existat, juris ordinem sic in causarum processibus feliciter observari, quam per reprobos juris ministros eo obmisso veram innocentiam frequentius condemnari; judicarius enim ordo cum sibi concomitantibus non sinit a justitia exorbitare juratos judices et actores illicitos, ipsorum conatus freno justitiae refrenando, nec temere litigantibus laxat habenas. §. 10. Et cum juxta canonicas sanctiones malos comprimere et bonos sublevare officium sit regale, quod sine justitia, quae est constans et perpetua voluntas jus suum unicuique tribuens, nequimus effectu mancipare, nam in sua executione ipsa mandat juris ordinem firmiter observari, cumque jus justitiae sit executivum, juris autem prudentia doceat, qualiter sortiri debeat hoc effectum, ut unusquisque sibi debitum mediante justitia consequatur: unde his tribus virtutibus, scilicet justitiae, juri ac deinde jurisprudentiae immobiliter adhaerentes, ex quarum fonte noster ordo justiciarius derivatur, quem statuimus sub poena omnium bonorum ac personarum ab urburariis, judicibus, juratis ac omnibus aliis in judicio litigantibus ut pupillam oculi inviolabiliter custodiri. Quidquid vero contra jam statutum ordinem nostrum judicarium sententiatum aut prolatum fuerit, ipso jure sit irritum et inane, nihilominus tamen poenae jam statutae nostri juris transgressoribus imminebunt.

Cap. VIII.

De litis contestatione.

Cognitis his sub brevitate debita, quae ante causae principalis ingressum saepe in judiciis ventilantur, quae praeparatoria sunt ad judicium, quod per litis contestationem sumit

§. 7. Ale v jiných příhodách izádného nechceme miesta jmiecti k zase-pohnánie: Jestližby zase-póhonné požádanie na bezpravie t. ke škodě bylo prvotnímu požádanie, nebo jestližby žalobce žaloval o zbožie neb o peníze, a obžalovaný jeho v zase-pohnánie mienil o prolřešenie trápiť; aneb zase kdyžby žalobce kladl súd o prolřešenie, a obžalovaný vedl saud proti žalobci o peníze neb o zbožie; tuť zase-pohoněnie právo v těch příhodách umrtveno bude neb uhašeno; nebo rovnost v v saudiech máť stranám zachována býti, aby zase-pohnánie nebylo svazek nepravosti, ale pomoc spravdivého požádanie.

§. 8. Protož najprvé buď k žalobě odpověděníe na požádanie žalobníka, a potom na požádanie viněného; potom třiedú otázky, duvodové a ličenie obú stranú slyšáni buďte, a najprvé žalobníku, potom viněnému ortel buď vynesen. §. 9. Aniž těžko buď komu, řád práva tak v při vedeni šťastně zachovávati, nežliby skrze nešlechtné práva služebníky, ten řád opustiece, pravú nevinu častějie odsuzovali; neb saudný zajisté řád s svými příslušnostmi nedopúšťit přisežným súdciem od spravdivnosti vystupovati, i žalobníkuom neslušná jich mieněníe uzdu spravdivnosti zuzduje, aniž všetečně svářicím se oslabuje otěží. §. 10. A poněvadž podle duchovních ustanovení zlé utískati a dobrých pozdvihovati jest úřad královský, kteréhožto bez spravdivnosti, kteráž jest stálá a věčná vuole právo jeho každému dávajíc, nemuožeme k skutku přivesti, neb ona v svém vypósobení prikazuje řád práva pevně zachovávati; a poněvadž právo jest vypósobilost spravdivnosti a práva opatrnost učila by, kterak dojití mělo by to k skutku, aby jeden každý sobě dlužné věci skrze spravdivnost dosáhl: protož těch tří ctností, totiž spravdivnosti, práva a právní opatrnosti nepohnutě přidržice se, z jichžto studnice náš řád saudný pocházie, kterýž ustanovujeme pod pokutú všech statkuov i osob, od urburěruov, súdci, přisežných i ode všech jiných v saudě se svářicích, jakožto zřitedlnice oka neporušitedlně ostřiehati. A což kolivěk již proti ustanovenému řádu súdnému našemu ortelováno neb vyneseno bylo by, tiem právem buď zrušené a marné; nicméně však pokuty již ustanovené našeho práva přestupníkóm nastanú.

Výklad
svrchní
řeči.

Žalujeta-
dva na s
kto má dru
prvé odp
viedati.
Každý v
při řádně
dle práv

Súdce si
právě, ops
né, sprav
livě.

O pokut
proti práv
súdicím

Kap. VIII.

O při svědčení neb o sepření pře v saudě.

Poznavše ty věci pod slušnú krátkostí, kteréžto před početím pravého saudu často v saudiech bývají přemietány, a jsúť některaké přípravy k saudu, a to počátek běre, když

exordium; ideo de ipsa, et de aliis sequentibus eandem usque ad definitivam sententiam, in hac ultima particula pertractemus.

§. 1. Est autem litis contestatio principalis negotii apud suum judicem pro tribunali sedentem actoris et rei hinc inde facta narratio, ob causam in judicio procedendi. §. 2. Fit autem litis contestatio per narrationem actoris in judicio propositam, et responsionem rei litem contestandi animo subsecutam; itaque lite contestata statim erit praestandum calumpniae juramentum.

Cap. IX.

De juramentis calumpniae.

Cogitandum nobis, sublatis consuetudinibus male adinventis, virtuosas juris regulas nostros subjectos in omni quiete sine aliqua calumpnia conservantes in spe fertili subrogare; ideoque juramentum calumpniae in magnum remedium litium dirimendarum, statuimus hoc edicto, deinceps statim lite contestata a partibus litigantibus sine contradictione qualibet esse praestandum.

§. 1. Est autem calumpniae juramentum, cum quis jurat sub bona fine, non calumpniandi animo agere vel respondere. Sed calumpnia est falsa petitio vel injusta repulsio scienter intenta. §. 2. Ob hoc vero Nostrae Magnetudinis celsitudo calumpniae instituit juramentum, quod specialiter nostri regalis interest officii, temere litigantibus omnem viam praecludere malignandi, conservando in quantumcunque possimus, illaesos ab omni calumpnia innocentes. Ad cujus effectum mediante justitia effectualiter exequendum omnium fidelium nostrorum studiosam operam digne duximus invitandam, vera justaque judicia immobiliter stabilire, ex quo clarior aliquo sidere prae-fulgebit salus et honor totius regni nostri ac omnium fidelium nostrorum habitantium in eodem; quia nihil est, quod clarius lumine fulgeat, quam cum justitia recta fides in principe; et nonne fulgor principis omnes sibi fideles irradiat, et electos? inferiores enim suorum corruscant radiis dominorum. Ob quam rem merito tenentur subjecti operam dare suo principi fidelem ad omnem justitiam exequendam, ne suspecti videantur domino cum suo dissentire contra rempublicam obtrectantes; sed tamen quod principi placuit, legis vigorem habet; labii enim regit rex, et cor regis in manu Dei est, et ubi voluerit, inclinabit illud, in cujus nomine omnia facta nostra, omnes-

žaloba projde a odpoveď na ni dána bude, a toť slove *pře seprenie* neb *pře svēdčenie*; protož o tom, a což po ní následovati má v saudě až do úsudku konečného, v této poslední stránce vypravíme.

§. 1. Jestif pak pře přisvědčenie prvotního účinku před svým súdci na stolicí súdné sedícím žalobníka a viněného s obú stranú učiněné rozpravenie, pro pře na saudě provedenie. §. 2. A bývat pře přisvědčenie skrze rozprávku žalobníka v saudě vyloženú, a odpoveď vinného, pře přisvědčenie úmyslem následující; tak že, když pře přisvědčena bude, ihned má dána býti křivé žaloby přísaha.

Co slove při přisvědčeni

Kterak se děje.
O přisaze jeje.

Kap. IX.

O přisaze křivé žaloby aneb bezpravie.

Slušief nám mysliti, otejmúce zlé obyčejce, nalezené ctnostné práva řeholy, naše poddané ve všem pokoji bez všelijakého bezpravie zachovávajíce, v naději užitečné vykázati; a proto přísahu křivé žaloby, na veliké lékařství sváruov rozvedenie, ustanovili jsme tauto výpovědí, aby potom ihned, když pře bude přisvědčena, od stran sváricích bez odpory všelijaké byla učiněna.

Proč jest nalezena přisaha křivé žaloby.

§. 1. Jestif pak přísaha křivé žaloby, že dobrú věrú, ne křivého žalování nebo narčenie úmyslem žaluje neb odpoviedá. Ale křivé obžalování neb narčenie jestif křivé požádání nebo nespravedlivé otehnání, vědomě vymyšlené. §. 2. A proto Našie Výsosti velikost křivého narčenie ustanovila jest přísahu, nebo zvláště na nás příslušie úřad královský, všetečně svátícím-se všecku cestu zavřieti zlobenie, zachovávajíce, jakž najvíce muožeme, bez úrazu od každého bezpravie lidí nevinné. Kterézto věci skutku skrze spravedlnost skutečné dovedenie, všech věrných našich pilné snažnosti hodně umienili jsme pozývati, právě a spravedlivě saudy ustanovovati, z něhožto světlejšie každé hvězdy stkvieti se bude zachování a čest všeho našeho království a všech věrných našich bydlejících v něm; nebť nic nenie, co by se světlem světlejším stkvělo, nežli spravedlnost a pravá viera na kniežeti; a zdali světlost kniežete všech sobě věrných neosvěcuje a vyvolených? nižší zajisté stkvějí se svých pánuov paprsky. Pro kterúžto věc hodně dlužni jsú poddaní snažnost přidati svému kniežeti k vyvedenie všie spravedlnosti, aby zle domněli nebyli vidieni, s svým pánem se nesjednávajíce, proti obecní věci pobluzující; ale poněvadž, což se jest kniežeti líbilo, práva moc má; rty zajisté svými zpravuje král

Co jest při saha křivé žaloby.
Co jest křiv obžalování.

Proč jest při saha nalezena.

Súdice a pod daní súdte spravedlivé vedlo vydá nie práv kniežete své ho.

que actus aggrediuntur, bella feliciter peragendo, regnum nostrum pace commendabili decorantes, et statum nostrae republicae sustentamus bene ad ipsius gloriam atque laudem, nihil de nostro ingenio praesumentes, sed omnem nostram spem ad solam providentiam referimus Trinitatis, unde totius mundi elementa processerunt, omnesque leges et constitutiones per ora principum divinitus proferuntur. Unde his salutaribus admoniti praeceptis, videlicet, „juste judicate filii hominum“, et „nunc reges intelligite, erudimini, qui judicatis terram,“ et tam divinis, quam humanis constitutionibus informati, secure statuimus, omnes principales personas in primo litis exordio subire calumpniae juramentum in hunc modum: Ut primo juret actor, quod non calumpniandi animo litem movet, sed quia credit, bonam causam habere. Deinde jurabit reus, quod credit se bona justitia uti, nulla se causa calumpniae defensurum. Item jurabit uterque, quotiens per judicem fuerit requisitus, respondere, quod verum esse credit, nec scienter falsa probatione utetur, nec petet dilationem causa subterfugendi judicium, ne lis retardetur; nec dedit, nec promisit, nec dabit, nec promittit aliquid pro hac causa per se vel aliam quamcunque personam interpositam, ut pro eo feratur sententia, nisi his, scilicet advocatis, aliisque personis, quibus licite jura dare permittunt. §. 3. Et hoc juramentum calumpniae non potest remitti a partibus, cum pro communi utilitate principaliter sit inventum, non tantum pro commo privatorem. §. 4. Poena vero actoris est nolentis hoc juramentum, ut ab instituta cadat actione, reus autem pro confesso modo simili habeatur. §. 5. Volumus etiam, ut reverendum nostrae redemptionis, scilicet vivificae crucis signum, super quo erit jurandum, praesens omni hora reverenter in judicio collocetur, quatenus universi non immemores salutis propriae verum subvertere judicium cogitantes, ejus tam terribili praesentia terrcantur, sane animadvertendo, quam grave sit corpori et animae, aeternam offendere Majestatem. §. 6. Nec hoc praestantibus juramentum ratione ejus poena aliqua imminabit, neque ab eis ratione hujus juramenti pecunia aliqua exigatur; nam libere sine aliqua arrha hoc exigi volumus juramentum, ut eo facilius veritas in judiciis elucescat. §. 7. Et licitum sit parari hoc juramentum omni tempore, quo judici licet judicio praesidere, quia non est iniquitatis praesidium, sed scrutinium veritatis.

a srdce královo v ruce Boží jest, a kdežt bude chtieti, nakloníť je, v jehožto jménu ke všem činuum našim i všem skutkuom přistúpáme, boje šťastně vedúce, královstvie naše pokojem chvalným ozdobující a stav naše věci obecní zdržujeme dobře k jeho slávě i chvále, nic do našeho vtipu nedoufajíce, ale všecku naši naději vznášieme k samé obmyslnosti Trojice svaté, odkudž všeho světa živlové pošli jsú a všecka práva a ustanovení skrze ústa kniežat Božsky, totiž od Boha bývají vynášena. Protož těmito spasitedlnými napomenuti jsúce prikázanými, totižto „spravedlivě sudte, synové lidští,“ a „nynie králové rozumějte, naučte se, kteříž súdíte zemi,“ a tak Božskými jakožto lidskými ustanoveními naučeni jsúce, bezpečně ustanovujeme, aby všecky prvotní osoby, t. súdeřové, na počátku saudu, když se již stane prvnie pře početie neb seprenie, aby křivé žaloby učinili přísahu tiemto obyčejem: Aby najprvé přísahl žalobník, že ne úmyslem bezpravie anebo křivého obžalování súdie se, ale že věří, by měl při spravedlivú. Potom přísaeze obviněný, že věří, by dobře spravedlnosti požíval, nižádnú se příčinú bezpravie nebráně. Potom přísaežeta oba, kolikrát od súdce budeta otázaná, že chtěie praviti pravdu a že nechtie vědomě křivého svědestvie požívat, ani žádati prodlenie, aby meškán byl saud, aby tudy mohl zniknúti; a že nedal jest, ani slibil, aniž dá, ani slíbí co za tu při skrze sám se anebo skrze jinú kterou koli osobu příležitú, aby k jeho straně vynesen byl ortel, kromě těmto, t. řečníkóm, písařóm a jiným osobám, jimžto slušně práva dáti dopúštějí. §. 3. A tato přísaha křivého narčení nemóž býti odpuštěna od stran, poněvadž pro obecní užitek prvotně byla by nalezena, a netoliko pro pohodlé zvláštne. §. 4. Pokuta pak žalobníka jest nechtějícího té přísahy učiniti, aby od začaté odpadl žaloby; pakliby obžalovaný nechtěl tak přísieci, aby jmien byl za přesvědčeného. §. 5. Chceme také, aby poctivé našeho vykúpenie, totiž obživitedlného kříže znamenie, na němž má býti přísáháno, přítomně v tu hodinu poctivé v saudu bylo položeno, aby všickni nepamětliví spásenie svého pravý saud mysléce podvrátiti, jeho tak hroznú přítomností byvi přestrašeni, zdravě úmyslem šetřice a přemietajíce, kterak těžké jest tělu i duši věčnú rozhněvati Velebnost. §. 6. Aniž pro tu přísahu súdeři mají kterou pokutu trpěti, aniž od nich jelikožto pro tu přísahu peniezi kteří mají žádání býti; neb chceme, aby svobodně ta přísaha byla činěna bez všelijakého úplatku, aby tiem snáze pravda v saudiech se prosvietila. §. 7. A slušief tu přísahu stranám každý čas činiti, když koli slušie súdci na saudě seděti, nebť nenie útočiště nepravosti, ale uptání pravdy.

Ktož z súpřuov má při přísahati.

O přísaze oviněného:

O přísaze ot súpřuov.

Nechce-li žluobce přísahati.

Prísaha bu na kříži.

O pokutě při sahájících.

Kdy má při saha býti dopuštěna.

Cap. X.*De confessis.*

Quoniam reus in iudicio requisitus actoris petitiones quandoque negat esse veras, quandoque etiam confitetur, consequenter ergo de confessis in iudicio videamus.

§. 1. Et manifestum est, confessum in iure pro convicto haberi, juxta regulam evangelicam: „Ex ore tuo te iudico, serve nequam“; unde sine alia qualibet cognitione sententialiter condempnetur. §. 2. Multa tamen requiruntur ad haec, ut confessio propria cuiquam in tantum praejudicet, ut pro convicto finaliter habeatur, quod deinceps in cognoscendo nullae partes iudicis sint in eum, nisi ut sententialiter condempnetur. Primo requiritur, quod confessus in iure legitimae sit aetatis, ita ut in iudicio stare possit; nam in his confessionibus constitutis infra aetatem legitimam subvenitur, nam ipsorum aetas ignorat, quid videat in hac parte. Secundo, quod confiteatur voluntate spontanea, non coactus, quia quae vi metuve causa fiunt, rata utique non habemus. Tertio, quod sciens, non per errorem facti confiteatur; illa confessio sibi non praejudicat, dummodo ante sententiam probaverit se errasse; quia nihil tam contrarium est veritati, quam error, qui imperitiam detegerit, et qui errat, minime confitetur. Quarto, quod confiteatur contra se, quoniam contra se bene creditur confitenti; sed pro se confessio nulla valet, eo quod nullus in propria causa poterit esse testis. Quinto, ut confiteatur in iudicio, quoniam confessio extra iudicium non est tantae virtutis, quod confessus sine iuris cognitione aliqua condempnetur. Sexto, ut coram suo iudice confiteatur, nam sicut sententia a non suo iudice lata non tenet, ita nec confessio praejudicabit. Septimo, quod confiteatur adversario suo praesente vel ejus procuratore, alioquin confessus non habetur pro convicto. Octavo, nisi confiteatur de re certa vel quantitate certa, non valet confessio, nam de ordine regulari super re vel quantitate incerta non est ferenda sententia. Nono, ut confiteatur de ea re, de qua quaestio vertitur inter partes, alioquin inutilis erit confessio, nam de ea re, de qua iudex cognovit, pronuntiare tenetur. §. 3. Multos autem alios casus obmittimus, quia nullum locum sibi iure vendicant montanorum, eo quod advocati montium bona simplicitate quandam cautelam evidenter apponunt, tam casus jam positos, quam multos alios tractantes de hac materia enodare, quam advocati iuris canonici et civilis contemp-

Kap. X.

O vyznání v saudu, které víže a které nic.

Že viněný, v saudu tázán jsa, žalobníkovu otázení druhdy odpierá toho, což by naň žaluobce líčil, a druhdy se vyznává: protož tuto již potomně o vyznání v saudu vizme.

§. 1. A známof jest, že ktož se vyznává v saudě, že to má súdece za dovedené jmieti, podle řeholy čtenie svatého, jenž die: „Z úst tvých saudím tě, sluhó nerovný“; protož beze všeho jiného poznání máť býti odsúzen. §. 2. Mnohét pak věci k tomu příslušejí, aby vlastnie vyznání komukoli tak škodilo, aby za přemoženého konečně jmien byl a za přesvědčeného, tak aby potom v rozeznávání stran súdeci nebylo naň jiného, než aby ortelně byl odsúzen. Najprvéc příslušie, aby ten, ktož se v saudu seznává, dospělého byl věku, aby na saudě mohl státi; nebo v takových seznáváních těm, ktož nemají došlých let, bývát spomáháno, nebo jich věk nevie, co by viděl s té strany. Druhé, aby se vyznával dobrovolně, bez přinucenie, nebo kteréž věci násilím neb s strachem se dějí, za duvodné a pevné jich nemáme. Třetie, aby to učinil věda a nejsa zklamán bludem té věci; neb jestližeby bludem jsa zklamán, k čemu se přiznal, to přiznání neškodilo by jemu, když by jediné před odsudkem neb ortelem dovedl, žeby blúdil; nebo nic tak protivného nenie pravdě, jakožto blud, kterýžto nedospělost odkrývá; a ktož blúdí, nic nevyznává t. tent se nepřiznává. Čtvrté, aby vyznával proti sobě; neb proti sobě vyznávajícímu dobře věří se; ale zase vyznání k svému pohodlí nemá viery; neb izádný v své vlastní při nemuož býti svědkem. Páté, aby se přiznal v saudě; nebo vyznání kromě saudu nenie takové moci, aby ten, ktož se přizná, bez dalšího poznání práva byl odsúzen. Šesté, aby se před svým saudci vyznal, neb jakožto úsudek, od cizieho súdece jsa vynešen, nestojí a nedrží, též i vyznání před ním neškodí. Sedmé, aby se přiznal v saudě v přítomnosti súpěfe svého neb poručníka jeho, jinak ten, ktož se vyzná, nemá jmien býti za přesvědčeného a za přemoženého. Osmé, aby se přiznal o věci jisté nebo určené, a o jisté velikosti i určeném čísle, jinak nebude platné vyznání; neb podle řádu súdného o věci nejisté aneb neurčené velikosti nemá býti vynešen ortel. Deváté, aby vyznal o té věci, o níž jest pře mezi ním a mezi súpěfem jeho, jinak bylo by neužitečné seznání; neboť o té věci toliko súdece má úsudek vydati, o kteréž saudí.

§. 3. Mnohé pak jiné příčiny tuto jsú opuštěny, neb v právě

Kto svědčí svému pohodlí aneb vyznává se

O vyznání kromě saudu

Rozličné příčiny opuštění
av.

nunt tamquam excellentes propter verecundiam attestari. Et est protestatio talis: In prima enim litis congressione protestatur advocatus jus sui clientuli salvum fore habendo justam rationem juris sui, quod vulgariter *holung* dicitur, quotiescunque sibi fuerit opportunum; et quotiescumque in instauratione juris sui, vel in revocatione erroris deviaverit in una dictione, cadit a jure suo solummodo in hac parte; unde duabus vicibus post primam in quolibet articulo erroris vel alterius similis casus, ubi admittitur hoc beneficium juris, locum habet dicta juris restauratio.

§. 4. Protestatur etiam advocatus, si in causa fiat per ipsum negligentia, vel error, quod principalis persona possit suam causam restaurare per alium advocatum, vel per ipsum, prout principali personae melius visum fuerit expedire. §. 5. Et hunc articulum protestationis advocati similiter interserere consueverunt, ut ipsos incidentes in aliquas poenas principales personae indemnes conservent; et has legales ac rationabiles consuetudines firmiter approbamus; praemissa vero omnia approbantur sententiis juratorum. Et multae aliae possunt fieri protestationes, quas ad praesens causa brevitate obmittimus, ne audientibus ex eo taedium aliquod generetur. §. 6. Sed sciendum est, quod istis confessionibus in jure factis stabitur, nisi principalis persona probaverit se errasse; tunc enim confessionem revocare potest, probato errore usque ad diffinitivam sententiam; sed nullo modo postea revocatur, quia error facti nondum finito negotio nemini nocet; causa vero decisa velamento tali ullatenus restauretur. §. 7. Debet etiam principalis persona errorem sui advocati revocare in continenti, ne ipsi appareat consentire.

Cap. XI.

De probationibus.

Quia saepe contingit, quod ea, quae in judicio proponuntur, probanda sunt, utputa adversario negante, nam ex affirmatione et negatione res efficitur dubia: unde in hac parte necessarium de probationibus est videre.

horničiem miesta nemajú, proto že řečníci horniči dobrou sprostostí pře vedú a některakú ohradú, zřejmě se ukazuje, tak příhody již položené, jakožto mnohé jiné, rozprávějce o té věci vyličiti, kterážto řečníci nebo poručníci práva duchovního i císařského neb městského potupují, jakožto povýšenější, pro hanbu osvědčovati; než tito práva svých stran opatrností ohradzují. A to osvědčení neb ta ohrada jesti taková: V prvniem zajisté počátku neb sjiti pře osvědčuje řečník právo své strany, že celé jest, maje spravedlivý duvod práva svého, jenž německy holung slove, kolikrátkoli bylo by jemu potřebie; a kolikrátkoli kto v napravování práva svého neb v odvolání poblúzení pochybil bý v jednom slovu, aby odpadl od svého práva v té míře; protož po dvakrát po prvniem v každém artikuli poblúzení neb jiného podobného klesenie, kdežto bývá dopuštěno to dobrodiní práva, miesto má řečené práva napravenie. §. 4. Osvědčuje také řečník, ačby v při stalo se skrze něho které obmeškání neb poblúzení, aby prvotnie osoba mohla svú při napraviti skrze jiného řečníka, nebo skrze něho samého, jakož prvotnie osobě vidělo by se lépe příslušet. §. 5. A tento artikul řečníci svému osvědčování obvykli jsú přiměšovati, že kdyžby oni propadli které pokuty v saudě, aby osoby prvotnie bez škody je zachovali; a ty správné a rozumné obyčejje pevně tvrdíme a jich pochvalujeme; svrchnie pak všecka osvědčování a ohradzování tvrdie se nálezy přísežných. Mohút také býti mnohá jiná osvědčování, ježto nyní opúštíme pro ukrácenie řeči, abychom posluchačom tesknosti nečinili. §. 6. Ale tuto slušie věděti, že dříve praveným vyznáním, v saudu učiněným, věřeno má býti, leč prvotnie osoba, t. ten příznavač, dovede, že jest v tom pobláudil; a když toho dovede, tehda bude moci své přiznání odolati; a toť má učiniti dříve ortele neb nálezu konečného, neb potom nikoli k odvolání nebude dopuštěn; neb poblúzení účinku izádnému neškodí, dokudž pře nebude skonána; ale když se pře úsudkem skoná, přikrytím takovým nemuož býti opravena. §. 7. Máť také prvotnie osoba poblúzení svého řečníka odvolati v náhle, aby nezdála se jemu přivolovati.

Osvědčování
nie řeční-
kuov.

Vyznání
saudu.

Odvolání
poblúzení
řečníka.

Kap. XI.

O duvodiech a o křivém svědku.

Že často přiházie se, že ty věci, kteréž se v saudu připoviedajú, že mají býti dovedeny, jakožto když súdeř neb protivník jeho odpierá neb zapierá, neb z jistění a zapierá-

§. 1. Est autem probatio rei dubiae legitime facta declaratio; res enim iudici probanda est, licet ad hoc adversarii praesentia exigatur.

§. 2. Fit enim probatio multis modis, scilicet testibus, instrumentis, iurejurando, privilegiis, et praesumptione violenta; actor enim quod asseruerat, probare tenetur ordine regulari, eo quod negantis factum per rerum naturam nulla est probatio. Unde negativa directe nunquam potest probari, sed cum habet in se affirmativam inclusam; ut si petat Martinus a Petro decem libras grossorum, quas sibi Pragae in festo Beati Wenceslai mutuavit, Petrus vero negando illud debitum, probet se per totum illud festum Brunna stetisse; vel si Petrus negando illud debitum, quod petit Martinus, probat se legitime persolvisse; hoc modo indirecte probatur irregulariter negativa, cujus secundum naturam nulla est probatio, sed ei incumbit probatio, qui dicit, non ei, qui negat.

§. 3. Sed cum magis veritas oculata fide, quam per aures animis hominum infigatur, ideo necessarium duximus post tractatum hujus materiae exemplis etiam demonstrare, quatenus possint non solum auribus, sed etiam inspectione oculorum ignorantes modum istarum probationum sic verissimum retinere.

§. 4. Nec aliquis ad probandum admittatur, qui probato nullum offerret adminiculum suae causae; nihil enim valet expectare, ubi non proficit expectatum, et peccatum est fieri per plura, quod fieri poterit per pauciora.

§. 5. Debent insuper probationes juxta descriptionem divorum Imperatorum esse ab omni dubio expiatae, fulgentique lumine similes elucere. Quis enim hoc approbat sanae mentis, ut unus testis appetiatus pretio aut victus precibus alterum vincat? nam nihil carius emitur, quam quod precibus impetratur. Undecunque tamen ille testis veniat, aut etiam quantumcunque notus et idoneus: in contractibus, quibus non affuit, nec viderit, nec audierit contrahere litigantes, nec etiam redita ratione aliqua sui dicti debeat perhibere testimonium veritati, quae in hac parte ipsi penitus est aliena. Nam testes interrogandi sunt inter cetera, an viderint, an audiverint, per quae verba contraxerint litigantes, prout Sancti Evangelistae suum testimonium affirmando dixerunt: „Quod vidimus, scimus, et quod scimus, testamur, et testimonium nostrum verum est.“ Ergo a contrario sensu, quod est in jure validissimum argumentum, causam ignorantis falsum est testimonium et lege divina prohibitum, per manum infallibilis vivorum et

nie vec učinena býva mylná: protož v této straně slušief nám věděti o duovodiech.

§. 1. A jestit duovod mylné a pochybné věci právě učiněné doličenie t. zpravenie; neb ličenie máť být dovedeno súdci, jakžkoli při duovodech má býti přítomnost súde, to jest protivníka. §. 2. Dějet se pak duovod mnohými obyčejí, t. svědky, zápisy, přísahú a domněnim nadčítým t. smělostí násilnú; žalobník zajisté, což jistí, dlužen jest dovediti na súde svého řádem pravým, protože přenie účinku skrze věci přirozenie nečiní izádného duovodu, ale ličenie. Protož řeč přená nemuož nikdy upřímě dovedena býti, leč má v sobě jistěnie zavřené, jako kdyby Martin žádal od Petra deset liber grošuo, kterýchž jemu den s. Vácslava v Praze puojčil, a Petr zapieraje toho dluhu i dovedl by, že ten celý den byl jest v Brně; anebo ačby Petr zapieraje toho dluhu dovedl, že jest jemu prvé zaplatil; tehda tiem obyčejem neupřímě dovodi se právem řeč přená, jejížto podle přirozenie upřímě izádný není duovod. A tak jest právy uloženo, že ten, ktož praví neb při líčí, má dovediti, ale ne ten, ktož zapiera. §. 3. Ale poněvadž pravda více očítú věrú nežli skrze uší úmysluom lidským býva vtělena, jakož die Seneka, že lidé více očima nežli ušima věrie: protož za potřebné jsme uložili, po vypravení těchto věci příklady také okázati, aby mohli netoliko ušima, ale také patřením očí ti, kteříž by neviděli, obyčejje těchto duovoduov tak najpravějje pamatovati. §. 4. Aníž kto buď dopuštěn k dovození toho, z něhožto doveda, izádné pomoci nepřinesl by své při; nic zajisté nehodí se čekati, kdežto neprospievá čekaná věc; a hříech jest býti skrze mnohé věci, což býti muož skrze menšie. §. 5. Majít nad to duovodové podle vypsánie zbožných ciesařuo býti od všeho pochybovánie očistěni a stkvúcím světlem stkvíti se ku podobenství. Ktož by zajisté zdravé mysli to chválil a tvrdil, aby jeden svědek, mzdú najatý aneb prosbami přemožený jsa, měl druha přesvědčiti? neb nic dráže nebývá kúpeno, nežli což se prosbami obdržuje. A pak odkudžkoli ten svědek přišel by, aneb také jakžkoli známý byl by a hodný: v smlúvách, při kterýchž by nebyl, ani viděl, ani by slyšel smlúvati svárici, ani také vydada které příčiny røenie svého, aby měl vydati svědecstvie pravdě, kteráž jemu v té straně ovšem jest neznámá. Nebo svědkové mají býti tázáni mezi jinými věcmi, viděli-li jsú nebo slyšeli, kterými slovy smlúvali jsú se svárici, jakožto svatí evangelistové Jan a Matúš své svědecstvie jistiece řekli jsú: „Což jsme viděli, to vieme, a což vieme, svědčíme, a svědecstvie naše pravé jest.“ Protož zase, podle smysla odporného, jenž v právě jest duovod najstateč-

Obžalovan;
má býti p
duovodiech

O obyčej
duovodu.

Žalobce m
pře dovedl
ale ne obž
lovaný.
Stálejší jes
svědomi, kt
rěz svědčí
věc viděti
nežli slyšen

Duovod p
nemá dlít
prodáván
býti.

Duovod n
buď pochyb
jici.

O svědku n
jemniku.

Vytázování
svědkuo, c
jsú viděti
slyšeli.

mortuorum iudicis, inter cetera sic conscripta: „Ne falsum contra proximum tuum dices testimonium.“ Falsidicus enim testis tribus personis est obnoxius: Primo Deo, cujus praesentiam contempnit, qui in omnium praesens est iudicio; deinde iudici, quem mentiendo fallit; postremo innocenti, quem falso laedit testimonio; cum uterque reus est, et qui veritatem occultat, et qui mendacium dicit, quia ille prodesse non vult, et iste nocere desiderat.

§. 6. Unde dignum est, ut qui in tot manifeste victus fuerit deliquisse, taliter puniatur, quod saltem timore ejus terribus non facile quis in gravamen alterius proferat falsum testimonium.

§. 7. Et haec poena similiter immineat testem scienter falsidicum producenti, ut quos par facinus coinquinat, et aequa eosdem poena similisque comitetur.

§. 8. Jure vero montanorum confessio facta coram solo jurato in quacūque ardua causa, sufficientis testimonii plenissimum habet robur; quam potestatem taliter moderando statuimus, ut jurati quoad publicum officium suum, ad quod sunt instituti, tam in maniloquio, quam in iudicio accusandi plenam habeant potestatem.

§. 9. Sed quando sicut privatae personae ad dicendum testimonium producentur, aut literis testimonialibus inscribuntur, unus solus juratus plenam non facit probationem, juxta regulam evangelicam organo Dominicae vocis emissam: „ut in ore duorum vel trium stet omne verbum,“ et secundum legitimas sanctiones unius testis testimonium non est sufficiens, etiamsi praesidiali praefulgeat dignitate.

§. 10. Item nec testimonium valet, si testes singuli sunt in suis testimoniis singulares, aut si deposuerint non jurati, cujuscunque status vel dignitatis existant; quia jurare debent testes pro utraque parte, quam sciunt veritatem, prout melius poterunt recordari.

§. 11. Nolumus etiam de cetero, per partes principales vel per advocatos eorum aut per aliam quamcunque personam testes aliquialiter subordinari, reprobantes illam detestabilem consuetudinem, imo potius corruptelam: videlicet quando testes producebantur in iudicio, statim petebant sibi a iudice colloquium indulgeri, ad quod juratos et alios homines, prout ipsis placuit, invitaverunt, ipsos per advocatos partis producentes, quo melius pro ipsa parte deponerent consulentes, qui tunc cum ipso avvocato testes subordinando modum proferendi testimonium in non modicum gravitatis praepudicium invenerunt; et cum testes venissent coram iudice jam testimonium

nější a najmocnější, pře nevěducíeho falešné jest svědectvie a zákonem Božím zapověděné, skrze ruku neoklamáného živých i mrtvých súdece, mezi jinými věcmi takto sepsaným: „Nepovieš proti bližnímu tvému falešného svědecstvie.“ Falešný zajisté svědek třem osobám jest povinen t. škodlivý, najprvé Bohu, jehožto přítomnosti potupuje, kterýž v každém přítomen jest saudu; druhé saudci, jehožto svú lsti zklamává neb lží; třetie a poslednie nevinnému, jemužto škodí křivým svědecstvím; avšak oba jsta vinna, i ten, ktož pravdy tají, i ten, ktož lež praví; nebo onen nechce prospěti, a tento žádá uškoditi. §. 6. Protož hodnět jest, aby ktož tak v mnohu bude přesvědčen hřešiti, aby tak tresktán byl, aby aspoň té kázní bázní ustrašen jsa, nesnadně kto na obtiežení jiného falešné vydal svědecstvie. §. 7. A táž pokuta má býti tomu, ktož vědomě křivého svědka provede, aby, kteréžto rovný hříech srovnává a skvrní, aby týchž rovná pokuta trápenie následovala. §. 8. Než podle práva hornieho neb horničnieho vyznání učiněné před jedním přísežným v kteréžkoli vysoké při a kterakkoli veliké, má plnú moc dostatečného svědecstvie; kterúžto moc takto uskrovňující ustanovujeme, aby přísežní jelikožto k obecnému úřadu svému, k němužto jsou ustanoveni, tak v ranném potazu, jakožto v saudě, žalování i svědčení plnú moc jměli. §. 9. Ale když jakožto zvláštnie osoby ku pravenie svědecstvie provozeni budú nebo listem svědečným vepsáni budú, jeden sám přísežný nečiní plného duvodu, podle řeholy svatého čtenie, ústy pána našeho Ježíše Krista slavně vypověděné, „aby v ústech dvou neb tří stálo každé slovo“; a podle spravdných ustanovenie svědecstvie jednoho svědka není dostatečné, také by pak súdcovým stkvěl se duostojenstviem. §. 10. Aníž také dostatečné jest svědecstvie a hodné, jestliže každý člověk jest zvláštni v svém svědecstvie, aneb svědčili-li jsou nepřisáhavše, kteréhož koli byli by stavu nebo duostojenstvie; neb jsou dlužni svědkové přísahati, aby obú stranú pravdu pověděli, jakož najlépe budú moci pamatovati. §. 11. Nechceme také potom, by skrze strany prvotnie nebo skrze řečníky jich, nebo skrze jinú kterúkoli osobu, svědkové kterakkoli aby byli ozdobováni, totižto naučením svědecstvie srovnáni, byzdíce i zamietajíce ten nehodný obyčej, nébrž více porušení, t. když svědkové provozováni biechu v saudě, ihned prosili sobě od súdece potazu popřieti, a k tomu přísežných i jiných lidí, jakž se jim líbilo, pozvali jsou, jim skrze řečníka té strany žalobné radíce, kterakby lépe té straně svědčili, a ti s tím řečníkem svědky ozdobíce neb srovnávajíce, našli jsou obyčej vydání svědecstvie na nemalé bezpravie a škodu strany obžalované; a když jsou se vrátili

Falešný svědek škodí jest.

Vinna falešného svědka t. ho, ktož pravdy ta

Pokuta falešného svědka vuodce.

Vyznání před přísežným jest st. lé.

Svědectvie přísežných vlastni při

Svědek jednenie dostatečný k duvodu, by byl i konšé Rozdielné svědecstvie není dostatečné. Přisaha svědková.

Svědkové n mají učení býti, kterak svědčili.

professuri, eis non licuit saltem pedem de loco movere, alioquin repellabantur a testimonio tamquam indigni. Insuper in dicendo testimonio ac juramentum parando testibus etiam poena pecuniaria imminabat, ita quod propter poenas sic diversimode imminentes multi veri testes se ad ferendum veritatis testimonium subtraxerunt.

§. 12. Quibus omnibus tamquam abusivis radicibus extirpatis hanc circa testes deinceps regulam praecipimus observari, ut subordinatio nulla fiat; et si pars producens testes, vel ejus advocatus secrete cum ipsis, postquam ad judicium venerunt, fabuletur, statim ut suspecti erunt a testimonio removendi.

§. 13. Omnes testes antequam dicant testimonium, jurare debent sine omni poena vel vara, et rem gestam sine praemeditato sermone judici simpliciter enarrare, eo quod veritas est amica simplicitatis, nec veritas etiam adminicula verborum desiderat.

§. 14. Sed quando testes praemeditate eundem dicunt sermonem subordinati ad invicem, falsum praesumunt testimonium perhibere, et ideo merito sunt removendi.

§. 15. In omnibus vero praedictis iudices et jurati sicut suarum salutem diligunt animarum et favorem nostrae gratiae observare, ea testimonia, quae veritati invenerint aptiora, cum omni diligentia exequantur.

§. 16. Sed tamen cum circa majora cautius sit agendum, nobis visum est, ut in causis majoribus testes secrete deponant coram iudice, notario iudicii et uno jurato per partes communitur ad haec electo; sed si in unum concordare nequiverint, tunc quaecvis pars unum eligat, qui una cum iudice testes examinent in secreto, ita quod nihil obmittant de contingentibus, quae ad veritatem pertinent declarandam.

§. 17. Nec dicta testium publicentur, nisi partes primo ulteriori renuntiaverint productioni; si autem renuntiare noluerint in instanti, ex tunc infra quatuordecim dies proxime subsequentes omnia munimenta et documenta ad suam causam pertinentia exhibeant in iudicio; alioquin ipso transacto tempore omnibus productionibus regulariter sit conclusum, et dicta testimonia aliis probationibus coram iudice ac juratis in praesentia partium publicentur.

§. 18. Et quaeratur a partibus, si velit aliqua objicere contra dicta testium et personas; tunc advocati partium coram iudice et juratis doceant de jure suo animo vigilantibus, prout desiderant in causa pro suis clientulis triumphare, et quarum allegationibus et dictis testium aliisque argumentis, quibus veritas evidentius declaratur, iudices et jurati motum sui animi

svědkové před soudci, již svědectvie vyznati majíce, neslušalo jim i nohu s miesta pohnúti, jinak odhániení bývali od svědectvie jakožto nehodní. Také když jsú svědectvie vydávali neb přísáhali, tehdy určené pokuty peněžité byly jsú jim uloženy, tak že pro ty pokuty tak rozličné nastávajície mnozí pravi svědkové k vydání svědectvie pravdě odtrhovali se, a k vydání svědectvie státi nechťeli. §. 12. Kteréžto všecky věci jakožto ohyzdné a nehodné kořenně vypeľve, tuto řeholu neb zprávu při svědicích prikazujeme zachovávatí, aby mezi svědky srovnánie žádné se nedálo; a jestližeby strana, kterážt provodí svědky, neb její řečník tajně s nimi, když již k soudu přijdú, šeptal by, ihned jakožto zlé domnění mají od svědectvie otehnání býti. §. 13. Všickni také svědkové prvé než pravili by svědectvie, dlužni jsú přísahati beze všie pokuty nebo úplatku, a věc stalú bez přemýšlovánie řeči soudci sprostně vypraviti, protože pravda jest přítelkyně sprostnosti, aniž pravda pomoci slov žádá. §. 14. Ale když svědkové přemýšlenú tůž řeč pravie, tehdat domnění jsú falešné svědectvie vydávati, vespolek jsúce ozdobně srovnání, a protožt mají býti hodně zahrání. §. 15. Ve všech pak dříve řečených věcech súdece a přísežní, jakož svých duší milují spasenie a přiezeň naše milosti zachovávatí žádají, ta svědectvie, kteráž by pravdě našli příhodnějšíe, se vši pilností k konci přivodte. §. 16. Ale však, poněvadž při větších věcech opatrněji má činěno býti, vidělo se jest nám, aby v větších věcech neb přech svědkové tajně svěděli před soudci a písařem saudným a jedniem přísežným, skrze strany ze spolka k tomu zvoleným; pakliby se strany o jednoho přísežného svoliti nemohli, tehda každá strana jednoho vyvol, kteřížto spolu s soudci mají tajně svědky přeslyšeti tak pilně, aby ničehuož neopustili z příhod, což k vyličení pravdy přislušie. §. 17. Aniž pravenie svědkuov stranám mají býti zjevena, lečby strany dříve odřekli se, že v té při nechtie více svědkuov vésti; pakliby se odřeknutí nechťeli v ta doby, tehda ve čtrnácti dnech najprvé následujících všecky ohrady a naučenie k jich při příslušné, listy a zápisy okažte v saudu; jinak, kdyžby ten čas pominul, všichni duvodové zavřeni buďte a staveni; a tu svědectvie svědkuov s jinými duvodvy před soudci a přísežnými v přítomnosti obú stran buďtež zjeveny. §. 18. A tázano má býti od stran, chce-li který odpor vésti která strana proti osobám těch svědkuov i svědectvie; a v ta doby řečníci stran obú, před soudci a přísežnými, mají dáti naučenie bedlivým rozumem o právu svém, jakož žádají svým stranám vítězství obdržeti; a kteréž strany svědectvím i jinými duvodvy pravda světlejie bude dolíčena zřetedlnějie, súdece a přísežní hnutie svého úmysla naučie, k té straně ortelujície,

O pokutách
přisáhy svěd-
kuov

Strana neš-
pci s svědky
při saudu.

Svědkové
buďte slyšáni
tajně a po
jednom, bez
potazu a bez
rozmysluov.

Přísežní suř-
te podle svě-
domie.

Před kým
mají svědko-
vé svěděti.

Pravenie
svědkuov ne-
má býti zje-
veno stra-
nám, dokud
všech nepře-
slyšie.

Svědectvie
buř stranám
zjevno před
ortelem.

O odporu,
chce-li jej
kto učinit
proti svěd-
kuom.

informabunt, pro ea parte sententiando, quae juris beneficio fungitur ampliori.

§. 19. Quicumque autem ex litigantibus hunc processum respicit, secundum veterem processurus, et si in dictis testium vel interrogationibus, aut in examinationibus fuerit circumventus, sibi imputet, eo quod pro novo beneficio vetus elegit gravamen.

§. 20. Et sic petiturus aliquam rem debet secum afferre probationes et juxta regulam evangelicam convincere debitorem.

Cap. XII.

De testibus.

Magnae utilitatis nunc ratio nos invitat, ea, quae circa testes fuerint opportuna, vigilantissimo studio declarare, ne deinceps falsorum testium ratione vel etiam legitimorum subtractione sicut retroactis temporibus, possit veritas obumbrari; unde ad plenam tractatus istius cognitionem primo ac principaliter sciendum est, quod omnes homines ad dicendum testimonium admittuntur, nisi qui jure et legibus prohibentur. Et certe prohibentur: servus, mulier, impuberes, furiosus, infamis, pauper, suspectus et infidelis.

§. 1. Servus ideo prohibetur, quia servilis conditio est eo, ut proprius (*sic*); et hic servus dicitur a servando, nam olim Imperatores magna pietate moti captos in bello, qui tunc generaliter occidebantur, venundari praeceperunt, et sic vivi servabantur redacti in perpetuam servitutem, quia ab initio jure naturali omnes homines liberi nascebantur; sed melius erat eos vivere in servitute, quam mori in libertate.

§. 2. Et est libertas naturalis facultas ejus, quod unicuique facere libet, nisi quod vi aut jure prohibetur, quia omnia sunt licita, nisi quae jure inveniuntur prohibita.

§. 3. Sed servitus est constitutio juris gentium, qua quis contra naturam domino alieno subicitur, et haec vera origo servitutis.

§. 4. Et sub eo, quando dicit, quod Imperatores captivos venundari praeceperunt, uterque sexus comprehenditur, et omnes pueri ab illis feminis procreati servi et servae, nisi tunc manumittantur, perpetuo remanebunt. Et sciendum est, quod in istis servitutibus semper partus sequitur ventrem. - Est insuper alia species servitutis, scilicet, cum homo minor (*sic*) viginti annis ad pretium participandum se venundari passus est.

kteřážto práva dobrodiní požívá širšicho. §. 19. Ktož koli pak z súpěřův tiemto zjednáním a řádem saudným pohrzal by, chtě dávní řád zachovati, bude-li v svědčení svědkuov neb v zkušováníc jich zklamán, sám sobě porokuj, protože za nové dobrodinie zvolil sobě vetché obtieženice. §. 20. A tak, ktož má žalovati z některé věci, máť s sebau přivesti duovody a podle pravidla čtenie svatého přemoci dlužníka neb súpěře svého.

Pokuta.

Kap. XII.

O svědciach a povahách jich a připuzenie jich k svědecstvie.

Velikého užitku rozum nynie nás zuove, abychom ty věci, kteréž při svědciach jsú potřebné, bedlivú pilností vypravili, aby potom pro svědčenie křivých svědkuov neb také správných svědkuov odjetie, jakož se za dávných časuov dalo, aby nemohla pravda býti zastieněna; protož k plnému poznánie tohoto rozprávenie najprvé a prvotně vědieno má býti, že všickni lidé dopúšťějí se, aby pravili svědecstvie, kromě těch, jimžto práva bránie. A jsúť tito: sluha, žena, člověk nedospělého věku, blázen, zlopověstný, chudý, zle domnělý a nevěřící.

§. 1. Sluze zajisté proto zapovědieno jest svědčiti, neb jest povahy bídné, služebné a zakúpené, a nenie svojo člověk, ale jest vlastní toho, ktož jej, kúpil; a ten služebník slove podle latiny zachovaneč od zachování; nebo někdy ciesařové velikú milostivostí hnutí jsúce, zjímané v boji, kteřížto tehdy obyčejně zabíjeni bývali, prikazovali jsú prodávati, a tak živi zachovávaní bývali k věčné službě a podrobení; nebo od počátku právem přirozeným všickni lidé svobodní se rodili; ale lépe bylo těm zjímaným živu ostati v službě, nežli umřieti v svobodě. §. 2. A jestiť svoboda přirozená moc toho, což se jednomu každému slušně činiti líbí, leč což se mocí neb právem zapovídá činiti; neboť vsecky věci slušné jsú činiti, kromě těch, kteréž jsú právem zapověděné. §. 3. Ale služebnost jest ustanovenie práva pohanského, jížto někto, proti právu přirozenému, pánu poddán bývá ciziemu; a toť jest pravý počátek služebnosti a kmen. §. 4. Protož v tom, kdež die, že ciesařové prikazovali jsú vězně prodávati v boji zjímané, zaviera se, že netoliko tiem mají rozumieni býti mužie, ale i jich ženy a děti obého pohlavie od těch žen urozeni, aby věčně sluhy byli, lečby rukou z služby byli propuštěni od svého pána. A slušiet věděti, že v těchto službách vždycky

Proč služník nemu svědčiti.

Co slove svoboda.

Co jest služebnost.

§. 5. Sunt et alii servi, qui nobis serviunt bona fide, qui non sunt proprii, sed dicuntur a serviendo.

§. 6. Mulier autem ideo removetur, quia levis est animi et inconstans, sed in testibus magna desideratur constantia, nec debet se virorum testibus immiscere.

§. 7. Impuberes autem ideo removentur, quia nullum est eorum animi iudicium. Et dicuntur impuberes, qui sunt infra quatuordecim annos, juxta regulam juris sic dicentis: Puberes sunt masculi quatuordecim annorum; feminae vero viro potentes, id est majores duodecim annis. Et dicuntur puberes a pube, id est, a pudicitia corporis, quae incipit primo in eis florere; puerperae autem sunt, quae in annis puerilibus pariunt.

§. 8. Furiosus vero ideo removetur, quod sensu caret, nec potest discernere veritatem, nec aliquod negotium rationabiliter ordinare.

§. 9. Sed infamis ideo removetur, quod testes absque ulla infamia, suspicione et macula in ferendo testimonio requiruntur. Et est fama illaesae dignitatis status vita et moribus approbatus, et qui negligit talem formam, crudelis est, et non solum a dicendo testimonio, sed ab omnibus aliis actibus legitimis amovetur.

§. 10. Item pauper suspectus removetur, nam facile corrumptur ad falsum testimonium; sed pauper fidelis jus suum salvum et integrum in omni loco et tempore retinebit.

§. 11. Et infidelis reprobatur; nam dubius in fide infidelis est, nec aliquo modo ei credendum est, qui viam veritatis ignorat, sicut Judaei, Saraceni et haeretici et omnes alii fidem catholicam abnegantes.

§. 12. Sed adhuc in testibus, qui admittuntur, haec attendenda sunt, scilicet dignitas, veritas, mores, gravitas, eo quod ex personis hominum dicta pensamus. Idcirco non semper ad multitudinem respici oportet, sed ad sinceram testium fidem et testimonia, quibus lux veritatis existit major. Unde manifestum est, iudicem et juratos, qui testes examinant, magis posse scire, quanta fides adhibenda sit testibus, qui et cujus dignitatis et cujus aestimationis sint. et qui simpliciter sint dicere, utrum unum eundem meditatumque sermonem

porod břicha následuje, tak že, kdyžby máte z té služebnosti byla propuštěna a muž její v ní ostal, tehda ona, což po propuštění porodí, svobodně jest. Jestif nad to jiná tvárnost služby, t. když člověk mladší dvúdcati let strpěl se jest prodati k účastnosti mzdy. §. 5. Jsúť i jiní služebníci, kteřížto nám slúžie dobrovolně a s dobrou věrou, a kteřížto nejsou vlastní, ale sluhy slovú od slúženie, a tiť mohou svědecstvie vydávati. §. 6. Žena pak proto odehnána bývá od svědecstvie, neb lehkého jest úmysla a neustavičná, a v svědciech potřebná jest veliká ustavičnost, protožt nemá býti mezi svědky muže vmiešena. §. 7. Nedošlého pak věku nebo let nemajície proto bývají odlúčení od svědecstvie, nebo jich rozumu ižádný saudnenie. A slovút nedošlého věku ti, kteříž ještě čtrnácti let nemají, podle řeholy práva tak řkúcieho: Dospělých let jsú ti samcové, kteříž mají čtrnácte let; ale samice mužóm hodny bývají ve dvanácti letech, a slovút latině puberes, t. hrmovati neb rúnovati, od hrmy neb rúna, totiž od stydlivosti těla, kterážto tehdy najprvé v nich kvisti počíná; neb ta miesta při údech plodných počínají chlupatěti; ale rodiťelky, totižto rodičky, slovút ženy, ješto v letech dětinných rodie. §. 8. Blázen pak proto se odhánie od svědecstvie, že smysla nemá, aniž muož rozeznati pravdy, ani které věci rozumně řediti. §. 9. Zlopověstný pak neb pohaněný proto zavržen bývá od svědčenie, neb svědci mají býti beze všeho narčenie a bez všeliké zlé pověsti, domněnie a poskvrny. A jestif pověst stav neuražené duostojnosti, životem a mravy dovedený; a ktož zmeškává takovou pověst, ukrutnýť jest, a netoliko od pravenie svědecstvie, ale i ode všech jiných skutkuov správných odhánie se. §. 10. Také chudý zle domněný odlúčen má býti od svědecstvie, neb snadně porušen bývá k vyznánie falešného svědecstvie skrze dary; chudý však věrný právo své celé a zdravé na každém miestě i v každý čas obdrží a zachová. §. 11. Nevěřící má také zavržen býti v svědecstvie; neb pochybující u viere nevěrný jest, aniž kterým obyčejem má jemu věreno býti, nebo cesty pravdy neumie, jakož jsú Židé, Saracenové a kacieři, i všickni jiní viery křestanské zapierající. §. 12. Ale ješto na svědciech, kteřížto dopuštění bývají k svědecstvie, tyto věci mají býti znamenány, t. duostojenstvie, pravda, mravové, vážnosť, neb z osob lidských řeči vážíme. Protož nevždyť má patřeno býti k množstvie, ale k čistě svědkuov viere a k svědecstviám, jimižto světlost větší pravdy jest. A protož zjevněť jest, že saudce a přísežní, kteříž svědkuov zkušují, lépe a více mohou věděti, kterak veliká viera měla by přidána býti svědkóm, kteří a kterakého duostojenstvie a které povahy nebo domněnie byli by, a kteří

O pacholicech služelných.

Kteri služelnici mohou svědčiti.

O ženském svědecstvi

O svědecstvi mládeu' let nemajících.

Proč bláze nemuož svědčiti.

O zlopověstných.

Co slove pověst.

O svědecstvie chudých.

Svědecstvie židuov a pohanuov.

Při svědčeni tyto věci mají býti znamenány.

Druhdy menšie počet svědkuov při obdržie.

attulerunt, an ad interrogata ex tempore verisimiliora responderunt. Insuper sunt omnes circumstantiae testium cum summa diligentia inquirendae, an honestae et inculpatae vitae, an vero vocatus quis et reprehensibilis, an locuples vel egenus sit, ut lucri causa facile quid admittat, an inimicus sit ejus, adversus quem testimonium fert, vel an amicus ejus sit, pro quo testimonium dat; nam si caret suspicione testimonium vel propter personam, a qua fertur, eo quod honesta sit, vel propter causam, eo quod neque lucri neque inimicitiae causa sit, admittendus est.

§. 13. Sed testis, qui adversus fidem suae testificationis vacillat, suspectus est; nec quisquam hoc melius, quam iudex et jurati possunt explorare, quos oportet circa testes, et alia, quibus animi sui motum informent, cuncta rimari.

§. 14. Item nullus testis in causa propria esse potest; et palam est illam causam esse propriam, cujus emolumentum et onus ad illum pertinet suo nomine.

§. 15. Etiam testes idonei non videntur, quibus potest imperari, ut testes fiant, eo quod velle ipsorum ac nolle in alieno dependet arbitrio.

§. 16. Item consanguinei et affines usque ad quintum gradum in testimonio removentur.

§. 17. Domesticorum etiam testimonium suspectum est, sicut servorum nobis bona fide servientium, et inquilinorum, ac aliorum nobis familiaritate similiter conjunctorum.

§. 18. Nolumus etiam, ut valetudinarii, senes, et debiles, et paupertate depressi ad iudicium causa dicendi testimonium evocentur, sed pro hac causa ad ipsos mittantur personae idoneae et discretae.

§. 19. Sed illum modum in dicendo testimonium penitus reprobamus, scilicet cum primus testis dixerat suum testimonium aliis testibus praesentibus ac intelligentibus universis, qui tunc dixerunt, dictum primi testis ipsorum etiam verbum esse, nullum aliud testimonium proferentes, in non modicum praejudicium veritati; nam unusquisque testis per se ipsum juratus debet dicere de illa causa, in qua testis producitur, pro utraque parte plenam et expressam, quam noverit, veritatem, reddendo perfecte rationem sui dicti.

§. 20. Pars autem contra quam producentur testes, si voluerit, poterit ipsis remittere juramentum.

§. 21. In quacunque causa numerus testium non additur, duo testes sufficiunt, nam pluralis locutio duorum numero est contenta.

sporné k otázkám odpovedajú, jednostajnú-li a tauz řeč přemyšlenú přinesli jsú, čili k otázkám z času pravdě podobnější věci odpovídali jsú. Nad to všechny okolky při svědčících s svrchovanou pilností mají zvědčeti a vyhledati, počestného-li a nenarčeného života jsú, čili by pohaněný a zhyzděný aneb caychovaný a tresktaný byl, bohatý-li čili strastný byl by, ješto by pro zisk snadno se čeho dopustil; byl-liby nepřítel toho, proti komuž svědčí, čili přítel, komuž svědčí; neb nemá-liť domněnie zlého svědecství aneb pro osobu, kteráž je vyvedla, protože jest počestná osoba, nebo pro příčinu, protože ani pro zisk, ani pro nepřieczň děje se, dopuštěno má býti. §. 13. Ale člověk svědek, kterýžto proti více svého svědecství (svědčení) vrtlá neb pochybuje, zlého domněnie jest a hoden zavržení; anižť koho kto muože lépe zpytati, nežli súdece a přisežní, kteřížto mají všechny věci zvědčeti při svědčících i při jich svědčenie potřebné, jimizto hnutie úmysla svého a rozum mají naučiti k rozeznání křivdy a pravdy. §. 14. Také ižádný nemuož býti svědkem v své vlastní při; a zjevnot jest, že toho jest vlastnie pře ta, jejížto užitek i břiemě, totiž zisk i ztráta, k němu přislušie jeho jměnem. §. 15. Také ti svědkové nezdadie se hodni býti, jimžto muož býti prikazováno od toho, kdož je vyvodi, aby byli svědkové, protože chtění jich a nechťenie v ciziem záležiti dobrovolenství. §. 16. Také příbuzní a přítelé až do pátého kolena aneb stupně odlúčení mají býti od svědecství. §. 17. Domácích také našich svědecství zle domnělé jest, jakožto služebníkuv nám věru dobrú slúžících, i podruhuov, i jiných, ješto jsú s námi takovú čeledností stovarišeni. §. 18. Nechcem také, by staří, neduživí, nemocní a mdlí neb chudobú obtiežení k saudu byli voláni k vydání svědecství, ale pro tu příčinu k nim vyslány bývajt osoby hodné a rozšafné. §. 19. Než tentof obyčej v svědčenie ovšem hyzdíme, totižto, když prvnie svědek pověděl by své svědecství v přítomnosti jiných svědkuv a rozumějících všemu, kdyžby tehda jiní slyšice řekli, že jeho svědecství jest jich slovo, ižádného jiného svědecství nevydávajice, na veliké bezpravie pravdě; nebo jeden každý svědek skrze se samého má přísáhna pověděti o té při, v niež svědkem provodi se, za obě straně plnú a zřejmú pravdu, kterúž znal by, vydada dokonaly rozum pravenie svého. §. 20. Strana pak, proti kteréž se svědkové přivodie (provodie), chtěla-liby, bude moci jim odpustiti přísahu. §. 21. V kteréžkoli při počet svědkuv nepřičini se, totižto nejmenuje se, v tět jest na dvě svědkú dosti; nebo množné mlúvenie počtem dvěho dostatečné jest.

Svědecstv
přítelce a
přítelce.

Svědecstv
o zléh do
mnění sv
dkuov.

Žádný ne
svědkem b
v své vlas
při.

O svědec
ství don
cim.

Přítel ne
muož prá
svědčeti.

Svědecstv
domácích

Svědecstv
starých,
mdlých, ch
dých.

Svědčí-li j
den slov
mnohých
nenic stál
svědecství

Kto má m
přisahu své
kóm odp
stíti.
Kdož se p
čet svědku
nejmenuje
dosti jest
dvú.

Cap. XIII.*De testibus cogendis.*

§. 1. Si autem testes odio, gratia vel timore se subtraxerint, iudex ipsos compellat veritati testimonium perhibere, ne ob defectum testium veritas occultetur; et iudex poterit poenam indicere secundum statum et facultatem testium nolentium comparere, semper ad majorem poenam processurus, si hoc temeritas promeruerit contumacis, ut poena unius metus sit multorum. §. 2. Si autem testes sic ad testimonium compellendi de aliena fuerint jurisdictione, tunc ipsos eodem modo compelli per virum clarissimum camerarium nostrum ad dicendum testimonium volumus sine mora.

Cap. XIV.*De fide instrumentorum.*

Sub instrumentorum nomine omnes literae testimoniales, et quae veritatem instruunt, continentur.

§. 1. Et est instrumentum scriptura facta ad probationem alicujus rei, estque roboranda subscriptione ad minus duorum testium, et sigillo authentico, ut ei plena fides adhibeatur. §. 2. Sigilla autem jure montanorum authentica sunt: sigillum camerarii nostri, urburariorum, civitatum, juratorum montium, et judicum ac magistrorum montium; unde instrumenta his munita sigillis cum subscriptionibus testium faciunt in judiciis et extra judicia plenam fidem, dummodo non sint rasa, maxime in suspecto loco, scilicet circa datam vel circa propria nomina, nam in illis locis facilius consideratur falsitas instrumenti; nec etiam sint cancellata, neque in aliqua parte sui vitiosa, et quod in sigillis vera appareat sculptura, et quod orbita sit completa. §. 3. Sed testes in instrumentis inscriptos omnes praecipimus esse rogatos. §. 4. Et sciendum est, ideo fieri instrumenta, ut ea, quae inter homines aguntur, facilius comprobentur. §. 5. Si autem res gesta sine literarum consignatione veritate factum suum praebeat, non ideo minus valebit, quod instrumentum nullum de eo intercessit, quia plus valet veritas, quam scriptura. §. 6. Si quis autem incautus diversa instrumenta sibi invicem contradicentia iudicio protulerit, nihil probat, nam allegans contraria, non est audiendus.

Kap. XIII.*O pripuzení svēdkuov.*

§. 1. Jest-li pak, žeby svēdkové nenávisť, milostí neb lásku aneb pro bázeň odtrhli se, nechťice svēdčiti, sūdce je připuď, aby svēdecstvie vydali pravdē, aby pro nedostatek svēdkuov pravda nebyla utajena; a sūdce muož pokutu uložití podlé stavu a statku svēdkuov nechťějících státi; a máť vždy většī pokutu přidávati, jestliže toho zaslúží zpurnost neposlušného, aby pokuta jednoho bázeň byla mnohých. §. 2. Pakliby ti svēdkové, kteříž by měli pripuzeni býti k svēdecstvie, byli v jiném právé, tehdať mají býti k tomu pripuzeni skrze muož přeslovutného, komorníka našeho, aby svēdecstvie bez meškání vydali pravdē.

O pripuzení
svēdkuov
svēdčeni

Budí-li
svēdkové
jiném prá-
vém, kdo je máť
diti k svēd-
stvie.

Kap. XIV.*O viře zápisuov nebo listuov zapečetěných.*

Pod jménem zápisuov všickni listové svēdeční a kteříž pravdu napravují, mienie se.

§. 1. A jestit zápis písmo učiněné k duvodu některé věci, a máť býti potvrzen zápis podepsáním najméně dvě svēdkuov a pečeti vzactnú, aby jemu byla plná viera přidána. §. 2. Pečeti pak právem horničím vzactné jsú: pečť komorníka našeho, urbureňuov, měst, přísežných hor a súdci i perg-mistruov; protož zápisové těmi ohrazení pečeti s podpisy svēdkuov učinief v súdiech i krom sauduov plnú vieru, když jedně nebyli by shlazováni a najviece na miestě zle domnělém t. při času dánie neb na miestě vlastních jmen, nebo na počtu peněz; nebo na těch miestech snáze znamená se faleš zápisu; a jestliže list nenie přetrhován, ani které kazy škodné má v které své straně, a aby na pečetech pravé okázalo se rytie, a aby okršlek byl doplněný a celý v svém zpuosobu. §. 3. A prikazujeme, aby všickni svēdkové v zápisy vepsani byli prošeni. §. 4. Slušief také věděti, že proto bývají zápisové a listové činěni, aby ty věci, kteréž se mezi lidmi dějí, snáze byly dovedeny. §. 5. Pakliby která věc učiněná bez listuov zapsanie pravdú účinek svuoj okázala, ne protof méně mocná bude, že zápis žádný o ní neprošel jest; nebť viece muož pravda nežli písmo. §. 6. Pakli kto neopatrný rozličné zápisy sobě odporné vydal by, nicť nedovodí; neb ten, ktož dovodí odporných věcí, nemá slyšán býti.

Které peč-
tí jsú vzact-

Falešni
listové.

Proč jsú z
písové a
stové na
zeni.

Drží-li li
neb zápis
sobě odp-

Cap. XV.*De privilegiis.*

Ut nihil de contingentibus obmittatur, sciendum est, privilegium in eo differre ab instrumento, quod privilegium tantum continet jus privatum, sed instrumentum continet jus commune.

§. 1. Jus autem privatum conceditur ad magnas preces, vel ob fidelia servitia subditorum; unde si privilegium confert tantum jus commune, non est privilegium, nam superfluum est hoc precibus impetrare, quod jam communi lege permissum est. §. 2. Et ideo privilegium dicitur lex privata, quia jus tribuit speciale. §. 3. Item privilegiorum aliud est dativum, aliud confirmativum; potest etiam utrumque, tam dativum, quam confirmativum simul in uno privilegio contineri, cum haec clausula privilegiis inseritur hoc modo: „(Tali) fidei nostro ob grata servitia nobis per ipsum facta fideliter et impensa, (talem) rem donamus, aut (talem) praerogativam concedimus literam per praesentem; et ne possit in posterum nostra donatio vel concessio ab aliquo violari, ipsam sibi eadem litera nostrorum sigillorum munimine roborata cum omni jure firmiter confirmamus.“ §. 4. Etiam est differentia inter privilegium personae datum, vel loco; si personae, non transcendit personam, et si loco, perpetuum est. §. 5. Item multa consideranda sunt illi, contra quem privilegia inducuntur, an perpetua sint, an temporalia? Si temporalia, et jam tempus effluxerit institutum, privilegia illa amplius non valebunt. §. 6. Considerandum etiam erit, si aliqua conditio privilegiis inserta non fuerit adimpleta, iterum nihil probant. §. 7. Et haec considerari oportet, an per delictum vel abusum privilegia sint extincta. §. 8. Est et illud considerandum, si posterius privilegium mentionem faciat de priore; nec primum appareat, posterius non valet.

Cap. XVI.*De praesumptionibus.*

§. 1. Praesumptio enim secundum jus montanorum raro per se facit plenam probationem, sed semiplenis probationibus praestat adminiculum. Si vero aliquis laborator alicui in suo argentifodio per aliquod tempus laboraverit, et dominus ope-

Kap. XV.

O listech práv zvláštních a o zápisích.

Aby nic z příhod nebylo opuštěno, slušief věděti, že list práva zvláštnieho v tom dělí se od zápisu: neb ten list drží v sobě toliko *právo zvláštnie*, ale zápis držíe právo obecníe.

§. 1. Právo pak zvláštnie puojuje se k velikým prosbám, neb pro věrné a statečné zaslúžení; protož, jestliže list práva zvláštnieho, jenž obecně slove hantfešt, přinášie toliko právo obecníe, neníe list práva zvláštnieho, nebť zbytečné jest to prosbami uprošovati, což již obecním právem jest dopuštěno.

§. 2. A protož ten list práva zvláštnieho slovet právo zvláštnie: neb dáva právo zvláštnie.

§. 3. A těch listuov práv zvláštních jeden jest *dávavý*, jiný *potvrdivý*; muožt také obuoj tak dávavý, jako potvrdivý na jednom listu jmien býti a držien, když tato příměnka listóm vpisuje se tímto obyčejem: „(Takovému) věrnému našemu za vděčné služby, nám skrze něho učiněné, věrné a naložené, (takovú) věc dáváme neb (takového) přidanie puojujeme tiemto listem; a aby nemohlo napotom naše dánie neb puočenje od koho býti porušeno, ten jemu týž list našich pečeti ohrazením utvrzený se všim právem pevně potvrzujeme.“

§. 4. Také jest rozdiel mezi listem práva zvláštnieho osobě daným neb miestu; nebo daný osobě nepřetrvát neb nepřesahát osoby, pakli miestu, věčnýt jest.

§. 5. Také mnohé věci má znamenati ten, proti komuž listové zvláštnieho práva provodie se, věční-li by byli či časní? Jsú-li časní a již čas pominul by ustanovený, listové ti více nehodie se, neb již moci nemají.

§. 6. Také má šetřeno býti, jestli která povaha neb výmienka listuom vepsána aneb v nich položena, a nebyla by splněna, opět nic nedovodí.

§. 7. Má také býti snabdieno, jsú-li ti listové pro zlé požívání těch práv aneb skrze jiné prohřešenie umrtveni.

§. 8. Má i to býti spatřieno, jestliže poslednějši list činil by zmienku o prvniem, a jedině leč první okáže se neb okázán bude, poslední platen bude.

List práva zvláštnieho, Rozdiel těch listuov.

O provodu listy práva zvláštnieho, věční-li jsú či časní.

O potvrzení obnovenie listuov.

Kap. XVI.

O smělostech, které mají domněny býti pravé.

§. 1. Smělost zajisté neb domněnie podle práv horníkuov riedko sama plný duvod činí, než odpolu plným duvodóm dáva pomoc. Nebo jestliže který dělník někomu v jeho dole přes některý čas dělál by, a pán diela toho, jakžkoli vždy

Dělá-li kto komu a nejmenuje summy za to dielo

ris, quamvis semper fuerit praesens, neget se eidem aliquod pretium statuisse, nec aliae probationes existant, tamen ille laborans pro victu cottidiano, non gratis praesumitur laborasse; unde ex sola praesumptione dominus operis eidem solvere pretium debitum compelletur. Unde praesumptio est alicujus facti dubii aliquotiens semiplena et aliquotiens plena investigatio. §. 2. Sed haec praesumptiones in extraordinariis judiciis sunt optimaе vilium causarum dirimendarum, quia judex in his causis recepto a partibus juramento de veritate dicenda, et ipsis examinatis, statim ex praesumptione eliciet veritatem ad finem negotio imponendum. §. 3. Item in omni causa, quae vertitur inter pauperes et potentes, regulariter est pro pauperibus, quod justam causam foveant, praesumendum, quia non est verisimile, pauperes litem contra suos instituere, nisi necessitate compulsi, vel etiam suscipere contra potiores, quibus pares esse non debent. §. 4. Unde iudices et jurati non solum ad unam probationis speciem debent motum sui animi inclinare, sed debent diligenter cuncta rimari, ut veritas insinuatione litigantium ipsis dubia clarius elucescat; quia vix est, ut volentes veritatem non inveniant judicantes. Nam teste Salomone optima eruditrix est praesumptio veritatis, prout multa ipsius judicia per praesumptionem elicitā manifestant.

Cap. XVII.

De jurejurando.

Nunc autem videamus de jurejurando, cujus usus multarum litium perimit quaestiones.

§. 1. In omnibus enim contractibus propter probationum inopiam litigium deciditur juramento, et in locum probationis succedit, quando consideratis negotii et personarum circumstantiis diligenter in judicio ipsum alterutri partium judex defert, aut pars parti, iudice approbante; tunc etiam in locum plenae solutionis succedit, majoremque auctoritatem habet, quam res habeat iudicata.

§. 2. Quia causa jurejurando decisa praetextu perjurii minime retractatur; sed jusjurandi religionis transgressio satis Deum habet ultorem, nec est de delicto ejusdem hominis pluries inquirendum, eo quod finis unius causae alterius exordium esse non debet.

§. 3. Quaecunque autem quis petitione conveniatur, si juraverit, ei proficiet jusjurandum.

§. 4. Sciendum est, eum, a quo jusjurandum petitur, per

byl prítomen neb při tom, a přes to odpieral by se, témuž mzdu některú ustanoviti, by pak jiných duovoduov nebylo, avšak jisté jest domněnie, že ten dělník nádenní ne darmo dělal jest; protož z samé smělosti, totiž z samého domněnie, pán diela témuž zaplatiti mzdu hodnú připuzen bude. Protož smělost neb domněnie jestif některakého účinku pochybného druhdy odpolu plné a druhdy plné uptánie. §. 2. Ale tyto smělosti neb domněnie v saudech zahájených jsút nejlepší lékařstvie k rozdělování lehkých při; neb súdece v těch přech přijma od stran přísahu o povědění pravdy a po zkušení jich, ihned z smělosti vybere pravdu k konci pře uloženie. §. 3. Také v každé při, kteráž vrtí se mezi chudými a mocnými, slušief obecně jmieti domněnie, žeť chudý spravedlivú při vede; nebť nenie podobno, by chudí proti sobě bohatějším při vedli, leč nuzí připuzeni jsúce a bezpravím; nebo také přijímati mocnější, jimžto vrovhati se nemají. §. 4. Protož súdece a přísěžní netoliko k jednomu obyčejí duvodu mají hnutie svého úmysla nachýliti, ale dlužnit jsau pilně všeho šetřiti, atby pravda súperuov líčením mylná jim jasněje byla osvícena; nebo sotvat se to přihodí, byť saudece pravdy nenalezli, když ji pilně budú hledati. Neb jakož svědčí Šalomún: Nejlepšíe naučenie pravdy jestif domněnie neb smělost, jakož to mnozí jeho saudové, z domněnie t. z smělosti vydanie, oznamují.

Domieni jati přístup roz-súzeníe.

Súdi-li se chudý s bohatým, súdece k chudému buť náchyl-nější.

Kap. XVII.

O přísáhánie v zahajeném saudu, kterak má býti.

Nynie pak již vizme o právu přísáhánie, jehožto požívánie mnohých při pohubuje pohádky.

§. 1. Ve všech zajisté smluvách pro nedostatek duovo-
duov pře neb svár koná se samú přísahú a vstupuje na mie-
sto duovoduov, kdyžto súdece znamená pře i osob okolky
s pilností a povahy, v saudě jednu stranu dopustí k přísaze,
aneb strana stranu, a toho súdece potvrdí; a v ta doba při-
saha miesto zaplacenie drží, a větší moc má nežli věc usú-
zená. §. 2. Neb kteráž pře jest přísahú dokonána, pro při-
činu krivé přísahy neb zlé přísězenie nikdy nebývá odvolána;
než přísahy přestúpenie neb krivá přísaha máť velikého Boha
mstitele, aniž má více o vině toho člověka býti ztazo-
váno; neb skonánie jedné pře nemá býti druhé počátek.
§. 3. A o kterúz koli při člověk pohnán bude, když nemuož
býti svědomím přemožen, přísahú odbude. §. 4. Vědomo
má býti zajisté, že od kohož žaluoce práva přísáhánie
žádá, máť býti skrze súdci připuzen, aby nebo přísáhl

Proč jest na-
lezena při-
saha.

Ktož přísá-
hne o kteréž
věc, nemá
dále puzen
býti.

Ktož nemuož
přesvědčen
býti, přísahúť
odbude.
Kto dluhu
popírá, ten
přísáhl za
to neb zaplaf.

judicem esse cogendum, aut solvere, aut jurare, alterumque ita eligat: aut solvat, aut juret.

§. 5. Datur vero et alia facultas eidem: si malit, referat jusjurandum; alioquin manifestae turpitudinis et confessionis est, nolle solvere, aut jurare, vel referre, qui sibi detulit jusjurandum.

§. 6. Et si is, cui refertur, nolit jurare, judex ei iudicium facere recusabit; aequissime enim hoc facit, cum non debeat ei, qui jusjurandum detulit, relatum displicere.

§. 7. Unde dum res in jusjurandum dimissa sit, judex jurantem absolvet, referentem audiat, et si actor juret, condempnet reum nolentem jurare; reum, si solvit, absolvat, non solventem condempnet.

§. 8. Sed cum jusjurandum litium dirimendarum sit remedium, multis hominum malitiis obviando statuimus, ipsum exigendum omni tempore juridico et praestandum, nulla consuetudine servata retroactis temporibus aliquatenus renitente; non erat enim usus rationabilis, sed abusio abhorrenda, illis sacris temporibus propter justitiam non recipere juramenta, quia raro nullus erat adeo justus, idoneus et devotus, quamvis etiam juste conveniretur, sub praetextu tamen istius abusionis iudicium subterfugiendo malitiose usque ad dies prophanos, quibus licitum erat jurare, dilationes, quamvis de facto suo non esset dubius, impetrare. Nec aliquis est sane mentis, qui hoc praesumat vel audeat abnegare, quando generaliter fere omnes homines magis causa subterfugiendi iudicium, quam causa reverentiae sacro tempori exhibendae dictas dilationes usque ad haec tempora impetrasse. Nos itaque consideratis utrisque circumstantiis diligenter, vere dicimus tempus acceptabile diesque salutis magis contaminari, quam per talem abusionem venerari; unde non probat hoc esse, quod per hoc contingit abesse; magis hoc tempore placatur Deus, ut lites fine debito decidantur, quam si sub praetextu dictae abusionis indebite prorogentur, nam ubique malitiis hominum est occurrendum.

§. 9. Sed iudicium ordinarium, ad quod dictum pertinet jusjurandum, in temporibus infra scriptis volumus exerceri, scilicet: Octo diebus ante Nativitatem Domini nostri Jesu Christi, usque ad octavam Epiphaniae; item a Dominica Palmarum usque ad octavam Pasche, ac omnibus diebus

anebo zaplatil; protož jedno sobě voliti má, totižto nebo přísieci, nebo zaplatiti. §. 5. Bývá také jemu na vuoli dáno, aby v té při sám přísáhl neb od svého súpře přísahu přijal; jinak zjevného a hanebného příznánie jest znamenie, ktož ani chce zaplatiti, z čehož jej súpř viní, ani chce přísieci, že dlužen nenie, ani chce od súpře přísahu přijieti. §. 6. Pakliby obžalovaný chtěl na přísaze svého žalobníka neb žaluobce dosti jmieti, a žaluobce nebude chtieti přísieci, súdce má jemu saudu odepřiti; a najspravedlivějief zajisté to činí, neb zajisté, poněvadž žaluobce jest od obžalovaného přísahy žádal, hodněť jest, aby zase k jeho žádosti sám za to, z čehož žaluje, přísáhl. §. 7. Protož, když pře bude přivedena na přísahu pro nedostatek svědkuov neb duvoduov, jestliže obžalovaný se odpřieseže, súdce jeho té pře osvobodí; pakli obžalovaný přísahy na žaluobce podá, súdce má dopustiti, a přieseže-li žaluobce, tehdy súdce obžalovaného odsúdí. Pakliby žaluobce nechtěl přísieci, súdce má obžalovaného v té při osvoboditi. Pakliby obžalovaný nechtěl přísieci a pravie, že jest ten dluh zaplatil, dovede-li toho, súdce ho má vysvoboditi; pakli nedovede, máf jej odsúdit. §. 8. Ale poněvadž přísaha jest lékařstvie k rozdělování při: mnohých lidí zlosti chtějíce staviti, ustanovujeme, aby mohla přísaha požádána býti na každý čas súdný a činěna bez odpory všelijakého obyčej v minulých časech zachovávaného; neb nebyl obyčej rozumný, ale hrozná neobyčejnost, té přísahy v svaté časy, totižto v postě a v advent, pro spravedlnost nepřijímati, protože řiedko kto bieše z toho spravedlivý, hodný a nábožný, ačkoli také spravedlivě byl jest pohnán, avšak pod omluvú a pod prikrytím té nehodnosti, chtě saudu zlostně ujiti, až do dní proklatých, v nichžto slušné bylo přísahati, prodlenie uprošoval, nemaje o své při pochybenie, ale jistotu. Aníž jest které člověk myslí zdravé, by směl toho přieti, že obyčejně téměř všichni lidé více pro ujiti saudu, nežli pro čest toho svatého času, těch prodlevanie jsú žádali. Protož my spatřivše oboje okolky snažně v jistotě pravíme, že čas vzácný a dnové spasitedlní bývají více poskvrněni, nežli takovými nehodnostmi poctěni; protož nedovodief, by to bylo, což od toho přiházie se býti, a více toho času ukrocen bývá Bůh tiem, že pře k hodnému miestu bývají přivedeny, nežliby pro tu nehodnost nehodně byly prodlevány; neb ze všech stran zlosti lidské slušie stavovati a jim se opierati. §. 9. Než nechceme, aby saudové zahájení, k nimžto ty přísahy příslušejí, v časech dole psaných se dály, t. osmý den před narozením pána našeho Ježíše Krista až do ochtábu křtěnie Božieho; také od neděle květné až do ochtábu velikonočnieho;

Pakli nechce přísieci, při jmi přísahu od súpře.

Nechce-li žaluobce přísieci.

Žaluobce čil obžalovani mají přísahati.

O času a dn přísahúnie.

Který čas neslušie přísahati.

dominicis et festivis, qui praecipuntur per reverendum clerum in ecclesiis solempniter celebrari; et haec tempora deinceps in omnibus montibus pro certis feriis habeantur. Omnibus autem aliis temporibus licitum sit, iudicium ordinarium cum omnibus suis partibus exerceri. Et sic traditum est a sapientibus tam juris canonici quam civilis, ut exigi possit jusjurandum omni tempore juridico et praestari; non enim jurare est peccatum, sed pejurare omni tempore est interdictum.

Cap. XVIII.

De sententiis et re judicata.

Da nobis, Domine, iudex justissime, sedium tuarum assidricem, sapientiam, quatenus ejus illuminati virtute hunc contra alias tractatum de sententiis totius juris quaestionibus concludentem, juxta illud praeceptum, scilicet: „Juste judicate, filii hominum,“ taliter exequamur, ut omnes, quos tua benignitate nostro regimini commisisti, esurientes et sitientes justitiam per nostram ordinationem complemento plenae justitiae satientur, et etiam in nostro nomine judicantes ab omni irreverenti et inpudenti animo conservemus, ut saluberrimum praeceptum tuum reverenter utrobique impleatur, ne isti etiam nostro regimini commendati cum illis judicialiter, quae hic sententia est, in qua laeserunt te, dampnatione perpetua judicentur. Unde volentes paterne utrisque monitionibus providere, statuendo, ut iudices et jurati solum te, Deum Salvatorem nostrum, qui praesens es in omni iudicio, prae oculis habeat praecipue in sententiis proferendis.

§. 1. Primo debet iudex de sententiis quaerere a juratis, nullo praepostero ordine servato; sed nec favore, odio, timore, praemio, vel expectatione praemii unam partem alteri praeferat aut praeponat, aequa vero lance procedat, ut jam dictum est, omnem ordinem praeposterum excludendo.

§. 2. Nec etiam quaerat sententiam ab illo jurato, quem noverit parti illi, pro qua quaeritur sententia, magis favere; eo quod in iudiciis est omnis suspicio submovenda.

§. 3. Jurati autem, a quibus omnis veritas sententiarum dependet, justas proferendo sententias cum omni reverentia praeceptum dominicum exequantur, ne ut praedictum est, cum illis, quos hic sententia iniqua laeserunt, illic damnatione perpetua judicentur.

§. 4. Jure autem montanorum sententia est responsio juratorum veridica, quaestioni finem imponens. Sed sententiarum duae sunt species, alia enim est interlocutoria, et alia definitiva.

a ve všech dnech nedělních i svátečních, kteřížto prikazují se od poctivého kněžstva v kostelech slavně světiti; a ti časové potom na všech horách zajisté svátky mají jmieni býti. V jiných pak ve všech časech slušno má býti, aby saud zahájený se všemi svými příslušnostmi veden byl. A tak jest uloženo od múdrých tak práva duchovnieho jakožto městského t. ciesařského, aby mohlo žádáno býti právo přísahy každý čas súdný, i činčno; nenief zajisté hřiech přísáhati, ale křivě přísáhati jesti na každý čas zapovědieno.

Jestli hřiech
přísáhati čili
nie.

Kap. XVIII.

O úsudciech a o věci usúzené. O ortelech.

Daj nám, Pane Bože, najspravedlivější saudce, stolic tvých přistojicie, múdrot, abychom její osvíceni jsúce ctností, toto pravenie o úsudciech neb o ortelech, jenž všeho práva pře zavierají, podle onoho prikázanie tvého: „Spravedlivě suďte, synové lidští,“ tak pósobili a vynášeli, aby všichni lidé, kteréž jsi tvú dobrotivostí naší zprávě poručil, lační i žieznivi spravedlnosti, byli nasyceni, a také abychom jménem našim súdiece od každého nepočestného a nestydatého úmysla zachovali, a aby přespasitedlné tvé prikázanie poctivě s obú stranú bylo zachováváno a naplněno, aby i tito naší zprávce také poručení v obecném všeho světa saudu nebyli k věčnému zatracenie súzeni. Protož chtějice z otcovské lásky oboje napominánie opatřiti, ustanovujeme, aby súdce a přísiežní samého tě Boha a Spasitele našeho, kterýž přítomen jsi v každém saudu, před očima měli a zvláště v úsudkuov vynášení.

§. 1. Najprvé zajisté dlužen jest saudce o úsudciech tázati od přísiežných napořád, izádného nepomina; ale ani nenávisť, bázní, ani přiezni, odplatú nebo čekáním odplaty jedné straně nemá nakládati mimo druhú, než rovnú váhu má jíti a spravedlivě súditi, jakož již jest povědieno, veškeren rád pomijevý odvrha. §. 2. Aníž také má nálezu, totižto úsudku, ptáti od toho přísiežného, kteréhož by znal, že jest té straně nákladen, jížto ptá nálezu; neb v saudiech slušie každé zlé domněnie odlúčiti. §. 3. Přísiežní pak, na nichž má každý ortel ptán býti a od nichž všecka pravda orteluov závisí, mají se vši opatrností nálezy spravedlivě vynášeti, se vši (počestností) poctivostí, aby ti, kteříž nynie křivě lidi saudie, nebyli potom spravedlivě súzeni k věčnému zatracení. §. 4. Právem pak horníkuov úsudek, totiž ortel, jesti odpověď spravedlivá přísiežných při konec hledajících.

Súdce má vytázovati nálezuov od přísiežných.

Neortelujten. ktož stranu držie.

Přísiežní mají spravedlivě nálezy vynášeti.

Co slove ortel.

§. 5. Interlocutoria est illa sententia, quae profertur inter principium et finem causae, non super negotio principali, sed super emergentibus et incidentibus; sicut enim quaeritur, an tales testes recipiendi sint, an non, vel super jurejurando, vel super dilationibus et similibus, quae infra principium et finem incidunt.

§. 6. Sed definitiva sententia est illa, quae condemnatione vel absoluteione principalem determinat quaestionem.

§. 7. Tenetur insuper judex secundum propositionem partium quaerere de sententiis a juratis, et semper quaerat inter duas sententias, quid juris sit, nisi tunc una pars nolit aut negligat aliquid pro se inquirere, ex tunc judex sententiam ad requisitionem unius partis inquirat, quia vigilantibus, et non dormientibus jura subveniunt, juxta illud: Vigilavi, etenim conditionem meam reddidi meliorem.

§. 8. Et sic judex inquirat de sententiis, nihil imminuendo penitus vel addendo, nam judex defectum supplere non debet, sed si quid partes vel advocati partium de jure obmiserint, illud supplere potest in his et omnibus aliis juris praeceptis, ad justitiam litigantibus faciendam motum sui animi inclinando.

§. 9. Jurati sicut viri electi ad requisitionem judicis omni parte aequitate litigantibus observata sententias proferrant, quas secundum leges nostras et statuta consuetudinemque laudabilibus rationibus approbatam noverint esse justas.

§. 10. Super his vero, in quibus non invenitur jus expressum, procedant aequitate servata, semper in humaniorem sententiam declarando. Si vero aliquod dubium ipsos emergerit de legibus nostris vel statutis per nos jam traditis, aut sententiis ad ipsorum maniloquium prorogatis, vel quaestionibus quibuscunque postea emersuris: illud deferant nostrae declarationi, quia cordi nobis est, sic omnia dubia juris et aenigmata enodare, ne oporteat ipsos deinceps aliqua juris penuria laborare; tantummodo instent, causas maturo celebrique tractatu ac fine debito expedire, ut parcatur litigantium laboribus et expensis.

§. 12. Judex autem tenetur sententias a juratis prolatas exequi reverenter: ut si actori res immobilis fuerit adjudicata, ipsum mittat in possessionem rei ejusdem, in ea ipsum viriliter manutenendo, quia non sufficit, quemque mittere in possessionem, nisi in ea missus etiam tueatur.

§. 13. Si autem res sit mobilis, ipsam actori cum effectu praecipiat praesentari.

§. 14. Sed si reus a petitione actoris fuerit per sententiam absolutus, ex tunc ipsum judex in jure suo similiter

(pokládající), a jestit dvojoj: jeden slove mezimluný a konečný, druhý slove konečný. §. 5. Mezimluný úsudek slove ten, kterýž bývá vydán mezi počátkem pře a skonáním o leckterýs kus, ješto se pře prvně dotýče; jakož když bývá tázano, sluše-li tyto svědky přijieti čili nic; aneb o přísaze, má-li tento dopuštěn býti k přísaze čilinic; aneb má-li toto prodlenie dáno býti čili nic; a tak o jiných kusiech; a na to bude nález, tent slove nedokonalý neb nekonečný; neb přední při konce nečiní. §. 6. Ale nález neb úsudek konečný jestit ten, ješto koná při, vedle spravedlnosti přisuzuje neb odsuzuje požádanie. §. 7. A dlužent jest súdece podle líčenie stran tázati nálezu od přísěžných, co jest právo mezi dvěma rozumoma, lečby tehdy jedna strana nechťela aneb zmeškala ptáti se nálezu, tehda súdece ku požádanie jedné strany má tázati přísěžných, nebo bdějícím a nespanlivým práva pomáhají, podle onoho slova: Že jsem bděl, povahu mú učinil jsem lepší. §. 8. Máť také saudce ptáti se na nálezy, ničehuož nepřičiněje ani umenšuje; neb súdece žaloby nebo požádanie v saudě nemá naplácteti, než když by strany neb jich řečníci co z práva opustili, toť muož naplniti v těch i ve všech jiných práva prikázáních, k učinění spravedlnosti stranám hnutie úmysla svého nachyluje. §. 9. Konšelé pak a přísěžní, jakož mužie výborní, ku požádání súdece se všech stran súdeřóm rovenstvie zachovávajice, úsudky, totiž nálezy vynášejte, kteréžto podle našich práv ustanovenie a obyčejje chvalnými duovody doličeného znají, že jsú spravedliví. §. 10. Na ty pak věci, na něž právo nenalezá se zřejmě, jděte rovenstvie zachovávajice, vždycky na milostivější úsudek se uchylujice. §. 11. Pakliby které pochybenie jim vzniklo o práviech našich t. ustanoveních skrze nás již vydaných, nebo o úsudciech k jich ranému potazu odložených, neboli otázkách kterých koli potom vzniklých: toť mají k našemu vyličení vzněsti; neb jestit nám k mysli, tak všeccka pochybenie práva a pohádky vypraviti, aby nepotřebovali oni potom kterým práva nedostatkem pracovati; toliko aby súdece a přísěžní pilní byli, přezralým a rychlým jednáním a koncem slušným vypósobovati, aby hovieo bylo súdeřóm na nákladiech a pracech. §. 12. Súdece pak máť úsudky od přísěžných vynesené vynášeti poctivě: tak že bude-li žalobci neb póvodu věc nemohvitá přisuzena, aby jej uvedl v drženie té věci, v ní jeho mužsky rukú bráně; neb nenie dosti uvěsti někoho na vladařstvie, lečby v něm uvedený také bráněn byl. §. 13. Pakliby věc byla mohvitá, tu žalobníku, přikaž, skutečně at dá. §. 14. Pakli viněný od požádanie žalobníka skrze ortel byl by osvobozen, tehdy súdece jeho v právé jeho též braň, žalobníku o tom věčně

Súdece nemenušuj, ani přličiněj nálezu od přísěžných vydaného.

Konšelé výnosy čítate podle práva

Prísěžní buďte nachylnější k milosti, než ku právu.

Prísěžní, nerozumějcie právu, vzneste na krále.

Kto má ortel vyněti. O uvedení žalobce v nemohvitú věc.

O obrané obžalovaného zproštěného

tueatur, actori super eum perpetuum silentium imponendo. §. 15. Contra quemcunque autem absentem (causa reipublicae, aut infirmitatis, vel captivitatis, aut inundationis aquarum, ad majusve tribunal fuerit evocatus) fuerit sententiatum, et hoc probaverit; ad totam causam restituatur. §. 16. Quidquid autem de sententiis ordinandis aut scribendis, vel etiam de officio judicis in hoc titulo defectus fuerit, per tractatus supra in primo libro positos, scilicet de officio juratorum et de officio et potestate judicis montani, suppleri praecipimus, ita quod defectus unius tituli per pleniorum tractatum alterius suppleatur, ne legentes efficiat taediosos una eademque regula juris plenius pluries repetita.

Cap. XIX.

De fructibus et litis expensis.

Sed antequam ad utilitatem aut fructuum rei litigiosae necessariam materiam veniamus, aliquid praelibandum est, quo ipsorum planior et perfectior notitia habeatur.

§. 1. Fructus vero sunt et dicuntur, qui supersunt deductis expensis, quae fiunt ratione fructuum percipiendorum. §. 2. Item expensarum aliae sunt necessariae, aliae utiles, aliae voluntariae; necessariae autem expensae sunt, quibus non factis res erat penitus peritura; utiles autem expensae sunt, quibus non factis res tamen non erat peritura; sed voluntariae expensae dicuntur, quae fiunt propter nullam rei necessitatem, sed ad solam hominum voluptatem. §. 3. Nunc videndum est, quas expensas reus deducere debeat, rem restituere cum fructibus iudicatus; si vero reus erat bonae fidei possessor, tenetur restituere rem cum fructibus tantummodo perceptis, necessariis et utilibus deductis expensis; sed post litem contestatam tenetur ad omnes fructus perceptos, et qui percipi potuissent, si alius cultor diligentior ipsam rem coluisset, ad exemplum malae fidei possessoris, qui ad fructus perceptos et qui percipi potuissent, semper tenetur, necessariis tamen et utilibus deductis expensis, eatenus, quatenus res per ipsas fuerit emendata; non enim debet petitor vel actor ex alia jactura lucrum facere. Voluntariae expensae a nullo deducuntur possessore, sed res cum illis expensis factas tollere potest, dummodo illud sine laesione rei faciat principalis. §. 4. De litis autem expensis hunc modum statuimus observari, ut in quacunque lite praestitum fuerit juramentum calumpniae, quod in illa expensarum nulla ratio adhibeatur; sed tamen, qui dolo et fraude adversarium suum in lite compulit laborare, et hoc

mlčenie ulože. §. 15. Proti komužkoli pak nepřítomnému, (příčinu věci obecnie, nebo nemoci, nebo vězenie, nebo povodně vod, neb k větší stolici že by povolán byl) bylo by ortelováno, a toho dovedl by: ke vši při buď navrácen. §. 16. Cožkoli pak o zřízení nálezuov nebo popisování, neb také o úřadu súdece v tomto pravení bylo by nedostatku, tehdy skrze rozprávky svrchu prvních kněh (v prvních knihách) položené, t. o úřadu přísěžných a o úřadu a o moci súdece horského, doplniti prikazujeme, tak aby nedostatek jednoho pravenie neb kapitoly skrze lehčejšie rozpravenie jiného doplněn byl, aby čtúcie neučinila tesklivé jednostajná a táž řeč neb práva řehola mnohokrát opětovaná.

Ktož ku
vu nestc
hodné p
ny, nen
odsúzen

Kap. XIX.

O použitcích věci súzené a o nákladiech v saudě učiněných.

Ale dříve nežli k užítkuov nebo použitkuov té věci o niž byla pře, potřebné řeči přijdeme, slušiet něco napřed povědieti, jímžto těch věci zjevnějšíe poznánie mohlo by jmieno býti.

§. 1. Požitciť pak slovú, kteřížto zbývají po odvodu nákladuov, totižto kromě nákladuov, náklady sečtúce, kteříž se dějí pro použitky, ješto mají přijati býti. §. 2. Nákladovéť jsú pak trojí: jedni nuzní anebo potřební, druzí užiteční, třetie dobrovolní; nuzní nákladové jsú, jichžto kdyby nebylo, ta věc měla by zahynúti; ale nákladové užiteční jsú, kteřížto kdžby nebyli naloženi, proto by ta věc nezahynula, ale jich učiněním věc jest lepšíe ku prospěchu; dobrovolní pak nákladové jsúť, kteréž činie ne pro potřebu té věci, než toliko k libosti lidské. §. 3. Nynieť pak slušie věděti, které náklady má obžalovaný scísti, jsa odsúzen, aby věc navrátíl s použitky; protož, byl-li jest obžalovaný dobré viery vladař, dlužen jest navrátiti věc s použitky toliko přijatými, sečta užitečné a nuzné náklady neb potřebné, vrátí-li je dříve se přenie (t. přisvědčenie); ale po se přenie, totižto přisvědčenie pře, máť všechny použitky vzaté, i kteříž jsú mohli odtud vzati býti, kdžby lepšíe těžař tu věc držal, úplně navrátiti, sečta však, totižto otejma potřebné a užitečné náklady, protože těmi náklady ta věc jest zachována aneb polepšena; máť zajisté žalobník t. žadatel z cizie škody zisku sobě nečiniti. Než dobrovolní nákladové nemají býti sečteni od vladaře izádného, ale ty věci s těmi náklady učiněnými vzíti muože, kdž jedno bude moci to učiniti bez úrazu věci prvnějšíe. §. 4. O nákladiech pak saudu tento obyčej jsme ustanovili zachovávatí,

Co slovít
žtci.

Troji jsúť
kladoví

Které náli
dy obžalo
ný má pla

O nákladu
saudu.

appareat manifeste, condempnabitur sibi merito in expensis, eo quod fraus et dolus alicui patrocinari non debent. §. 5. Nec haec expensae dabuntur, nisi in principali petitione fuerint comprehensae, vel pars ipsas petens in principio litis de ipsis petendis sint protestata, ut etiam in sententia definitiva ipsarum haberetur. §. 6. Sed in causa appellationis sine aliqua protestatione victus victori condempnabitur in expensis.

Cap. XX.

De appellationibus.

Appellandi sive provocandi causarum usus, profunde lateque diffusus, ultimo nos allicit in hac parte de ipso certam formam tradere et doctrinam, ut litigantibus in expensis et laboribus consulatur, iudicibusque etiam et juratis reverentia debita deferatur.

§. 1. Jure autem montanorum appellatio est (oratio), iniquae sententiae sive iniqui gravaminis querelam continens.

§. 2. Appellatur etiam ab iniquis sententiis et gravaminibus juratorum, ut si contra jus litigatorum sententiam tulerint iniquam, vel si per interlocutoriam aut alias indebite alterutri partium vias aliquod gravamen intulerint, quod si foret probatum, ad appellandum debeat sufficiens reputari.

§. 3. Judex vero montanorum nullas profert sententias, sed tantum exequitur sententias juratorum, a cujus executione si modum excedat, vel alias alterum partium gravet, legitime poterit appellari.

§. 4. Et est sciendum, quod modus ita bene exceditur in eo, quod est minus, sicut in eo exceditur, quod est majus. Unde praecipimus in hac parte firmiter injungendo, ut tam iudices, quam jurati omni diligentia se praecaveant studiose, ne aliquibus coram eis litigantibus materiam tribuant appellandi.

§. 5. Sane iudices non injuriose litigantes, sed benigno animo alloquantur, nec exequendo sententias modum excedant, neque aliquid in praejudicium alterius partis attemptare praesumant.

§. 6. Et jurati omnes sententias, prout pluries praedictum est, matura deliberatione bene proferant, ponderantes aequa lance jus suum unicuique tribuendo.

§. 7. Si qui autem ex ipsis suae famae prodigi ac honori proprio invidentes, aliquid in gravamen partis alterius per

aby, v kteréž koli při byla by učiněna křivé žaloby přísaha, aby v té izádné počítanie nákladuov jmieno nebylo; ale však ktož by úkladem a lstí súpeře svého k práci pripravil a k nákladuom, a to by se zjavně okázalo, budeť jemu hodně odsúzen v nákladiach, pretože lest a úklad izádnému spomáhati nemajú. §. 5. Aníž ti nákladové majú býti prisúzeni, jediné leč na prvím požádání, totiž v žalobě budú zavřieny, anebo žeby strana na počátku pře osvědčila, žeby jich žádati chtěla, aby také v konečném úsudku, totižto nálezu, jich odsúzenie jmieno bylo. §. 6. Ale v při odvolanie beze všeho osvědčovanie přemožený přemáhateli bude v nákladiach odsúzen.

Kap. XX.

O odvolání k vyššiemu právu kdy a kterak se má dieti.

Odvolanie při obyčej, hluboce a široce rozlitý a rozťžený, naposledy nás přivabuje, abychom v této míře o něm jistý spůsob vydali a naučenie, aby súpeřóm, totiž saudícímse, ke ztrávám a nákladuom bylo razeno, a saudciem a přisežným počestnost dlužná byla učiněna.

§. 1. Právem pak horníkuov odvolanie jestiž řeč, držecí žalobu nepravého nálezu a úsudku aneb nepravého obtiezenie.

§. 2. Odvoláváť se zajisté od nepravých úsudkuov a obtiežovanie přisežných, jakožto, jestliže proti právu súpeřuov vynesú odsudek nepravý, aneb jestliže skrze úsudek nekonečný anebo jinak nehodně které straně učinie obtiezenie, kteréžto ač bylo by dovedeno, k odvolanie dostatečné mělo by domnieno býti.

§. 3. Súdce pak neb rychtář horniči podle jich práva nevynášie úsudkuov, ale tolikoť k skutku přivodí úsudky přisežných, od jehožto k skutku přivedenie, jestliže mieru přesáhne aneb kterak jinak stranu druhú obtieží, muožť spravedlivé býti odvolanie (odvoláno).

§. 4. A slušiet věděti, že miera přesáháníe bývá přestúpena tak dobře na tom, když méně učiní, než učiniti má, jako i na tom, když více učiní, nežli má učiniti. Protož prikazujeme v té míře pevně poručejíce, aby též saudce jakožto přisežní vši snažností se vystřiehali, aby kterým, ješto se před nimi saudie, nedávali příčiny odvolanie.

§. 5. Majit také súdce s súpeři ne bezprávně, ale dobrotivým úmyslem mluviti, a vyvodiece nálezy miery aby nepřesáhali, aníž to mají činiti na škodu které strany. §. 6. A přisežní mají vynášeti všecky své nálezy, jakož často dřive praveno jest, s uzralým t. dospělým rozmyslením, aby dobře vynášeli, vážiece rovnú váhú a dávajiece právo jeho každému. §. 7. Pakli by kteří z nich, své slovútnosti ruko-

Co slove odvolanie.

Proš se má dieti.

Súdce nemá ortelovat, než toliko přisežni.

Kdy a kterak súdce mieru přesáhá v saudu.

Súdce vynášejte nálezy dobrotivě. Konšelé vynášejte ortel s rozmyslem, ale ne kvapně. O pokutě bezprávného saudce.

sordes vel aliquo aliorum modorum prohibitorum perperam fuerit machinatus, quod tamen appareat manifeste: tamquam infamis a suo officio deponatur, in nostris montanis universis nunquam deinceps aliquod officium habiturus, quia tam vilem hominem reatus proprius ab omni dignitate excludet, imminetibus nihilominus poenis contra transgressores nostrarum legum et constitutionum statutis.

§. 8. Sed certe litigantes tenentur, provida deliberatione pensare, ne ipsos contingat frustratorie appellare, gravando se ipsos inanibus laboribus et expensis.

§. 9. Unde si aliquem a iudice ob gravamen appellare contingeret, ante gravamen non appelletur.

§. 10. Nam regulariter appellatio interposita ante gravamen nulla est, quia appellatio semper debet talem causam appellationi assignare, quod si forte probata deberet legitima reputari; nequaquam erit a quibuslibet iudicantium verbis comminatoriis appellandum; quid enim oberit conatus iudicis, si injuria nullum sequetur effectum?

§. 11. Et ideo ab omni gravamine appellari non licet, nisi ab eo tantum, quod fit in praejudicium juris illius, qui appellat; nec ad appellandum quemquam trahere debet propria voluntas, sed necessitas litigantium importuna, cum appellati-
onibus non sit remedium ad defensionem iniquitatis, sed ad praesidium innocentiae institutum, et bene puniendi sunt ini-
que et frustratorie appellantes.

§. 12. Ab his autem gravaminibus legitime poterit appellari: si iudex aliquem in jus vocaverit tempore feriato, aut modum exequendo excedat, vel justitiam facere recuset, ac in multis casibus his similibus, prout necessitas litigantium edocebit. Eodem modo erit gravamen juratorum, si quem indebite gravaverint, appellandum; sed alio modo a sententiis juratorum appellabitur, ut statim inferius apparebit. Nec debent sibi iudex et jurati pro injuria reputare, quod victus in defensionem juris sui ad appellationis beneficium convolvit.

§. 13. Jure autem montanorum hoc modo a sententiis juratorum appellatur: Lata sententia statim ille, contra quem lata est, antequam ad alios actus divertat, vel ab illo loco recedat, (appellet). Amovemus illam consuetudinem, ut stet fixus, nec pedem audeat amovere; generaliter autem reprobamus omnem veteris consuetudinis subtilitatem, tantummodo fortunae hominum invidentem nec aliquid aliud adminiculum veritati vel justitiae afferentem, sicut hic: in appellando non movere pedem, et idem in testimonio proferendo; nonne sufficit hic, ne de loco recedat, antequam sententiam arguat vel ipsi consentiat manifeste?

tržní a své cti závidiecc, to na obtieženie které strany šeradstvím nebo zlostí neb jiným obyčejem zapověděným krivě strojil, a to bylo by okázáno zjevně: tehda ten jakožto pohaněný neb bezctný, má s svého úřadu ssazen býti, na našich všech horách aby nikdy potom žádného úřadu neměl, neb takého hubeného člověka prohřešenie vlastnie ode všeho duostojenstvie odlúčí, a přes to jemu nastanou pokuty, kteréžto proti přestupníkuov práv našich a ustanovení jsauf ustaveny.

§. 8. Než súdeřové mají opatrným rozmyslem vážiti, aby se jim neudálo nadarmo se odvolávati, sami se obtěžujiecc pracemi a náklady. §. 9. Protož, chce-li kdo pro obtieženie od saudce se odvolati, ten dříve obtieženie se neodvolávaj. §. 10. Neb z práva odvolanie před obtieženiem nic není; nebo ktož se odvolává, má příčinu svého odvolanie pověděti, kterážto když by byla dovedena, měla by za spravedlnú býti přijata; protož nikoliť se nemá dieti odvolanie pro kteréž koli věci neb řeči hrozivě toho, od kohož chtěl by se odvolati; nebo což tobě uškodí chystanie súdece, jestliže bezprávie neduodje k skutku? §. 11. A protož se od každého obtieženie neslušie odvolávati, než toliko od toho, kteréž se děje na škodu práva toho, ktož se odvolává; aniž má koho přitahnúti k odvolanie vlastní vuole, ale núzná potřeba, poněvadž odvolanie nebylo by lékařstvie k obraně nepravosti nalezené, ale na pomoc neviny; protož hodnět jest, aby dobře tresktáni byli, kteřížť se nehodně odvolávaj. §. 12. Od těchto pak obtěžovanie muožet se správně dieti odvolanie: jestliže súdece povolá koho k saudu den sváteční, aneb přestúpi-li mieru vyvodě nález, aneb odpovie-li učiniti spravedlnosti, a v jiných mnohých příhodách, jakož tomu potřeba těch, ješto se súdece, káže a naučí. A též muož učiněno býti odvolanie od obtieženie bezprávného, učini-li přísežní které straně; než jiným obyčejem od úsudkuov přísežných také má se dieti odvolanie, jakož hned dolejie bude okázáno. Anižť mají súdece a přísežní za bezprávie počítati, že odsúzený jimi pro obranu práva svého uteče se k odvolanie. §. 14. A podle práva horničieho tiemto obyčejem od úsudku, totižto od nálezu přísežných má se dieti: Když bude vydán úsudek, ihned ten, proti němuž vydán jest, dříve nežli se k jiným činuom obrátí aneb od toho miesta otejde, odvolaj se. Zamietámeť zajisté onen obyčej, aby stál na tom miestě -ustrna, aby ani nohy kam směl pohnúti; neb obecně zamietáme každú vtípnost obyčieje starého, kterážto toliko na štěstie lidském spoléhá a nečiní ižádné pomoci pravdě neb spravedlnosti nepřinášie, jakož tuto, když se kto odvolal, aby nepohnul nohú, a též když jest svědecstvie vydával; neb dosti jest túto, aby z toho miesta

Výstraha.

Odvolanie před orteler vynesenie nic není.

Ne v každém obtieženie má se člověk odvolávati.

V které věc sluší se výět odvolati a v které nic.

Súdece nemá za zlé jímieti odvolávajicimu-se.

Který čas má se dieti odvolanie.

§. 14. Appellans vero sententiam arguendo sic dicat: „Domine iudex, sententiam a juratis contra me latam arguo, offerens me meliorem ab eo loco, a quo de jure teneor, allaturum.“

§. 15. Vel poterit nunc dicere, si lata est contra jus scriptum, aut solitum ordinem judiciorum, ergo nulla, quod me offero legitime ostensurum; quia non prodest appellanti legitimam causam suae appellationis assignare, nisi probet ipse esse veram.

§. 16. Sed si sententia sic arguta contra jus scriptum lata non sit, sed quaestio sit, an aequitatem vel iniquitatem contineat: tunc solum ad nostram providentiam deferatur ad interpretandum per nos, an bene, vel male fuerit judicatum; nam regulariter ejus est interpretari, cujus est concedere.

§. 17. Sane si inveniatur sententia bene lata, tunc remittatur appellans ad prius examen, appellato per judicem taxatione praemissa in expensis legitimis condemnandus.

§. 18. Si autem inveniatur sententia male lata, et quod legitime fuerit appellatum: tunc praedicto modo per eum, qui de appellatione cognoscit, appellatus appellanti in expensis legitimis condemnatur; revocatisque in irritum omnibus, quae post appellationem legitime interpositam in praejudicium partis appellantis fuerint attemptata, quia appellatione praecedente nihil innovandum est; et sententia cum omnibus, quae post appellationem legitime interpositam in praejudicium partis appellantis fuerint attemptata, et principalis causa sine debito terminetur.

§. 19. Si autem arguitur, contra jus scriptum sententia esse lata, tunc recurrendum erit ad hunc librum; et si in eo apparuerit, bene sententiam esse latam et frivole appellatum: iterum appellans cum omnibus conditionibus, ut proxime dictum est, ad priorem judicem remittatur.

§. 20. Sane si sententia inveniatur lata contra jus scriptum, vel solitum ordinem judiciorum: ipso jure nulla est, cum omnibus ipsamque sequentibus pronuncianda est penitus nulla esse; et in hoc appellatus per eum, qui de appellatione cognoscit, in expensis legitimis condemnatur; vel appellans poterit pro expensis ac pro omni suo interesse contra juratos agere, qui ipsum iniqua sententia aut contra jus scriptum prolata vel solitum ordinem judiciorum indebite aggravarunt.

§. 21. Et nos in hoc casu poenas contra juris transgressores jam dudum statutas contra eosdem juratos indurato animo firmiter prosequemur; nam seniores jurati, in quibus moralis viget maturitas, debent corrigere juniores, ne fines mandati excedant, nostri juris tramites violando; alioquin eis consen-

neodchádzel, dokudž by nálezu neštrafoval nebo jemu prívolil zjevně. §. 14. Ten pak, ješto se odvolává, když štrafuje úsudek, totižto nález, má takto říci: „Pane súdece, úsudek proti mně od přísežných vydaný treskci neb štrafuji, podávaje se, že od toho miesta, od něhožto z práva mám přinesti, přinesu lupšie.“ §. 15. Nebo bude moci tehda říci: „Jest ten úsudek vydán proti právu psanému, neb proti obyčejí zvyklému sauduov, protož nenie izádný, a tot chci právě okázati;“ nebť nenie dosti tomu, ktož se odvolává, že hodnú příčinu svého odvolanie vydá, leč okáže, že jest pravá. §. 16. Pakliby nález štrafovaný nebyl proti právu psanému vydaný, než bylo by hádanie, totiž tázanie, drží-li rovenstvie čili nepravost: tehdy jedině k naši obmyslnosti má se státi odeslanie, aby námi bylo rozhodeno, jest-li dobře čili zle sauzeno; neb obecně ten má právo vykládati, ktož je má z práva vydávati. §. 17. A bude-li shledáno, že úsudek, totiž nález, jest dobře vydaný, tedy ten, ktož se jest odvolal, má odeslán býti k saudu dřevnímu, aby ho odsaudil k placenie nákladuov pravých súpěři jeho. §. 18. Pakli bude shledáno, že úsudek jest zle vydán a že právě stalo se jest odvolanie: tehda dřive řečeným obyčejem od toho, ktož má rozeznati o tom odvolání, má ten, proti komuž jest odvolanie, tomu, ktož se jest odvolal, býti odsúzen v pravých nákladiech; a ty všecky věci, kteréž jsú se dály pro odvolanie na pohoršenie toho, ktož se jest odvolal, mají býti zkaženy a odvolány; nebo dokudž odvolanie pře neskoná se, nemá nic býti obnovováno; a tak ten úsudek i se všemi jinými běhy, kteréž jsú se po odvolání dály na pohoršenie tomu, ktož se jest odvolal, mají býti staveni, dokudž toho odvolanie pře nebude rozsuzena. §. 19. Pakli úsudek, totiž nález jest tresktán, že jest proti právu psanému vydán, tehdyt má útočiště býti k těmto knihám; a bude-liť v nich shledáno, že jest úsudek právě vydán a že se jest nepravě stalo odvolanie: tehdy ten, ktož se jest odvolal, se všemi povahami, jakož jest dřive povědieno, má býti k dřevnímu súdeci odeslán. §. 20. Pakli úsudek bude nalezen, že jest proti právu psanému vydán anebo proti zvyklému obyčejí sauduov: tehdyt z práva nic nenie, a se vším, což se jest po něm dálo, má býti usúzen, že moci nemá; a ten, proti komuž se jest stalo odvolanie, skrze toho, ktož o tom odvolanie učinil jest rozeznanie, má býti odsúzen ku placení trzavy a nákladuov tomu, ktož se jest odvolal; neb budeť moci ten, ktož se jest právě odvolal, vésti při proti přísežným, kteréžto nepravý nález jsú vydali a úsudek proti právu psanému aneb proti zvyklému obyčejí neslušně jsú obtiežili. §. 21. A my v té příhodě na přestupitele našeho práva po-

Kterým slo vy má se dieti odvoláni.

Odvolanie proti právu sanému.

Odvolanie proti právu nalzenému

Odvolanie má býti vzneseno na krále.

Ktož se nepravě odvolá

Vynesí-li konšelé zle ortel proti právu psanému.

Die-li kto, by ortel vynesel byl proti právu, buď utečeno k těmto knihám.

Bude-li ortel proti obyčejí zvyklému.

Odvolavač muož druhdy držeti při proti konšelum. Pokuta na konšelé křivý ortel vynášející.

tire viderentur, quia error, cui non resistitur, approbari videtur, nec debet inde procedere injuriarum occasio, unde jura nascuntur.

§. 22. Debent insuper jurati appellantes cum suis literis causam appellationis continentem ad nostram praesentiam, aut camerarii nostri, ad quemcunque tunc fuerit appellatum, expedite ac breviter expedire, omnis dilationis materiam amputando.

§. 23. Utique cordi nobis est, lites fine debito litimari, firmiter statuendo, si appellans, nisi tunc legitime praepeditus, suam appellationem infra quatuor septimanas non fuerit prosecutus: ex tunc pro non appellante habeatur, ac appellato condempnetur legitimis in expensis. Judex quoque appellatione tali non obstante in casu principali procedat, quantum de jure fuerit procedendum, ut hoc saltem timore territus in gravamen alterius non facile quis praesumat quomodolibet appellare.

kuty dávno ustavené proti těm přisežným utvrzeným úmyslem pevně budem vésti; neb starší přisežní, v nichžto mravná trvá zralost, mají treskati mlazšie, atby mezi příkázanie nepřestupovali, našeho práva cesty porušujiece; jinak bylitby domnění jako jim v tom svolujiece; neb blud, jemuž nebývá odepřieno, zdá se, by byl pochválen, anižt má odtud vycházeti bezpravie, odkudž práva se rodie. §. 22. Majít nad to všichni přisežní ty, kteříž se od nich odvolávají, s isty svými, v nichžto pře odvolanie jest popsána, před nás neb před komorníka našeho, aneb k komuž se jest stalo odvolanie, výpravně, brzo a snadně a krátce vypraviti, beze všeho prodlévanie. §. 23. V srdci nám jest zajisté, vždy sauduov slušným koncem uskrovniti, pevně ustanovujiece, jestli žeby ten, ktož se jest odvolal, leč by hodnú příčinu byl zaměstknán, ve čtyřech nedělech o tédne odvolanie svého nedovedlby: tehdyt má jmien býti za neodvolance a má odsúzen býti ku placenie nákladuov súpeři svému. A súdece netbaje odvolanie takového jdi v prvnie při a ved ji, jakož by z práva měla vedena býti, aby tauto bázní jsa aspoň ustrašen, na obtieženie jiného nesnadně se kto odvolával.

Konše
šlete o
psaný
zapet

Kto
volá,
nesc-ll
šicho
vo
neděle
remné
ho odv